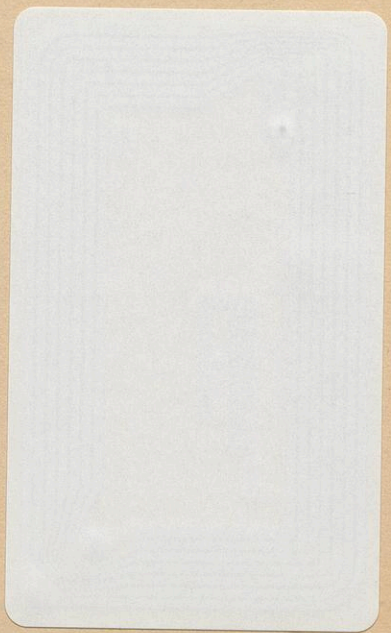

N12<519450998 021

ubTÜBINGEN

A.GRIESSHABER
Buchbinderei
TÜBINGEN
Telf. 2529

Capitula Provincialia Circariae Sueviae (1578-1688) uitgegeven door

Emiel VALVEKENS, O. Praem.

[Bibliotheek Egmond]

ANALECTA PRAEMONSTRATENSIA

1925 — TONGERLOO
DRUKKERIJ DER ABDIJ

UNIV. BIBL. TÜBINGEN

Gk 3334

INLEIDING

De alhier gepubliceerde dokumenten staan opgeteekend in een achtiendeeuwsch in-folio, 34/21 cm., tellend X en 589 blz., dragend ten titel *Capitula Provincialia Almae Circariae Sueviae ab Anno 1578 usque ad annum 1701. Collecta in usum Canoniae Marchtallensis. Pars Prima.*, geschreven op papier en gebonden in bruinlederen band der XVIII[e] eeuw met, op den rug, een negentieneeuwsch opschrift *Capitula Provincialia Circariae Sueviae Ord : Praemonstr :*. Dit handschrift is het origineele, met uitzondering van enkele bladzijden (bl. 475-481) doorloopend geschreven door eenzelfde hand.

Het manuscript behoorde oorspronkelijk — zooals blijkt uit den titel — tot het archief der Premonstratenzer abdij van Marchtall. In 1843 berustte het in de bibliotheek der Bollandisten te Brussel (1). Thans wordt het bewaard in het archief der abdij van Averbode, sectie IV, Hds. nr. 46.

De steller ervan is een Premonstratenzer uit de cirkarie van Zwaben ; meer bepaaldelijk, een achtiendeeuwsch Premonstratenzer uit de abdij van Marchtall, die — naar luid van zijn *Praefatio* — bewust minnaar was van zijn Orde zoowel als van het verleden zijner " hooggeachte cirkarie ".

Nauwkeuriger in den loop der XVIII[e] eeuw het datum van het manuscript vaststellen is niet mogelijk; doordien het tweede deel van het handschrift — juist het deel, dat tot het vaststellen van het juiste datum moest dienen — niet in ons bezit is.

Om zich ietwat rekenschap te geven van het milieu, waarin de compilator zijn collectie stelde, moet men op het oog houden de aloude tradities en de fiere mentaliteit, welke in de XVIIIe eeuw reeds eeuwenlang waren geworteld in de geesten der Premonstratenzers uit de *canoniae imperiales* der Zwabische Cirkarie.

---

(1) Binnenin op den omslag staat een etiket *Bibl. Bollandiana. Brux. 1843.*

Want, geruimen tijd reeds vóór het eerst, in dit bundel geciteerde Provinciaal kapittel, had gemelde cirkarie zich als zeer vrijzinnig tegenover den generaal van Prémontré beginnen aan te stellen. Erkende ze gereedelijk de autoriteit van den generaal, toch beweerde ze het recht te bezitten haar visitator eigenmachtig te verkiezen, zóó nl. dat de generaal alléén vermocht haar kandidaat in zijn ambt te bevestigen. Aan deze bevestiging werd, ook vanwege de Zwabische abten zelf, strikt gehouden (1) ; evenwel, toen generaal de Longpré tot algemeen vikaris over de gansche Orde den bekenden abt Servatius Lairuelz had aangesteld, meenden de Zwabische prelaten, op grond van een eeuwenoude traditie en van een door-wettelijke-prescriptie-gewonnen standpunt te moeten protesteeren (2).

Trotsch op haar recht van zelfbeschikking, was de fiere en overigens sterk-saamhoorige cirkarie van Zwaben ook vrijwel onafhankelijk in het bepalen van haar Ordensverplichtingen. Steeds liet zij zich leiden door het richtsnoer van zeer ernstigen kommer voor het Ordeswelzijn ; doch dit beteekent geenszins het zoomaar aanvaarden van den zg. willekeur uit Prémontré. Den generaal erkennen ze als *primus inter pares*, en haast als *pares* discuteeren ze met hem. Aldus o. m. in de kwestie van Romeinsche of Premonstratenzer liturgie, waarin de Zwabische abten van hun standpunt niet waren af te brengen (3).

In een midden dat, fier om zijn achtiendeeuwschen bloei en om zijn trotsche tradities, met Prémontré haast op voet van gelijkheid durfde onderhandelen, werden dus deze *Capitula Provincialia* gecompileerd. En geen twijfel of de compilator, welke zoo graag vermeldt zijn *Alma Circaria Sueviae* en zoo graag in één adem vernoemt zijn Orde en zijn Cirkarie (4), deelde enthusiast den geest van zijn milieu.

---

(1) Meermaals deden ze met dit doel een moeizame en kostbare reis naar Prémontré ondernemen : o. m. in 1564 (zie verder *Elucidatio Capituli anni 1639)*, in 1570 *(ibid.)*, in 1575 *(ibid.)*, rond 1590 (zie Brief der Zwabische abten aan abt-generaal Despruets, d. d. 26 Juli 1593, (uitg. J. Le Paige, *Bibliotheca Praemonstratensis Ordinis*, bl. 975. Parijs, 1633), in 1593 (zie Brief van generaal Despruets aan de Zwabische abten, einde 1593 (uitg. *Ibid.*, bl. 977).

(2) Zie verder de bijeenkomst der abten te Biberach, 12 April 1616 ; en *Elucidatio capituli anni 1639.*

(3) Zie verder, 1653-54, de discussie over de liturgie tusschen generaal Lescellier en de abten uit Zwaben.

(4) Zie *Praefatio.*

Het doel van den compilator was alle de hem bekende akten van de Provinciale kapittels uit Zwaben in één volumen samen te brengen, om aldus een overzicht te hebben van de Ordestraditie, en ook wel enkele opgeworpen twistvragen aan de hand van die traditie te kunnen oplossen. Om zijn compilatie samen te lezen, zocht hij vooreerst alles wat het archief van zijn abdij Marchtall aan kapitulaire akten bezat, en vulde de reeks verder aan door kapitulaire akten uit het archief van de abdij van Roth (1). Hij verdeelde zijn arbeid in twee volumina : het eerste zou bevatten de provinciale kapittels vanaf 1578 tot 1700 ; het tweede de kapittels uit de XVIIIe eeuw. Alleen het eerste deel (bevattend de kapittels 1578-1688) is in ons bezit en wordt alhier gepubliceerd.

Hoe jammer het weze dat alleen het eerste deel te onzer beschikking staat, toch bevat dit reeds interessante gegevens te over.

De alhier gestelde serie kapitulaire akten omvat de tijdspanne 1578-1688. Ze loopt over het generalaat van Despruets, Longpré, Gosset, Lescellier en Colbert en omvat — vn. met betrekking tot de drie eerstgenoemden — de ongetwijfeld meest interessante periode uit de moderne geschiedenis der Orde van Premonstreit. Aldus behelzen deze kapitulaire akten tal van détails voor de studie der merkwaardige reforme der Orde na het Concilie van Trente ; reforme, welke onder Despruets vasten vorm kreeg, onder Longpré naar best vermogen werd vooruitgeholpen en onder Gosset haar hoogste punt bereikte. Wat wijders over het abbatiaat van Lescellier en Colbert wordt gegeven, kan nuttig wezen, zoowel voor het vaststellen der Ordetradities, als voor het nagaan of, vooral onder Colbert, ook in Zwaben het " l'Ordre tomba décemment " (2) werd verwezenlijkt.

Waar uit een algemeen overzicht reeds blijkt van hoe waardeerbaar nut de alhier gepubliceerde tekst voor de Premonstratenzer geschiedenis kan wezen, wordt dit nog klaarder uit een meer gedetailleerde beschouwing van den inhoud.

Want niet alleen voor specifiek Zwabische Premonstratenzer doeleinden is het manuskript van hooge beteekenis. Buiten de provinciale kapittels wordt namelijk talrijke malen de generaal van Prémontré zelf naarvorengehaald door middel van brieven, aan-

(1) Zie *Praefatio.*

(2) Ch. Taiée, *Prémontré. Etude sur l'abbaye de ce nom et sur l'Ordre auquel elle a donné naissance,* bd. II, bl. 211. Parijs 1873.

merkingen of consultaties. Aldus kunnen de attributies van de Ordesoversten naar het leven worden bestudeerd. Visitaties worden door den generaal gehouden (o. m. 1601) ; visitaties door den visitator-generaal uit Prémontré (1606, 1617) ; een paar malen wordt rechtstreeks over het generaal kapittel gehandeld (1605, 1618. 1688). Meermaals komen discussies voor, welke van belang blijken voor de evolutie des statuten van 1630. Betrekkelijk de uitbreiding van en de twistpunten over de *Congrégation de l'Antique Rigueur* van Lairuelz komen hoogst-belangrijke passages (1616). Over de heropgerichte kloosters uit Zwitserland en de recuperatie van een paar Duitsche abdijen worden weinigbekende détails medegedeeld. Tenslotte, niet het minst voor de evolutie in de Premonstratenzer liturgie blijkt dit handschrift van hoog belang, daar de Zwabische abdijen zeer hebben bijgedragen tot het haast integraal overnemen van de Romeinsche liturgie.

Tot het samenlezen van zijn *Capitula Provincialia* benuttigde de compilator, zooals gezegd, archiefstukken uit Marchtall en Roth. Of die stukken voldoend gegarandeerd-echt waren, kan wel niet van op afstand uitgemaakt. Over de onbetwistbaarheid van zijn informaties kan dus niets beslist worden vastgesteld. Evenwel, telkens de hier gegeven tekst kan gecollationeerd worden met van elders bekende similaire teksten (o. m. Longpré's visitatie van 1601 en het Algemeen Kapittel van 1605) blijkt de tekst van het handschrift heelenal betrouwbaar, ongeacht de menigvuldige *lapsus calami*. Deze vaststelling baart vanzelfsprekend een ernstige presumptie voor de betrouwbaarheid van het gansche manuskript.

We publiceeren den tekst naar de regels, vastgesteld door de *Commissio historica Ordinis Praemonstratensis*. We volgen de orde van den compilator, nl. een haast voortdurend onderhouden tijdsorde.

Voornamelijk uit de volgende werken hebben we de gegevens gehaald voor het samenstellen der nota's bij de publikatie.

Ph. Bayrhamer, O. Praem., *Historia imperialis canoniae Roggenburgensis... in Suevia*. Ulm, 1760.

P. Beck, *Zum siebenhundertjährigen Jubiläum des Prämonstratenser-Reichsstifts Schussenried*. Stuttgart, 1883.

S. de Lairuelz, O. Praem., *Optica Regularium ceu Commentarius in Regulam S. P. N. Augustini*. Pont-à-Mousson, 1603.

L. Goovaerts, O. Praem., *Ecrivains, artistes et savants de l'Ordre de Prémontré. Dictionnaire bio-bibliographique*. Brussel,

1899-1916.

C. Hugo, O. Praem., *Sacri ac candidi Ordinis Praemonstratensis Annales. Pars Prima. Monasteriologia.* Nancy, 1734-36.

J. Lepaige, O. Praem., *Bibliotheca Praemonstratensis Ordinis.* Parijs, 1633.

J. G. Mayer, *St-Luzi bei Chur, vom zweiten Jahrhunderte bis zur Gegenwart.* Lindau, 1876.

S. Sailer, O. Praem., *Das jubilierende Marchtall oder Lebensgeschichte des hochseligen Konrad Kneers..., nebst Nachtrab dessen Vorstehern binnen sechshundert Jahren.* Marchtall, 1771.

C. Saulnier, O. Praem., *Statuta... Ordinis Praemonstratensis... 1630... variis Generalium et Provincialium Capitulorum Decretis illustrata.* Etival, 1725.

B. Stadelhofer, O. Praem., *Historia imperialis et exemti Collegii Rothensis in Suevia.* Augsburg, 1787.

C. Taiée, *Prémontré. Etude sur l'abbaye de ce nom, sur l'Ordre qui y a pris naissance, ses progrès, ses épreuves et sa décadence.* Parijs, 1872-73.

[L. Weiler, O. Praem.], *Denkmal der Dankbarkeit und Verehrung dem ehemaligen Reichsstifte Roggenburg und seinen Vorstehern, vorzüglich dem letzten Abte und Reichsprälaten Thaddäus Aigler, errichtet.* Augsburg, z. j. [1822].

Abdij Averbode. Emiel VALVEKENS

Bl. I

CAPITULA PROVINCIALIA ALMAE CIRCARIAE SUEVIAE AB ANNO 1578 USQUE AD ANNUM 1701

COLLECTA IN USUM IMPERIALIS CANONIAE MARCHTALLENSIS.
PARS PRIMA.

Bl. III

PRAEFATIO.

Non inutilem laborem duxi, Capitula Provincialia Almae nostrae Provinciae Sueviae, Ordinis Praemonstratensis non postremae, in unum volumen colligere ; et quidem omnia, quae injuria temporum et bellorum reliquit.

Plura quidem in Marchtallensibus scriniis et bibliotheca reperi, at multa nihilominus defuere. Defectum supplevit Rothum, cui in debitas vices, quod ipsi defuit, fraterne communicavi.

Optandum, ut opus istud non modo continuetur, scribendo omnes capitulares recessus, sed et ut saepius legantur. Quamvis enim plurima contineantur antiquata, et nova interim legaliter introducta, oporteret tamen semper in monasteriis esse aliquos, qui in rebus Ordinis et Circariae essent versati. Haec enim scientia quantum prosit in casibus emergentibus atque praecipue in Capitulis Provincialibus, in Visitationibus, etc. experientia saepius edocuit.

Partes sunt duae voluminis : prima complectitur Capitula Provincialia eorumque recessus ab anno 1578 usque ad annum 1700 ; secunda pars ab anno 1700 et deinceps. Praemitto indicem Capitulorum, addendo locum ubi celebrata fuerint et folium ubi reperienda ; rogans lectorem candidum et confratrem pro sacri Ordinis incremento sollicitum ut laborem bene consulat, errores fragilitati humanae adscribat, emendandos emendet, ac in bonum Ordinis candidi laborare non intermittat.

Bl. V

INDEX CAPITULORUM AB ANNO 1578 USQUE AD ANNUM 1700

Constitutiones et reformationes perpaucae posthac in Monasteriis Ordinis Praemonstratensis, ex mandato Generalis nostri Joannis de Pruettis observandae et summo in pretio habendae. Rothi, anno 1578, 4 Novembris, Praeside et Visitatore Rdo. Dno. Martino Ehrmann, ejusdem loci abbate, abbate vero Monasterii nostri Marchtall Conrado Freyio (1). A Folio 1 usque ad folium 5.

Relictum Visitationis monasteriorum Ordinis nostri in Suevia anno 1601 peractae ab Illmo. et Rmo. DD. Francisco a Longo Prato, totius Ordinis Praemonstratensis Generali. A folio 9 usque 24.

Constitutiones Capituli Generalis anno 1605 in insigni monasterio Praemonstratensi celebrati, et Provincialis in Urspergensi cœnobio habiti, cum nonnullis adjunctis prospeciali regimine monasterii Marchtallensis, sub R^mo^ D. Servatio de Layruelz, Ill^mi^ DD. Generalis Vicario Generali (a), anno 1606. A folio 27 usque 44.

Fructuosa distributio temporis, servanda in monasteriis Sueviae, sub eodem R^mo^ Layruelz. Fol. 45.

Conventus RR. DD. Praelatorum Circariae Sueviae, Praemonstratensis Ordinis, 1616 die 12. Aprilis Bibraci institutus, convocante et praesidente adm. R. D. Joanne, abbate Urspergensi, Visitatore ejusdem Circariae. Deciduntur dubia et difficultates circa Ordinem Praemonstratensem, praesertim circa reformationem antiqui rigoris. A folio 49.

Bl. VI // Recessus Capituli Provincialis Rothi celebrati a die 13 Febr. usque ad 1^m^ Martii anno 1617 ob indictum Capitulum generale. Fol. 85.

Epistola R^mi^ D. Joachimi, Abbatis Rothensis et Vicarii generalis ad Ill^m^ D. Generalem Petrum Gossetium, qua abbates Provinciae varia postulant pro bono Circariae. Fol. 85.

Epistola convocatoria ad Capitulum Generale anno 1618 celebrandum. Fol. 92.

Epistola responsoria Ill^mi^ DD. Generalis ad diversa dubia, a RR^mis^ DD. Abbatibus Provinciae Sueviae proposita. 16 Julii anno 1617. Fol. 94.

Conferentia habita Rothi, anno 1617 11 Septembris, cum solis

(a) Het ms. leest verkeerdelijk *Vicarii generalis.*

(1) In dezen index laten we, wijl gansch nutteloos, voortdurend weg het *folium ubi reperienda* (vgl. *Praefatio)* der verschillende stukken. Die opgave van bladzijde is alléén nuttig voor het manuskript, niet voor deze publikatie.

admodum RR. PP. Prioribus Cicariae Sueviae, circa cœremonias, confirmata a R^mo D. Servatio de Lairvelz, totius Ordinis Vicario generali. Fol. 109.

Acta Capituli Provincialis, anno 1618 a die 2 Septembris, Praesidibus RR. DD. ac PP. Joachimo, abbate Rothensi et Visitatore Sueviae, et Andrea Windtbergensi, Visitatore Bavariae celebrati in monasterio Rothensi.

Temporis distributio pro Suevia et Bavaria circariis ad mentem Capituli Generalis anno 1618. Fol. 143.

Constitutiones et decreta Capituli Provincialis ab admodum RR. DD. Abbatibus Sueviae et Bavariae Rothi celebrati edita, et promulgata die 8 Septembris anno 1618, ex Capitulo Generalis potestate, praesidentibus Rdis in Christo Patribus ac DD. Joachimo Rothensi et Andrea Windtbergensi Abbatibus. Fol. 149.

Bl. VII Distributio temporis pro Parochis. Fol. 235.

Temporis distributio pro Sueviae circaria, secundum mentem Capituli generalis anni 1618, et Provincialis anni 1622 celebrati ad B. Virginem et Verenam. Fol. 255.

Instructio fratrum Praemonstratensium Dilingae studiosorum. Fol. 262.

Recessus et ordinationes Capituli Provincialis circariae Sueviae, Ordinis Praemonstratensis, habiti Marchtalli anno 1623 die 26 Junii. Fol. 271.

Annotationes aliquorum punctorum circa statuta cum generalia, tum Provincialia, factae in Monasterio Machtallensi anno 1623, 26 Junii. Fol. 271.

Abusus schedarum vinariarum. Fol. 275.

Recessus Capituli Provincialis Circariae Sueviae Ordinis Praemonstratensis habiti Rothi anno 1625, die 3 Martii. Fol. 283.

Recessus seu acta Suevici Provincialis Capituli Marchtalli anno 1625, die 5 Novembris, sub R^mo D. Joachimo, abbate Rothensi, et Vicario generali celebrati. In hoc Capitulo fit reductio anniversariorum. Fol. 289.

Recessus Capituli Provincialis Circariae Sueviae Ord. Praemonstrat. habiti Roggenburgi anno 1627, die 19 Aprilis. Fol. 301.

Recessus Capituli Provincialis Rothi habiti anno 1627.

Bl. VIII Recessus Capituli Provincialis habiti Sorethi anno 1628, 27 Junii.

Acta Provincialis Capituli Rothi celebrati anno 1629.

Acta Capituli Provincialis anno 1630, 3 Septembris, in celeberrimo Marchtallensi cœnobio a R^mo D. Joachimo abbati Rothensi et

Vicario generali instituti.

Recessus Capitulorum Provincialium Sueviae Circariae ab anno 1639 ad annum 1654 inclusive, cum elucidacionibus recessuum.

Recessus Capituli Provincialis anni 1654 Rothi celebrati.

Recessus Capituli Provincialis anno 1660 Marchtalli celebrati.

Recessus Capituli Provincialis anno 1662 Roggenburgi celebrati.

Recessus Capituli Provincialis anno 1663 Sorethi.

Recessus Capituli Provincialis anno 1665 in Augia candida celebrati.

Recessus Capituli Provincialis anno 1664 Urspergae celebrati.

Recessus Conferentiae anno 1668 Rothi celebratae.

Recessus Capituli Provincialis anno 1668 Marchtalli.

Recessus Capituli Provincialis anno 1670 Roggenburgi.

Recessus Capituli Provincialis anno 1671 Sorethi.

Additiones ad praedictum Recessum.

Ordo Refectorii.

Recessus Capituli Provincialis Urspergae anno 1672.

Recessus Capituli Provincialis Minoraugiae anno 1675.

Recessus Capituli Provincialis Rothi anno 1680.

Duo puncta notabilia ex protocollo praecedentis Capituli, concernentia monasterium Adelbergense, et pecuniae summam capitalem florenorum.

Recessus Capituli Provincialis Roggenburgi anno 1684.

Additiones ad praedictum recessum.

Recessus Capituli Provincialis Sorethi anno 1686.

Puncta ad futurum Capitulum generale perferenda, extracta ex protocollo praecedentis Capituli Provincialis.

Recessus Capituli Provincialis Urspergae anno 1687.

Recessus Capituli Provincialis Oberkirchii prope Cellam Omnium Sanctorum anno 1688.

I. PROVINCIAAL KAPITTEL. — NOVEMBER 1578

Bl. 1 *CONSTITUTIONES ET REFORMATIONES PERPAUCAE, POSTHAC IN MONASTERIIS ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS EX MANDATO GENERALIS NOSTRI JOANNIS DE PRUETIS (1) OBSERVANDAE, ET SUMMO IN PRETIO HABENDAE. 1578 (2).*

Distinctio prima Canonum.

DE EXSEQUENDIS OBSEQUIIS ET OFFICIIS DIVINIS.

Canon 1. Tres psalmi in nostro breviario statim sub initium praenotati et ante preces matutinas ab omnibus et singulis fratribus dicendi, ad cujusque conscientiam remittuntur. Matutinae sunt semper cantandae.

Canon 2. Cursus beatae Mariae Virginis in choro quoque legi debet, nisi in maximo frigore, ubi Prior aut ejus locum tenens licen-

---

(1) Jan Despruets werd geboren in Gaskonje, vermoedelijk in het stadje Garos, rond 1522 ; werd kloosterling in de Premonstratenzer abdij te Saint-Jean-de-Castelle, bij Aire-sur-Adour, cirkarie van Gaskonje ; doctor in de godgeleerdheid aan de Universiteit te Parijs ; door Paus Gregorius XIII *provisione apostolica* tot abt van Prémontré benoemd, 14 Dec. 1572 ; overleed, 15 Mei 1596. Despruets maakte ervan zin levenstaak de reformatie van het Concilie van Trente in de Orde van Premonstreit te doen verwezenlijken. C. Hugo, *o. c.*, bd. I, col. 40 ; J. Le Paige, *o. c.*, bl. 957-979, 1067-1071 ; C. Taiée, *o. c.*, bd. II, bl. 49-62.

(2) Reeds vóór 1577 was Despruets vanwege de Zwabische abten aangezocht geworden hun cirkarie te komen bezoeken. Door brief van 25 April 1577 aan Prelaat Ermann van Roth had Despruets gemeld dat hij dit voorstel heel graag in overweging nam, doch dat hij ervan de uitvoering niet kon tegemoetzien vóór hij zijn reeds ontworpen reis naar Rome kon ondernemen (B. Stadelhofer, *o. c.*, bd. II, bl. 209). In het jaar 1578 kon die reis naar Rome doorgaan (C. Hugo, *o. c.*, bd. I, kol. 40 ; J. Le Paige, *o. c.*, bl. 969 ; C. Taiée, *o. c.*, bd. II, bl.57), alwaar hij den 7 Mei van Gregorius XIII zeer belangrijke privilegies ontving (uitg. J. Le Paige, *o. c.*, bl. 732-735). Op zijn terugreis wou de generaal de Premonstratenzer abdijen in de Duitsche landen visiteeren : van

tiam dare poterit (a) cursum in refectorio aut in alio loco calido hipocaustoque legendi. Nec ullus ante cubitum ire praesumat, donec cursus finiatur. Simul etiam et ordinatim (b) tunc chorum exeant
Bl. 2 et hipocaustum intrent. Quod si quis se clanculum // sejunxerit aut abstraxerit, puniatur.

Canon 3. Missa de Beata Maria Vrgine quotidie cantari debet ; legi tamen potest certis diebus aut temporibus, ubi sic hactenus in usu fuerit. Pulsus dabitur ad eam loco et tempore cujusque loci consueto, vel ad jussum Abbatis.

Canon 4. Praefationes in officiis totae et integrae sunt cantandae, praesertim in officio summo (1) ; de licentia tamen superioris, exigente id probabili causa, possunt abbreviari. Finito matutinali officio, fiat pausula vel intervallum aliquod usque ad capitulum ; et interea signum campanae ad capitulum dabitur, atque interea fratres ad stationem conveniant. Mox, finiendi pulsus signo a Priore dato, bini et bini locum ubi cantari solet capitulum, sive sit chorus sive sit capituli locus, intrent.

Canon 5. Ad eandem stationem conveniant fratres etiam ante vesperas et completorium. Tempus Completorii observetur consuetum.

Canon 6. Prolatio dictionum atque sillabarum in psallendo sit distincta et expressa, cum mora sub medio versus.

(a) Hs. : *potuit.*

(b) Hs. : *...donec cursus finaliter simul etiam et ordinati, tunc chorum exeant...*

den Duitschen keizer had hij vooraf daartoe verlof bekomen (V. Barbier *Histoire de l'abbaye de Floreffe*, bd. I, bl. 281. Namen,1892). Reeds in de maand Maart had prelaat Ermann de Zwabische prelaten te Roth samengeroepen om over de ontvangst van den generaal van gedachten te wisselen (B. Stadelhofer, *o. c.*, bd. II, bl. 211). In de maand Juli was Despruets in Zwaben : den 10 Juli te Ursperg *(Ibid.)*, daarna te Roth *(Ibid.)* en vermoedelijk in alle andere abdijen. Dit provinciaal kapittel uit November 1578 blijkt te wezen een summarium van Despruets' voornaamste aanmerkingen, of althans een reeks dekreten door de Zwabische prelaten genomen naar de door-Despruets- gegeven directiven (zie titel van dit *Cap. Prov.*).

(1) Dit puntje blijkt een rechtstreekschen invloed van Despruets te verraden : toen Despruets d. d. 16 Maart 1575 n. s. in de abdij van Averbode visitatie hield, stelde hij dezelfde regel *...voluit illa [credo* en *Praefatio] cantari.* Die Voecht, *Historia Averbod.*, Archief van Averbode, sectie I, reg. nr. 415, fol. 188 r° ; St Joris, *Abbatiae Averbodiensis Chronicon, Ibid.*, sectie IV, hs. nr. 87, fol. 260 r°.

Bl. 3

Distinctio secunda Canonum.
DE DISCIPLINA CORPORALI RELIGIOSORUM

Canon 7. Pro disciplina virgarum supra scapulas nudas singulis feriis sextis in capitulo suscipienda, statuerunt Domini Abbates, ut flexis genibus alternatim dicant psalmum 50 *Miserere mei Deus, secundum,* etc., cum collectis de Passione Domini, *Misereatur nostri,* et *Indulgentiam et remissionem omnium* (1).

Canon 8. Rationem postulabunt Abbates a singulis fratribus claustralibus et parochis reddituum (a) suorum et expensarum (2). Quod si debita contrahant, curabit Dominus Abbas sub rata portione reddituum (b) ut de ea (c) solvantur creditores.

Canon 9. Singuli pariter fratres interiores et exteriores confiteri debent vel semel in anno proprio suo Abbati aut ordinatis ab ipso confessariis peccata sua (3).

Canon 10. Convivae, hospites, parentes et amici fratrum extra refectoria in alio ad id deputato loco comedant, advocatis (si Abbati vel Priori videbitur) quibusdam ex conventu, praesertim amicis et filiis (4).

Bl. 4 Canon 11. Feria quinta si *Sanctus* celebretur, non habens officium proprium, sumitur summum officium de Corpore Christi cantandum.

Canon 12. Carnibus non vescantur fratres in Adventu et Septuagesima extra licentiam Praelati ; omnibus autem per integrum

---

(a) Hs. : *reddituram.*
(b) Hs. : *redditurum.*
(ç) Hs. : *eo.*

(1) Een similair dekreet was uitgevaardigd geworden door het Alg. Kapittel van 1574. C. Saulnier, *o. c.*, bl. 37 ; C. Taiée, *o. c.*, bd. II, bl. 56.

(2) Een streng dekreet hiervoor in het Alg. Kap. van 1575 (C. Saulnier, *o. c.*, bl. 244, 247), vernieuwd in dat van 1577 (Lairuelz, *o. c.*, bl. 156 en 161).

(3) Een similair dekreet in het Alg. Kap. van 1575 (C. Saulnier, *o. c.*, bl. 31), vernieuwd in dat van 1577 (Lairuelz, *o. c.*, bl. 157).

(4) Vroeger blijkt het wel gebruik te zijn geweest de vreemdelingen te herbergen in den kloosterefter. Maar de statuten van 1505, dist. 1, hfst. 10, verboden dit. Het bekend dekreet *Vineam Domini Sabaoth,* gen. kap. 1517, bracht een nog strenger verbod (Archief abdij Averbode, sectie IV, hs. 207, fol. 104 v°). Daarna werd het statuut nog niet nageleefd : o. m. in het *relictum* voor de abdij van Heilissem, 1550, hoefde nogmaals aangedrongen (*Ibid.*, secie IV, hs. nr 207, fol. 100 r°). — Vanaf 1517 werd aan de prelaten opgelegd voor een gasterij te zorgen. Item in het Alg. Kap. van 1532 (*Ibid.*, fol. 107 r°). Reeds in 1510 had generaal de l'Ecluse dit bevel te Averbode gegeven (*Ibid.*, sectie I, hs. nr 284, fol. 4 r°).

annum quartis feriis ab iisdem abstineant, pretenta superioris licentia (a), vel sollennitate aliqua interveniente.

Distinctio Tertia

DE FORMA ET QUALITATE INDUMENTORUM

Canon 13. Fratres in conventu praecincti incedant ; similiter et parochi dum venerint aut accesserint claustrum in anniversariis et capitulis : qui quidem non minus in claustro et choro pallia et caputia gestare debent quam claustrales. Exeuntes claustrum ad parochias vel deambulationes possunt demittere vestes, solutis singulis quae oportet esse alba.

Canon 14. Ad singula cubiculorum ostia in dormitorio claves habeant Dominus Abbas atque Prior ; in ostiis januarum sint foromina.

Bl. 5 Canon 15. In singulis angulis claustri depingatur imago Crucifixi.

Canon 16. Rasura coronae sit lata ; crines vero rotundi, non fenestrati.

Canon 17. In choro, cantu, ceremoniis et aliis sacris officiis omnia observentur juxta Ordinarium, ubi non contrariabitur Breviariis novis et Missalibus ; secundum ea namque omnia in sacris disponi debent (1).

Canon 18. Tunicae longitudo sit protensa usque ad talos, cujus longitudinis sit et scapularium, et latitudinis unius palmi. Indusiorum (b) superiores partes et ligaturae colli non sint (c) convolutae more laicorum, sed planae. Planae sint et caligae, per totum inflatae. Et caputia sint rotunda et ea latiora atque ampliora, quibus utimur quando palliis induimur.

Canon 19. Tribus continuis diebus post *Cantate*, feria 1, 2. et 3,

---

(a) Aldus het hs. Moet het vermoedelijk wezen *preter tamen superioris licentiam ?*

(a) Hs. : *indusionum.*

(b) Hs. : *sunt.*

(1) Hier worden bedoeld het brevier van 1574 en het missaal van 1578. Vanaf zijn benoeming tot generaal, was het Despruets' bedoeling alle liturgische boeken der Orde te doen herdrukken. Zijn voornaamste helper in dezen arbeid was P. Martinus Bourlier, praeses van het Premonstratenzer College te Parijs. Uitgever was Jac. Kerve te Parijs. Despruets ijverde steeds — vermoedelijk de laatste onder de generaals — voor het integraal handhaven der Premonstratenzer liturgie. Hierover, later méér détails.

officium ultimum cantabitur de Sancto Spiritu, pro Patribus in Generali Capitulo congregatis.

Canon 20. Ad mensam semper fiat lectio, vel ad primum saltem edulium usque, astantibus fratribus junioribus ; et in sextis feriis
Bl. 6 legenda sunt statuta Ordinis, a Priore // explicanda.

Acta sunt et constituta in Roth, anno Partheniei (a) partus 1578 4 Novembris, praeside et Visitatore Reverendo Domino Martino Ehrmann (1), ejusdem loci et nunc temporis abbate ; abbate vero monasterii nostri Marchtall Conrado Freigio (2).

(a) Hs. : *Parthemiei.*

(1) Martinus Ermann, prelaat van Roth (1560- 19 Nov. 1589) was, naar verluidt, een der beste abten, welke de abdij van Roth bestuurden. Onder zijn abbatiaat, overleed de gelukzalige Willem Eiselin van Roth († 28 Maart1588). B. Stadelhofer, *o. c.*, bd. II, bl. 194-221 ! C. Hugo, *o. c.*,, bd. II, kol. 704.

(2) Conrodus Frey werd prelaat van Marchtall na de ontslagname van prelaat Schenz in 1571. Frey overleed in 1591. Hij zorgde naar beste kracht voor het beheer van het tijdelijk. De zeer dubbelzinnige woorden van Sailer, *o. c.*, bl. 220-223 laten echter vermoeden dat prelaat Frey moeilijkheden had in het konvent. Zie ook C. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 142.

RELICTUM VAN GENERAAL DE LONGPRÉ JULI 1601

Bl. 9 // *RELICTUM VISITATIONIS MONASTERIORUM ORDINIS NOSTRI IN SUEVIA PERACTAE (1) AB ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO D. D. FRANCISCO A LONGO PRATO (2), TOTIUS ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS GENERALI, IN QUO PRINCIPALITER EXHIBENTUR LEGES OMNIBUS NORBERTINAE VITAE PROFESSORIBUS IN CIRCARIA SUEVIAE EXISTENTIBUS COMMUNES.*

Franciscus a Longo Prato, Christianissimi Francorum Regis Consiliarius et Eleemosinarius Dei et Sanctae Sedis Apostolicae gratia Monasteriorum Praemonstrati et Vallis Secretae (3) humilis Abbas, ejusdemque Ordinis Caput et Reformator generalis, omnibus praesens reformationis instrumentum visuris, lecturis et audituris salutem in Domino sempiternam.

Laboribus toto hyemis tempore per Flandriae, Brabantiae et Hannoniae Provincias, avitae religionis instituendae ac proprietatis (vitiorum omnium matris) extirpandae causa exantlatis, aestatis
Bl. 10 // ardorem a nobis tolerari (veluti facta vicium nostrarum, reluctantibus aëre et mari., experientia) posse judicavimus. Quare iter aggressi, ad eos primum qui in Lotharingia nostri sunt instituti, dein

---

(1) Het relictum van 1601 was in algemeene trekken hetzelfde voor alle cirkariën. Het relictum voor de Nederlanden hebben we in het archief te Averbode, sectie IV, hs. 173, fol. 221 volg. Vgl. verder de relicta bij Lepaige, *o. c.*, bl. 980 volg., en de verschillende nummers bij Lairuelz, *o. c.*, in het *Index rerum*, aan *Franciscus a Longo prato.*

(2) Frans van Longpré, gebvren te Anizy-le-Château bij Laon, geprofest te Prémontré, prior van het Prem. college te Parijs, abt van Valsecret, generaal na den dood van Despruets (1596). Hij overleed op hoogen ouderdom, 23 April 1613. L. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl 533, en de aldaar aangeduide werken.

(3) Valsecret, een Premonstratenzer abdij in het aloude bisdom Soissons, nabij Château-Thierry.

ad eos qui in Germania divertimus ; utque sanguinis vestri, de manu nostra requirendi (quoniam speculatorem totius Ordinis Praemonstratensis posuit nos Dominus), rationem reddere possimus, intrepide istas leges omnibus vobis in Circaria Sueviae degentibus communes praescribendas duximus ; prout nunc mense Julio anno 1601, peractis visitationis caeremoniis, praestita nobis et successoribus nostris in capituli obedientia, de consilio Reverendi Confratris Domini Servatii de Lairvelz, SS. Theologiae Professoris, S. Mariae ad Nemus abbatis, supremi nostri per omnes Ordinis Circarias Vicarii, praescribimus ac ut observentur in virtute salutaris obedientiae praecipimus.

LEGES OMNIBUS NORBERTINAE VITAE PROFESSORIBUS IN CIRCARIA SUEVIAE EXISTENTIBUS COMMUNES AD CULTI DIVINI CONSERVATIONEM

Horarum canonicarum (a) ac B. Mariae pensum, constitutis ab Ordine (b) horis distincte, sine ullis hallucinationibus, ac devote, sine ullis spontaneis animi huc et illuc cursitationibus, sub paena peccati mortalis, juxta Can. *Dolentes,* extra *de celebratione Missarum* persolvantur, ne Dei laudes truncare vel labiis tantum honorare dicamur.

Bl. 11 // Ordinariae Ordinis Missae, quae ternario numero comprehenduntur, quotidie juxta antiquum Praemonstratensis Ecclesiae ritum alta voce celebrentur ; et, si quae aliae dotatae sint, non omittantur, ne tanquam fundatorum labores inutiliter comedentes in die furoris arguamur.

Matutinis caeterisque horis canonicis omnes intersint, nulloque parentum vel amicorum praetextu excusentur. Si autem necessitatis alicujus causa abesse vel chorum egredi quis cogatur, id nonnisi impetrata prius a D. Abbate facultate fiat, juxta Cap. 2, Dist. 1 statutorum.

Lampas coram augustissimo Corporis Christi Sacramento semper accensa habeatur, majorque Missa singulis feriis quintis cum collecta de S. Spiritu sub una clausula canatur, nisi festum novem lectionum occurrerit ; quo tempore, missa matutinalis de Sacramento solemniter celebrabitur.

(a) Hs. : *canonciarum.*
(b) Hs. : *Ordini.*

Feriis sextis, disciplina corporalis juxta Capituli generalis et cap. 4, Dist. 1 statutorum ordinatione, deposita cuculla, ab omnibus ad refricandam dominicorum flagellorum memoriam suscipiatur ; stationesque ante Capitulum, Vesperas et Completorium ab omnibus similiter peragantur, utpote quae a majoribus nostris institutae sunt ut praeparetur cor ad orationem et mens stans in se recogitet coram quo, quibus testibus et cujus laudes cantare praesumat.

Silentium, frequentissimis Patrum collationibus commendatum
Bl. 12 et Regularum cap. 10 statutorumque // nostrorum cap. 2, Dist. 3 decretis confirmatum, in dormitorio, claustro et refectorio diligenter observetur.

Capitulo quotidie ante summum sacrum celebrando omnes interesse curent ; in quo semper aliquis superiorum praesidebit, qui juxta regulam, ne quid negligenter praetereatur, excessus omnes (a) et quotidianos abusus corrigat, ac pro eisdem penitentiam injungat salutarem, juxta cap. 2, Dist. 1 statutorum.

Sacerdotes singulis hebdomadibus saltem semel conscientiam per Paenitentiae sacramentum purgent, cujus Sacramenti minister praeter Priorem et Subpriorem, ad quos accedere nullus tenebitur, unus constituetur, qui lepram a non lepra discernere possit, et cui Dominus Abbas facultatem absolvendi a reservatis, praeterquam a proprietate (a qua solus Vicarius noster absolvet), concedere poterit, idque ex Summi Pontificis moderni decreto, ne conscientiae infirmiores in periculum damnationis et spiritualis remedii desperationem adducantur.

1. Veneficia, incantationes, sortilegia.

2. Apostasia a religione sive habitu dimisso sive retento, quando eo pervenerit ut extra septa monasterii sive conventus egressio fiat.

3. Nocturna ac furtiva e monasterio sive conventu egressio, etiam non animo apostatandi facta.

4. Proprietas contra votum paupertatis, quae sit peccatum mortale.

Bl. 13 // 5. Procuratio, auxilium seu consilium ad abortum faciendum, post animatum foetum, etiam exitu non secuto.

6. Falsificatio manus aut sigilli officialium monasterii aut conventus.

7. Juramentum falsum in judicio regulari seu legitimo.

(a) Het hs. draagt *hos omnes*. Na onderzoek der similaire relicta bij Lepaige, *o. c.*, bl. 1014 en volg., hebben we *hos* vervangen door excessus.

8. Furtum de rebus monasterii aut conventus in ea quantitate quae sit peccatum mortale.

9. Lapsus carnis voluntarius, opere consummatus.

10. Occisio aut vulneratio seu gravis percussio cujuscunque personae.

11. Malitiosum impedimentum aut retardatio aut apertio literarum a superioribus ad inferiores aut ab inferioribus ad superiores.

Si quod aliud praeterea peccatum grave pro religionis conservatione aut pro conscientia puritate reservandum videbitur, id non aliter fiat quam Generalis Capituli in toto Ordine aut Provincialis in provincia matura discussione et consensu.

Ad voti Paupertatis observationem

Ne imposterum Religiosi sint paupertatis voto violatores, praecipimus in virtute salutaris obedientiae et sub paena excommunicationis ipsi D. Abbati, ut eos vitam communem et apostolicam, cui ipso professionis die nos devinximus, agere compellat, nulloque
Bl. 14 praetextu eis // certam pecuniae summam quotannis aut peculium permittat, sed sint eis omnia communia et distribuatur juxta Regulae praescriptum unicuique victus et tegumentum sicut cuique opus erit.

Ut autem hanc ordinationem faciamus, monet nos salutis nostrae animae periculum. Totum enim vitae curriculum in malo statu tam Praelati quam subditi conficiunt per quos stat quo minus omnes vitam agant communem. Ut bene docet Sylvester, et archidiaconus ab eo citatus, verbo *Religio*, n. 7. Quod satis clarum est tam ex multis capitibus : De Statu Monachorum, quam ex Concilio Tridentino, sess. 25, De Regularibus. Idemque ostendit omnium nostri saeculi peritissimus interpres Navarrus, in Commentario tertio de Regularibus, c. 27, ubi ait : " Praelatos ac religiosos viventes per portiones certas in statu damnationis esse, si reformationi legitimae et legitima authoritate faciendae contradicant.

Nos, ut hoc imminens damnationis malum a nostris detorqueamus cervicibus vobis iterum in virtute salutaris obedientiae sub paena praedicta et depositionis praecipimus ut proprietatem, vitiorum omnium matricem, e monasteriis deturbetis, paupertatemque, quae de essentia religionis est, amplectentes, vitam omnino communem ducatis et sicut pascimini ex uno cellario sic induamini ex uno vestiario, juxta sanctum Regulae Sanctissimi Patris Augustini decretum.

Ad id vobis praecipiendum teneri sub paena damnationis tenent

Doctores citati, cui adstipulatur S. Antoninus, 3 p., tit. 16, c. 1, n. 11,et *Can. error.*, dist. 83. Ad id observandum vos obligari sub paena damnationis locis citatis tenent Doctores citati. Ad id vos
Bl. 15 obligat // Regula, c. 10, ubi discretis verbis ait : " Nemo sibi aliquid vindicet proprium, sive in vestimento sive in quacumque re ; apostolica enim vita optamus vivere ". Et paulo post idem inculcat his verbis : " Primum propter quod in unum estis congregati, ut unanimes habitetis in domo Domini, et sit vobis anima una et cor unum in Deo. Et non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia ; et distribuatur unicuique vestrum a Praeposito vestro victus et tegumentum, non aequaliter omnibus quia non aequaliter valetis omnes, sed potius unicuique sicut cuique opus fuerit. Sic enim legitis in Actibus Apostolorum, quia erant illis omnia communia, et distribuebatur unicuique sicut cuique opus erat ". Et verbis proxime sequentibus idem loquitur hoc modo : " Qui aliquid habebant in saeculo, quando ingressi sunt monasterium, illud velint esse commune ". Capite vero 8vo clarius idem praecipit his verbis : " Vestes vestras in unum habeatis sub uno custode, vel duobus, vel quot sufficere possint ad eas excutiendas ne a tinea laedantur. Et sicut pascimini ex uno cellario, sic induamini ex uno vestiario ".

Ad id et Statuta Ordinis vos obligant, cap. 10, 11 et 12. Imo et 13 ejusdem Distinctionis habentur haec verba : " Vestiaria sint communia ". Quae quidem directe sunt contra eos, qui summam quamdam pecuniae tribuunt Religiosorum cuilibet ad sibi comparandas vestes in particulari et ad servandas in propria cista ; quod est e diametro contra illud cap. 8. Regulae nostrae : " Tamen, si vestra toleratur infirmitas ut hoc recipiatis vestimentum quod posueratis, in unum tamen locum sub communibus custodibus habete quod ponitis ".

Bl. 16 // Ad id etiam fratrum nostrorum authoritas, qui sic vixerunt et ita nobis vivendum praescripserunt capitibus citatis Statutorum nostrorum, nos obligat, quos nobis imitandos potius quam modernos proponere debemus. Nec valet amplius illa, qua quidam proprietatem suam tueri solebant, excusatio : quod videlicet, quidquid habeant, illud tantummodo ad usum cum consensu superioris teneant ; nam nos, totius Ordinis Generalis Superior, quique summam post Summum Pontificem in Ordine habemus potestatem, id vobis minime permittimus, imo pronuntiamus et inclamamus esse damnabile, prohibemusque Praelatis vestris ne id vobis concedere praesumant, facultatemque, si quam in re faciant, nullam esse declaramus.

Nec est quod clametis illud esse novum. Non enim illud novum quod a senioribus Ordinis nostri Patribus fuit observatum. Et, quia fortassis illud vetustate obsoletum clamabitis, juvet vos rogare, ut Capituli Generalis anni 1549 celebrati articulos perlustretis. Ibi enim, quod vetustate obsoletum putabitis, Patres, salutis ovium ac propriae memores, studiose renovarunt. Testis hujus rei completissimus est bonae memoriae Judocus Coquerel, Sacrae Theologiae Professor eximius, Sancti Justi Bellovacensis Diaecesis Abbas et totius Ordinis nostri vicarius (1), qui de tollenda illa pecuniae summa singulis religiosis distribuenda articulum in praelato Capitulo conditum in relicto, quod in Monasterio Bassifontis (2) edidit, his verbis testatus est : " Capituli Generalis decisione prohibemus communitatis Praeposito ne ullam pecuniae quotam seorsim fratribus distribuere audeat, sed ut vita servetur apostolica
Bl. 17 unicuique distri//buat sicut cuique opus fuerit.

Imo vero, quis illud novum vel vetustate obsoletum appellet, quod ubique praeterquam in quibusdam angulis, strictissime servatur ? Idque Summi Pontificis decreto, cujus verba per episcopum Vercellensem, Nuntium Apostolicum cum potestate legati a latere (3) exarata et in monasterio Floreffensi a nobis reperta haec sunt :

> Communis vitae ratio religiosis adeo est necessaria ut, ea non diligenter observata, paupertatis votum (quod nihil proprii admittit) vix ac ne vix quidem inviolatum esse possit. Cum vero variis nominibus proprietatis crimen hactenus apud vos viguisse videatur, ideo nos ad illud plene tollendum atque extirpandum Reverendo ipsi Abbati, sub gravi suspensionis arbitrio nostro subeunda paena a praesentium insinuatione ita inter vos com-

---

(1) Judocus Coquerel, abt van Saint-Just-en-Beauvaisis, werd in 1544 of 45 door kardinaal Pisani, commende-abt van Prémontré, aangesteld tot Algemeen Vikaris over de Orde. Coquerel bleef dit tot aan zijn dood, 27 Mei 1565. L. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 140 ; C. Hugo, *o. c.*, bd. I, kol. 39 en 945 ; C. Taiée, *o. c.*, bd. II, bl. 28. Als vikaris presideerde Coquerel het Algemeen Kapittel, o. m. in 1555 (C. Saulnier, *o. c.*, bl. 50, nota h), in 1556 te Valsery (*Ibid.*, bl. 67, nota c), in 1561 (*Ibid.*, bl. 31, nota k).

(2) Bassefontaine, Premonstratenzer abdij in het bisdom Troyes, nabij de stad Brienne.

(3) Bonhomi, bisschop van Verceil, hield als Pauselijke Legaat een visitatiereis in de Nederlandsche abdijen.. Op 23 Maart 1586 (*Ex Alnensi Cœnobio, decimo Cal. Apr. 1586)* schreef hij een bevelbrief naar den prelaat van Bonne-Espérance, als vikaris van generaal Despruets, hem opleggend voornamelijk te zorgen voor het strikt vervullen van het gemeenschappelijk leven en de uitsluiting van alle vrouwpersonen uit het kloosterslot. Deze bevelbrief werd gepubliceerd door Lairuelz, *o. c.*, bl. 65-67. Den 29 Maart (*Datum Namurci quarto Calendas Aprilis MDLXXXV)* stuurde Bonhomi een similair bevel naar den prelaat van Floreffe, eveneens als vikaris. Uit dit laatste bevel wordt hier door

munem vitam instituat ut communiter, per se vel alium seu alios ad id deputandos religiosos, omnia ad victum et vestitum necessaria communi monasterii impensa subministret ; neque ullo unquam tempore quidquam pecuniae propriive, pitantiae, vini, vestiarii, hortorum aut pomeriorum proventuum (a) aliave quavis ratione permittantur. Monachis vero ipsis qui, victu et vestitu contenti, nihil praeterea quaerere aut praetendere debent, serio prohibemus ne quidquam proprii, minus autem pecuniae, quovis quaesito colore teneant. Quod si quis, propriae salutis immemor, huic decreto nostro minime obtemperaverit atque in proprietatis crimen indicisse deprehensus
Bl. 18 fuerit, eum Abbas tamquam votifragum // severe atque etiam carcere pro modo culpae arbitratu suo puniat, quavis consuetudine, quae potius morum corruptela censenda est aut etiam superiorum permissu non obstantibus.

Ad hanc autem communem vitam stabiliendam (1) omnes a suis pecuniiis et debitis exuant ante festum Penthecostes ; quo tempore Provisor constituetur, cui Dominus Abbas singulis mensibus vel trimestribus aliquam pecuniae summam ad quotidiana necessaria religionis paranda numerabit, et cujus pecuniae idem rati-

(a) Hs. : *proventum.*

Longpré een passus geciteerd. Het gansche dokument hebben we in kopij der XVIIe eeuw in het archief te Averbode, sectie IV, hs. nr. 207, fol. 111vo-114vo. Over de dekreten van den bisschop van Verceil stelde het Alg. Kapittel van 1586 wel interessante aanmerkingen. Archief van Averbode, sectie IV, hs. nr 173, fol. 173.

(1) Uit het nadrukkelijk aandringen van Longpré tot het onderhouden der gelofte van armoede, mag niet worden besloten dat zijn voorgangers in dezen nalatig waren geweest. Dit zal trouwens blijken uit de in het algemeen kapittel van 1605 geciteerde teksten. Zoo vaardigde het Alg. Kap. van 1451 een lang, omstandig en zeer streng dekreet uit over de *vita communis* (Uitg. J. Lepaige, o. c., bl. 946-48). Herhaaldelijk vaardigde in dezen visitator Redman in de abdijen van Engeland strenge bevelen uit (F. A. Gasquet, *Collectanea Anglo-Praemonstratensia*, bd. II, bl. 14, 23, 24, 64 118 ; bd. III, bl. 113. Londen, 1904-06). Item generaal de l'Ecluse in zijn visitatie te Averbode, d.d. 22 Juli 1510 (Archief Averbode, sectie I, reg. nr. 284, fol. 4 r° ; *ibid.*, sectie IV, hs. nr. 173, fol. 138[vo]) ; item generaal de Bachimont in zijn visitatie te Averbode, d.d. 29 Juni 1529 (*Ibid.*, sectie IV, hs. nr. 173 fol. 145[vo]) ; item prelaat Doyen van Floreffe in zijn visitatie te Heilissem, d.d. 10 Dec. 1550 (*Ibid.*, sectie IV, hs. nr. 207, fol. 100[vo]). Buiten de imposante reeks van algemeen Kapittels welke in de akten van het Gen. Kap. van 1605 zullen geciteerd worden, mag nog vermeld een uitdrukkelijk bevel van het Alg. Kap. van 1541 (*Ibid.*, sectie I, reg. nr. 284, fol. 15[ro] ; *ibid.*, sectie IV, hs. nr. 173, fol. 157[ro]). In weerwil van alle deze statuten wou echter de trouwe naleving van het *votum paupertatis* maar niet vorderen. In de abdij van Drongen bestond het peculium nog in 1538 (*Chronicon Trunchiniense*, uitg. J. De Smet, *Corpus Chronicorum Flandriae*, bd. I, bl. 644. Brussel, 1837) ; in de abdij van Park rond 1550 (F. J. Raymaeckers en E. J. Jansen, O. Praem., *Geschiedkundige navorschingen over de aloude abdij van 't Park*, bl. 73, nota 3. Antwerpen, 1904) ; te Pré-

ones coram Domino Abbate et uno atque altero Religiosorum aget.

Ita vero Dominus abbas suos nutriat ut justam conquerendi occasionem non habeant, dum illis victum secundum monasterii facultates ex decreto Statutorum, cap. 6 Dist. 1 tribuit ; et ita vestiat ut unusquisque duas tunicas talares, duo paria caligarum tam superiorum quam inferiorum, quatuor indusia, et totidem linteamina a communi lotrice lavanda habeat. Porro, cum comparanda erunt nova indumenta, vetera reddantur vestiario ; qui illa pauperibus de Domini Abbatis consensu distribuet, vel certe ex illis, prout videbitur expedire, alia confici curabit.

Nullus provisor vel alius monasterii officialis, quocumque nomine (a) censeatur, de aliquo stipendio annuo pro officii sui molestiis recipiendo cum praelato vel conventu paciscatur ; sed, tanquam voti paupertatis amator, habens victum et vestitum, gratis serviat et se existimet charitate serviente felicem. Nullus enim (ut prohibet Regula, cap. 8) sibi aliquid operari debet.

Bl. 19 // Nullus litteras mittere vel recipere vel a parentibus aut amicis quidquam recipere sine Domini Abbatis licentia audeat ; alio quin ut votifragus puniatur. Idque ex Regulae praescripto cujus

---

(a) Hs. : *nomini.*

montré nog rond 1570 (*Obituaire de Prémontré*, uitg. R. Van Waefelghem, bl. 119, 147, 187, 195. Brussel, 1912), enz. Toen Despruets generaal werd, mocht worden verklaard dat in algemeene regel het *vita communis* niet w erd nageleefd. En, ondanks Despruets' beste zorgen voor dit punt van zoo hoog belang : ondanks een dekreet der gen. kap. uit 1579 (Lairuelz, *o. c.*, bl. 161) en 1586 (Archief Averbode, sectie IV, hs. nr. 173, fol. 173), ondanks speciale bevelen naar de abdijen gestuurd, o. m. naar Perray-Neuf d.d. 18 Mei 1587 (J. Lepaige, *o. c.*, bl. 966), ondanks drastische maatregelen tegen de onwilligen genomen (Lairuelz, *o. c.*, bl. 161) ; tóch kon hij den strijd niet heelemaal winnen (*Ibid.*, bl. 170 volg. ; J. Lepaige, *o. c.*, Pars 2, dedikatiebrief aan Richelieu). Met hernieuwden moed trok generaal Longpré te veld, onder de zeer bekwame medehulp van Lairuelz : hij publiceerde in 1601 een rondschrijven tegen het peculium (Lairuelz, *o. c.*, bl. 169-171), besprak de zaak nadrukkelijk in zijn visitatiereizen, kwam erop duidelijk terug in het Alg. Kap. van 1605 en van 1613 (Archief Averbode, sectie IV, hs. 173, fol. 212vo-214vo) ; en... vermocht nog niet te triomfeeren. Het Alg. Kap. van 1618 hoefde nogmaals de zaak te beslechten (*Ibid.*, sectie IV, hs. 240, fol. 1vo-3vo), eveneens het Prov. Kap. van Brabant in 1620 (*Ibid.*, sectie I, lias 1, farde 2, fol. 2ro), in 1624 (*Ibid.*, sectie IV, hs. 173, fol. 257ro-258vo) en in 1643 (*Ibid.*, fol. 301ro-303ro). In 1701 publiceerde generaal Colbert een *Mandement pour recommander l'observance du vœu de pauvreté*, welke in 1739 werd herdrukt (L. Goovaerts, *o. c.*, bd. I bl. 131). — Het voorschrift van het *vita communis* laat denken aan het zevenkoppig monster uit de mythologie.

haec sunt verba : " Quicunque autem in tantum progressus fuerit malum et occulte ab aliquo litteras vel quodlibet munus accipiat, si ultro confiteatur, parcatur illi et oretur pro eo. Si autem deprehenditur atque convincitur, secundum arbitrium Abbatis, vel etiam presbyteri gravius emendetur ".

Si exigat monasterii necessitas ut fratres eleemosinas pro celebratis missis accipiant, imprimis caveant missas Ordinis vel dotatas omittere ut alienas celebrent, deinde eleemosinas acceptas Provisori communibus usibus deputandas tradant.

Quicumque autem aliquid a parentibus vel amicis cum bona superioris venia accipit, illud usibus suis deputare non audeat, sed communitati cui illud datur (dari enim non potest ei, quia nihil potest habere) applicari, primoque confratri indigenti tribui gaudeat, ut sic impleatur Regula quae ait : " Consequens ergo est ut etiam quis (a) suis filiis aut aliqua necessitudine (b) ad se pertinentibus in monasterio constitutis aliquam contulerit vestem sive quodlibet aliud inter necessaria deputandum, non occulte accipiatur, sed sit in potestate Praepositi ut, in rem communem redactum, cui necessarium fuerit, praebeatur. Quod si aliquis rem sibi collatam celaverit, furti judicio condemnetur ".

Aegroti delicatioribus solito cibis, juxta aegritudinis qualitatem, convocatis sedulo medicis quibus de communi crumena satisfiat curentur.

Bl. 20 // Ad paranda pro habitus susceptione, professione et Missarum primitiis nullo modo vel directe vel indirecte cogantur parentes ; sed, si aliquid ultro et nobis non procurantibus praeparent, cum gratiarum actione et modestia religiosa sumatur. Nullus etiam pro religionis ingressu aliquid accipiat, sed si quid ultro porrigatur communibus usibus deputetur.

Nullae locationes ultra triennium sine seniorum consensu, ultra novennium sine nostro producantur ; et juxta cap. 10, Dist. 2 Statutorum, registrum componatur a Domino Abbate, vel Provisore quotannis, in quo monasterii redditus ac debita tam activa quam passiva contineantur ; ut sic, defuncto Abbate, nihil bonorum monasterii depereat ac debitor creditoris personam non agat.

Serio saepe advertat D. Abbas se non esse dominum, sed administratorem tantummodo seu dispensatorem bonorum monasterii sibi concessorum, ac proinde non posse se illis alia ratione uti quam

---

(a) Hs. : *qui.*
(b) Hs. : *necessitate.*

in commodum et utilitatem monasterii, quemadmodum dispensator non potest alia ratione dispensare bona sui domini quam in ipsius emolumentum.

Omnes tam claustrales quam ecclesiarum parochialium rectores supellectilis suae ac debitorum activorum et passivorum catalogum quotannis inter Pascha et Penthecosten tradant ; in quo, si quis rebellis inventus fuerit, tanquam proprietarius puniatur, et in hac proprietate e vivis excedens consuetis orationum suffragiis privetur nec inter fratres, juxta determinationem Concilii Lateranensis, accipiat sepulturam.

Caveant ecclesiarum parochialium rectores bonis sibi commissis uti tanquam suis eaque parentibus sive amicis sine bona D. Abbatis venia impertiri, idque ne voti paupertatis violatores existant.

Nulla concessio bonorum monasterii ad vitam, permutatioque
Bl. 21 // nulla sine nostro et sanioris partis conventus consilio ; idque juxta cap. 5, Dist. 4 statutorum.

Post obitum alicujus religiosi omnis ejus supellex loco ad curandos aegrotos assignato applicetur, ut sic aegroti honestius tractari queant, juxta Parlamenti Parisiensis decretum, a nobis dum Prioris Collegii Parisiensis vices obiremus contra Illmum Cardinalem a Ferraria obtentum (1).

Parochi pileum et cucullam non minus quam claustrales gerent, et ad claustrum revocentur si ignari sunt, si scandalo plebi vel si mercatoris personam agant.

Omnes hujus Circariae abbates quotannis aureum nummum pro stipendio Procuratoris totius Ordinis in Romana Curia constituti, nobis vel Vicario nostro tribuant.

Nullus abbas coadjutorem constituere vel monasterium suum resignare, nobis vel Vicario nostro inconsultis, audeat.

Ad voti Castitatis Conservationem

Inter omnia praelia christianorum verissimo Sanctissimi P. N. Augustini testimonio duriora sunt praelia castitatis ; ac propterea, ut religioso pro castitate militanti sua jura et arma reddantur, monasterii septa restaurentur, sicque fores omnes locorum in quibus habitant religiosi occludentur, ut per aream abbatialem vagari vel per campos cursitare nequeant.

Nullus per pagos vel urbes nundinarum, conviviorum, publico-

(1) Het jaar van Longpré's aanstelling tot prior te Parijs, is ons niet bekend. Hier echter gaat het om een feit voorgevallen ten laatst in 1572, wijl kardinaal d'Este of Ferrare alstoen overleed.

rum festorum vel infantium suscipiendorum causa vagari permittatur, ne is qui indesinenter circuit quaerens quem devoret, castitati virtutum omnium pulcherrimae insidias praeparet ; et, quem in monasterio tanquam in castello munitum debellare non potuerat, suis jam jaculis obvium interimat.

Recreationes et deambulationes ad nutum D. Abbatis fiant, sicut et parentum visitationes, quas rarissimas esse vel potius nullas optaremus, et ad quas neminem sine comite religioso admitti volumus. Si enim opus fuerit ad aliquam necessitatem monasterii mitti,
Bl. 22 duo eant. Et ne in deam//bulationibus aliqua committatur petulantia, volumus a Priore vel ab aliquo seniorum, de quo bonum habeatur testimonium, omnes duci et reduci.

Jejunia Adventus et dierum veneris et abstinentia dierum mercurii et Septuagesimae inviolabiliter serventur, neque praesumat aliquis hac in re dispensare, cum hanc dispensationem etiam nobis, per bullam Statutorum nostrorum libello insertam, arbitremur denegatam. Quod si pisces non suppetunt, ova sicut Praemonstrati comedantur.

Tempus sic a D. Abbate religiosis distribuatur ut otio, cogitationum venerearum seminario, vacare non permittantur ; sed eos vel scriptione, vel lectione, vel oratione detineat, ut diabolus semper occupatos reperiat. Quod si his perpetuo, ratione tedii, quod oriri solet, incumbere nequeant, ad inutiles operas converti (si non suppetunt utiles) antiquorum Patrum exemplo cogantur.

Nullus ludo quantumvis honesto indulgeat nisi diebus Martis Jovisque : idque, ne tempus, de quo sumus ad ultimum usque quadrantem reddituri rationem, inutiliter teratur. Ludi autem religioso indignis, ut chartis, aleis, et hujusmodi qui deprehensus fuit incumbere paena carceris 10. dierum spatio mulctetur.

Extra prandii et cenae tempus nullus cibum nisi urgente necessitate sumat, ne compotationibus vel comessationibus cum magno castitatis detrimento tempus consumatur.

Lectio toto prandii cenaeque tempore fiat, idque ut Regulae satisfiat, quae ait cap. 10 : " Sedentes ad mensam taceant audientes lectionem " ; et cap. 7 : " Cum acceditis ad mensam donec inde surgatis, quod vobis secundum consuetudinem legitur, sine tumultu et contensionibus audite, ne solae vobis fauces sumant cibum, sed et aures esuriant Dei verbum ". Proderit haec continua lectio ad comessationes, compotationes, rixas, detractiones vitandas, et ad redimendum tempus illud, quod comessationibus in multas horas productis consumi solebat.

Bl. 23 // Faeminarum ad regularia loca ingressus adeo est interdictus, ut qui eas admittit vel admitti permittit excommunicationem latae sententiae incurrat ex Pontificis Gregorii XIII institutione. Quare eam paenam et constitutionem tam Abbati ipsi quam religiosis singulis insinuatas et declaratas volumus. Ac, ne faeminas cujusvis generis aut conditionis intra claustra, nisi forte processionis tempore, nec ad alia loca ad quae religiosis sine superiorum licentia liber est accessus, ulla ratione ingredi patiantur expresse prohibemus.

Ad faciliorem Voti obedientiae Observationem.

Omnes praelato suo reverentiam deferant, et ut patrem honorent, ipsiusque tanquam pro subditis rationem reddituri obediendo misereantur, qui inter vos quanto loco superiore, tanto in periculo majori versatur.

Qui, suae conditionis immemor, obedire renuerit, ad Vicarium nostrum graviter puniendum mittatur ; si ire recusarit, de vestra societate projiciatur, id est, detrudatur in carcerem, ibidem in pane et aqua mansurus donec supradictus Vicarius de facta rebellione sententiam tulerit. Ut autem sententia aequitati consentanea ab eo proferri possit, litis verbalis instituatur et ad eum chirographis Domini Abbatis et duorum vel trium seniorum religiosorum munita transmittatur. Quod et diligenter et fideliter observandum est, quoties quis appellaverit.

Nullus monasterii septa sine expressa D. Abbatis venia egrediatur. Ad dignoscendas autem apostatarum cogitationes nemini facultas fiat ad monasteria Ordinis vel alibi divertendi sine litteris ejusdem facultatis testibus. Quod si quis ad monasterium aliquod nostri Ordinis divertere sine hisce litteris praesumpserit, in carcerem a Praeposito illius loci detrudatur, et detineatur tamdiu quamdiu incarcerati abbas certior factus fuerit.

Bl. 24 // Et haec sunt quae videbantur in genere omnibus monasteriis in Sueviae circaria existentibus praecipienda. Pro hujus (1) autem speciali regimine praeter haec volumus sequentia etiam observari.

Omnes religiosi cappas ejusdem cum veste longitudinis et cucullas ampliores, quae pileum rotundum (non enim alteri, quam D. Abbati pileus quadratus conceditur) possint velare, gestent.

Vigiliae trium lectionum quotidie ante vesperas (ad quas sem-

(1) Marchtall.

per dabitur pulsus) legantur, nisi anniversarium, vel quadragesima, vel festum 9 lectionum vel celebre impediverit.

Epistolae et evangelia ceteraque omnia, prout Processionale docet, canantur.

Ordinationes omnes a Visitatore Sueviae nostra authoritate constituto conditas, gratas (a) et ratas habemus, exceptis iis, quas in margine annotavimus.

Haec decreta tam generalia quam specialia volumus ab omnibus monasterii hujus observari, praecipimusque Rdo Domino Abbati ut ea observet et observari curet.

In quorum omnium ac singulorum fidem et testimonium praesentes nostro manuali chirographo et abbatiali sigillo munivimus, et ut Vicarius noster generalis subscriberet curavimus, mensi (b) Julio anno 1601.

Franciscus a Longo Prato
Abbas Praemonstratensis Generalis.
Servatius de Lairvelz
Vicarius generalis,
S. Mariae ad Nemus Abbas in Lotharingia juxta Mussipontum vel Metas.

(a) Hs.: *gratasque.*

(b) Het hs. laat een plaatsje open voor het juiste datum; het werd echter niet ingevuld.

3. GENERAAL EN PROVINCIAAL KAPITTEL. 1605, 1606.

Bl. 25 // *CONSTITUTIONES CAPITULI GENERALIS ANNO 1605 IN INSIGNI MONASTERIO PRAEMONSTRATENSI CELEBRATI, ET PROVINCIALIS IN URSPERGENSI COENOBIO HABITI, CUM NONNULLIS ADJUNCTIS PRO SPECIALI REGIMINE MONASTERII MARCHTALLENSIS.*

Bl. 27 // Servatius de Lairvelz, Sacrosanctae Theologiae Doctor, Sanctae Mariae ad Nemus humilis Abbas necnon Reverendissimi D. D. Francisci a Longo Prato, totius Ordinis Praemonstratensis Capitis, Vicarius generalis, omnibus quorum interierit salutem in Domino sempiternam.

Quia parum est constitutiones regulares edidisse nisi in praxin redigantur, completa synodo Provinciali in florentissimis Sueviae et Bavariae (1) Circariis indicta, juxta diplomatis ejusdem Reverendissimi praescriptum monasteria, visitationis ergo, perlustrare cœpimus ut ea quae decretorum Capituli generalis novissime celebrati et in praefata synodo promulgati ac recepti praxin impedire possent, renovaremus. Quod opus in insigni monasterio Marchtallensi, diaecesis Constantiensis, aggressi. has leges ab omnibus ejusdem monasterii canonicis observandas, cum Reverendi Confratris et Assessoris nostri Domini Petri de Rieu (a) (2) sacrae Theologiae

---

(a) Hs.: *Rew.*

(1) Hier staan samen vermeld de cirkariën van Zwaben en Beieren. Nog verschillende malen (o. m. 1617, 1618) zullen ze alhier samen behandeld worden. Vermoedelijk zullen de door deze *Capitula Provincialia* verstrekte inlichtingen nuttig wezen tot het bestudeeren van het onderscheid en de afhankelijkheid van beide cirkariën.

(2) Rieu was een religieus van Prémontré; doctor in de godgeleerdheid; prior van het Premonstratenzer college te Parijs. Toen hij prior te Amiens was.

professoris et Collegii Praemonstratensis Archiprioris consilio, condidimus.

Imprimis decreta Capituli Generalis cum iis, quae in synodo provinciali et in visitatione Reverendissimi Generalis (nonnullis, quae in margine notavimus exceptis) edita fuere, accurate observentur.

A. GENERAAL KAPITTEL. — MEI 1605.

Tenor autem praecipuorum Capituli Generalis (1) articulorum hic est :

Peractis iis quae ad Capituli Generalis solemnitatem de more requiruntur, praecipue vero implorato Spiritus sancti ut eidem praeesse dignaretur auxilio, et secretario deputato videlicet Domino Antonio Ludovico presbytero necnon liberalium artium doctore, Reverendi Domini Abbates, assumptis secum Ordinis Doctoribus et Baccalaureis, has constitutiones ab omnibus diligenter observandas condidere.

Bl. 28 Imprimis instituatur Capitulum quotannis, // generale quidem de triennio in triennium, cui tenebuntur omnes interesse juxta antiquam Capitulorum ordinationem ; Provinciale vero ad nutum Reverendissimi Generalis.

Regula canonica Sanctissimi Patris nostri Augustini, cui nos in professione cincti, excipiente angelorum atque hominum corona, ad augustum Christi altare astrinximus, exacte servetur, juxta hoc sessionis 25. Oecumenici Concilii Tridentini decretum : " Regulares ad Regulae, quam professi sunt, praescriptum vitam instituant ".

---

stelde Longpré hem als zijn coadjutor, met recht van successie. Lepaige, alstoen syndicus der Orde te Parijs, deed deze aanstelling door het Parlement verbreken. Over den vrijwel ergen strijd tusschen Longpré en Lepaige, zie L e p a i g e, o. c., bl. 993-94 ; C. H u g o, o. c., bd. I, kol. 42 ; G o o v a e r t s, o. c., bd. II, bl. 95.

(1) Van de akten uit gen. kap. van 1605 bezit het archief te Averbode twee kopijen : sectie IV, hs. 173, fol. 245r° en volg. ; hs. 207, fol. 111v° en volg. — C. T a i é e, o. c., bd. II, bl. 67-74 geeft van die akten een haast volledige vertaling. — Het alg. kap. van 1605, het eerste door generaal Longpré gehouden, moet belangrijk heeten in de Premonstratenzer geschiedenis der XVIIe eeuw : het deed namelijk de reforme van Trente bepaalderen vorm nemen met betrekking tot de Premonstratenzers. Buiten wat geciteerd staat in de akten, trof het kapittel nog belangrijke maatregelen b. v. inzake liturgie : hierover zullen we verder naderen uitleg kunnen verstrekken.

Statuta vero Ordinis nostri, etiam quantum fieri poterit (1), exceptis iis, quae juri novo repugnant, observentur. Sunt enim illa ad profectum spiritualem, quae medicorum aphorismi ad tuendam vel augendam sanitatem, vel quod in longa et difficili peregrinatione exacta urbium et locorum per quae transeundum est descriptio. Quemadmodum enim illud ad morbos, hoc ad vitandos errores plurimum confert, sic ad monasteria suis languoribus erroribus liberanda magnopere prodest talem reperisse vitae instituendae rationem, ex qua teipsum tuosque mores componere et quasi ad speculum fingere possis.

De Officio Divino.

Visitatores magnam navent operam ut divinum officium distincte ac devote juxta Can. *Dolentes* extra : de Celeb. Missae peragatur, cum potissima ministerii nostri portio in eo consistat ut in claustris inclusi et de piorum hominum patrimonio viventes, in Dei laudibus corde et ore cantandis occupemur.

Ad id plurimum juvant stationes a majoribus nostris, ante Capitulum, Vesperas et Completorium injunctae, idque ut mens
B!, 29 stans in se omnes suas vires ad reverenter ac debite // psallendum disponat, cogitansque coram quo stare et cujus laudes canere praesumit, ad hoc opus promptior et ad singula verba proferenda exactior et attentior evadat. Quare singulis in monasteriis restituantur omnesque illis, non minus quam matutinis coeterisque horis canonicis, intersint.

Tres Missae, videlicet major, prima et B. Mariae, quae vocantur Ordinis, quia ex antiqua Patrum nostrorum traditione ad eas Ordinis nostri candidi professores tenentur, quotidie, nisi intercedat dispensatio legitima Reverendissimi Generalis, celebrentur : et, si quae sint certa dotatione stabilitae (a), non omittantur, ne inter fundatorum sudores ac eleemosynas vitam ducere otiosam videamur.

Capitulo ante Tertiam instituendo omnes intersint, et in eo semper praesideat aliquis superiorum, qui ad disciplinae monasticae conservationem quotidianos excessus corrigat, juxta cap. 5, Dist. 1ae Statutorum. Et, quia Deus peccatores non exaudit, sacer-

(a) Hs. : *stabilita.*

(1) Uit den contekst blijkt dat de kwaadaardige insinuatie van Taiée, o. c., bd. II, bl. 68 naar aanleiding van dat *quantum fieri possit,* heelenal ongewettigd is.

dotes semel saltem in septimana, novitii vero singulis saltem festis triplicibus ad Paenitentiae sacramentum accedant.

Utque confessio fructuosa sit, constituatur in singulis monasteriis unus atque alter confessarius, litteris atque moribus conspicuus, quorum uni potestas absolvendi a reservatis, quando expedire videbitur, concedi poterit. Quae autem peccata a Praelatis reservari possint, et cur suos ad confitendum sibi auriculariter extra casus reservatos cogere non valeant, docetur in Optica Reverendi Confratris nostri Servatii, Abbatis B. Mariae in Nemore, ad quam sibi comparandam omnes hortamur, ut juxta Capituli Generalis constitutionem valeant illos casus describere (1).

Pro decore domus Dei Visitatores diligenter advertant an
Bl. 30 augustissimum Corporis Christi Sacramentum in vase // decenti repositum sit et linteis honestis involutum, sicut etiam ut corporalia sint honesta et munda, altaria mappis decentibus ornata, necnon sacristia sufficientibus ornamentis decorata et templum caeteraque aedificia bene restaurata ; et omni juris via cogant eos quorum interest ad ea diligenter peragenda.

Nullus augeat divinum officium vel anniversaria dotet nisi de bonis a se acquisitis, post solutionem omnium debitorum sui monasterii. Non enim praelatus regularis potest de aliis quam de relinquatis fundationes erigere, idque cum bona venia Reverendissimi vel Capituli Generalis, et non aliter.

De Voto Paupertatis.

Ut proprietas, omnium vitiorum fomes, deturpetur, in singulis monasteriis communitas victus et vestitus erigatur, juxta sacratissimae Regulae nostrae, Statutorum nostrorum, Concilii Tridentini, Capitulorum Generalium nostri Ordinis decreta, praecipiendo communitatis praepositis ne ullam pecuniae summam pro victu vel vestiario seorsim et in particulari fratribus distribuere audeant ; sed, ut vita servetur apostolica, unicuique distribuant sicut cuique opus erit. Utque renovatio hujus communitatis non videatur nova, aliquot Capitulorum generalium constitutiones ea de re editas describi hic curavimus.

Capitulum generale anni 1498, reformationi ex mandato regio

---

(1) Hieruit moge blijken dat terecht Lairuelz' *Optica Regularium* is het boek der Premonstratenzer reforme in de XVIIe eeuw. We nemen nu het woord reforme niet met betrekking tot de latere *Antique Rigueur*, maar met betrekking tot de moeizame pogingen in de Orde van Premonstreit de dekreten van Trente te doen aanvaarden.

operam dans, sic habet : Intendit Rex specialissime ut omnia sint communia juxta Ordinis nostri professionem communiter viventes, deponantque fratres omnem pecuniam suam ex industria aut alio modo acquisitam ter in anno penes Praelatum, largiturum unicuique sicut cuique opus erit.

Bl. 31 // Capitulum generale anni 1518 sic habet : Corruptela hactenus contra Regulam D. Augustini in praejudicium animarum tolerata, de peculio particulari singulis claustralibus distribuendo pro vestitu, tanquam periculosa et perniciosa a toto Ordine evellatur, et capitulum de vestiario ut in Statutis continetur uniformiter practicabitur (a) et observabitur, omni dispensatione seclusa ; ita tamen quod Praelati cujuslibet monasterii amodo tenebuntur subvenire suis religiosis in infirmitate vel alia necessitate laborantibus, misericorditer et charitative sicut decet.

Capitulum Generale anno 1526 sic habet : Supplicatione facta per Promotorem Ordinis, quatenus Capitulum dignaretur interpretari quosdam articulos, super quibus fratres Ordinis nostri in Circariis Floreffiae et Brabantiae constituti aliqualiter videbantur dubitare ; quantum ad primum articulum inquirentem an proprietario vitio careat quod temporibus praeteritis, intuito boni ut arbitrabatur utpote ad sedandum murmurationis malum, quibusdam nostri Ordinis canonicis assignati fuerint certi redditus annui ex et de quibus ipsis Canonicis conjunctim uberior pitantiarum victus aut certa pecuniae portio quovis titulo singulis divisis ministraretur, qua pecunia et se commodius vestirent aut suis usibus necessariis subvenirent : Capitulum definivit quod in hoc est abusus et corruptela et quod de caetero hoc minime est tolerandum.

Capitulum generale anni 1527 sic habet : Capitulum generale sic definit capitulum de vestiario in statutis contentum ad unguem praticari et observari, videlicet quod omnes religiosi et fratres Ordinis de caetero amodo futuris et perpetuis temporibus, sicut vescuntur ab (b) uno cellario sic et vestiantur ab (c) uno vestiario ;

Bl 32 inhibendo // videlicet omnibus et singulis praelatis Ordinis nostri ne de caetero ipsis fratribus quandam contributionem particularem distribuant, ne potius patroni turpitudinis quam fautores constitutionum Ordinis videantur, aspiciantur et praedicentur.

Capitulum generale anni 1539 sic habet : Capitulum cupiens ut Ordo semper in suis salutaribus terminis et privilegiis manutene-

---

(a) Hs. : *practicabit.*
(b) Hs. : *sub.*
(c) Hs. : *sub.*

atur, inhibet omnibus et singulis abbatibus et praelatis Ordinis ne de caetero sub paena excommunicationis suis religiosis per se vel per alium suo nomine causa vestiari aut refectionis pecuniam distribuere praesumant ; sed, sicut Patres nostri sanxere, et per Regulam S. Patris nostri Augustini institutum est, quemadmodum ab (a) uno cellario pascuntur ita et vestiantur. Et ut praesens decretum inviolabiliter observetur, Capitulum committit vices suas Patribus-Abbatibus ac Visitatoribus ut si quem vel quos ad praesens nostrum decretum observandum negligentes aut illud contemnentes compererint, illum vel illos culpabiles auctoritate Capituli Generalis excommunicatos denuntient ; a qua denuntiatione absolvi minime possint praeterquam a Domino Praemonstratensi, Patribus-Abbatibus ac Visitatoribus Ordinis, etiam cum cautione juratoria de sustinenda paena per Capitulum Generale postea ipsis defectuosis infligenda. Ut autem in monasteriis, in quibus non potest per illam vitam communem sive commune vestiarium religiosis provideri, proprietatis vitium non vigeat, prohibentur, juxta Capituli generalis ante sexaginta annos vel circiter celebrati, omnes proprietatis actus quales sunt emere, vendere alienare, permutare, negotiare, dare mutuo vel accipere et hujusmodi, sine recursu ad superiorem monasterii.

Bl. 33 // Renovatur illa constitutio Capituli Generalis anni 1527 qua prohibetur omnibus praelatis ne de cetero domos, curtes, decimas seu quaecumque alia bona suorum monasteriorum suis religiosis sub annuo censu conducant, nisi occurrat justa aliqua causa in eo dispensandi per Dominos Abbates et nonnisi nomine conventus ; et hoc ad vitandum proprietatis vitium, juxta Capitulum generale anni 1503.

Renovatur etiam illa Capituli Generalis anni 1527 ordinatio, quae sic habet : Quod autem attinet ad receptorem reddituum bonorum conventualium, reddet rationem D. Abbati regulari quotannis, et quoties D. Abbati placuerit. Reverendus autem Abbas, si suos redditus in propria persona acceperit. describet in libro quotannis omnes redditus monasterii et sua manu subscribet et Visitator videat an bene vel male utatur bonis monasterii. Idem habet Capitulum anni 1498.

Renovatur Constitutio Capituli Generalis anni 75 et anni 1577 (1) de supellectili religiosi tam parochi quam claustralis describen-

(a) Hs. : *sub.*

(1) Zie hooger, bl. 19.

da semel in anno et tradendo D. Abbati vel priori in absentia Abbatis, et debitis activis et passivis eidem scripto inserendis, sub paena sepulturae in sterquilinio.

Renovatur quoque illud Capituli generalis anni 1331 decretum quo statuitur ut Praelati, qui ausu temerario, contra inhibitionem Generalis, postquam sibi de ipsa constiterit, aliqua bona mobilia alienare perpetuo seu praebendas, portiones, grangias, decimas vel alios redditus ad vitam vendere seu ad multos annos in damnum suarum ecclesiarum obligare praesumpserint, praedicta licentia non
Bl. 34 petita, sint et remaneant ipso facto auctoritate Capi//tuli Generalis depositi et eorum subditi ab obedientia sibi facta penitus absoluti. Quod quidem decretum sic observari auctoritate Capituli hujus praecipimus ut omnes qui in posterum alienaverint sine nostro vel generalis Capituli consensu veniant graviter puniendi.

Renovatur etiam Capituli illa generalis anni 1532 inhibitio, quae sic habet : Nihil plane cibi vel potus a religiosis post refectionem reservetur, sed omnes mensarum reliquiae a cellario colligantur, idque ne proprietati vel compotationibus ac comessationibus locus relinquatur.

Visitatores curent aegrotos delicatioribus cibis juxta aegritudinis qualitatem, advocatis tempestive medicis, tractari. Compellantque omni juris via Dominos Abbates regulares et commendatarios ad deponendum titulos monasterii necnon sigillum conventus sub triplici clave, idque sequendo statutorum et Capitulorum Generalium nostri Ordinis decreta.

De Castitate.

Janitor in singulis monasteriis habeatur, qui nemini aditum ad religiosos sine Domini Abbatis vel Prioris facultate permittat.

Quia jejunium et abstinentia maxime patrocinantur (a) castitati, sedulo observetur illa statutorum nostrorum Dist. primae et Bullae Pontificae initio eorundem Statutorum inserta constitutio de jejunio Adventus et dierum Veneris et abstinentia (b) Septuagesimae, Sexagesimae, Quadragesimae et dierum Mercurii totius anni. Nec in eo aliquis praesumat dispensare, cum nobis etiam capitula-
Bl. 35 riter congregatis hanc dispensandi facultatem Bulla // Pontificia supradicta omnino praecidat (c) ; cui inhaerendo Capitula Generalia annorum 1526, 35, 41 inhibent omnibus et singulis Praelatis

(a) Hs. : *patrocinatur.*
(b) Hs. : *abstinentiae.*
(c) Hs. : *praecipiat.*

Ordinis nostri ne super esu carnium tempore Septuagesimae et Adventus attentent dispensare.

Etsi vestium carni haerentium asperitas maxime ad castitatem prosit, tamen ne lanearum usus in statutis nostris injunctus a reformatione honesta et rationabili quam intendimus aliquos deterreat, id discretioni cujuslibet Praelati relinquetur.

Neve usus lacticiniorum in iisdem Statutis contentus eosdem ab eadem Reformatione deterreat, renovatur Capituli Generalis anni 1575 dispensatio quae sic habet : Visitatores, visitando monasteria, habebunt rationem commoditatum monasteriorum et annonae caritatis in summa piscium et olei penuria ; quae etiam potestas dispensandi Dominis Abbatibus conceditur.

Ad eandem castitatis custodiam prohibetur religiosis omnis egressus e septis sive muris monasterii sine bona Praelati licentia, quam nonnisi justam ob causam concedat.

Deambulationes religiosis aliquoties in mense conceduntur, sed nonnisi duce Priore vel aliquo seniore.

Conceditur etiam ludus honestus semel atque iterum in septimana. Sed omne genus ludi, etiam pro honesta recreatione concessi, pecunia vel alio pecunia (a) aestimabili interveniente, omnino prohibetur sub paena proprietario debita, sicut etiam omnis ludus per canones vel statuta nostra damnatus, ne quis feriatur excommunicatione, quae solet in hujusmodi lusores sub Capitulorum Generali-
Bl. 36 um finem ferri his verbis : Authoritate Dei omnipotentis // et S. Sedis apostolicae excommunicamus et a consortio christianorum sequestramus omnes canonicos et conversos nobis subditos, proprietatem habentes, incendiarios et falsarios litterarum nostri Ordinis, conspiratores, lusores deciorum et portantes cultellos acutos ad nocendum, apostatas et illos qui ad suorum mandata Praelatorum ecclesias parochiales quas tenent nolunt resignare.

Prohibetur omnis ingressus mulierum in septa religiosorum, nisi forte processionis tempore idque insequendo decreta summorum Pontificium Pii V et Gregorii XIII et Capituli Generalis 1537 anni.

Renovatur constitutio Capituli Generalis anni 1517 quae sic habet : Prohibetur religiosis Praelatis ne permittant religiosos ire ad nuptias quorumcumque parentum seu aliorum et festivitates villagiorum aut oppidorum, aut infantes e sacro fonte levare (b), vel

---

(a) Hs. : *pecuniae.*
(b) Hs. : *levandos.*

celebrare missas extra monasterium nisi forte in exequiis fundatorum vel nobilium cum propriis Abbatibus, vel nisi legitimam ob causam dispenset Dominus Abbas ; quod tamen raro praestabit.

Et ne solae fauces sumant cibum, renovatur etiam illa Capituli generalis constitutio de lectione continua toto refectionis tempore. Capituli autem anni 1532 verba haec sunt : Et ut ipse Ordo frequentiori lumine fulgeat, Capitulum definit quod omni tempore in qualibet refectione continua lectura, tam in conventu quam in refectorio, habeatur. Quod etiam Capitulum anni 1541 praecipit.

Inhibentur compotationes et commessationes quae solent esse vel cum parentibus vel cum amicis frequentes ; sicut etiam, ut nullus nisi urgente necessitate extra refectionum horas comedere vel bibere audeat.

Quia otium est capitalis hostis castitatis, distribuatur a Dominis Visitatoribus vel Abbatibus locorum tempus unicuique juxta cujusque ingenium et industriam.

Bl. 37 // *De Obedientia.*

Praecipitur Dominis Abbatibus ut circa quotidianos excessus et defectus diligentiores quam anteactis temporibus agant super gregem excubias et cum religiosis frequentius conversentur, ut sic illis verbo et exemplo praeesse possint.

Renovatur illa Capituli Generalis anni 1575 constitutio de non appellando frivole a sententia Abbatis sub paena in statutis contenta (1).

Vestes omnes a vestibus Ordinis dissonae vel ratione formae vel coloris omnino prohibentur, omnesque tam Abbates quam religiosi monentur ut habitum Ordinis gerant, caveantque eum (a) deponere ne excommunicationem latam in Cap. *ut periculosa* incurrant.

Saeculares non facile admittantur ad comedendum cum religiosis in conventibus, juxta Capitulum Generale anni 1517. Nec liceat religiosis extra refectorium, ne quidem in horto vel dormitorio, bibere vel comedere.

Visitatores cogant parochos ad mores religiose et juxta institutum Ordinis nostri in omnibus componendos et ad habitum cum Ordinis tonsura debita gerendum, eosque qui plebi sunt scandalum quam citissime revocent, juxta privilegium Ordini nostro a Sancta Sede concessum.

(a) Hs. : *eam.*

(1) Het decreet staat geciteerd bij Saulnier, o. c., bl. 307.

Denique, quod attiret ad difficultates quae oriri recenter possent, vel quae ob temporis angustias terminari non potuerunt, Capitulum praesens omnem suam potestatem et authoritatem, cum potestate substituendi, secundum quod juri, aequitati, et pro loco-
Bl. 38 rum et personarum va//rietate et qualitate viderit expedire, commisit Reverendissimo Generali.

Haec ante suprascripta decreta e registris Capituli Generalis die mensis Maii (a) octava anni 1605 in insigni Praemonstratensi monasterio celebrati transsumpta sunt per me, subsignatum, praedicti Capituli secretarium, et concordat cum suo originali.

LOYS, Capituli Generalis secretarius.

B. PROVINCIAAL KAPITTEL. — 23 APRIL vv. 1606.

In Synodo Urspergae celebrata.

His articulis lectis, explicatis, promulgatis et a reverendis Patribus acceptatis, sequentia fuere communibus votis recepta et stabilita.

Imprimis monasteria Cellae Omnium Sanctorum (1), Curwaldense (2) et S. Lucii (3) fuere Circariae Sueviae cum consensu Reverendorum Praelatorum ejusdem Circariae et Domini Praepositi Cellae Omnium Sanctorum incorporata, ea tamen lege quod illa erunt ejusdem reformationis Sueviae legibus subdita : turpis est enim pars quae dissidet a toto ; et quod, sicut omnibus juribus et privilegiis ejusdem Circariae gaudebunt, ita communibus ejusdem oneribus et sumptibus subjicientur. Quemadmodum is, qui particeps est commodi, debet etiam esse particeps incommodi. Quod autem attinet ad monasterium Wiltinense (4), Reverendi Patres Bavariae polliciti sunt se incorporationem ejusdem admissuros, quandocumque illud esse ab onere episcopali liberum (b) liquido constiterit.

(a) Hs. : *die mensis octava.* We hebben aangevuld uit Archief Averbode. sectie IV, hs. 173 fol. 252ro.

(b) Hs. : *litteram.*

(1) De abdij van Allerheiligen bij Oberkirch, in het vroegere bisdom Straatsburg.

(2) De abdij van Churwalden, op drie mijl afstand van Chur (Zwitserland).

(3) De abdij van St. Luzi bij Chur (Zwitserland).

(4) De abdij van Wilten bij Innsbruck (Tirol).

Ad uniformitatem vero omnibus in monasteriis juxta diplomatis Reverendissimi decretum stabiliendam, facta est temporis diurni et nocturni distributio et chyrographo Reverendissimi Praesidis communita (1).

Bl. 39 // Et, ne ejusdem Ordinis Religiosi diversum viderentur gerere habitum, statuit Synodus ut omnes eisdem caputiis (quae parochi et scholares non minus gestare teneantur quam claustrales) et pileis et coronis uterentur.

Ut omnes unius moris simus in domo Dei, decrevit ut saltem Epistolae et Evangelia in sacrosancto Missae officio juxta Processionalis totius Ordinis praescriptum canerentur, modusque uniformis sacrum Missae officium faciendi conderetur.

Ut subditorum conscientiae non torquerentur ; facta est a Reverendo Praeside potestas Dominis Praelatis absolvendi a proprietate mortali alias reservata, dummodo casus non occurrat in quo proprietas sit cum obstinatione vel intentione pervertendi statum communem conjuncta. Tunc enim esset habendus recursus ad Visitatores.

Et ut Praelati cum subditis libentius eam, quae intenditur, disciplinae regularis instaurationem amplecterentur, Reverendus Praeses (juxta potestatis plenitudinem a Reverendissimo emanatam et in diplomate contentam) dispensandum judicavit, prout dispensat, de cantu Matutinarum canonicarum, exceptis tamen duplicibus et triplicibus, usque ad sententiam definitivam Reverendissimi Generalis, quam ipsi procurare ante S. Remigii festum proxime venturum tenebuntur. Necnon de cantu horarum B. Virginis, Vigiliarum in Quadragesima, ac Missae ejusdem Virginis apud Suevos, Matutinalis apud Bavaros (a), ad proximam usque Generale Capitulum, in quo vel hoc onus cum caeteris Ordinis nostri professoribus sustinere, vel dispensationis beneficium impetrare tenebuntur.

Ut omnia suaviter fiant, Reverendus Praeses potestatem bona monasteriorum oppignorandi (cum necessitas postulaverit) Visi-
Bl. 40 tatoribus, sicut et confirmandi abbates // (salvo jure alieno) commisit. Habitaque cum Reverendis Patribus collatione, renuntiationem Visitatorum admittere recusavit. Praecepitque Reverendo

---

(a) Het Hs. gaf oorspronkelijk *ejusdem Virginis apud Suevos Matutinalis, apud Bavaros ;* doch het leesteeken achter *Matutinalis* werd later geschrapt. Thans staat nergens een leesteeken. Wij hebben een virgula geplaatst achter *Suevos,* meenend dat alléén zóó de volzin een treffelijke beteekenis heeft.

(1) Bedoeld wordt hier de dagorde, door Lairuels onderteekend, en welke in extenso wordt medegedeeld op het einde van dit kapitel (onder letter D).

Abbati Urspergensi(1), ut, quo caepit pede, pergat. Reverendo autem Abbati Steingadensi(2), quia paene senio confectus est, Coadjutorem cum Reverendissimi Generalis consensu stabiliendum est pollicitus ; ipsique consuetae Visitationis vices commissae sunt, donec aliter Reverendissimus Generalis statuerit. Interim Reverendus Praeses, quia opera praefati reverendi senis in suae Bavaricae Visitationis cursu uti non potest, Dominum Praepositum Novae Cellae (3) ad monasteriorum (a) superioris Bavariae, Dominum vero Wintbergensem (4) ad inferiores visitationem tanquam laborum suorum comites assumpsit.

Ut autem Synodus aliquod suae liberalitatis specimen erga communem Ordinis matrem, Praemonstratum, et commune omnibus ejusdem Ordinis canonicis litterarium emporium, Collegium Parisiense, ederet, gratiosum subsidium ducentorum florenorum Germanicorum libere concessit.

Subscripta fuere acta et promulgata in florentissimarum Sueviae et Bavariae Circariarum Synodo, et chyrographo Reverendi Praesidis necnon sigillo Reverendissimi Generalis communita, die mensis Aprilis vigesimatertia et sequentibus anni 1606 in celeberrimo monasterio Urspergae.

C. SPECIALE DEKRETEN VOOR DE ABDIJ VAN MARCHTALL 9 JUNI 1606.

Pro hujus Monasterii speciali Regimine.

Illis igitur in praefato monasterio Marchtallensi a nobis lectis, explicatis et promulgatis, constitutiones sequentes pro ejusdem monasterii speciali regimine et praedictorum articulorum sive de-
Bl. 41 cretorum // faciliori praxi edendas curavimus.

Imprimis, ut paupertatis monasticae conservandae modus a Reverendissimo Generali in visitatione Circariarum Sueviae et Ba-

(a) Hs. : *monasterium.*

(1) Prelaat van Usperg was alstoen Joannes Sauzenthaler, welke in 1617 overleed. C. Hugo, l. c., bd. II, kol. 1155.

(2) Bedoeld wordt hier prelaat Gallus Theininger, welke nog in den loop van 1606 stierf. *Ibid.*, bd. II, kol. 881.

(3) De abdij van Neuzell of Neustift bij Freisingen. Prelaat was alstoen Joannes Dollinger. C. Hugo, *l. c.*, bd. II, kol. 335.

(4) De abdij van Windberg in het oude bisdom Regensburg. In 1606 was Andreas Vögelin aldaar prelaat. *Ibid.*, bd. II, kol. 1168.

variae anno 1601 editus, et a Capitulo Generali confirmatus necnon a praedicta Synodo Provinciali unanimi consensu Patrum receptus, in praxin redigi queat, locus communis ad asservandam communitatis supellectilem assignatus sine ulla mora eo quo decet modo coaptetur, ut sic communitas perfecta habeatur, et illud Regulae (cui nos astrinximus in professione) impleatur : " Sicut pascimini ab uno cellario, sic induamini ab uno vestiario ". Et ne solum nomine sed etiam re vestiarium dici possit, in eo omnia reponantur prout reposuimus, praeter ea quae actualiter pro ratione caloris aut frigoris sunt religiosis necessaria, juxta illud ejusdem Regulae : " Tamen si vestra toleratur infirmitas ut hoc recipiatis quod posueratis, in uno tamen loco sub communibus custodibus habete quod ponitis ". Et, ut nullam murmurationis ansam religiosi arripere queant, Reverendus Pater Abbas sic illis provideat, ut unusquisque in propria cella duas tunicas aut duos thoraces cum totidem paribus calceorum ac calligarum tam superiorum quam inferiorum habeat, ut sordes evitari et dies festivi honorari queant.

Utque nulla parochis claustralibus occasio abutendi oblationibus reliquatur, ipsi illas eodem quo acceperint die tradant vestiario ; pecuniae autem quae post actas rationes supererint, juxta Statutorum nostrorum decreta sub triplici clave asserventur.

Bl. 42 // Locus pro studiis, oratione mentali et examine conscientiae ante annum completum construatur, sicut etiam alius pro calefactione. Interim fratres in singulis cellis praescripto in distributione temporis officio fungantur.

Nulla plane pecunia pro anniversariis vel contractibus vel labore quocumque distribuatur singulis, sed a vestiario asservetur et in communes usus expendatur, idque sub paena excommunicationis ipso facto incurrendae.

Ut omnia accurate ac sine confusione fiant, fr. Wolfgangus fungetur vice vestiarii cum cooperatore a Rev. Abbate deputando.

Frater Gregorius Sautter (1) vice Bibliothecarii, qui etiam confessarii vices cum praedicto fr. Wolfgango obibit.

Ut autem castitas, angelorum germana soror, nullum patiatur detrimentum, Reverendus Abbas cum Priore diligenter inquirat an parochi habeant aliquas focarias vel aliis adhaereant (a), omnemque illis viam peccati carnis, sive per revocationem sive aliter, praecludant.

(a) De beide laatste woorden bevatten vermoedelijk een dwaling van den kopist ; we gissen niet welke de echte tekst is.

(1) Over P. Georgius Sautter, vgl. L. Goovaerts, *o. c.*, bd. IV, bl. 314.

Ad eandem castitatis conservationem, refectio numquam, etiam in aula, in multas horas, sicut nec pomeridianae recreationes (quae cum potu fiunt et extra refectorium ab omnibus simul congregatis fieri debent) ultra mediam horam producantur. Nullumque tunc vel alias foliorum lusoriorum lusum admittant. Nullique pisces, quantumvis frigidi, in collatione, nisi de probi confessarii consilio porrigantur.

Reverendus Dominus Abbas cogat parochos et Dilinganos suos scholasticos caputia Praemonstratensibus similia ante festum Visitationis Mariae Virginis gestare ; abususque illos, qui vel in bachanalibus vel anniversariis vel alias committi solent, omnino tollat.

Bl. 43 // Reverendus Dominus Abbas, ut zeli sui specimen edat, et disciplinam regularem magis ac magis promoveat, semel saltem in hebdomada capitulo quotidiano interesse et culpas, quae gravioris erunt momenti, illo die corrigere satagat. Caeteris vero diebus P. Prior suo gnaviter et discrete fungatur officio.

Quia etiam potestas data est in aedificationem, non in destructionem, nulla plane circa constitutiones antescriptas dispensatio fiat nisi justa ac legitima occurrat causa, alioquin tanquam nulla rejiciatur, cum dispensatio facta sine legitima causa nullius plane sit valoris ac momenti ; et tam dispensans quam dispensatus ea utens peccatum committunt (a), ut docetur (b) in *Optica Regularium* (1), speculo 6, praeludiorum posteriorum, pag. 40.

Haec suprascripta, a nobis capitulariter lecta, explicata et promulgata, cum iis quae in postrema visitatione Reverendissimi Generalis stabilita fuere (exceptis nonnullis quae in margine annotavimus) dilligenter et exacte Reverendus Abbas observet, atque a suis accurate observari curet. Praecipue vero quae ad substantiam vitae regularis pertinent, quae nos in virtute salutaris obedientiae et sub paena excommunicationis ipso facto (si ex obstinatione vel ex intentione pervertendi statum communem ac reformationis negotium negligantur) incurrendae et Visitatoribus reservatae praecipimus. Ut autem haec decreta oblivioni non tradantur, ab unoquoque describentur et primo cujusque mensis die in mensa legantur. Et, quia legere et non intelligere negligere est *Optica Regularium*, in qua eorumdem et multorum aliorum ad vitam regularem spectantium explicato continetur, a

---

(a) Hs. : *commitant.*

(b) Hs. : *docet.*

(1) Zie hooger, bl. VI.

P. Priore unius horae spatio quotidie tam sacerdotibus quam juni-
Bl. 44 oribus praelegetur, et aliquot adhuc volumina comparabuntur, // ac volumen illius *Opticae* sicut et Regularum sub quibus professionem emisimus, necnon Statutorum nostri Ordinis perpetuo in refectorio habeatur. Nosque Reverendus Abbas certiores de spirituali statu monasterii Marchtallensis per nuncium expressum, litteras omnium fratrum chyrographo communitas deferentem, inter festa S. Remigii et Omnium Sanctorum proxime ventura faciet.

In quorum fidem ac robur praesentes nostris chyrographo et sigillo consuetis munivimus die mensis Junii nona anni 1606.

frater Servatius de Layrvelz
Vicarius Generalis.
frater Petrus de Rieu,
Collegii Praemonstratensis Archiprior.

D. DAGORDE VOOR DE CIRKARIE VAN ZWABEN. 10 JUNI 1606.

Bl. 45 // *Fructuosa Distributio Temporis servanda in Monasteriis Sueviae.*

1. Matutinae media nocte persolventur, ad quas religiosi sese praeparabunt prout scribitur in *Optica,* speculo 3.

2. Media sexta, ad campanae dormitorii pulsum, unusquisque rursus surget, lectum sternet, et cubiculum verret ; et post quadrantem dabitur pulsus ad orationem mentalem, quae mediae horae spatio durabit, et quae in singulis cubiculis a singulis vel in loco communi ad id deputato instituetur.

3. Hora sexta (1) fratres vacabunt lectioni usque ad septimam ; qua audita, dabitur pulsus ad Primam ; quo finito, fratres sese ante dormitorii fores interiores sistent descendentque signo facto a Priore, ut de Matutinis diximus.

4. Ad medium nonae dabitur pulsus ad Capitulum ; quo durante, omnes stationi intererunt. In capitulo, peractis peragendis et dicto a Priore *Benedicite* vel qui praeest conventui, omnes

(1) Dwaling van den steller of error van den kopist ? Een van beide heeft gefaald. Ingeval pas te 5.30 wordt gewekt en reeds te 6 u. de studeertijd aanvangt, kan de *oratio mentalis* (welke hoeft voorafgegaan door de velerlei handwerkjes onder nr 2 opgesomd) geen halve uur duren. Lairuelz, *Optica Regularium,* bl. 125 zegt : "Hora quinta matutina ad campanae dormitorii pulsum unusquisque rursus surgit". Evenzoo luidt het in de Dagorde, in 1618 opgemaakt, en welke alhier verder staat afgedrukt.

culpas suas aperient et, in earum vindinctam et odium, postulent eis paenam juxta cap. 5. Dist. 1 Statutorum infligi.

5. Post Capitulum canetur Tertia, majoris Missae officium, et Sexta, juxta cap. 6 Dist. 1 Statutorum.

6. Post haec dabitur hora decima, jejuniorum vero undecima, tempestive (a) pulsus ad prandium ; et inter primum et secundum pulsum fiet aliqua mora ; inter secundum vero et ultimum statio, juxta cap. 10 Dist. 1 Statutorum.

7. Peracto prandio, gratiae inchoabuntur in refectorio et fini-
Bl. 46 entur in templo. Cum vero perventum est usque // ad psalmum *Miserere*, processionaliter itur ad ecclesiam prosequendo *Miserere*, juxta cap. 6 Dist. 1 Statutorum. Post gratiarum actionem, statim Nona cantabitur, juxta finem cap. 6 Dist. 1 Statutorum.

8. Nona cantata, instituetur recreatio, sive honestum exercitium juxta cap. 6 Dist. 1 Statutorum. In recreatione, quae spatio unius horae vel circiter durat, jucundae fiunt rerum ad salutem animae spectantium confabulationes et collationes.

9. Recreatione per signum a Priore vel ab alio fratre dandum peracta (quod hora prima fiet), unusquisque studiorum locum supra memoratum usque ad secundam appetet, ibidem horam integram concessurus.

10. Postea unusquisque exequetur obedientias suas, vel repetet cellam studii, vel ecclesiam (b), orationis causa, usque ad Vesperas, juxta cap. 6 Dist. 1 Statutorum. Idem etiam fiet antemeridiano tempore diebus jejuniorum post cantatam Nonam usque ad prandium.

11. Finitis Vesperis, dabitur hora quinta pulsus ad caenam, in qua omnia velut in prandio perfici debent.

12. Tempore aestatis, dabitur ad Completorium signum hora septima, in hieme vero ad dimidiam septimae (neque enim unquam debet praecedere caenam) ; et durante pulsu omnes stationi intererunt, juxta antiquum Ordinis morem et Capitulorum decreta Generalium.

13. Cantato Completorio, omnes dormitorium petant, juxta cap. 13 Dist. 1 Statutorum. Et nola ab Abbate vel Priore percussa, instituetur examen conscientiae unius quadrantis horae spatio.

Bl. 47 // 14. Hora octava dabitur pulsus ad lectum ; et, medio quadrante vel circiter post pulsum, Prior singulorum perlustrabit cu-

---

(a) Hs. : *tempore*.

(b) Hs. vermeldt niet het woord *ecclesiam*. Dit of een synoniem ervan ontbreekt toch aan den tekst.

bicula ut, si quid alicui desit, videat necnon vigilare indiscrete volentes ad lectum properare compellat.

Haec temporis distributio in synodo Circariarum Bavariae et Sueviae facta est, ac chyrographo Reverendi P. ac D. Servatii, ejusdem synodi Praesidis communita die decima mensis Junii anni 1606.

Servatius de Lavrvelz,
Vicarius Generalis.

4. CONFERENTIE DER ABTEN VAN ZWABEN TE BIBERACH. — 12 APRIL 1616.

Bl. 49 // *CONVENTUS RR. DD. PRAELATORUM CIRCARIAE SUEVIAE PRAEMONSTRATENSIS ORDINIS 1616 DIE APRILIS BIBRACI INSTITUTUS (1), CONVOCANTE ET PRAESIDENTE ADM. R. D. JOANNE (2), ABBATE URSPERGENSI, VISITATORE EJUSDEM CIRCARIAE*

Dubia et difficultates circa Ordinem Praemonstratensem in Synodo proxima proponenda.

Ut in futura Synodo res melius et ordinatius procederent, maturo consilio Adm. Reverendo in Christo Patri a Domino D. Joanni Abbati Urspergensi, Sueviae Visitatori amplissimo, optimum factu visum est, ut inter se serio pro meliori monasteriorum bono ac commodo earum rerum deliberationem susciperent, quae hujus Circariae caenobiis melius suavius ac diuturnius prodessent, tam in iis quae animam quam quae corpus concernunt ; ut sic in as-
Bl. 50 sumpta monasticae disciplinae // instauratione commodius in perpetuum progrederentur.

Biberaci igitur 12 Aprilis anno 1616 conventus indictus et habitus est, cui praesidente jam dicto R. Domino Visitatore Circariae hujus Sueviae Adm. Venerandi Antistites.

R. D. Michael (3) Roggenburgensis
R. D. Joachimus (4) Rothensis
R. D. Martinus (5) Sorethanus
R. D. Joannes (6) Machtallensis

---

(1) Deze conferentie der prelaten van Zwaben was geen Provinciaal Kapittel, zooals dadelijk blijkt uit de introductie.

(2) Prelaat Joannes Sauzenthaler, hooger vermeld.

(3) Prelaat Michael Probst was abt van Roggenburg van 1610 tot 1631. C. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 686.

(4) Joachim Gieteler, prelaat van Roth 1614-1631. *Ibid.*, bd. II, kol. 704.

(5) Martinus Dietrich, prelaat van Schüssenried 1605-1621. *Ibid.*, bd. II, kol. 829.

(6) Joannes Engler, prelaat van Marchtall, 1614-1637. *Ibid.*, bd. II, kol. 143.

Analecta Praemonstratensia.

Abbates adjunctis suis partim Prioribus partim Supprioribus interfuerunt. Ab hoc capitulo abfuit adm. R. D. Jacobus (1), abbas Augiae Minoris, morbo et senio impeditus ; cujus vices plenarias R. religiosus et doctissimus D. Christophorus Hörtlin, Prior ejusdem caenobii, gessit.

Duobus abhinc prope annis Reverendissimus in Christo Pater ac Dominus D. Servatius de Lairvelz, SS. Theologiae Doctor, Monasterii novi S. Mariae Majoris Mussipontanae Abbas, et Reverendissimi D. D. Petri Gossetii, Abbatis Praemonstratensis et totius Ordinis Capitis, Vicarius Generalis, novam et arctissimam vivendi normam omnibus approbantibus in suum caenobium induxit ; quam omnes mordicus se retenturos sacramento (a) publice dixerunt, ac promiserunt se omnem suam operam impensuros ut rigidam illam reformationem in alia etiam caenobia invehere possent ; et
Bl. 51 ut hoc // facerent, a Reverendissimo moderno Generali Petro Gossetio, qui rigidam illam et arctam vivendi rationem anno 1614 10 Julii stabilivit et confirmavit, adhortati sunt.

Cum igitur, ex his et aliis quibusdam indiciis, suspicio probabilis inter nos suborta fuisset fore ut adm. R. Vicarius noster istam arctam vivendi formam, a se pie suo caenobio inductam et a suis sponte assumptam, in alia monasteria etiam sensim inferret ; dubitabatur num (b) talem rigorem (in jejuniis, in horarum B. V. Mariae et Matutinarum cantatione et aliis magnis difficultatibus consistentem) admittere teneremur.

Altera insuper in quaestione versabatur consultumne foret ut religiosi nostri (id, quod jam saepius tentatum est) Mussipontum studiorum causa mitterentur et mutuis vicissitudinibus ac transmutationibus hinc inde mitterentur, scilicet ut Galli professi ad nostra caenobia veluti membra admitterentur, vicissim Germani voto obstricti in Gallorum claustris simili modo susciperentur.

Mussitatum praeterea Adm. Reverendum Vicarium conaturum ut nostri parochi ad caenobia resumerentur vel duo in singulis parochiis cohabitarent.

Hinc (c) quaesitum potius quid faciendum ?

Bl. 52 // His hinc diu ventilatis erudite, tandem *in hanc sententiam* unanimi consensu ab omnibus itum est rigorem

(a) Hs. : *sacramentum.*
(b) Hs. : *inferret, dubitabatur : num...*
(c) Hs. : *Hic.*

(1) Jacobus Mayer, prelaat van Minderau, overleed waarschijnlijk in 1616. C. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 291.

illum antiquum et nuper in dicto caenobio illatum non esse necessario admittendum nec nos ad illum recipiendum esse obligatos, etiamsi sub censuris ad istam arctam vivendi rationem cogere nos attentarent.

Decisionis hujus *rationes* istae afferuntur.

Prima. Gravissimorum theologorum auctoritas et opinio communis est nec superiores ad invehendum nec inferiores ad recipiendum primum Regulae rigorem teneri. Ita Navarrus, Com. 3 de Regula, n. 33 et n. 34 ; Servatius de Lairvelz in suis Opticis, praeludio posteriori, Speculo 12 et 13 ; Azor, lib. 15, c. 11, 9, 18 ; Host. Panormitanus, Joannes André, apud illum citati ; Lessius, lib. 2 de Jure et Justitia, c. 41, dub. 9, n. 77 ; Sylvius, verbo Religio, 6 ; Emmanuel Rodriguez, t. 2, l. 14, c. 4 ; et colligitur ex S. Bernardo, lib. de Praecepto et Dispensatione, cap. 8.

Secunda. Illam tantum vivendi normam tenentur religi-
Bl. 53 osorum superiores inducere et subditi // recipere, ad quam Concilium Tridentinum obligat : si enim in legitima, honesta, rationabili, quae jam in reformatis monasteriis reperitur, securi non essemus, Concilium Oecumenicum illam non praecepisset, sed primum Regulae ac Statutorum rigorem mandasset. At, tantum ad honestam, legitimam, rationabilem, et non ad arctissimam vivendi normam obligat, ut ex his Concilii verbis, sess. 25, Cap. 1 de Reform. colligitur : " Sancta Synodus praecipit ut omnes regulares, tam viri quam mulieres, ad Regulae quam professi sunt praescriptum vitam instituant et componant, atque imprimis quae ad suae professionis perfectionem, ut obedientiae, castitatis, paupertatis ac si quae sunt alia pecularia alicujus Ordinis vel Regulae, ut vota et praecepta ad eorum respective essentiam necnon ad communem vitam, victum et vestitum conservanda pertinentium fideliter observent ; omnisque cura et diligentia a superioribus adhibeatur tam in Capitulis Generalibus et Provincialibus quam in eorum visitationibus, ut ab illis non recedatur, cum compertum sit ab eis non posse ea, quae ad substantiam vitae regularis pertinent, re-
Bl. 54 laxari. Si enim illa, quae bases et fundamentum totius // regularis disciplinae sunt exacte non fuerint observata, totum corruat aedificium necesse est ".

Ex quibus Concilii verbis colligitur sola illa praecipi regularibus ut observent, et superioribus ut curam adhibeant quo observentur, sine quibus religio (ut sunt vota), et sine quibus vota observari nequeunt et monasticae disciplinae status diu durare non potest (qualia sunt vitae communitas, claustra, etc.), et sine quibus substantialia seu votis annexa servari hic absque necessariae

reformationis collapsione non valent (ut sunt perpetua suo loco et tempore observatio silentii, lectio perpetua ad mensam, perpetua temporis diurni et nocturni distributio, crebrius celebrandi et confitendi consuetudo, stricta regularium jejuniorum et abstinentiarum observatio, litterarum missio et acceptatio ex licentia, munerum acceptatio cum superiorum venia et consensu, rixarum et jurgiorum subita oppressio, et alia quae in *Optica*, prael. post spec. 18 habentur.

Quis enim somniabit eos religiosos eam vivendi formam sequi, quam Concilium Tridentinum requirit, triaque essentialia vota Deo reddere, apud quos nulla victus communitas, clausura nulla, silentium nullum, lectio ad mensam aut nulla aut rara, otium perpetuum, nulla vel rara confitendi vel celebrandi consuetudo, negli-
Bl. 55 gens et vaga divini // officii persolutio seu peractio, confessariorum doctrinae et pietatis ornamento carentium functio, tepida regularium jejuniorum acceptio, et scriptio absque superiorum venia, jurgia et discordiae perpetuae, etc. Priorem vero vivendi formam in nuperis Constitutionibus introductam apud nos vigere satis constat.

Tertia. Communis theologorum sententia est superiores honestam, legitimam et rationabilem reformationem inferentes, et inferiores eam acceptantes, esse in tuto vivendi statu : Nostra autem reformatio est legitima, quia ab habente legitimam potestatem circa essentialia et eis cohaerentia sive annexa inducta. Est honesta, quia circa essentialia et eis cohaerentia versans, facit ut honeste in Ordine vivamus, licet primaevum rigorem non habeamus. Est rationabilis, quia circa essentialium et substantialium observationem occupatur, eaque praecipit quae ratio et prudens judicium locis, personis et temporibus convenienter servanda suadet.

Quarta. Proborum et sanctorum religiosorum praxis est, ut vitam regularem et monasticam disciplinam observantes lauda-
Bl. 56 biliter vivant, // licet illum antiquum Regulae rigorem et arctissimam reformationem non observent. Ergo, ad eam non obligantur. Quis enim tot caenobia, in quibus reformatio arctissima non est, reformata tamen sunt, aeternae damnationi obnoxia judicet ?

Quinta. Caenobia reformata, non tamen arctissima illa reformatione, a Summis Pontificibus, episcopis, archiepiscopis aliisque Ecclesiae praelatis nequaquam improbantur : quod sane evidens signum est illam arctissimam vitae rationem non esse de necessitate salutis.

Sexta. Communis theologorum opinio est (ut apud Azor, citatos doctores inter se conciliantem videtur) primum Regulae et

Constitutionum rigorem (modo integra vota et his annexa maneant, contra quae nulla consuetudo, nulla praescriptio currit) per contrariam consuetudinem posse abrogari, et de facto in multis abrogatur (a). Nam consuetudo ac temporis diuturnitas leges humanas abrogat et regulas ac constitutiones ; Regula enim magna ex parte leges et (b) humanas constitutiones continet.

Septima. Communis Doctorum opinio est (ut apud Sylvestrum et Salas citatum est, et S. Thomam in Quodlib. 10), quando superior praecipit aliquid quod nec explicite nec implicite in
Bl. 57 Regula continetur (c), cum omnes promittant obedientiam non // simpliciter sed secundum eam regulam sub qua vivere volunt, nec tenentur in iis observare (d) quae praeter vel supra Regulam sunt. Sed rigida illa Regula in dicto caenobio invecta est super Regulam S. Augustini, nec implicite in ea continetur. Ubi enim abstinentia a carnibus perpetua ? ubi laneorum usus ? ubi jejunium ab Exaltatione S. Crucis usque ad Pascha ? ubi cantatio horarum B. V. Mariae et alia plurima puncta in nova ista reformatione inserta, continentur ? Imo, excepto laneorum usu, tum jam recensita tum alia multa in hac reformatione inducta in statutis non habentur. Deinde, si vi Regulae nostrae ad hunc rigorem tenemur, ad hunc etiam tenebuntur alii Ordines, veluti Canonici regulares, Dominicani, Servitae seu Servi B. V. qui in Hispania nomine s. Hyeronimi seu Hieronymiani et in Italia Jesuati vocantur, Trinitarii et illi qui nomen a captivorum redemptione habent seu a Nomine B. V. Mariae et alii. Nam omnes hi Regulam S. Augustini profitentur. Quod tamen inauditum est ut ad eam obligentur ?

Bl. 58 Octava. Illam reformationem tenemur // acceptare, quam secundum obedientiam Regulae S. Augustini vovimus. Cum enim tota obligatio religiosi ad obediendum sit, ex voti emissione certo (e) ultra voluntatem et intentionem voventis non potest extendi. Quae limitatur per Regulam expresse vel implicite intellectam. Nec plus praelationis in subditum Praelatus habet quam quantum subjectioni subditus in Praelatum transtulerit. At, arctissimam nos non vovimus (f) ; nam vovimus obedientiam secundum Regulam S. Augus-

---

(a) Hs. : *abrogatum.*

(b) *Et* ontbreekt in het Hs.

(c) Hier heeft de kopist vermoedelijk een passus vergeten : *ad obedientiam non obligantur,* of iets dergelijks.

(d) Hs. : *Observandare.*

(e) Hs. : *ex voti amissione certa...*

(f) Hs. : *novimus.*

tini, et vovimus reformationem Regulae conformem, quae hanc Regulam antiquam collapsam restauret et ad pleniorem ejus observantiam conferat. Quod sane fit in moderna reformatione, in qua Regula S. Augustini ad amussim, quantum temporis, personarum conditio et locorum admittit, commodissime observari potest et observatur, etsi ille rigor non observetur.

Nona. Secundum multorum Doctorum opinionem communem, quos apud Sylvestr. Salas, Azor. citatos invenies, Summus Pontifex non potest per se, nisi ratione culpae admissae vel admittendae, religiosis austeriorem modum vivendi praecipere, quam ipsi secundum Regulam et obedientiam, quam juxta Regulam promittunt, spoponderint. Ergo multo minus hoc poterit qui est Papa inferior.

Bl. 59 // Decima. Nemo vi suae professionis compelli potest ad arctiorem religionem ; ergo nec ad arctiorem Regulam ; praesertim si circa illam a Summo Pontifice dispensatum fuit.

Sed objicitur. Licet secundum Regulam nequeat rigor ille inferri, potest tamen juxta priora Ordinis nostri Statuta introduci, quae talem rigorem continebant.

Contra hanc objectionem sunt sequentes rationes :

Undecima. Communis Doctorum sententia est Ordinum capita non posse leges ac constitutiones generales religiosis statuere nisi in Generali Capitulo, nec provinciales nisi in Provinciali, nisi privilegia a Summo Pontifice concessa vel consuetudo potestatem det ut etiam extra Capitula eas ferre possint. Ita Salas.

Duodecima. Licet communiter dicatur : si major pars Capituli rigorem illum primum velit admittere, reliqui sequi debent ; tamen quaestio esse potest quae sit major pars. Et sane secundum Sayrum, q. 1, l. 11, c.6, n. 13 et jus commune in lib. 1, tit. 6 *De elect.*, sicut in multis capitibus, major pars esse videtur // quae
Bl. 60 major et sanior est ; sine dubio major, non tamen numero quam rationibus, prudentia et discretione sanior. Sicut illa opinio non dicitur communis, quia plures auctores eam defendunt, sed etiam quam pauciores, firmiores tamen rationes habentes, tuentur (ut Navarrus in quodam loco ; Sanchez lib. 1, c. 9, n. 9 in suo Morali docet) : quae enim progressio foret, quae imprudentia, si in congregatione ubi sunt 30, decem sunt discreti et prudentes seniores ac sacerdotes, reliqui 20 sunt juniores maturo judicio carentes, indiscreti, nec in futurum prospiciunt, sed tantum praesentia et seipsos intuentur ac considerant, nulla habita locorum, temporum, personarum ratione, an reliqui qui modo vivunt et post victuri sunt, iisdem vestigiis insistere diu possint ; quae inquam imprudentia foret, si

prudentes decem seniores imprudentium 20 juniorum judicio immaturo rem penitus non despiciente stare deberent ?

Sed quidquid de hoc sit, certe secundum Sylv. et Gloss., cit. Navarr., major pars Capituli non praejudicat minori in re, quae est communis pluribus ut singulis, et quae concernit singulos de Religione ut singulos, non ut universos. // Et secundum regulam juris in 6., quod omnes tangit debet ab omnibus approbari. Talis res est, secundum Sylvest. et Gloss., austeritas noviter in dicto Caenobio inducta, quae supra Regulam est, ut dictum ; quae contra Papae (a) dispensationem et privilegium Ordinis nostri alumnis, non tantum superioribus sed etiam inferioribus, concessum ; quae omnes tangit, non ut omnes et universos tantum sed ut singulos. Igitur a singulis approbari debet.

Bl. 61

Decimatertia. Nemo religiosus tenetur acceptare primaevum rigorem Ordinis, circa quem a Summo Pontifice dispensatum est, ut in Bulla Statutis nostris praefixa clare patescit. Nam quilibet existimatur fecisse professionem, non secundum primum rigorem, sed secundum reformationem et institutionem, quam honestam in suo caenobio professionis tempore invenit, vel quam Summus Pontifex dispensando instituit, vel quam Concilium Tridentinum exposcit.

Hoc argumentum in terminis habet Johann. Salas, cit., n. 62, Cum igitur in nostro Ordine ante centum et tredecim annos circa primum Statutorum rigorem a Summis Pontificibus // dispensatum fuerit, et reliqua per legitimam consuetudinem professio (b), quam Summus Pontifex ordinavit et quam Concilium Tridentinum exigit, nempe quae circa essentialia et his annexa, etc. (c).

Bl. 62

Decimaquarta. Ille nequit pro arbritatu generales constitutiones edere ; cui jus et suffragium decisivum non est concessum soli, sed et aliis. At Reverendissimo D. Generali hoc jus decisivum non soli concessum est, cum hoc ipsum suffragium minimum duabus etiam partibus in Capitulo Generali annuentibus concedatur, ut ex his Bullae verbis colligitur : " Quidquid per supradictos Abbates capitulariter semel statutum, ordinatum, interpretatum, limitatum, additum seu detractum esset, nisi per simile Generale Capitulum aut Abbates illud repraesentantes seu illius seu illorum duas

---

(a) Hs. : *Papa.*

(b) Hs. : *professos.*

(c) Aldus het handschrift. De volzin is onvolledig ; de beteekenis echter is klaar.

ad minus partes, etiam tertia contradicente, infringi, mutari nullatenus potest " (1).

Decimaquinta. Illas constitutiones non tenemur acceptare, quae fiunt extra Capitulum Generale, quando is qui fecit ejusmodi constitutiones non habet potestatem eas condendi extra Capitulum Generale. Sed Reverendissimus D. Generalis et Vicarius non habent potestatem faciendi extra Capitulum Generale novas constitutiones seu statuta, quae omnes ligent. Nam Summi Pontifices (a)
Bl. 63 Pius II, Innocentius IV, Sixtus IV, Alexander VI //, Julius II non aliter potestatem nostro Generali et Vicario dederunt Statuta mutandi, addendi, detrahendi, irritandi et nova condendi juxta locorum, temporum, personarum et occurentium casuum exigentiam nisi in Capitulo Generali ; et secus facta nullius sunt roboris, cum quod capitulariter semel statutum, ordinatum, dispositum, moderatum et interpretatum, limitatum, additum seu detractum fuerit, perpetuo infringi, vel mutari vel alterari nullatenus possit nisi per simile Generale Capitulum ut expresse in Bulla Julii II et mandato ac praefatione seu epistola Reverendissimi D. D. Generalis Joannis (2) Ordinis nostri praefixa statutis habetur.

Atque haec in genere.

Quod jam in specie Horarum Beatae Virginis Mariae decantationem attinet, cantandi saltum in Germania nulla unquam consuetudo fuit, nec ulli unquam cantandas in mentem venit, nec quidquam de hoc in Statutis vel Regula continetur ; nec ulla sive Provincialis sive Generalis constitutio Capituli apud nos in promptu est quae haec jubeat ; et, si una adesset, quia nec promulgata, multo minus acceptata fuit, secundum communem theologorum *de Legibus*
Bl. 64 non ligabit ; nec ad illarum decantationem etiam per censuras // compelli non possumus, cum hoc nec in Statutis, nec in Regulis reperiatur, nec necessario sit ut Regula reformetur vel ad ejus Statutorumque observationem quidquam conferat, imo magis impediat (b). Si enim omnia (etiam Matutinae) in templis cantanda erunt, obiter, perfunctorie et cum insulsa festinatione absque omni devotione cultus divinus peragetur, verba integre ob linguae nostrae tarditatem non proferentur, prolixitas taedium generabit, creabit imbecillitates et morbos et ab Ordine multos coercebit.

(a) Hs. : *SS.* ; moet zijn *SS. PP.*

(b) Hs. : *impediet.*

(1) Uit de bulle van Paus Julius II, 1502. Uitg. J. Le Paige, o. c., bl. 731.

(2) Generaal Jan de l'Escluse, die de Statuten van 1505 heeft gepromulgeerd.

Insuper, si iste rigor in omnibus assumetur, disciplina monastica evanescet, dum Superiores ob perpetuos morbos et imbecillitates subditorum mores nequibunt diligenter notare et illorum vestigiis inhaerere ; cultus divinus jacebit dum aegritudines crebriores religiosos divexabunt ; nullum tempus studiis, tum ob cultus divini prolixitatem tum ob continuos morbos attribuetur ; et sic maximum damnum in disciplina, in pietate, tam quoad nos quam quoad subditos sive religiosos sive saeculares parochianos faciemus, cum in nostro Ordine non litteratos sed illliteratos, stipites et asinos habituri simus. Quomodo parochi ignari, praesertim in locis hereticis, suas oves pascent ? Unde olim tanta dissolutio in Ordinem nostrum reptavit nisi ob religiosorum ignorantiam et inscientiam ? Quid pro-
Bl. 65 derunt continui in templo // clamores ? quid utilitatis cilicia, flagella, esus piscium adferet ? dum alii ex fastidio, alii ex ignorantia, alii ex desperantia erroribus errores cumulabunt ? Et sane timendum ne multi ob tantum rigorem, quem in profitendo non intendebant, in desperationem et apostasiam deveniant, dum vident se ita deceptos misere, nec habere ullam occasionem alterius religionem ingrediendi.

Ex his omnibus jam dictis aperte constat, licet in Bulla Statutis inserta dicatur, quod dispensatio facta eousque duret, donec ad majorem praemissorum observantiam induci possent ; quia tamen allatae rationes et difficultates clare ostendunt nos ad pristinum rigorem nec obligatos, nec, si ad eum teneremur, pro locorum, temporum, personarum exigentia illum posse nec debere introduci. Ideo nihil ex dictis Bullae verbis pro novis suis conatibus allicere et extorquere possunt.

Nec eos quidquam juvat Bulla Gregorii XIII (1) in qua gratiose

---

(1) Het geldt hier de bulle *Quam grata*, door Paus Gregorius XIII d. d. 7 Mei 1578 motu proprio aan Generaal Despruets verleend.

Despruets was alstoen, de eerste maal sinds zijn benoeming tot generaal te Rome. In een audiëntie bij den Paus had hij dezen verzocht een algemeene erkenning te willen verleenen aan de voorrechten, welke de vroegere Pausen aan de Orde van Premonstreit hadden geschonken. Gregorius XIII voldeed graag aan dit verlangen, en schonk op 7 Mei 1578 de bulle *Cum a nobis petitur* (uitg. J. Lepaige, *o. c., bl. 732).*

Maar, gedurende zijn onderhoud met den Paus, zal Despruets nog verder over de vele moeilijkheden van zijn reformatiewerk hebben gesproken. Bepaaldelijk zal hij erop nadruk hebben gelegd hoe zijn gansche arbeid bij de spaansche Premonstratenzers moest vruchteloos blijven, e. w. omdat de Paus aan die Premonstratenzers ongewone volmachten had verleend. Hierop deed Gregorius XIII — en dit ligt best in de lijn van zijn karakter — onverwacht, denzelfden dag (7 Mei 1578), motu proprio uitvaardigen de bulle *Quam grata Altis-*

decernitur : Ne Ordinis Professis, quibus plena potestas conceditur (1), etc. Licet enim in ea Bulla, quae incipit *Dilecte Fili* etc., anno 1578 24 Maii (2) Romae concessa, (et apud Em. Rodriguez in Nova sua Collectione Privilegiorum, t. 2, bull. 16 a Gregorio XIII
Bl. 66 data, fol. 477 reperitur) // Reverendissimo Ordinis nostri Generali Joanni de Pruetis facultas detur omnia nostri Ordinis caenobia et personas visitandi, corrigendi, mutandi, reformandi, etc. ; talis tamen concessio peculiaris et personalis est, et talis reformatio intelligitur, ut secundum Concilii Tridentini determinationes et juxta formam Capitulorum et Statutorum Ordinis nostri : sine dubio illorum, quae in Generali Capitulo anno 1503 facta sunt, et illorum (a), quae Julius II in Bulla Statutis praefixa dicto anno 10 Julii dedit, ubi habetur quod nova Statuta condere non nisi in Capitulo Generali possint, et juxta locorum et temporum ac personarum exigentiam fiat ; ut ex his Bullae verbis liquido constat : " Tibi, etc. ut omnia, etc. Concilii Tridentini decretis inhaerendo, prout occasio rerumque qualitas tulerit et exegerit, juxta formam Capitulorum et antiquorum Statutorum dicti Ordinis, privilegia quoque apostolica eidem Ordini concessa, et Generalium praesertim Tridentini Conciliorum etc. determinationes, uti aequum expedite cognoveris, reformare valeas etc. facultatem concedimus " (3).

Quod de junioribus ad Collegium Mussipontanum studiorum gratia mittendis et mutuis religiosorum commutationibus proposito (b) responsum est nec in his posse nec debere secundari eo quod
Bl. 67 ejusmodi novitates vel infra vel praeter // Regulam sint, nec quidquam faciant ad Regulae Statutorumque reformationem ; sed potius eam impediturae videntur, dum religiosi vel nullis vel minoribus

---

(a) Hs. : *facta dubio et illa...*

(b) Hs. : *propositum.*

simo (uitg. J. Lepaige, *o. c.*, bl. 733-35), waardoor aan Despruets dictatoriale volmacht in de Orde van Praemonstreit werd toegekend : Alles wordt zóó uitgedrukt dat klaar blijke de onbeperktheid van die volmacht. Alle, alle tegenstrijdige voorrechten worden herroepen, en dit met veel nadruk.

Over een zoo interessant dokument als de besproken bulle hopen we wel eens ex professo te kunnen handelen ; voorloopig verwijzen we den lezer naar wat we hebben geschreven in *Analecta Praemonstratensia*, bd. I, (1925), bl. 103 en 315.

(1) Deze passus komt niet voor in de Bulle. De compilator der *Capitula* moet hier gefaald hebben.

(2) De bulle is gedateerd 7 Mei 1578, niet 24 Mei. Althans in de uitgave van J. Lepaige, *o. c.*, bl. 735 : *Datum Romae... Nonis Maij...*

(3) Uitg. J. Lepaige, *o. c.*, bl. 734.

expensis sive domi commodius sive in propinquioribus academiis litteris imbui possint ; et in sanitate et patriis moribus et in disciplina monasterii proprii continentur ubi severissimos et diligentissimos inspectores et correctores semper a tergo habent. Nec omnium eadem est natura, nec unius nationis homines alterius incolas ex naturali quadam antipathia ferre valent, ne dicam cum illis diutius bene convenire, ex quo plane jurgia, odia, contentiones, disputationes, inquietudines, murmura, denuntiationes intolerabiles et aliae sexcentae miseriae exorirentur.

Tandem, quantum parochos attingit nostros est conclusum ut, quantum fieri potest, foris maneant, nec absque reddituum detrimento in saeculares mutari possunt. Non enim saeculares iis contenti erunt, quibus religiosi ; nec monasterii fructus et jura diligenter per laicos sicut per religiosos defendentur ; nec tam facile in disciplina coerceri vel ad viam reduci ut regulares possunt.

Si tamen ex necessitate vel utilitate aliquis Abbas cogeretur secundum privilegia nostra laicum sacerdotem uni vel alteri paro-
Bl. 68 chiae prae- // ficere, id nec in praejudicium alterius monasterii fiat, nec alii aegre accipiant aut sinistre interpretentur.

Et licet admodum Reverendi Abbates hujus Circariae nihil magis cuperent quam ut sacer Ordo noster in primaevo rigore floreret ; quia tamen ex dictis fundamentis liquide cernunt quod ad recipiendum eum nullatenus teneantur etsi eum recipere velint ; tamen prudenter ob dictas et alias plurimas rationes non videtur fieri posse ut cum tanto discrimine in pristinum rigorem contra datam Summorum Pontificum Bullam et privilegium constringantur.

Petunt tamen unanimi consensu ut, si quid statuendum sit, illud vel in synodo, si fieri potest, vel in Generali Capitulo publice et aequanimiter ita instituatur, ut deinceps non tantum quatuor vel sex vel octo annos duret ; sed perpetuo, quantum locorum et temporum et personarum varietas permittit, stabile perseveret. Hoc enim nisi fiat, semper reformati difformes perpetuo permanebimus.

His itaque decisis, alia gravamina et dubia difficultatesque a singulis propositae in disquisitionem venerunt, quae in sequentem modum disputatae sunt.

Bl. 69 // Prima Difficultas. Cur sustulit Admodum Reverendus Dominus Vicarius olim illam generalem absolutionem, quae conventui capitulariter congregato minimum semel in anno impertiebatur ; per quam a censuris, irregularitatibus ac casuum reservatione extra confessionem ab Abbate absolvebatur.

Videtur male sustulisse, adeoque rursus inferenda. Primo, quia talis mos et consuetudo non tantum apud nos inolevit, sed et ab aliis (a), nominatim a Stephano de Aluin, Tract. de Potestate Episcopi, cap. 33, et Henriquez, lib. 7, cap. 19 approbatur et laudatur multum. Secundo. Hic modus absolvendi taliter est singulare privilegium exemptis Ordinibus concessum, ut ex dicto Stephano et Concilium Tridentinum, sess. 26, patet, ut illud Doctores communiter explicant (b). Tertio. Non videbatur tollenda haec formula, cum jam per immemorabile tempus durarit, praesertim cum suo effectu non careret. Licet enim peccata non abstulerit, tamen censuras et irregularitates, a quibus praelati exempti absolvere possunt, et casuum reservationes tollebat. Ex quo sequitur quanto bono et solatio per ejusmodi sublationem conventus privatus sit.

Sed objicit Admodum Reverendus Vicarius noster :

Primo. Talis formula errorem habet, dum religiosi per eam et a peccatis absolvebantur.

Bl. 70 // Secundo. Abbates nostri Ordinis tali potestate carent.

Respondetur ad primum. An habuerit errorem (c) non ita certo constat. Si tamen quicumque tandem error intercurrit, corrigenda formula, non penitus eliminanda fuisset.

Respondetur ad secundum. Abbates nostri Ordinis habent talem potestatem absolvendi a Papalibus, non tantum in confessione, sed etiam extra confessionem, tamen absque solemnitate. Primo, quia plurimi Doctores aiunt exemptos Abbates ex Concilio Tridentino, sess. 24, cap. 6 posse absolvere suos religiosos in omnibus, in quibus dictum caput episcopis potestatem concedit. Nec processus Bullae *Cœna Domini* huic potestati quidquam derogat, nec episcopis, nec exemptis religiosis, ut Stephanus de Aluin, cap. 28, Joann. de Sebra, Gomez, Baldus, Felinus, Joannae Baphiavilla et alii gravissimi Doctores apud illum Stephanum citati, Henriquez, Danner, Emmanuel Sa apud dictum Stephanum tuentur, Em. Rodriguez, t. 2, q. 6, art. 9 ; Suarez, tom. IV in 3. parte, disp. 30, s. 2, n. 7 ; Sanchez, tr. 8 de Matrimonio disp. 13 ; et in suo Morali, lib. 2, cap. 11, n. 7, quia clausula derogatoria generalis non denegat facultati et privilegio alicujus certi Concilii generalis, nisi

---

(a) Hs. : *et a claustris,...*

(b) Zóó geeft het handschrift. De tekst is fautief of onvolledig ; we gissen echter niet hoe hij oorspronkelijk luidde.

(c) Hs. : *An habuerit errorem hunc ubique, non... Hunc ubique* is vermoedelijk *hic ritus* of *haec formula ?*

Bl. 71 ipsius fiat specialis mentio. // Secundo. Sive Bulla *Cœna* (a) deroget, sive non deroget, potestati in dicto capite concessae, tamen possunt Abbates nostri suos religiosos etiam vigore Motus Proprii Pii Quinti, qui incipit *Pius Quintus, ad perpetuam rei memoriam. Romani Pontificis* ab omnibus iis casibus et eatenus quidem, qui et quatenus in dicto capite *Liceat* episcopis conceduntur ; ut Em. Rodriguez, Suarez, Sanchez, cit., defendunt. Tertio. Noster Ordo peculiare privilegium habet in quo conceditur illi a Clemente VIII plenaria facultas a Papalibus et aliis (ratione scilicet exemptionis) episcopalibus suos religiosos absolvendi vel ligandi. Quarto. Quod autem extra Confessionem etiam ab his absolvere possint patet *primo*, quia communis est theologorum sententia, censurarum absolutionem, irregularitatum dispensationem et casuum reservationem posse extrajudicialiter et absque Confessionis Sacramento etiam absentibus, etiam invitis impartiri. *Secundo*, juxta sententiam Doctorum tum citatorum tum aliorum Abbates exempti ab iis omnibus absolvere suos possunt a quibus episcopi suos vigore capitis (b) *Liceat* vel Motus Proprii Pii Quinti. At episcopi absolvere possunt extra Confessionem. Deinde, illae voculae in dicto capite
Bl. 72 *Liceat* etc. // " positae in foro conscientiae tantum " communiter secundum Doctores non referuntur generaliter ad omnes censuras et casus in dicto capite *Liceat* recensitos et non ad irregularitates et suspensiones ibi numeratas ; etiam intelligitur per dictas voculas non forum Confessionis, sed intelligitur forum conscientiae quatenus opponitur foro externo, ita tamen ut talis absolutio externi fori juribus nihil demat. Ita Sanchez, lib. 2, c. 11, n. 13 in Moral., et lib. 8 de Matr., disp. 34, n. 8 ; Navarrus, lib. 5 Conc. in 1. ed., tit. de Sent. Excomm., conf. 15, q. 2 in 2. tit. de Privil. ; Suarez, tom. 5. disp. 41, sect. 2, n. 11 ; Em. Rodriguez, tit. 2, et in Summa, 2 ed., c. 131, n. 6 ; Petrus de Ledesma, t. 2 Summ., tract. 1, c. 6, post 20 concl., diffic. 8. Demum potestatem in dicto capite *Liceat* episcopis secundum substantiam et modum extendit, ut scilicet in omnibus, concessam Pius Quintus loco citato ad omnes Ordines exemptos in quibus episcopi, et eatenus quatenus episcopi suos diocesanos absolvere possunt, ita suos religiosos absolvere valeant. Ita Sanchez et Suarez, cit.

Inferenda igitur videtur haec subsequens formula, cum protestatione a Summo Pontifice et Concilio Tridentino nostro Ordini concessa a Reverendo Vicario non possemus spoliari, quae ex Op-

---

(a) Hs. : *Bullae Cœnae.*
(b) Hs. : *caput.*

Bl. 73 ticis (1) paucis mutatis desumpta, Speculo 16 //, Praeludio posteriori : Absolvo vos a vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti in quantum possum et indigetis, et dispenso vobiscum super irregularitatibus, si quas incurristis, et habilito vos ad actus legitimos, in nomine Patris, etc.

Secunda Difficultas. Quid circa Horarum (a) Beatae Mariae intricatum negotium sentiendum, an teneamur et sub quanto peccato. In nuperis constitutionibus ad eas nos obligavit ; sed certe sufficientes causae non videntur adesse, ut nos sub mortali peccato obliget. Primo, quia Doctores quos in Opticis (2) citat, hoc non habent, quod sub mortali peccato obligemur ratione consuetudinis. Secundo, in Germania consuetudo non fuit recitandi ; et qui recitarunt extra chorum devotionis non obligationis causa dixerunt. Deinde, si talis consuetudo fuisset, certe nequaquam sub peccato, certe non sub mortali introducta fuit. Quod autem in novis Constitutionibus suum intentum ex Capitulo Generali quodam probat, nihil probat, nam illud Capitulum consuetudinem praesupponit. Cum enim Horae canonicae non aliter nisi ratione consuetudinis sub peccato mortali saltem professos ad sui recitationem ligent, multo magis Horae de Domina non aliter nisi ex consuetudine.

Bl. 74 // Deinde illud Capitulum non dicit quod sub mortali peccato vel veniali teneamur, sed tantum dicit : " sub praecepto ad has perlegendas tenentur ". Constat autem multa esse in praecepto sub paena tantum. Insuper, quidquid sit de illa hujus Capituli obligatione, cum ante 97 annos editum fuerit, nec promulgatum, necdum in Germania acceptatum, ex communi utriusque juris Doctorum sententia non obligabit, cum leges absque promulgatione et acceptatione sive caesareae sive pontificiae nequaquam ligent. Demum si (b) recitare tenemur extra chorum Horas de Domina, quomodo tempore Paschae et tribus diebus antegressis erunt recitandae, vel num omnino omittendae juxta nuperam resolutionem dubiorum in Synodo Urspergensi propositorum et doctrinam Breviarii novissimi, quod tamen rursus prohibuerunt. Tandem, quanta est miseria, dum horas B. V. Mariae omittunt putant se peccare mortaliter, aliqui tantum venialiter, alii nullo modo se peccare arbitrantur : quae opinionis diversitas ex nova ista Admodum Reverendi nostri

---

(a) Hs. : *Horas.*
(b) Hs. : *sic.*

(1) Hier verwijzen de Abten naar Lairuelz, *Optica Regularium*, bl. 57.
(2) *Ibid.*, bl. 216.

Vicarii sententia et constitutione non satis fundata originem traxit, hoc est, ut verbo dicamus, onerare tantum et non liberare et recte dirigere conscientias.

Bl. 75 // Tertia Difficultas. Cur munus Visitatoris eligendi in nostra circaria Sueviae ad se rapere volunt ? Dicunt se vi Statutorum facere hoc ? Nihil dicunt, neque concedendum. Primo. Hoc jus eligendi visitatorem ex consuetudine legitima et sufficienti praescriptionis possessione ad nostrae Circariae Abbates spectat, qui jam ultra centum annos visitatores quietissime elegerunt, et semper pro confirmatione ad Reverendissimum Generalem miserunt ; qui semper absque omni protestatione electos confirmavit (1). Ita nostris temporibus electus et confirmatus est admodum R. D. D. Martinus Erman (2), admodum R. D. Martinus Schleich (3), R. D. Michael Hablizel (4) Augiensis, R. D. Mathias Isenbach (5) et Christianus Hablizel (6) Augienses, et admodum R. D. D. Joannes Sausenthaler (7) modernus Visitator, Abbas Urspergensis, Antistites venerandissimi.

Deinde quis nescit in Statutis nostris jura aliis concessa more aliarum rerum posse contra alios, quibus (a) haec conceduntur, praescribi. Praescribunt ecclesiae episcopo subjectae per triginta vel quadraginta annos contra episcopum. Cur igitur subjecti Abbates Ordinis nostri contra Praemonstratum tot annorum serie non

Bl. 76 praescribant ? Nec hoc jus ex Statutis praetendere posunt, // cum Statuta jus hoc Generali vel Vicario soli non concedant, sed huic simul cum Generali Capitulo hanc potestatem attribuunt. Deinde, quomodo illi Visitatorem eligent, cum illis sufficienter de eligendi

---

(a) Hs. : *cui.*

(1) Over dit zg. "recht" der Cirkarie van Zwaben wordt later, in de *Elucidatio Capituli anni 1639*, nog breed gehandeld. Vroeger, bl. IV, hebben we reeds over deze zaak gesproken.

(2) Over Prelaat Ermann van Roth, zie hooger, bl. 9, nota 1.

(3) Martinus Schlaih of Schlaich was prelaat van Roth van 1589 tot 1591. Hij was opvolger van prelaat Ermann. B. Stadelhofer, *o. c.*, bd. II, bl. 198 ; C. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 704.

(4) Martinus Hablizel was prelaat van Minderau in 1575. Zijn opvolger staat vermeld in 1577. C. Hugo, *ibid.*, kol. 291.

(5) Matthias Isenbach staat als prelaat van Minderau vermeld rond 1595. *Ibid.*

(6) Christianus (Christophorus, bij Hugo) staat als prelaat van Minderau rond 1599. Hij overleed in 1599. *Ibid.*

(7) Voor prelaat Sausenthaler van Ursperg, zie hooger, bl. 34, nota 1 ; en bl. 40, nota 2.

qualitatibus non constet ? Certe justo titulo et bona conscientia hoc jus non possunt nostris arripere.

Quod de Visitatore eligendo dictum, etiam de Abbatum et aliorum officialium, qui per suffragium eliguntur (a), dicendum ; nec pro suo arbitratu minores officiales prudenter constituet, nisi prius ejus qualitates ex aliis, imprimis Abbatibus, et prudentioribus cognoverit.

Quarta Difficultas. Deinceps in Provincia nostra nil prorsus videtur reincipiendum esse ex iis, quae in Capitulis Generalibus decreta vel statuta fuerint, nisi aliquis nostrae Provinciae legitimam potestatem habens quoque interfuerit vel alteri delegata potestas procurandi, acceptandi, decretandi definiendique mandata fuerit. Ad haec autem ut omnis dolus eliminetur prorsus necessarium erit Provinciam nostram tempestive ad tale Capitulum invitare, quatenus et quis mittendus et quae nostra causa peragenda aliaque ad haec necessaria maturo consilio concludi possint ; secus
Bl. 77 si fiat, ea decreta in tali Capitulo sancita, // tanquam ad eos nihil pertinentia fore reputanda ; cum illud, secundum regulam juris, quod omnes tangit ab omnibus approbari debeat (b), et nos non tantum consultivum sed etiam decisivum jus ac suffragium in Capitulis Generalibus ex Bulla seu privilegio Juli II habeamus. Deinde, ut delegata potestas vel procuratio authentica sit, patentes litterae totius Circariae Abbatum sigillis et propriis manibus communiri oportebit ; siquidem et in Curia Romana nullus admittitur ad aliquam alicujus rei procurationem, nisi litteras procuratorias authenticas, quas ipsi Procuram vocant, deposuerit.

Quinta Difficultas. In rebus alienandis cum hactenus nostri Superiores ita difficiles fuerint, petendum ob loci distantiam, et sumptuum expensarumque (c) accumulationem, praesertim (d) quando negotium moram non patitur, ut talis potestas alienandi, oppignorandi, commutandi, admodum Reverendo Visitatori et Patri domus rursus committatur, secundum Statutorum tenorem ; nec alienatio prius valeat nisi hi duo consenserint ; qui procul dubio non assentientur nisi cœnobiorum maxima necessitas vel utilitas urgeat vel requirat. Si tamen visitatoris cœnobium Praemonstrati filia foret, tunc is in tali casu dicto modo alienare possit cum con-

---

(a) Hs. : *eligentur.*
(b) *Debeat* ontbreekt in het Hs.
(c) Hs. : *expensorumque...*
(d) Hs. : *...accumulationem praesertim, quando...*

sensu duorum vicinorum vel aliorum prudentum ejusdem Circariae Abbatum.

78 // Sexta Difficultas. Et quia cœnobii, Praemonstrati filiae, quorum Abbates simul visitatores sunt, in maximis periculis versari sint solita et solent, dum mortuo Abbate Visitatore, conventus absque pastore desertus hinc inde inerrat nec ad novi pastoris electionem procedere potest ; ideo seriissime instandum ut Reverendissimus Generalis, ut olim ita nunc rursus, privilegium et potestatem concedat quo quilibet conventus suae Circariae Abbates vicinos duos vel tres alios prudentiores convocet, qui electioni intersint, quorum unus actum dirigat et electam personam confirmet.

Quae enim cœnobii facies, quae disciplina, quae divini cultus peractio, quae tum spiritualium tum temporalium rerum administratio erit, dum omnia turbata sunt, dum ob loci distantiam et ob gravium negotiorum molem, quibus Reverendissimus Generalis et ejus admodum Reverendus Vicarius perpetuo premuntur, electio in longum tempus rejicietur.

Taceo saecularium dominorum potentiam et instantias, quas pro dolor ipso experimento satis exploratas in Suevia habemus, qui cœnobiorum dominio non secus inhiant ac cœti murium ex cavernulis egressum exspectant quos ex improviso de insidiis adoriuntur. Quid in tali casu non tentabunt ubi tanti temporis interregnum durat, dum antehac tot et tanta machinati sunt, quando tan-

Bl. 79 tum unus aut alter dies inter electionem // novi et obitum prioris Abbatis intercessit.

Septima. Cum in nostris Breviariis, Libellis Horarum B. Virginis, Diurnalibus multi errores et contradictoria reperiantur, et quotidie nova et innumera dubia oriantur, et toties permutentur quoties nova eduntur, ut sic numquam sciamus quid recitandum ; ita ut merito in nos cadat quod Pius Quintus in Bulla quae incipit *Quod a nobis* Romano Breviario praefixa conqueritur : hinc illa tanta cultus divini perturbatio, hinc summa in clero ignorantia cœremoniarum ac rituum ecclesiasticorum, ut innumerabiles Ecclesiae ministri in suo munere indecore non sine magna piorum offensione versentur. Ne igitur ita omni Breviaria componentium inconstanti flatu veluti parvuli fluctuantes hinc inde semper jactemur, ita serio instandum ut vel nova cudantur, quae deinceps in perpetuum durent, cum Romani Breviarii Rubricis, additis tamen iis quae sunt propria Ordini ; vel omnino Romana recipiantur. Quod nisi brevi fiat, ex necessitate ob Breviariorum inopiam Romano Breviario

utendum erit, secundum Bullam Pii Quinti et privilegium nobis concessum (1).

Octava. Cum toties, quoties ad nos redeunt cœremonias et ritus mutent in templo imprimis circa Missam, ita ut populus astans non tantum miretur, sed graviter offendatur, etiam arbitretur
B', 80 // olim numquam bene sacris nos esse operatos ; et ex indultis cœremoniis hinc inde forte absque ratione corrosis quaedam universalis

---

(1) Om de draagwijdte van dezen eisch der Zwabische abten te verstaan, moeten we hooger in de geschiedenis opklimmen.

De Premonstratenzers bezaten, zooals algemeen bekend, vanouds een min of meer eigen liturgie. In den loop der eeuwen onderging die vanzelfsprekend tal van accidenteele wijzigingen ; doch, tot einde XVIe eeuw bleef ze substantieël bewaard. Vgl. M. Van Waefelghem, O. Praem., *Liturgie de Prémontré. Le Liber Ordinarius*, bl. 264, nota 3 ; bl. 50, nota 5 ; en elders passim in de annotatie ; — M. Van Waefelghem, *Liturgie de Prémontré. Le manuscrit Cpl. 47, 1 de l'abbaye de Schlägl, ord. Praem.*, bl. 12. Brussel, 1912.

Doch gedurende de XVIe eeuw heerschte, bij de Premonstratenzers, in zake liturgie een niet te ontkennen verwarring. Van het *Brevier* alleen werden, zoover we weten, de volgende uitgaven bezorgd tot aan de benoeming van generaal Despruets in 1572 : een uitgave in 1500 (L. Goovaerts, *o. c.*, bd IV, bl. 234) ; in 1504 (uitgave van Maagdenburg ; een exemplaar in de abdij van Averbode) ; in 1505 (L. Goovaerts, *ibid.*, bl. 235) ; in 1507 (een exemplaar in de abdij van Tongerloo) ; in 1512 (L. Goovaerts, *ibid.*, bl. 235) ; in 1514 (een exemplaar in de abdij van Tongerloo) ; in 1515 (L. Goovaerts, *ibid.*, bl. 235) ; in 1517 (*ibid.*) ; in 1520 (*ibid.* ; J. Lepaige, o. c., bl. 22) ; in 1525 (L. Goovaerts, *ibid.*, bl. 235) ; in 1547 (een exemplaar in de abdij van Tongerloo) ; in 1556 (J. Lepaige, *ibid.* ; L. Goovaerts, *ibid.*).

Niet zoodra was Despruets tot generaal benoemd of hij vatte het plan op van alle liturgische boeken der Orde een heruitgave te bezorgen ; heruitgave, welke als officiëel door de Orde zou moeten aanvaard worden, en waarvan het gebruik verplichtend zou wezen. (Vgl. Despruets' bevelbrief d. d. 15 Febr. 1574, uitg. in het Brevier van 1574 en het Missale van 1578 ; vgl. verder de voorrede van P. Martinus Bourlier, in het Brevier van 1574). Reeds vroeger hebben we gezegd (bl. 8, nota 1) dat Despruets in het bezorgen der nieuwe uitgave den voornaamsten arbeid gaf aan P. Martinus Bourlier.

Hoofdgedachte van Despruets in deze was : in den geest der premonstratenzer liturgische traditie, en vast trouw blijvend aan dezen geest, een heruitgave der liturgische boeken bezorgen welke, na de bekende bulle van Pius V, alle voldoening zou geven. — Toen Despruets Bourlier met de revisie gelastte, legde hij er nadruk op dat de aloude traditie moest bewaard worden (vgl. Bourlier's voorrede, *l. c.*,). Alle opschriften uit de liturgische boeken van Despruets' uitgave en voornamelijk de inhoud van elk boek zelve, betoogen dat het handhaven der traditie werd nagestreefd. In alle zijn handelingen trouwens treedt de generaal op als ijveraar voor de traditioneele liturgie : aldus o. m. in Zwaben (zie hooger, bl. 8, canon 17), in zijn bevelbrief naar de abdij van Perray-Neuf (J. Lepaige, o. c., bl. 987), en, gansch speciaal, in zijn onderhandelingen

Ecclesiae consuetudini adversentur, et in iis tot difformitates in nostris cœnobiis inveniantur : ideo, ut conformes simus et stabiles in sacro, Missale Romanum et ritus romani introducendi, cum alias nostrum Missale quam proximum ad Romanum accedat ; et sic sumptibus parcetur quando Romana acceptantur, quia habentur ubique in promptu. Sic Ordinarii quos in Rota rejecerunt, et qui inter se diversi sunt, abrogabuntur, cum alias media ex hac parte

---

met de Congregacion de Espana, 1581-1582 (J. Lepaige, o. c., bl. 745-46 en 1071).

Maar, zooals op velerlei ander gebied, is Despruets ook op gebied van liturgie de laatste vertegenwoordiger der oude premonstratenzertraditie. Generaal de Longpré, die toch de oude traditie kende, kon niet meer den wassenden invloed van het overigens hoogst degelijke " nieuwe geslacht " indijken binnen de banen der oude gebruiken : sinds begin XVIIe eeuw ging zooveel oude traditie verloren ! " Cet esprit nouveau de la renaissance ", meent M. Van Waefelghem, *Le Liber Ordinarius*, bl. 55, nota 1 ; laten we liever zeggen dat het was een gevolg van het alles centraliseeren rond Rome, dat sinds het afsluiten van het Concilie van Trente was voelbaar geworden. — Even na Despruets' dood, in 1598, werd een nieuwe uitgave van het brevier door Lairuelz bezorgd : die uitgave (waarvan de abdij van Tongerloo een exemplaar bezit) bleef nog trouw aan den alouden premonstratenzer ritus. — Longpré zelf, in zijn Visitatiereizen van 1601, bleef aandringen op het onderhouden van den premonstratenzer ritus. Aldus o. m. in zijn Visitatie in Zwaben (zie hooger, bl. 22) en in de abdij van Averbode (*Horae canonicae... servatis Ordinis cœremoniis... persolvantur.* Archief Abdij Averbode, sectie IV, hs. 173, fol. 221 v.). Toen echter werd reeds van verschillende zijden aangedrongen op het afschaffen van dien eigen ritus en het overnemen van den Romeinschen. Leerrijk is het antwoord van Lairuelz, *Optica Regularium*, bl. 209, dus uit 1602, op de vraag : *An possint Praemonstratenses uti Breviario Romano ?* Vgl. *ibid.*, bl. 214 en het relictum van Lepaige, d. d. 22 Aug. 1602, voor Perray-Neuf. J. Lepaige, o. c., bl. 981.

Lepaige werd, 8 Maart 1603, door generaal Longpré gelast met het klaarmaken van een nieuwe uitgave der premonstratenzer liturgische boeken (J. Lepaige, o. c., bl. 988). Op het generaal Kapittel van 1605 werd hem nader opgelegd : *Breviaria... reddantur, quantum fieri poterit, Breviario Romano conformia* (*ibid.*, bl. 993). Dat beteekende een afbreken met de traditie. Het blijft nu wel een open kwestie te beslissen welke principen in het " reforme-werk " werden gevolgd (vgl. M. Van Waefelghem, *Le Liber Ordinarius*, bl. 178, nota 2 ; bl. 243, nota 1) : het Nieuw Brevier, dat in 1608 werd gepubliceerd en heet te wezen *ad formam Sacrosancti Concilii Tridentini... restitutum* (J. Lepaige, o. c., bl. 405 en 993), was over haast alle principen der oude traditie overheengestapt. Vanzelfsprekend, dit nieuwe brevier bevredigde haast niemand. De minnaars der aloude gebruiken veroordeelden het vanharte ; zelfs generaal Longpré, in een brief naar prelaat Drusius van Park, d. d. 22 Juni 1609 (Algemeen Rijksarchief Brussel, Archives ecclésiastiques, n. 9393, farde 1, nr. 7) en, klaarder nog, in een ander fragmentair dokument (*ibid.*, nr. 8) toont erg ontevreden te wezen. De verdedigers der andere opinie herhaalden hun wensch : het overnemen-zonder-méér van de Romeinsche gebruiken.

hoc tempore observari nequeant, et multa in iis sint quae juri novo et consuetudinibus universalibus adversentur (1).

Nona. Cum in Statutis non pauciores difficultates et difformitates inveniantur, quaedam etiam quae juri novo repugnant, quaedam quae habita ratione locorum, temporis et personarum universim observari non possunt : ideo communia, eo tamen moderamine condenda, quae omnibus Provinciis secundum modernam reformationem competant, quae etiam sarcinam nobis importabilem non imponant ; alioquin timendum foret ut ex paucitate eorum, qui ea observare possent, majores difficultates et difformitates brevi orientur, vel Ordo tam sacer penitus evanesceret. Haec ne fiant, prius-
Bl. 81 quam confirmentur aut imprimantur (ne // idem eveniat quod cum Breviariis postremo editis factum) nostris Provinciis inspicienda transmittantur.

Decima. Musica quam sustulit videtur resumenda ideo quod paulatim religiosi non figuralis tantum sed etiam choralis obliviscantur, et posteri permanebunt cantus imperitissimi ; ex quo sane fit ut cultus divinus in cantu decenter peragi nequeat, et infiniti errores ob cantus ignorantiam in templo committantur ; et de facto sit ut quatuor aut quinque tantum chorum sustineant qui cantum calleant, reliquis omnino ob inscitiam tacentibus ; et reliqui juniores jam de facto raro unum Alleluia vel versum absque errore decantant ; et, quod risum et taedium excitat, sane coram divina Majestate indecorum est. Nec cultus divinus absque animarum fructu per

---

De *septima difficultas* der abten uit Zwaben staat in het teeken van de tweede opinie. Over het gansche verloop van de verdere controverse zullen trouwens de zwabische abten de meest besliste voorstanders zijn van het totaal afschaffen van den premonstratenzer ritus.

(1) Over de verwarring, welke zou ontstaan zijn bij de Premonstratenzers in het celebreeren der H. Mis, worden later (m. n. in de *Elucidatio Capituli anni 1652)* ruimer uitleg gegeven. Op 't oogenblik achten we het voldoend daarnaar te verwijzen.

Betrekkelijk den eisch in de H. Mis de rubrieken van het Romeinsch Missaal te mogen gebruiken ,hoeft eerst herinnerd aan het dekreet van het Provinciaal Kapittel, te Ursperg in April 1606 onder aanwezigheid van Lairuelz gehouden : *Ut omnes unius moris simus*, enz. (hooger, bl. 33). Verder (aldus beweren de abten van Zwaben in 1652) zou Lairuelz gedurende een visitatiereis in 1614, aan de Zwabische Premonstratenzers hebben toegestaan : *ad uniformitatem conservandam Romanos celebrandi privatim ritus ab omnibus teneatur.* Let wel dat deze toelating alleen voor privaatmissen geldt. — Door hun *octava difficultas* bedoelen de Zwabische prelaten een uitbreiding en een officiëele bekrachtiging van Lairuelz' dispensatie te bekomen.

Interessant is in deze te vergelijken de menigvuldige Relicta van Lepaige, o. c., bl. 995 vv., vn. bl. 1025.

cantum figuralem protrahitur, cum vel maxime cantus melodia et suavitate in Deum rapi possint (ut ex multorum sanctorum historia patet), et magni fructus devotionis in spiritu hauriuntur (ut ex Indicis historicis patefit) ; nec cœremoniae Ordinis absorbentur, cum in symphonia ablatis abusibus mos bonus teneri et ritus debiti observari possint, ut experientia patet.

Undecima. Cum cultus divinus maxime quoad cantum sit nimis prolixus et tractus, inprimis in Quadragesima, ideo necessarium foret ut exceptis festivis et triplicibus diebus abbreviaretur ;
Bl. 82 // quod fieret si, ex dispensatione Summi Pontificis vel Generalis, quotidie ultimum Sacrum cantaretur, Horae exceptis Vesperis et Completorio sine notis sicut et Vigiliae privatorum anniversariorum dicerentur. Reliqua sacra a singulis tum consueta tum extraordinaria seu votiva per medias horas ordine legerentur ; et sic studiis, horumque quotidianis collationibus, disputationibus et aliis piis exercitiis hoc tempore summo necessariis insisteretur. Sic parochi et confesarii, ludimoderatores et casuistae et alii lectores commodius in litteras incumbent ; et commissorum curae ac saluti melius invigilabunt. Et cum in Germania nostra tam asperae plerumque hiemes sint ut ob totius diei medii inprimis in Quadragesima ob continuos cantus fratres nimium frigeant, et saepe prope rigescant ; ideo vel ob hanc causam tam prolixus cantus tollendus foret, cum saepe ob frigoris ardorem boni fratres modo ex templo veniunt, et ante fores in statione nimis longam moram facientes, cibum in refectorio non absque periculo sanitatis sumere valeant.

Duodecima. Et cum ob frequentiores jejuniorum, abstinentiarum observationes fratres crebris morbis pulsentur, pisces non habeantur, et aliae plurimae incommoditates maxime apud peregrinantes nascantur (a), et de facto jam plerumque cum multis infirmantibus dispensetur : ideo petendum ut in diebus Septuagesi-
Bl. 83 mae, diebus Mercurii et // aliquibus diebus Mercurii Adventus dispensetur.

Decimatertia. Quandoquidem fratres a prandio in Quadragesima in studiorum musaeo stallis prope affixi sunt et vix habent unde respirent, cum lectiones per aliquot horas durantes vigiliae aut vesperae vel collatio, collationem completorium, completorium (b) examen conscientiae, et hoc lectus absque omni interposita quiete et respiratione excipiat ; ideo curandum ut hic fratrum infirmitati et imbecillitati condescendatur, nec toto pomeridiano

(a) Hs. : *noscuntur.*
(b) Hs. : *completorio.*

tempore ita in hypocaustum studiorum compingantur, et Completorium septima hora sicut et aliis anni diebus occurrentibus habeatur, et illa media hora post collationem recreationi honestae attribuatur (c).

Decimaquarta. Cum in aliquibus cœnobiis incommodissime exercitia communia mane et vesperi in loco aperto ob cellarum vel ob hypocausti angustias aliasque incommoditates peragantur, ideo sollicitandum ut depositis cortinis in propriis locis his insistere valeant, ad infinitas distractiones evitandas.

Decimaquinta. Ut statutum illud nimis severum de ingressu alienae cellae urgentes ob causas tollatur ; sed priori, cujus id oneris imponatur ut curet sedulo ne hac in parte quidquam fiat quod vel disciplinae vel bonis moribus adversari vel nocivum esse possit ; si quid simile deprehendatur, ab eodem habita ratione delicti puniatur severissime.

Bl. 84 // Decimasexta. De Missis familiaribus ita statuendum, ut deinceps crebriores haberi possint.

Decimaseptima. Ut aboleantur tot vices in Matutinis surgendi et sedendi, sicut in aliis horis, quae, praeterquam ad distractiones procurandas, vix aliud utilitatis habent.

Decimaoctava. Privilegia necessario sunt renovanda vel nova impretanda, vel per nostros superiores vel per nostros Abbates.

Decimanona. Ne Patres Priores non ita cogantur quotidie vesperi et post Matutinas cubicula lustrare ; sed Abbatum illorumque discretioni et sedulitati relinquatur.

Ultima. Insistendum serio ut constitutiones quae condantur per quatuor annos aut plures in actu prius probentur, num pro locorum, temporum et personarum exigentia perpetuo observari possint, quam in praxin perpetuam redigantur aut in statutum transeant.

Haec jussu Reverendorum hujus Circariae Abbatum pro Dei honore Ordinisque emolumento et commodo ab iis in eo loco composita et collecta, quos et quem praefati admodum Reverendi Antistites designarunt ; quae tamen saniori praedictorum Reverendissimorum Abbatum judicio subjiciuntur.

(c) Het Hs. herhaalt : *et illa media hora...*

5. PROVINCIAAL KAPITTEL TE ROTH 13 FEBR. — 1 MAART 1617.

Bl. 85 // *RECESSUS CAPITULI PROVINCIALIS ROTHI CELEBRATI A DIE 13 FEBRUARII USQUE AD 1 MARTII ANNO 1617, OB INDICTUM CAPITULUM GENERALE AD DOMINICAM CANTATE (1).*

Reverendissimo in Christo Patrī ac Domino D. Petro Gossetio (1), Praemonstratensis Cœnobii et Familiae Archimandritae et supremo capiti meritissimo, fr. Joachimus (3), humilis B. Mariae et Verenae Virginis in Roth Abbas necnon ejusdem Reverendissimi Generalis per Sueviam Visitator, una cum suis Reverendis Dominis Coabbatibus obedientiam, preces ac omnis felicitatis adprecatione offert.

Quia bellici tumultus iter nobis diu multumque desideratum ad Capitulum Generale intercludunt, de rerum nostrarum statu consultando congregati, aliqua hisce literis Reverendissimae Paternitati Vestrae totique Generali Capitulo (si celebrari contingat), exponenda et humiliter deprecanda duximus. Et primo quidem
Bl. 86 // quia in Ordinis nostri privilegia passim nunc involatur, rogamus submisse ut omnium antiquorum confirmationem a Sanctissimo Domino nostro Pontifice impetretis, ac nova quaedam postuletis, qualia haec esse possunt.

---

(1) Wat hier volgt, zijn niet eigenlijk de akten van het Provinciaal Kapittel, maar de voornaamste besluitselen en *desiderata*, in vorm van brief aan generaal Gosset door den Visitator overgemaakt. — Het Provinciaal Kapittel werd gehouden als voorbereiding tot het Algemeen Kapittel van 1617, dat echter niet kon doorgaan en pas in 1618 werd gehouden.

(2) Petrus Gosset, geboren te Villers-Côterets ; religieus, te Prémontré ; secretaris van generaal Despruets ; provisor. Tot generaal verkozen den 31 Mei 1631. Hij overleed den 12 Aug. 1635. L. Goovaerts, *o. c.*, I, bl. 322.

(3) Joachim Gieteler, prelaat van Roth. Zie hooger, bl. 40, nota 4.

1. ut nostrorum privilegiorum antiqui conservatores denuo constituantur vel novi dentur ; nostrarum partium fuerunt Reverendissimus et Illustrissimus Princeps in Kempten, Reverendi Abbates Salemitanus et S. Udabrici Augustae Vindelicorum.

2. ut ad Ordinem nostrum venientes ac habitum suscipientes possimus ab omnibus peccatis, censuris ac irregularitatibus absolvere .

3. ut nostri Ordinis Praelati possint absolvi a qualibet censura et irregularitate a confessorio a se electo.

4. ut omnium novitiorum vota, juramenta etc. possint ab Abbatibus nostris irritari, dispensari et commutari.

5. ut illegitimi possint ad omnes dignitates assumi.

6. ne teneamur rationem reddere de acceptis et expensis monasteriorum nec urbaria exhibere qui non sunt de Ordine, nisi expressa fiat mentio Ordinis Praemonstratensis, et tale indultum de verbo ad verbum inseratur.

7. ut possimus Missas celebrare in altari portatili.

Bl. 87 // 8. ut toti Ordini concedatur certis diebus per celebrationem Missae animam e purgatorio liberare.

9. ut tempore Quadragesimae possimus in qualibet ecclesia omnes et singulas indulgentias consequi per visitationem nostrarum ecclesiarum quas quisque consequi potest illis diebus Romae.

10. ut conventiones et pacta in praejudicium Ordinis nostri facta irrita sint.

11. ut contra Ordinis nostri ecclesias non currat praescriptio nisi centenaria.

12. ut Ordini concedatur potestas absolvendi suos et alios quoscumque tum a Papalibus, etiam iis quae in Bulla *Caena Domini* sunt, tum ab omnibus episcopalibus censuris, peccatis, irregularitatibus ; item commutandi, irritandi, dispensandi vota et juramenta.

13. ut concedatur Ordini facultas reconciliandi ecclesias in suo territorio, ibidemque consecrandi calices et alia in quibus intervenit unctio olei et (a) benedicendi cœmeteria.

14. ut communicemus cum omnium Ordinum tam mendicantium quam non mendicantium privilegiis, tam concessis quam concedendis, tum generatim tum speciatim, ut gaudeamus etiam iis quae in Bulla Cruciata et in Mari Magno continentur.

Et haec sunt quae nobis videbantur a Sacra Sede petenda.

Bl. 88 // A l t e r u m nobis occurrit, quo multum vexamur, et est parochiarum nostrarum jus religiosos ibi collocandi, cui in Bavaria

(a) Hs. : *seu*.

per subdelegatum Summi Pontificis, diplomate impretato pro visitandis omnibus ejusdem ducatus monasteriis, in monasterio Steingaden omnino derogatum est : mandando ut omnes religiosi ad claustrum revocentur, substitutis clericis saecularibus. Quod ne (a) latius serpat ac nostra etiam in capita tentetur, multum timendum est, cum alioqui passim privilegiis ac bonis nostris plurimi ad derogandum inhient. Quare Reverendissima Paternitas Vestra apud Sanctissimum Dominum nostrum ita causas Ordinis aget quam citius poterit, ut jus et privilegium illud ita denuo stabiliatur, ut per nulla contraria mandata sive facta sive facienda aut diplomata impetrata ei derogetur, nisi hujus de verbo ad verbum mentio fiat. Optamus quidem ipsi aliquas saecularibus committere, quas fratribus nostris minus aptas judicamus. Sed omnes ita alienis tradere nulla ratione possumus, nisi gravissimam monasteriorum jacturam facere velimus, cum ex multis parochiis optimi monasteriis proventus accidant, quos fere totos illi clerici laici requirerent, neque iis stipendiis quibus nostri contenti viverent, jura nostra nequaquam defenderent, subditos non tantopere instruerent ac ad pietatem incitarent inque omni officio continerent. Neque periculum animae religiosae hic inest,
Bl, 89 quin per frequentem Abbatum // visitationem, inspectionem, transmutationem (quae apud nos multum jam vigent) averti ac praecaveri possint.

Tertio, quia magna penuria, imo gravissima laboramus Missalium, Breviariorum aliorumque ad cultum divinum pertinentium librorum, ideo humillime rogamus, ut nobis una cum aliis Romana Breviaria, Missalia, Antiphonaria etc. auctoritate Reverendissimae Paternitatis Vestrae permittantur, ut ita perpetuum ac stabile quid habeamus ac cum Romana Ecclesia, omnium aliarum Matre, conveniamus (quod Ordo noster ab initio servasse notatur) ; et praeterea diversitate exteriorum a reliquis ejus filiis disjuncti ne videamur, cum inter haereticos eorumque fautores passim versemur, qui ex his judicium totius rei facere consueverunt. Sin hoc fieri nequeat, ardenter obsecramus ut saltem ita ad Romanae Ecclesiae normam nostra omnia reformetur, ut deinceps nunquam ulterius mutari necesse sit ; ad quam rem, ut communi studio laboreque res melius transigatur, duos ex nostris religiosis mittendos offerimus, quibus alii duo aut plures ex vestris regionibus juncti totum officium ita reforment et emendent in Mussipontano vel alio designato cœnobio, ut ita semper perduret.

Eadem ratione abnixe precamur ut Sequentiae ac cantus notae

(a) Hs. : *ut.*

Bl. 90 ad Romanam formam emendentur // et instituantur. Statuta et Ordinarius etiam Ordinis in Generali Capitulo moderno tempori et statui ac geminae reformationi accomoda corrigantur. Rationem porro Missae pro defunctis legendae cuperemus etiam ad Romanam normam dirigi : Romani siquidem non solent die Dominico vel simili pro defunctis legere.

Porro, quia fratres, ex prolixo cantu delassati, studiis insequentibus ac interno animae cultui aut nihil aut parvo cum fructu insistere possunt (ut quotidiana experientia nos etiam invitos docet), cum fiducia et supplicatione obtestamur ut nobis circa quaedam cantanda dispensatio a Reverendissima Paternitate Vestra paterna manu concedatur, in primis Matutinalis Missae sicut et B. Virginis, exceptis diebus Dominicis et festis ; deinde vigiliarum omnium et commendationum, excepto die Omnium fidelium defunctorum, fratris defuncti, et ternario majori. Sic enim spondemus fore ut studia, orationes, contemplationes, spiritualia exercitia nostro tempori cum primis animae necessaria una cum cultu animae interno magis semper promoveantur ac floreant.

Eadem ratione rogamus concedi ut in cursu Matutinarum et Vesperarum B. Virginis duo solum suffragia de Angelis et omnibus Sanctis retineantur, abrogatis cœteris.

Bl. 91 // Quaerendum etiam duximus an non modus electionis Abbatum per scrutinium, a Concilio Tridentino approbatus, securior esset et tutior ; quod omnibus pensatis existimamus ; ideoque, si ita videatur, eundem post hac adhibendum petimus.

Et quandoquidem quoad potestatem alienandi praedia multum afflicti jactamur, dum locorum intercapedo, sumptuum magnitudo aliaeque quamplurimae difficultates eam et petitu et impetratu difficillimam reddunt ; ideo humiliter et submisse supplicamus ut denuo secundum Statuta ea potestas in Visitatorem et Patrem domus aut etiam tertium ac quartum alium Abbatem transferatur, ut illi quoad conscientiam in hoc onerentur (a), et qua onerati nihil unquam haud dubie contra Ordinis aut monasteriorum utilitatem permittent, rerum omnium qualitate perpensa, et secundum juris ac Ordinis formam examinatam alienationem vel approbare vel reprobare valeant.

Et haec sunt, quae cum debita submissione et humilitate proponenda occurrerunt, non alio certe nisi honoris divini zelo, Ordinis nostri decoris et utilitatis intuitu ; quae a Reverendissima Paternitate Vestra quemadmodum et Capitulo Generali (si celebrari

(a) Hs. : *oneratur.*

contingat) nobis misericorditer indulgenda et largienda confidimus.

In quorum robur et fidem praesentibus hisce manu propria sub-
Bl. 92 scripsimus, ac sigillis nostris ab- // batialibus communivimus.

Datae ex nostro B. Mariae et Verenae Virginis Monasterio Roth mensis Martii die 1 anno 1617.

Reverendissimae Paternitatis Vestrae
Obsequentes Filii.

6. CONVOCATIE VOOR HET GENERAAL KAPITTEL VAN 1618

EPISTOLA CONVOCATORIA CAPITULI GENERALIS AD 13 MAII ANNI 1618

Petrus Gossetius, Christianissimi Francorum Regis Consiliarius et Eleemosynarius, Dei et Apostolicae Sedis gratia Monasterii Praemonstratensis humilis Abbas ejusdemque Ordinis Caput et Reformator Generalis : Venerandis in Christo confratribus Ordinis nostri Abbatibus, Praepositis et Prioribus, ceterisque Ordinis ejusdem charissimis alumnis salutem et disciplinae regularis zelum.

Cum Capitulum Generale hieme postrema ad Dominicam quartam post Pascha indictum non sine mediocri disciplinae regularis detrimento, tympanis buccinisque bellicis circa Praemonstratum saevientibus praepeditum fuerit ; et jam, armis silentibus per Dei
Bl. 93 gratiam, eadem disciplina ad // praefatum Capitulum, vulnerum suorum commune remedium supplex recurrens, querelis aures nostras vocibus graviter frequenterque verberare non desinat : statuimus tentare Dominica futura *Cantate* quod elapsa exequi non potuimus. Quare Capitulum Generale ad diem 13 mensis Maii anni 1618 qua pollemus authoritate indicimus, praecipientes omnibus et singulis Circariarum Ordinis nostri Vicariis ut Capituli diem praeveniant et Praemonstrati penultimo Aprilis Circariarum suarum sumptibus compareant, nobis villicationis suae rationem in praesentia trium RR. Patrum Ordinis nostri reddituri, et ea quae totius Ordinis regimen concernunt propositurі ac de illis seriam nobiscum collocutionem instituturi, ceterosque conscriptos ejusdem Capituli Patres ad diem praefixum praestolaturi et cum eis, quae ad Canonici nostri instituti restitutionem et conservationem facient (auditis singulorum dubiis et gravaminibus) praescripturi. In cujus indictionis et promulgationis fidem ac robur etc.

Praemonstrati, die 16 Julii anno 1617.

P. Gossetius,
Abbas Praemonstratensis et
totius Ordinis Generalis.

7. BRIEF VAN GENERAAL GOSSET AAN DE ABTEN VAN ZWABEN, — 16 JULI 1617

Bl. 94 // *EPISTOLA RESPONSORIA ILLUSTRISSIMI DOMINI D. GENERALIS AD DIVERSA DUBIA A REVERENDISSIMIS DOMINIS D. SUEVIAE CIRCARIAE ABBATIBUS PROPOSITA (1) SUB DATO 16 JULII 1617.*

Petrus Gossetius, etc. admodum Reverendis et venerandis in Christo confratribus DD. Circariarum Sueviae, Bavariae, Poloniae, Bohemiae et circumvicinarum Praelatis salutem et paternitatis affectum.

Cum arma undique circa Praemonstratum perstrepentia Capitulum nostrum ad Dominicam praeteritam *Cantate* indictum praepedivissent, et legitimae considerationes praemeditatam ejusdem Capituli pro autumno proxime futuro institutionem retardassent, statuimus Reverendum confratrem et Vicarium nostrum Generalem Servatium (2), S. Mariae Majoris Mussipontanae Abbatem, indissolubili vobis sancti amoris glutino colligatum, in totam Germaniam ad visitationes synodosque provinciales instituendas statim ablegare. Sed, cum alia Ordinis negotia quibus intricatur nobis declaBl. 95 rasset, ejus excusationes admittendas // duximus, et visitationes synodosque illas in aliud tempus differendas. Ne tamen hoc anni curriculo plene deessemus, atque Capitulum Generale ad Dominicam *Cantate* anni proxime sequentis indictum alio rursus rerum Gallicarum (quae etiamnum nutant) tumultu praepediatur, fratrem Claudium Ferry, ejusdem Vicarii nostri Circatorem, alterum scribam

---

(1) Deze brief werd door Gosset bedoeld als een antwoord op de beide facta der zwabische Abten : de conferentie te Biberach in 1616 en het Provinciaal Kapittel in 1617. In zijn antwoord raakt de generaal alleen enkele der door de zwabische Abten aangevoerde punten aan. De reden van deze selectie is ons onbekend.

(2) Lairuelz.

nostrum, vobis notum, transmittere voluimus, ut ille explicatos a nobis difficultatis nodos perferat et mentem nostram circa illos aperiat, ac in vos jurisdictionis nostrae thesauros in cujusque monasterii capitulo effundat. Deinde ut in singulis Bavariae monasteriis quid Visitator Apostolicus instituerit inquirat et diligenter adnotet ; ut, si quid contra Ordinis nostri instituta et privilegia ab ipso peractum fuerit, nos Procuratoris nostri Romani opera curemus rescindi. Tandem, ut vobiscum agat de sumptibus, quos Summi Pontificis et Illustrissimi Protectoris nostri mandato solvere coacti fuimus episcopo Marsiliensi, in cujus carcere fr. Rumenstol annum circiter egit, et quos pro eo, Praemonstratum per religiosos sagaces et saeculares robustos deducendo et, eo non reperto, huc et illuc perquirendo facere eorundem Illustrissimi Protectoris et Summi Pon-
Bl. 96 tificis // jussu severo et comminatorio debuimus. Aget inquam de his sumptibus et aliis Romanis ab eodem Krumestol (a) factis, ad quos compellimur ; et a monasteriis Suevicis 300 florenos, a Bavaricis 200 et a Bohemicis et circumvicinis majorem summam juxta majorem monasteriorem numerum colliget vel a Visitatoribus colligi sataget. Qua in contributione eo liberaliores et faciliores, et nobis plane persuademus, vos exhibebitis, quo minus hucusque a nobis et praedecessore nostro onerati fuistis annuis Ordinis contributionibus, quas tallias vocant, et quas singulae Circariae quotannis pro ejusdem Ordinis sumptibus a Praemonstrato subeundis persolvunt. Accedit, quod rationi consonum non est ut nos, qui Praemonstrati quotidianis aliis gravemur, sumptibus istis soli opprimamur.

Responsio ad dubia anno 1616 a Reverendis Sueviorum monasteriorum Praelatis proposita ; quae, quia sunt communia, eorum elucidationem non minus ceteris quam Suevis fore utilem judicavimus ; ac propterea communibus hisce literis a Circatore memorato in supradictas Circarias deferendis inseruimus.

Bl. 97 // Dubium primum. An forma illa absolvendi suos publice a censuris, qua ante Synodum Urspergensem singulis annis in Capitulo usi sunt Praelati ,si debite fiat, non sit legitima, et animabus multum proficua, et possit iterum reassumi ?

Ad hoc dubium respondentes dicimus. Imprimis, consuetudinem illam nullo fulciri Statutorum vel Capitulorum Generalium Ordinis nostri jure, cum in illis nulla fiat ejus mentio. Quare non videtur intermissa consuetudo revocanda in praxin pristinam. Si tamen, ut id vobis intermittatur, instatis, indulgemus quidem in gratiam meri-

(a) Hooger stond *Rumenstol*, hier *Krumestol*.

torum vestrorum, sed non nisi ad absolvendum eos, qui peccatis vel censuris nobis reservatis intricantur. Tunc enim, quia non expedit eos itineris prolixi periculis exponere, ut ad nos venientes absolutionem obtineant, permittimus vobis de gratia speciali ut semel in anno ad revocationem usque nostram hoc absolutionis genere uti capitulariter possitis ; ea tamen lege quod peccata illa confessario deputato aperient (a) : non enim per illam absolutionem generalem a peccatis absolvuntur, sed tantum peccata desinunt esse reservata.

Quod autem ad censuras nobis reservatas attinet, erunt quidem
Bl. 98 per illam absolutionem // generalem ab ipsis absoluti ad effectum ; sed tenebuntur adventante Visitatore petere absolutionem ab illis censuris suspensis ; alioqui in easdem censuras reincident.

Dubium secundum. An non possit abstinentia Septuagesimae, Sexagesimae, et Quinquagesimae in aliud tempus, e. g. post Pentecosten, vel immediate ante festum Omnium Sanctorum ut alias transferri, cum tam longo piscium esu fratres multum debilitentur ac gravibus Quadragesimae oneribus sufferendis inhabiles fiant ?

Ad hoc respondetur non posse abstinentiam Septuagesimae in aliud tempus rejici, quia hic rejectionis modus prohibitus fuit per Capitulum Generale anni 1541 his verbis : " Ut Statutorum Ordinis constitutio de abstinentia a carnibus in Septuagesima in suis maneat terminis firma, Capitulum Generale definit et declarat quod hujusmodi abstinentia non mutabitur, nec ad aliud tempus differetur aut transferetur ; sed sicut a Patribus constitutum est, sic abstinentia a carnibus in Septuagesima futuris perpetuisque temporibus inviolabiliter observabitur.

Accedit quoque, etsi circa ea quae in Statutis Ordinis nostri
Bl. 99 continentur, potestas nostra versetur, // non tamen circa ea quae habent a praedescriptis Pii, Sixti, Alexandri et Julii Summorum Pontificum Bullis specialem originem, ut videre est cap. 7 dist. 2 Statutorum de anno 1505. Quare, cum tempus abstinentiae Septuagesimalis ex illis Bullis sumat originem, non videtur a nobis transferri sine conscientiae scrupulo posse. Non erit tamen nobis molestum, si haec transferendi potestas a Capitulo Generali proximo abtineatur, imo vero pollicemur etiam nostram in ea re operam.

Dubium Tertium. An officiales monasterij et qui sunt a choro liberati ob negotia, ad psalmos pœnitentiales et vigilias ac commendationes obligentur et (a) sub quali culpa ?

(a) Hs. : *vel.*

Responsio quae desumitur ex Optica Regularium (1), speculo 58, instructione (a) 8, videtur nobis optima, ac unumquemque posse illi inhaerere sine scrupulo. Quare consulatur instructio illa citata, et secundum illam facientes securi estote in conscientia.

Dubium Quartum. Quid agendum sit de cursu Beatae Virginis tempore Parasceves et Paschae, ubi modus horarum canonicarum immutatur ; an sit recitandus, et quomodo ?

Bl. 100 Responsio. Nihil esse quod nobis persuadeat // omittendum esse extra chorum in ipsa Paschae hebdomade ; a feria autem quinta Hebdomadis Sanctae usque ad Pascha videtur omitti tuto propter nimias difficultates, quae occurrunt in cursu illo adinstar horarum canonicarum recitando ; quare qui omiserit sit securus in conscientia, donec aliter Capitulum Generale ordinaverit.

Dubium Quintum. Qualiter peccent cursum extra chorum omittentes ? Capitula Generalia videntur nos ad cursum illum extra chorum sub peccato mortali adstringere, cum dicant non minus ad eas perlegendas teneri ex praescripto quam ad canonicas ; prout apparebit ex libello cursus ejusdem Virginis, qui prodibit in proximis nundinis Francofurtensibus. Ex altera vero parte videtur durum asserere sic teneri unumquemque extra chorum ad eas sub mortali recitandas ut omissa unica illius cursus hora, in mortale labatur peccatum. Quare declaratio illius obligationis videtur a Capitulo Generali exspectanda. Interim autem recitetur diligenter cursus ille tam extra chorum quam in choro, idque ut tutior via teneatur et periculum peccati mortalis non incurratur.

Bl. 101 // Dubium sextum. An Vesperae diei sabbati die Dominica *Invocavit* tamquam primae in Quadragesima non sint ante prandium recitandae, prout apud Romanos fit ?

Responsio. Non est Ordinis nostri consuetudo antiqua in hoc immutanda, cum ex illa mutatione nulla speranda sit disciplinae regularis melioratio.

Dubium septimum. Quid sentiendum sit de iis, qui tempore Septuagesimae itinerantur, num quando ad eos divertunt ubi gratis comedunt et carnes solummodo ministrantur, possint abstinentiam solvere ?

Respondemus non posse, quia id cavetur in Bulla initio Statutorum nostrorum posita, ubi sub finem haec verba habentur : " Et

---

(a) Hs. : *institutione.*

(1) Lairuelz, *Opt. Reg.*, bl. 210. Lairuelz' antwoord is noch zeer klaar, noch apodiktisch, en laat gelegenheid te over voor verschillende praktijken.

nihilominus abstinentiam ab esu carnium a Dominica Septuagesimae usque ad Pascha Resurrectionis hujusmodi aliaque super eodem esu per ipsum Pium praedecessorem concessa et moderata, ab omnibus et singulis ejusdem Ordinis utriusque sexus personis deinceps perpetuis temporibus observari debere, eosque ex eisdem personis, quos pro tempore extra dicta monasteria proficisci contigerit, carnibus, prout illi ad quos diverterent, vescerentur, praeterquam in
Bl. 102 Adventu Domini et a Dominica in Septuagesima // usque ad Pascha Resurrectionis hujusmodi vesci posse (1) ". Accedit quod Capitulum Generale anni 1525 id severe prohibeat. Quare qui veretur eos quos invisit offendere, negotia sua in aliud tempus rejiciat.

Dubium octavum. An modus electionis Abbatum per scrutinium a Concilio Tridentino approbatus sit in Ordine licitus ?

Respondetur : Modum quidem illum esse a Concilio Tridentino approbatum, non tamen modum compromissi ab Ordine praescriptum, fuisse ab eodem Concilio reprobatum, cum reprobetur tantum modus eligendi, qui non fit secretis suffragiis, et electio per compromissum possit fieri votis secretis ; et difficultatibus hinc inde collatis, non minus appareat periculum in scrutinio quam in compromisso : imo vero maiores nostri, quorum apud nos magna debet esse authoritas, electionem per compromissum tutiorem et pauciori-bus abundare difficultatibus existimarunt. Quare, modus iste retinendus est donec Capitulum Generale aliter ordinaverit.

Dubium nonum. An potestas alienandi in locis a Praemonstrato multum remotis permitti debeat Patribus Abbatibus ut alias ?

Bl. 103 // Respondetur. Patres Abbates ex praescripta Ordinis consuetudine non immiscere se amplius negotiis monasteriorum filialium debere, nisi quando agitur de electionibus et confirmationibus eorumdem : quod jus volumus ipsis conservari. Jus autem visitationum et aliarum jurisdictionum paternarum nos praescripsisse censemus vicariisque nostris provincialibus largiri consuevimus, exceptis tamen alienationibus, quas nobis reservamus ; et aegre admodum permittimus, considerantes quod magna bonorum Ordinis nostri portio alienationibus evanuit. Si tamen extrema alienandi necessitas urgebit, licebit praedictis Vicariis nostris provincialibus examen super commodo et incommodo alienationis facere et illud Generali transmittere ; qui si examine illo debite peracto clare perspexerit alienationem postulatam esse in evidentem monasterii utilitatem, illam permittet et permissam confirmabit vel certe alicui confirman-

(1) Uit de bekende Bulle van Julius II, uitg. J. Lepaige, *o. c.*, bl. 782.

dam committet. Nec est justa causa de itineris prolixitate querimonia. Quotquot enim etiam ex Ordine nostro Romanis diplomatibus ad beneficia et praelaturas promoventur, quotiescumque pro beneficiorum commodo alienare ex terrulis volunt, ad Romanum Pontificem recursum habere coguntur propter juramentum, quo se ad id ipso benedictionis die coram episcopo de mandato Summi Pontificis
B', 104 adstrinxerunt. // Hinc est quod electi in Ordine nostro, qui a nobis et Vicariis nostris vel Patribus Abbatibus confirmationis accipiunt beneficium, debeant juramentum de non alienando sine consensu Generalis vel Capituli Generalis praestare. Si de forma illius examinis dubitatur, haec est: Imprimis, fratres ad Capitulum, dato campanae capitularis pulsu, convocentur; illis necessitas vel utilitas alienationis proponatur ; et tractatu super ea re facto, si alienationi illi consentire velint petatur. Deinde singuli singillatim a commissario, post perlustrata bona quae alienanda videntur, in cubiculo aliquo, praestito prius de dicenda veritate juramento, interrogentur, et interrogationes et responsiones scriptis tradantur. Quaeratur autem ex eis singillatim (aliquando enim religiosus in secreto audet quod non audet in Capitulo) an videatur alienatio facienda ? quas ob causas ? quorum bonorum ? quare potius illorum quam aliorum ? cujus valoris sint illa alienanda ? an tale pretium, quod offertur, sit justum ? vel an offeratur injustum ? vel an alius plus non offerat ? an fraus vel dolus non intervenerit ? vel non timeatur ? an pecunia inde proveniens convertetur in meliorem vel utiliorem possessionem vel fundum ?

Postea audiantur sub juramento aliorum monasteriorum praelati vel religiosi, et saeculares qui supradictorum notitiam aliquam
B', 105 habere // possunt. Non enim Praelatus et Conventus alienantes possunt esse partes et testes. Denique singulorum depositiones singillatim scriptae et cujusque chyrographo subsignatae transmittantur.

Quod autem attinet ad ea, quae cupitis a Summo Pontifice per nos obtineri, dabimus operam ut vobis satisfiat opera Vicarii nostri Servatii supradicti, quem serio monuimus ut Procuratori nostro Romam superiori autumno transmisso curam illam impetrandi committat.

Interim ejusdem Vicarii nostri precibus victi indulgemus vobis ut possitis deligere confessarium, cui facultatem concedimus omni authoritate nostra erga vos in foro conscientiae utendi et vos ab omnibus peccatis atque censuris occultis et Summo Pontifici reservatis, et ab irregularitatibus, a quibus nos possumus, absolvendi, ut

possitis vestros ab omnibus peccatis et censuris occultis, etiam Summo Pontifici vel nobis reservatis, in foro conscientiae absolvere.

Ut possitis eosdem ab irregularitate absolvere occulta et nobis reservata ;

ut possitis eorumdem vota, exceptis votis professionis et voto strictioris religionis, irritare ;

ut possitis circa eorum vota cum legitima causa dispensare ;

ut possitis eorundem vota in quid melius aut aequale commutare ;

ut possitis eosdem ab haeresi occulta, quotiescumque occurret casus, absolvere ;

Bl. 106 // ut possitis semel quotannis, videlicet circa feriam quartam Dominicae primae Quadragesimae in Capitulo uti publica erga vestros absolutione ; quae nobis reservata, desinant esse reservata, et incipiant esse confessarii ordinarii jurisdictioni subdita ; et eosdem (a) a censuris omnibus, nobis reservatis, absolvatis ad effectum, ita tamen ut adveniente Visitatore teneantur absolutionem petere ab illis suspensis, alioqui in easdem reincident.

Diximus superius ab occultis, quia peccata publica reservata sunt, et censuras reservatas volumus Visitatori reservari.

Et haec ad revocationem usque nostram. Praecipimus autem praesentium bajulo ut hanc gratiam, sicut et praecedentes et subsequentes quas vobis facimus, in singulis monasteriorum vestrorum Capitulis promulget.

Ut autem studia, orationes, contemplationes et spiritualia exercitia una cum cultu animae interno magis semper promoveantur et floreant, dispensamus vobiscum, ad revocationem nostram vel Capituli Generalis, de cantu Matutinarum canonicarum extra festa duplicia et triplicia, de cantu Horarum Beatae Virginis, de cantu Matutinalis Missae et Beatae Virginis extra dies Dominicos et festos, de cantu vigiliarum omnium et commendationum extra dies Commemorationis Omnium Defunctorum, fratrum defunctorum et

Bl. 107 Ternarii Majoris ; dummodo tamen // supradicta omnia integre in choro vel locis deputatis conventualiter, exceptis Missis Primae et Beatae Virginis, quae sine Conventu legi poterunt, legantur distincte, alta et intelligibili voce ; super quibus conscientias vestras oneramus.

Usum autem Missalium, Breviariorum, Antiphonariorum et aliorum ad cultum divinum pertinentium librorum permittere non possumus, nisi de Capituli Generalis consilio. Nec ea de novo edere nisi idem Capitulum difficultates, quae passim in illis inveniuntur,

---

(a) Hs. : *et qua eosdem...*

sicuti et in Vesperis, uti propter causas quas nobis vestro nomine Vicarius noster Generalis constanter exposuit.

Multa alia dubia nobis hinc et inde proposita in medium hic proferre et dissolvere longum nimis esset ; propterea illis nunc supersedebimus, certo certius nobis persuadentes quod Vicarius noster Generalis in *Optica* sua, quam parat rursus evulgare, illa cum suprascriptis luculentius enucleabit. Poterit etiam lator praesentium dubiola vestra circa Statutorum praxin vel intelligentiam dissolvere ; is enim multis vicibus repetitis monasterii nostri Praemonstratensis
Bl. 108 fuit incola et est // ejus monasterii alumnus, in quo haec praxis insigniter viget. Quare ei potestis fidem indubiam adhibere. Eum autem non commendamus, quia satis vobis commendatum esse non ignoramus ; sed rogamus ut eum nostris sumptibus iter hoc perficere non patiamini.

Valete in Christo et nos, militum praedonumque direptionibus extenuatos, Deo peccatorum nostrorum ultori commendare, si placet, mementote.

fr. Petrus Gossetius,
Abbas Praemonstratensis et totius Ordinis Generalis.
De mandato Reverendissimi mei Generalis,
fr. Stephanus Gerardus.

8. CONFERENTIE VAN ABT JOACHIM GIETELER VAN ROTH MET DE PRIORS DER ZWABISCHE ABDIJEN. — 10-20 SEPTEMBER 1617.

Bl. 109 // *CONFERENTIA HABITA ROTHI A DIE 11 SEPTEMBRIS ad 20 ejusdem anno 1617 a Reverendissimo D. Joachimo (1), Abbate Rothensi, Visitatore Generali, cum solis Reverendis Patribus Prioribus Circariae Sueviae, etc., circa Cœremonias etc., confirmata a Reverendissimo D. Servatio de Lairvelz, totius sacri Ordinis Vicario Generali etc., die 23 Octobris 1617.*

Cum jam per plurimos annos sacra Praemonstratensis nostra religio in tam diversas cœremonias ac ritus externos abierit, ut eam aliam vel jurasses, nisi idem habitus illam esse unam et eandem etiam invito persuasisset ; ideo, ne tanta in eadem familia rituum diversitas in dies ingravesceret ac tanta cœremoniarum varietas sacri Norbertini instituti alumnos apud prudentiores amplius confunderet, maturo consilio longiorique deliberatione aggressa, admodum Reverendus Dominus D. Joachimus, celebris monasterii Rothensis Abbas et Sueviae Circariae Visitator amplissimus omnes, ejusdem Circariae admodum Reverendis Dominis Abbatibus consentientibus, Priores (quibus et Steingadensem (2) certis de causis adjun-
Bl. 110 xit) in nobile Rothense ceno-//bium convocavit, ut cognita prius et dein expulsa rituum diversitate efficeret quo in Suevia saltem, quemadmodum in habitu, regula, relictis Statutis conformes existimus, ita cœremoniis ac ritibus pulchre conveniremus (3).

---

(1) Joachim Gieteler. Cfr. bl. 62, nota 3 ; bl. 40, nota 4.

(2) Steingaden behoorde tot de cirkarie van Beieren.

(3) Vgl. bl. 57, nota 1. De zwabische Cirkarie begint in deze conferentie eigenmachtig de liturgische aangelegenheden der Orde te regelen. Ze waren blijkbaar niet tevreden met de toegevingen, door generaal Gosset in zijn brief van 16 Juli 1617 (hooger, bl. 68 en vlgg.) gedaan ; of, was die brief in September nog niet in Zwaben aangekomen ?

Quare, omnibus Ordinariis inter se legendo diligentissime collatis, explicatis et inter se unitis, et ad unam formam seu litteram quantum fieri potuit redactis, sequentia ab 11 Septembris usque ad 20 ejusdem mensis anno 1617 constituta sunt.

Et quia Ordinarii nostri multa continent, quorum quaedam novo juri, quaedam novis Ordinis constitutionibus, quaedam antiquissimis tum diœceseos tum ejusdem Ordinis laudabilibus consuetudinibus adversantur, quaedam vero ita comparata sunt ut, si rursus introducerentur, nimias confusiones ac discursus maxime in cultu divino cierent ; idcirco sedulo in hanc curam incumbebatur ut ea sola introducenda assumerentur, quae nec novis constitutionibus nec antiquissimis laudabilibus consuetudinibus contraria forent, nec devotionem magis impedirent quam foverent (1).

Caput I. De Reverentia circa altare.

Caput hoc observari potest ac debet. Dubium quod de inclinatione ejus, qui altaris latus pertransit, incidit, ita decisum est : qui ad altaris latera transit, non dorsum prorsum, sed vultu ad sacrum altare verso, reverenter se inclinet.

Bl. 111 De cereorum incensione, quia de hoc capite // mentio est, ita statutum est : in omnibus festis triplicibus sex incendantur cerei, in duplicibus vero quatuor, et quidem in ara non autem alibi, tam in vesperis, Matutinis quam sacrificiis Missae.

Caput II. De Superpelliceis.

Cum Ordinarius hic habeat ut absque superpelliceo minister altari numquam administret, ideo deinceps superpelliceo indutus sit semper quicumque sacerdoti sacris operanti ministrat.

Quod in hoc capite de cappa serica et casula unius coloris in sacellis habetur, abrogatum.

Caput III. De duabus Missis in Conventu.

Quando est festus dies trium lectionum, in quem duorum sanctorum officia incidunt, tunc Missa Matutinalis de uno, Major de altero sancto celebretur ; Missa autem pro defunctis privatim legatur, sicut

---

(1) Op de verwarring, welke inzake liturgie rond 1617 bij de Premonstratenzers heerschte, hebben we reeds bl. 59, n. 1 gewezen. Ze werd echter dra zoo erg dat het Algemeen Kapittel in 1618 noodig achtte uitvoerige *Annotationes ad corrigendum Breviarium* (AAA, sectie IV, hs. m. 240, fol. 10-14) te stellen. Gosset, in de Voorrede van zijn in 1626 uitgegeven nieuw Brevier (*Breviarium ad usum sacri et Canonici Ordinis Praemonstratensis*, etc. Parijs, S. Cramoisy, 1626, 2 dl. in-32). — de voorrede werd geschreven den 25 Aug. 1621 — zegt : *optandum est maxime ut pariformis aequabilisque ratio... deinceps a nobis in ecclesiasticis muneribus habeatur...*

hic Ordinarius habet. Sed quando fratris alicujus depositio aut anniversarius tali die vel feria quinta, ubi de Corpore Christi cantandum, occurrerit, tunc Matutinalis Missa pro defuncto sit (quae in depositione fratris cantetur ; in anniversariis vero legatur), et Missa de sancto privatim fiat.

Protractiones non in minori officio (ita noster (a) R. P. Vicarius (1)
Bl. 112 statuit) sed in Majori Missa fiant, secundum // antiquam Ordinis consuetudinem. *Alleluia* in officio quater percantetur.

Caput IV. Quo ordine ministretur ad Majorem Missam.

R. D. Abbas celebrans in Pontificalibus quoad omnia sequatur ritum romanum. Reliqui sacerdotes officia Ordinis habentes Praemonstratensem. Missae vero privatae ad Romanum ritum peragantur.

Juxta Ordinarium in hoc capite sacerdos ultimum officium cantaturus Tertiae intersit ut sub psalmo secundo, si Horae Beatae Mariae intermittuntur, vel sub tertio psalmo, si horae de Beata Maria Virgine dicuntur, e choro in sacrarium ingrediatur.

Cum hoc caput thurificationis meminerit, de ea ita statutum est : thus in omnium triplicium et duplicium festorum vesperis, at in Matutinis tantum in Paschate, Pentecoste, Nativitate Domini et Dedicatione juxta Ordinarium in Capite *De dedicatione* est adhibendum ; thuris suffitus in omni etiam trium lectionum festo officio ad evangelium et S. Hostiae elevationem, in festis vero duplicibus et triplicibus etiam ad introitum altaris et offertorium est adhibendus. Is tamen in Missis defunctorum ad evangelium omittitur ; in Matutinali Missa (sic et in Missa pro defunctis) quando et quomodo thurificandum sit, Ordinarius in fine cap. 5 docet ; ideo servetur.

Ex mente et voluntate admodum R. P. Vicarii nostri, sicuti et ex
Bl. 113 capite 4. vel, ut alii habent, capite 5 Ordinarii // *Quo ordine ministretur ad majorem Missam* sacerdotes tantum thurificantur et a subdiacono evangelii textus illis osculandus sub *Credo in unum* etc. defertur toties quoties symbolum sumitur.

Caput V. Quo ordine ministretur ad Matutinalem Missam.

Missam matutinalem peracturus et Primae intersit et sub psalmo *Quicumque* e choro in sacrarium exeat ; sed Missam ipsam ante finitam Primam non inchoet, sub psalmo *Deus misereatur* etc. ingrediendo (b). In Missa Matutinali dum cantatur subdiaconus et diaco-

---

(a) Hs. heeft *n.* : het is wel *noster*. Of *nuper* ?
(b) Hs. : *egrediendo*.

(1) Lairuelz.

nus etiam ad altare ministrent si numerum fratrum patiatur, praesertim in sollemni anniversario aut fratrum depositione aut si persona excellens missarum solemnia iniret.

Quod hic de una candela in Missa accendenda offertur, universali ecclesiae consuetudini repugnat.

Caput VI. Quibus diebus Psalmus Confitemini *dicatur.*

Hoc caput in nostro Rothensi Ordinario non habetur ; quare ei inseratur ut dictus psalmus juxta hoc caput et juxta Breviarium accipiatur.

Caput VII. Quibus diebus Gloria in excelsis cantetur, et quando dalmaticis et casulis sit utendum.

Bl. 114 // In Missae sacrificio ultimo per annum integrum subdiaconus et diaconus sacerdoti sacra conficienti etiam in festo trium lectionum, nisi paucitas obsistat ministrent ; de cœtero caveatur (a) unus solus sacrificanti in sacris assistat.

Quia hoc caput de dalmaticis et casulis mentionem facit, et observatu facile est, ideo introducatur. Ne tamen casulae nimium deterantur dum ita per corpus complicantur, longiores stolae uti in Romana ecclesia moris est usurpentur.

Gloria in Excelsis sicuti *Credo in unum etc.* alternatim a choro persolvantur (b), excepta Matutinali Missa in qua, ut admodum rereverendi Vicarii nostri constitutio de ritibus et cœremoniis in sacris observandis jubet, totus chorus et non alternatis vocibus peragat. Nec alia melodia in *Credo* adhibeatur quam quae in Processionali praescripta est, quodcumque tandem festum existat.

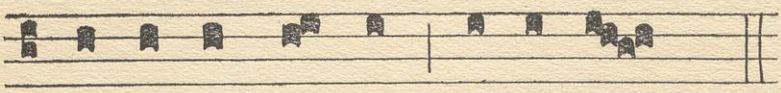
Cantica *Kyrie, Gloria in excelsis, Ite Missa est* juxta Missale et Ordinarium cantentur, quoad notas solum, non vero quoad prosas quae in *Kyrie, Sanctus* et *Agnus* sub protractionibus notarum inseruntur.

In Paschate tamen antiqua de more antiquissimo canantur. *Gloria in excelsis*, in quo Deiparae specialis fit mentio, singulis sabbathis, quoniam de ea summum fit officium, et singulis diebus in quotidiano ejus officio, ad quod ex Ordinis instituto tenemur, assumendum est ; non autem feria tertia, quando de ea fit (ubi est Ecclesiae Patrona),
Bl. 115 nec in festis ejusdem, quae // toto anno occurrunt. Tunc enim ex communi Ordinis consuetudine *Gloria in excelsis* commune sumitur.

(a) Er ontbreekt *ut* of *ne* aan het Hs. Wát echter, kan niet a priori uitgemaakt worden.

(b) Hs. : *persolvatur.*

Versus *Benedicamus* sumper secundum ritum Ordinis Praemonstratensis cantetur in hunc modum in Vesperis :

Cum vero Abbas in Pontificalibus celebrat *Ite Missa* etc. et *Benedicamus* Romanorum accipiantur. Quando est tempus tribulationis seu afflictionis subdiaconus et diaconus absque dalmaticis et absque casulis ministrent. Quotiescumque autem accipitur *Gloria in excelsis*, dalmaticis utendum est, sicut etiam in festis trium lectionum quae per Septuagesimam occurrunt, licet illud tempus afflictionis habeatur.

Hic casu de organi pulsatione incidit quaestio, de qua ita conclusum, ut etiam deinceps hic uniformiores extaremus, organis in sequentibus canendum : in vesperis omnium festorum (exceptis trium lectionum), et quidem per omnes quinque antiphonas inter psalmos intercurrentes; in Matutinis sanctorum festorum natalitiorum Christi, Paschae, Pentecostes, Dedicationis, a cantu *Te Deum laudamus* inchoando ; reliqua sicut in vesperis peragantur ; in primo sacro de Beata Virgine in festis et dominicis diebus ; in ultimo sacrificio Missae per totum annum, exceptis festis trium lectionum et in iis quae paulo post ascribentur. Verum, sub *Gloria in excelsis* et sub *Credo in unum etc.* sileant. Praeterea in omni sacrificio Missae, ad
Bl. 116 quod organis canitur, com-//munio cantetur, verum *Deo gratias* ad *Ita Missa est* organis pulsetur. In Adventu Domini, Septuagesima usque ad diem cinerum, in Quadragesima in duplicibus et triplicibus et in dominica *Laetare* organa non pulsanda sunt in completorio et Matutinali Missa.

Caput VIII. De numero et ordine Collectarum in utraque Missa dicendarum.

Circa collectas hoc notatum quod si aliqua familiaris collecta v. g. pro infirmis sumenda sit, ne alia collecta quae alias adhiberi necessario debet omittatur ; duae priores sub una clausula finiantur nam communiter pro una reputantur.

Quod primum sacrum B. Virginis attingit, conclusum est ut per integrum anni curriculum, excepto Christi Nativitatis festo die in quo quatuor officia tantum cantantur (in quo officium *Lux fulgebit*

loco Missae B. Virginis erit) illud sacrum semper de B. Virgine persolvatur et quidem officium *Salva sancta Parens ;* exceptis festis ejusdem B. Virginis ejusdemque octavis, ubi assignatum officium peragetur.

De collectis in hoc sacrificio adhibendis statutum est ut in festis triplicibus et duplicibus duae collectae, scilicet de ipsa B. Virgine et festo sub una clausula sumerentur. Reliquis vero diebus quotidie tres sunt adhibendae : prima, de B. Virgine ; secunda, sacrificanti libera relinquitur ; tertia, *Deus qui contritorum* et collecta pro tri-
Bl. 117 bulatione // quae in Missali nostro ultima inter familiares et peculiares habetur.

Caput IX. Quibus diebus Sequentiae in Conventu cantentur.

Sequentiae numquam in Matutinali Missa, sed in Majori officio juxta Ordinarium in hoc capite decantentur, et non amplius per integram octavam uti hactenus in more fuit, nisi in festis ibi notatis, et per octavas Venerabilis Sacramenti, Visitationis Virginis Mariae, Assumptionis et Nativitatis ejusdem, Transfigurationis Domini nostri.

Caput X. Quibus diebus Credo in unum *etc. dicuntur.*

Praeter festos dies in hoc capite adnotatos, etiam in festivitatibus Sanctorum Doctorum Ecclesiae, S. Thomae Aquinatis, S. Norberti et Patronorum *Credo* accipiatur.

Caput XI. Quando et quae Praefationes dicendae sint.

Praefatio Paschalis, dum de Beata Virgine infra illud tempus officium canitur, non assumitur. Praefatio Dedicationis infra tempus Paschale occurrentis, non de Resurrectione, sed de Trinitate accipitur.

Caput XII. Quomodo se Conventus agat ad Missam.

Bl. 118 // Duo fratres qui Graduale canant et duo alii *Alleluia,* statutum est ut quantum fieri potest professi et novitii chorum regant. Excipimus eos dies qui cantori et succentori jam pridem assignati sunt. De reliquis cœremoniis jam ab admodum Reverendo Vicario constitutum est.

Caput XIII. Quibus diebus Conventus albis induatur.

Hoc caput jam olim abolitum est, nec (a) hoc tempore inducendum. Nam his festis superpelliceis utendum, ut antiquissima consuetudo habet, quam nuper hoc anno cum aliis constitutionibus factis Reverendissimus Generalis confirmavit.

(a) Hs. : *ne.*

Caput XIV. De exorcismo salis et aquae, et Processione.

Mensae lector secundum Statuta, dist. 2, cap. 18 ad gradus post Missam Matutinales ab hebdomadario benedictionem petat, canendo *Domine, labia* etc.

In processionibus deinceps ita procedatur. Sacerdos stola, alba, manipulo et cappa indutus, subdiacono et diacono praeeuntibus (a), egressus e sacrario, altare, sacrum Eucharistiae pegma, deinde Conventum (juxta ordinarium in hoc capite) aqua benedicta inspergat incipiendo a senioribus. Deinde in processione cum suis ministris chorum insequatur, et aquam benedictam super sepulchra et populum dispergat. Processioni una tantum crux praeferatur. Si autem Reverendus Abbas rem divinam conficiet, tunc aquam piacularem hebdomadarius aut alius sacerdos super (b) populum in navi ecclesiae existentem spargat, qui in processione immediate crucem sequatur.

Bl. 119 // *Caput XV. De processionibus in festis duplicibus.*

Quod hic de processionum diebus dicitur, observetur. Una tantum crux (c) ante chorum (d) portetur. Cerei duo in supplicatione incendantur et a ministris juxta crucem semper immediate praeferantur.

Responsoria pro dispositione loci et necessitate temporis cantentur. Si unum non sufficit, alterum inchoetur, in Summo Sacro per integrum, et in processione in medio euntes festivis cappis induti sint.

Caput XVI. De precibus abbreviandis ad Horas.

Hoc caput est antiquatum.

Caput XVII. De Dominica Prima Adventus et de festo S. Andreae.

Servatur.

Caput XVIII. De Dominica secunda Adventus, de festis S. Barbarae, S. Nicolai et Conceptionis Beatae Mariae.

Servatur. Quodsi festum Conceptionis in Dominicam incidat, non differatur in secundam feriam juxta praxin Ordinis ; ut cadit, celebretur.

Bl. 120 *Caput XIX. De Dominica tertia Adventus, et festis S. Luciae, // et Nicasii.*

(a) Hs. : *praeeunte.*

(b) *Super* ontbreekt in het Hs.

(c) *Crux* ontbreekt. We hebben dát woord bijgevoegd, omdat dezelfde aanmerking staat onder het caput XIV.

(d) Het Hs. geeft *chorum.* Moet het wellicht *conventum* zijn ?

Servatur. In angariis lectiones sive a junioribus sive a sacerdotibus, pro dispositione cantoris et prout sacerdotes adfuerint, canantur in chorali.

Canticum *Benedictus* etc. a duobus junioribus cantetur.

Caput XX. De Dominica quarta Adventus et Vigilia Nativitatis Domini.

Vigiliae novem lectionum et obitus juxta Ordinarium ante festum Nativitatis Christi aguntur (a) statim sequenti post festum S. Thomae, vel ipso die si festum profesti ; ante Pascha autem feria tertia, et ante Pentecostem feria quinta. Dicitur nihilominus psalmus *De profundis* in Capitulo. Modo in vigilia Nativitatis et Pentecostes et ante Pascha in Cena Domini seu feria quinta intermittitur.

In capitulo quotidiano deinceps initio Martyrologii dicatur *Commemoratio ;* et in fine vocula *obierunt*, hactenus addi solita, omittatur. Dum psalmus *Benedixisti* dicitur in vigiliis Nativitatis Christi, singuli in faciem procidant itaque jaceant donec finitis psalmo, precibus et oratione surgendi a Praelato signum detur.

Caput XXI. De Officio Nativitatis.
Servatur.

Caput XXII. De diebus SS. Stephani, Joannis, Innocentium, S. Thomae et sequentibus diebus.
Servatur.

Bl. 121 // *Caput XXIII. De Circumcisione et Octavo Sanctorum.*

Caput XXIV. De vigilia Epiphaniae et ipso die festo.

Caput XXV. De officio In excelso throno *et octavis Epiphaniae.*

Caput XXVI. De historia Domine, ne in ira.
Servantur.

Caput XXVII. De Septuagesima, Sexagesima et Quinquagesima.
Servatur, nisi quod ob confusiones indecentes Tractus in Majori Missa alternatim cantetur stando.

Caput XXVIII. De festis Sanctorum eo tempore occurrentibus.
Servatur.

Caput XXIX. De Purificatione Beatae Virginis et de festo S. Petri et Mathiae Apostoli.
Servatur.

Caput XXX. De capite jejunii.

(a) Dit woord ontbreekt in het Hs.

In processione hujus diei dum Lytaniae canuntur, absque statione chorum ingrediatur. Tractus juxta Ordinarium et Missale etiam in Matutinali Missa decantetur. Quod de discalceando Conventu dicitur, non liget.

Caput XXXI. De Dominica Prima (a) Quadragesimae.

Crucis effigies, quae in processionibus portatur (b), decente ac subtuli seu pellucido panno candido obtegatur. Velum, quod passi Christi memoriam repraesentat, tam in choro quam in navi templi juxta communem Ecclesiae consuetudinem suspendatur, ad populi devotionem excitandam.

Mandatum juxta Ordinarium in sequentem ritum peragatur : Parva campana circa medium sextae circiter ad mandatum signum
Bl. 122 detur. Statim // in statione compareant. Dein, signo dato, Capitulum ingrediantur, ubi hebdomadarius (juxta Ordinarium et Statuta, Dist. 2, cap. 19) in superpelliceo et subcinctus stola, diaconus autem et subdiaconus ministri in scapularibus succincti mandatum peragant ; reliquis omnibus in scapularibus tantum existentibus. Pedes vero bini, tam junioribus quam sacerdotibus semper in Capitulo, etiamsi Abbas in Cœna Domini actum exerceat, laventur. Lavandi in cubiculis se exuant et induant. Finito mandato, signum ad collationem edatur.

Quia *Confiteor* in hoc mandato recitatur, ideo, in Completorio omittitur.

Caput XXXII. De Dominica secunda et festis eo tempore occurrentibus.

Servatur.

Caput XXXIII. De Annuntiatione B. Mariae Virginis et Dominica Passionis.

In vigiliis hujus festi in Capitulo fratres manibus et genibus in terram fixis veniam petant. Reliqua observentur.

Caput XXXIV. De Dominica Palmarum et tribus sequentibus diebus.

Servatur. A feria quarta hebdomadis sacrae usque ad diem Sabbathi inclusive Matutinae circa horam septimam serotinam cantentur.

Caput XXXV. De feria quinta in Cœna Domini.

Ordinarius hic 24 in Matutinis incendendas candelas requirit.

(a) Hs. : *primae.*

(b) *Portatur* ontbreekt in het Hs.

Quare tot accendantur. Hodie fratres, ut jubet Ordinarius, ad com-
Bl. 123 municandum accedant. // Per annum vero sufficit ut sacris initiati in superpelliceo et stola synaxin sumant. In hoc capite pleraque observentur ; et quae non observantur, hactenus in usu non fuerunt nec ita commode servari possunt.

Caput XXXVI. De feria Parasceves.

Quia hoc caput de psalterii recitandi consuetudine mentionem facit, pulchrum foret si ea commode introduceretur ; v. g. posset illud ad sepulchrum Christi recitari.

Caput XXXVII. De Sabbatho Sancto Paschae.

Benedictio fontis in vigilia Paschae et Pentecostes fiat juxta ritum romanum.

Caput XXXVIII. De die Paschae et octava tota.

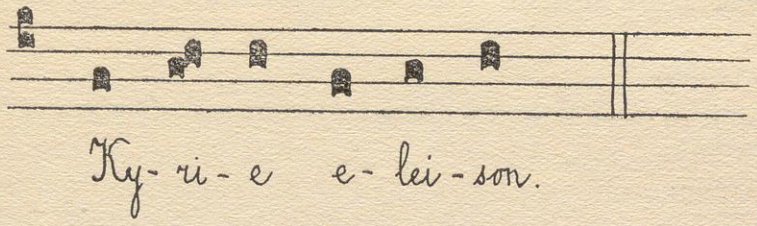
Quae de processione et albis ac fonte dicuntur, observentur.

Caput XXXIX. Quo ordine Alleluia *a Pascha usque ad Ascensionem canantur.*

Servatur.

Caput XL. De octavis Paschae.

Octava Resurrectionis duplex habeatur, non autem reliquae Dominicae Paschales. Infra tempus paschale dum de tempore officium canitur, *Gloria in excelsis* non canitur; sumitur tamen in Resurrectionis reverentiam hoc

Bl 124 // *Caput XLI. De Dominicis post octavas Paschae.*

Servatur.

Caput XLII. De festis eo tempore occurrentibus.

Servatur.

Caput XLIII. De Lytania majori et Rogationibus.

Servatur.

Caput XLIV. De vigilia Ascensionis, de ipsa die et octavis.

Servatur.

Caput XLV. De vigilia Pentecostes, ipsa die et hebdomade tota.
Servatur. *Confiteor* in Prima sumatur ubique in hac vigilia.

Caput XLVI. De Sanctissima Trinitate.
Servatur.

Caput XLVII. De festo Corporis Christi.
Hoc caput non habetur in nostro Rothensi Ordinario. Hujus festi Dominica infra octavas occurrens, quemadmodum et octavus dies duplex habeatur, et cursus in choro (non tamen reliquis diebus) intermittatur.

Venerabile Sacramentum Eucharistiae in omnibus tribus processionibus decenti modo in baptisterio ad plebis devotionem et charitatem promovendam circumferatur.

Ad Primam de sanctuario in altari, sive odoeo sive in templi nave pro loci commoditate et prout magis populi devotioni excitandae inservit, cum cantu reponatur, et modo finita Sexta simul cum cantico (a) includatur. Idem in Vesperis simili modo fiat.

Caput XLVIII. De Dominicis post Pentecostem usque ad Adventum Domini.

Bl. 125 Servatur. // Et cum Breviaria inter se minime conveniant, ideo statutum ut Breviarium quod admodum Reverendus Vicarius anno 1598 condidit (1), deinceps ad amussim teneatur ; et reliqua, quantum fieri potest, huic conformia reddantur (b).

Caput XLIX. De vigilia Petri et Pauli et ipsa die.

Caput L. De divisione Apostolorum et festo S. Mariae Magdalenae.
Servantur.

Caput LI. De S. Petro ad Vincula, Inventione S. Stephani et festo S. Laurentii.
Servatur.

(a) Aldus het Hs. Misschien : *similiter cum cantu* ?
(b) Hs. : *treddantur.*

(1) Het Brevier, door Lairuelz op bevel van generaal de Longpré in 1598 uitgegeven, is het laatste premonstratenzer brevier der oude liturgie. Het exemplaar der abdij van Tongerloo is jammer onvolledig : de titelplaat en het colophon ontbreken. L. Goovaerts, o. c., bd. IV, bl. 235 geeft den titel als volgt op : *Breviarium secundum ritum* (of *usum* ?) *Ordinis Praemonstratensis, jussu Francisci a Longo Prato Abb. Praem. editum. Parisiis, apud haeredes Jac. Kerver.* De voorrede is van Lairuelz. Het brevier van 1598 is bepaald trouw aan den ouden premonstratenzer ritus : het is conform aan het brevier, door generaal Despruets in 1574 uitgegeven.

Caput LII. De vigilia Assumptionis et ipsa die B. Mariae Virginis et de Octava.
Servatur.

Caput LIII. De S. Augustino et Decollatione S. Joannis Baptistae.
Servatur. Collectae hic dicantur ut hic indicantur. In Missa Majori novem lectionum collectae plures tribus numquam sunt accipiendae.

Caput LIV. De Nativitate B. Virginis et Exaltatione S. Crucis.
Servatur.

Caput LV. De Festo S. Matthaei, Michaelis Archangeli et undecim millium Virginum.
Servatur.

Caput LVI. De Festo Omnium Sanctorum et Commemoratione omnium fidelium animarum.
Servatur. Sancti hujus octavae infra octavam nil recipiunt excepto S. Cœsario, qui in Sacro juxta Missale et Ordinarium suam collectam habeat. Quod hic de psalmorum recitatione pro defunctis, est abolitum.

Caput LVII. De Dedicatione Ecclesiae.
Bl. 126 Matutinalis Missa in Dedicatione incidente in octavam // Resurrectionis, de Dominica erit. Ad aquae aspersionem, quocumque anni tempore occurrat, secundum Ordinarium canticum *Vidi aquam* accipiatur.

Caput LVIII. De excellentia Festi duplicis.
Servatur. Etsi in Matutinis numquam nisi in quatuor festis, et supra a nobis in cap. IV notatis, thuris suffitus faciendus sit, nihilominus tamen Praelatus vel qui ejus vicem aget, incepta antiphona ad Canticum *Benedictus*, cappa sollemni in festis triplicibus et duplicibus indutus, acolythis cum superpelliceis cereos accensos tenentibus, collectam complebit. Cantor et succentor in jam dictis festivitatibus quatuor in Matutinis numquam utuntur alia cappa quam quotidiana praeterquam in Laudibus Nativitatis Domini et Resurrectionis ejusdem. Dum Abbas solemne officium celebrat Romano ritu, Introitus repetitio, de qua hic dicitur, omittenda est necessario, ut sic chorus et sacrificans conveniant.

Caput LIX. De festis Sanctorum celebribus.
Servatur.

Caput LX. [De festis novem lectionum (a)].

Juxta Statuta, Dist. 1, cap. 6 Missa in jejuniis semper post sextam, etiam in festis novem lectionum, in triplicibus et duplicibus celebretur.

Caput LXI. De festis trium lectionum.

Servatur. Licet juxta hoc caput versiculi in Matutinis ordine initio praescripto mutandi sint in nocturnis, tamen juxta eundem Ordinarium (id quod Marchtallensis juxta Ordinarium habet) in festo unius martyris trium lectionum cum nona antiphona sit *Posuisti Domine* et versus feriae tertiae et sextae *Posuisti Domine* similiter
Bl. 127 *sit*, in dictis feriis // versus *Magna est gloria ejus* etc. sumendus est ejus loco.

Caput LXIII. De ordine familiarium Missarum.

De Missis familiaribus jam ante statutum est, et a nostris jam confirmatum. Missae familiares in ultimo officio de B. Virgine, de Spiritu sancto, de S. Trinitate, de Corpore Christi et de Patrono sequentias obtinebunt.

Feria tertia si occurrat festum trium lectionum quod habeat Missam propriam in Missali, de eo fit summum officium et non de Patrono ; alias vero fit de Patrono. Feria autem quinta et sabbatho fit semper de Sanctissimo Altaris Sacramento et de Deipara Virgine respective, nisi festum triplex aut duplex vel celebre vel novem lectionum occurrerit. Et ratio est quia feria quinta de Venerabili Sacramento fit tanquam de festo vel duplici vel celebri, et Sabbatho de Deipara tanquam de festo celebri vel novem lectionum.

Caput LXIV. Quibus temporibus et quo ordine celebretur officium Defunctorum.

Servatur. Minimam commendationem, si pridie non praecesserunt vigiliae, tantum sacerdos matutinalem Missam facturus privatim recitet, non autem chorus. Si vigiliae praecesserunt, a choro recitetur tantum, non canatur.

Bl. 128 Vigiliae mortuorum semper ante Vesperas recitentur. // Ternarii bini juxta Breviarium tempore praescripto persolvantur. Tertius autem pro occasione habeatur, in quo tantum *Requiem* et ultimum consuetum officium canantur.

Caput LXV. Quo ordine dicantur collectae ad vigilias et ad Missam pro Defunctis.

(a) Titel ontbreekt in het Hs.

Collectae ut hic notantur, deinceps sumantur. Reliqua vero secundum Missale accipiantur.

Caput LXVI. Quomodo agatur circa defunctum.
Servetur. Quod hic de cilicio et ablutione dicitur, non observetur.

Caput LXVII. De Missa pro defuncto cantanda.
Servetur. Psalmi hic notati pro defuncto in Capitulo recitentur.

Caput LXVIII. Quo ordine ad tumulum efferatur.
Servetur. Si extra divinum officium ob necessarias causas mortuus humandus sit, Reverendus Abbas infulatus mitra (a), pelliceo et cappa indutus, vel alius vicem ejus gerens corpus terrae mandet. Deinceps defunctus in habitu sepeliatur.

Caput LXIX. Quantum fieri debeat pro defuncto fratre vel Abbate.
Quod hic de Missa a quolibet fratre per annum in singulis septimanis persolvenda habetur, quia numquam fuit observatum ideo non introducatur. Quod in hoc capite et praecedente LXVII de correptionibus pro defuncto faciendis, liberum cuilibet monasterio relinquatur. In depositione, septimo et trigesimo fratris et ternariis primo Abbatis, finita Matutina, ad sepulchrum *Placebo* cum collecta recitetur.

Bl. 129 // *Caput LXX .Quantum fieri debeat pro paupere defuncto, pro benefactoribus, parentibus nostris et extraneis.*
Hoc caput omnino exolevit.

Miscellanea.
In Vesperis et Matutinis nulla suffragia adhibeantur, nisi quae in Breviario et libello B. Mariae horis continentur.
Cum quis tria vota emittit, Psalmus hactenus dictus non amplius recitetur.
In vigiliis lectiones apud Moysen (b) seu simulachrum in choro constitutum legantur, si canuntur ; at si recitantur, in loco consueto ubi in Matutinis leguntur, ab uno omnes tres dicantur.
Lectiones matutinarum, quando officium fit vel de tempore vel de festo trium lectionum aut novem lectionem vel de festo celebri, leguntur a singulis existentibus in choro ex quo illa hebdomada cantus non incipiuntur (excepto tamen hebdomadario Majoris Missae), si tamen, quando sunt legendae novem lectiones, non sint satis multi in praedicto choro ut singulae a singulis legantur, pos-

(a) Hs. : *mitris.*
(b) Er staat *Moysen.*

sent aliqui ex junioribus plures legere. Versus vero responsoriorum cantantur etiam a singulis existentibus in altero choro, a quo videlicet omnes cantus incipiuntur, cum eadem supposita modificatione et cautela. In festis vero duplicibus aut triplicibus singulae a singulis leguntur incipiendo a junioribus, et bini vel terni versus responsoriorum in chori medio cantantur.

Bl. 130 // Lectiones per integrum e Breviario legantur.

Dum pulsus sub Elevatione datur, omnes religiosi ubicumque existant, caput operiant, genuflectant et *Pater noster* dicant, nisi comedant vel aliter sint accupati ut commode id fieri nequeat.

Prostratio ad sanctissima nomina Jesus et Maria fit quotiescumque agitur de feria. Hic excipiantur feriae inter Pascha et Pentecosten, quibus (sicut et reliquo anni tempore) fit profunda inclinatio. Similiter ad sanctorum nomina in eorum festivitatibus et dum suffragia de nostris Patronis canuntur inclinamus.

Ante defunctorum Vesperas *Pater* et *Ave* dicendum. Item post vigilias ante Vesperas canonicas.

Infra preces Primae et Completorii itemque post versiculos ante benedictiones Matutinarum dicitur *Pater noster* sine *Ave Maria*. Post Completorium *Pater, Ave* et *Credo*.

Post summi officii finem ante sextam non datur signum ad *Pater noster* usquedum sacerdos benedictionem dederit.

Ad Primam posthac semper pulsabitur mane hora sexta. Qui Matutinalem Missam celebraturus est, exit ad Psalmum *Quicumque*, sese ad sacrum praeparaturus, quod modo finita Prima inchoet, sub Psalmo *Deus misereatur* ingrediendo (a).

Ad Primam et sacrum B. Virginis unum idemque signum, una eademque campana dari poterit, si id dispositio loci patitur.

Post Primam ad Capitulum usque studiis operam dabimus. Nemo eo tempore alias obedientias exequatur.

Bl. 131 // Missa B. Virginis celebrabitur more solito. Ad Missam vero Matutinalem dabitur pulsus ad medium septimae campana majori.

Qui privatim Missas celebraturi sunt, illas celebrabunt post Matutinalem Missam immediate unus post alium .Post elevationem cujuslibet sacri dabitur signum campanula, quo admonebitur ille qui celebraturus est, ad se praeparandum. Qui eo tempore sacrum conficere nequit, cum facultate superioris sub summo officio Missam faciet.

Ad communionem sacerdotis non pulsabitur cymbalum.

(a) Hs.: *egrediendo*.

Die Veneris in Capitulo disciplina corporalis recipitur ablato caputio, dicto *Confiteor* et absolutione.

Signum ad Tertiam post Capitulum dabitur. Item jejuniorum tempore sive diebus sub cursu Tertiae datur vel alia campana signum unicum ad Sextam.

Signum etiam ad Nonam campanula edatur diebus jejuniorum, aliis pulsatur more solito ad gratias et Nonam simul.

Recreatio, quando non est jejunium, durabit usque ad mediam primae ; inde suas quisque obedientias exequatur. Hora prima studebitur usque ad secundam. Inde etiam usque ad Vesperas obedientiis nostris vacabimus. Jejuniorum diebus recreatio habeatur ad medium secundae ; studebitur deinde per horam ; tum ad obedientias ibitur. Hora tertia Vesperae per annum inchoentur, quas pulsus praecedet. Pulsus ad examen conscientiae statim post Completorium datur, etiam diebus esurialibus. Reverendo Abbate absente, benedictionem lectionis mensae hebdomadarius dabit, et de *Benedicite* ante mensam respondetur *Dominus* ; non repetitur *Benedicite*. Post
Bl. 132 mensam colleguntur // cochlearia ; dein panes ; praeterea nihil ante discessum canonicorum.

Salutatio angelica commode pulsaretur in estate pro conventu media sexta, noctu pro temporis ratione.

In triplicibus festis, quando de B. Virgine horae canonicae sunt, et cursus ejusdem omnino intermittitur, ante omnes horas prius *Pater* et *Ave* praemittitur quam *Deus in adjutorium* etc. incipiatur.

Ad Benedicite et gratias numquam inclinamus nisi sub *Pater noster* et *Gloria Patri.*

Quando celebratur extra monasterium Missa in aliquo sacello, inclinatur eque ac intra monasterium ,sed non ita profunde.

Dum *Alleluia, Veni Sancte* et in evangeliis versus *Et Verbum caro factum est,* item *Et procidentes adoraverunt eum* etc., *Et procidens adoravit eum* etc. dicuntur, chorus in genua procumbit.

Chorus qui horas canonicas incipit etiam cursum et *Deus misereatur* inchoet. Hebdomadarius versum *Ave Maria* in Vesperis ad Moysen (a) incipiat.

Psalmus *Attendite* semper integre recitetur.

Habeatur in omnibus monasteriis protocollum, in quod a religioso secretario ea referantur quae in Capitulis a toto conventu tractantur.

Sacerdos qui habet commendationem semper in dextero choro sedeat juxta Ordinarium.

(a) Er staat weer *Moysen.*

Infra tempus Paschale etiamsi (a) historiae ob festa incurrentia legi nequeant, festa trium lectionum nihilominus celebrentur.

Non licet intinerantibus tempore abstinentiae, Ordinis nostri professoribus per Bullam initio Statutorum nostrorum positam injunctae, comedere carnes, // etiamsi ad vescentes carnibus divertant, nisi feriis quartis, prout ex eadem Bulla manifestum est.

Bl. 133

Diaconi et subdiaconi, sicut ad electionem Abbatis habituri votum activum vocari debent, ita quotiescumque graviora monasterii negotia capitulariter pertractantur.

Comparatis inter se Ordinariis, etiam statuta fuerunt perlecta et enucleata.

Distinctio Prima.

Caput I. Quod in hoc capite de consecratione hujusque erroribus dicitur, quandoquidem Doctorum sententiis adversantur ; secundum eosdem quivis se accomodet.

Caput II. Cum licentia superioris, sacrum sub ultimo officio facere poterit statim initio, qui alias impeditus fuit.

Caput III. Juxta hoc caput per integrum annum, dum est afflictionis tempus, ut in Quadragesima, prosternimur.

Caput V. Lector in Capitulo, finita lunae sanctorumque pronuntiatione, ad locum suum redeat. Hebdomadarius, absente Abbate, in Capitulo vers. *Animae omnium* etc. semper dicat. Vers. *Et ne nos* etc. non ita alte deinceps canatur.

Caput VII. In Quadragesima Nona semper ante ultimum Sacrum cantetur.

Caput VIII. Dum itur ad campos, in choro *Pater* et *Ave* dicatur ; deinde aqua lustrali inspergantur fratres ut in Completorio. Idem observandum dum e campis regressi sunt.

Bl. 134

Caput X. Dum in colloquio conventus cibum sumit, sese ut in triclinio inclinet.

Caput XII. Hebdomadarius deinceps ante Completorium alta voce *Sit nomen Domini* etc. canat in absenta Abbatis.

Caput XIII. Cum canonico juri consonum sit ut vota nuncupaturi vestes benedicantur, deinceps fiat.

Cum vi statutorum nostrorum Ordo noster jus et privilegium habeat suis quatuor minores conferendi ordines, curabit quilibet Abbas ut hoc jus usurpet.

(a) Hs. : *etiam.*

Distinctio secunda.

Depositio, septimus, trigesimus, anniversarius fratris in Capitulo semper pridie leguntur.

Distinctio Tertia.

Caput II. Parochi ingrediendo et egrediendo monasterium, benedictionem a Reverendissimo Abbate vel in ejus absenta a Priore ut interni petant, et prius in templo *Pater* et *Ave* dicant.

Haec sunt, quae uniformitate inducenda collatis consiliis unanimi
Bl. 135 consensu collegimus. Quare // serio omnibus Abbatibus et Prioribus injungimus ut pro virili elaborent quo in praxin deducantur.

Conventui huic interfuerunt sequentes :

Admodum Reverendus in Christo Pater ac D. D. Joachimus, Abbas Rothensis et in Suevia Visitator Amplissimus, Praeses.

R. P. Norbertus Molitor, Prior in Roth.

R. P. Vitus Schönhainz, Prior in Ursperg. Tam subito hic Abbas, qui fuit antea Prior (1).

R. P. Joannes Widenman, Prior in Roggenburg.

R. P. Joannes Oeggel, Prior in Steingaden.

R. P. Joannes Kiling, Prior in Augia minori.

R. P. Martinus Bendelius (2), Prior in Soreth.

R. P. Erhardus Weggenman, Conventualis in Marchtall.

R. P. Joannes Feeg, Rothensis, Parochus in Amendingen.

R. P. Joannes Rothaim (3), Rothensis, secretarius.

In quorum omnium fidem ac robur nos Joachimus Abbas et Visitator nominatus hisce propria manu subscribo easque sigillo nostro abbatiali appenso communiri voluimus.

Compilata ad uniformitatis bonum in venerando PP. Priorum Sueviorum Ordinis Praemonstratensis consessu sub praesidio admodum Reverendi Abbatis Rothensis, ejusdem Circariae Visitatoris,
Bl. 136 vidit et rogatus exami-//navit Abbas Servatius, Reverendissimi Domini Praemonstratensis Vicarius Generalis, et singulis pene articulis suam sententiam etiam rogatus subjecit, non eo animo ut compilata corrigeret (sunt nimirum pene omnia magis laude digna quam

---

(1) Over Schönhainz, cfr. L. Goovaerts, *o. c.*, bd. II, bl. 157 ; — C. Hugo, *O. Praem. Ann.*, bd II, kol. 1155.

(2) Bendel staat geciteerd bij L. Goovaerts, *o. c.* bd I, bl. 235.

(3) Zijn echte naam was Joannes Kalb. Cfr. L. Goovaerts, *o. c.*, bd I, bl. 430 ; bd II, bl. 113.

correctione), sed ne videretur eorum qui compilarunt vota negligere.

In quorum fidem praefatus Abbas praesentibus subscripsit Mussiponti in monasterio suo novo S. Mariae Majoris die 23 Octobris 1617.

f. Servatius de Lairvelz,
Abbas S. Mariae.

f. Joachimus,
Abbas Rothensis et Ordinis Praemonstratensis Circariae Sueviae Visitator.

9. HANDELINGEN VAN HET PROVINCIAAL KAPITTEL VAN ZWABEN EN BEIEREN — ROTH, 2 VOLGG. SEPT. 1618 (1)

Bl. 137 // *ACTA CAPITULI PROVINCIALIS ANNO 1618 SECUNDO die Septembris et sequentibus, Praesidibus admodum reverendis Dominis ac Patribus Joachimo (2) Abbate et Visitatore Sueviae, et Andrea (3) Windtbergensi Visitatore Bavariae celebrati in monasterio Rothensi.*

Die Dominica, qui fuit secundus Septembris, sub vesperam omnes appulerunt qui in Capitulo Provinciali interesse debebant.

Feria secunda mane hora sexta alter Praesidum, admodum Reverendus Abbas Rothensis in Pontificalibus ad modum festi triplicis modo solenni Romano officium de S. Spiritu celebravit, cui omnes interfuerunt, et plerique etiam de S. Spiritu legerunt.

Hac finita, tum antemeridiana tum pomeridiana sessio in aula superiori habita est, ad quam singulis diebus majori campana Patres sunt convocati. Omnibus autem et his subsequentibus sessionibus ab omnibus flexis genibus praetermittebatur Antiphona *Veni sancte*
Bl. 138 *Spiritus* etc., admodum Reverendo // Rothensi subjungente versum et collectam.

Initio primae sessionis omnium consensu in secretarium electus P. Martinus Merz, professus Rothensis, Prior Steingadensis ad tempus (4). Deinde alter praesidum, admodum Reverendus D. Abbas

(1) Om het speciale belang van het Provinciaal Kapittel worden afzonderlijk gegeven de *Acta* (welke beslaan blz. 137-147) van het Hs., en de zeer uitgebreide Decreta (welke van bl. 149 tot 234 beslaan).

(2) Gieteler.

(3) Prelaat Andreas Vogelin († 17 Nov. 1630), die door C. Hugo, *O. Praem. Ann.*, bd II, kol. 1168 als een zeer bekwaam, ijverig en verdienstenrijk prelaat wordt geroemd.

(4) P. Martinus Merz is lang geen onbekende in de Premonstratenzer geschiedenis der XVIIe eeuw. Ook als schrijver van gewaardeerde historische boeken staat hij bekend. Zie L. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 584.

Rothensis Patres in hanc ferme sententiam est hortatus, assumpto themate : Norberte, quo vadis ? Ostendit exemplo Divi Pauli et adolescentis a Christo vocati, qui tamen contristatus abiit, duplicem esse vocationis effectum .Bonos scilicet eam audire, malos ob eam contristari ; finem vero esse perfectionem ad quam cum tota natura tendat (a) et omnia quae sunt in quo genere esse perfecta laborent, merito hominem, qui solus ratione praeditus est, maximo perfectionis suae acquirendae studio et amore debere exardescere. Exemplum esse S. P. Norbertum, qui prius aulae et mundi mancipium, ubi hanc Christi vocem sensit : Norberte, quo vadis ? ad mentem rediit, eremum petiit, et Ordinem rigore praecipuum instituit Praemonstratensem. Nobis in saeculo saepe hanc vocem allapsam : Homo, quo vadis ? Quae tandem Deo juvante affecerit ut cum Paulo a mundi perfidia, cum Matthaeo a sordibus et cum Norberto a vitae vanitate ad religionis humilitatem fugeremus. Neque jam cessare eandem Domini vocem hortantis : Religiose, quo vadis ? Quia, cum non sufficiant nobis praecepta, qui consilia amplexi sumus, ad perfectionem nos non tantum a natura duci sed a voto obligari ; quam non curare saecularibus parum esse, religiosis piaculum. Non abesse
Bl. 139 jam Tanchelinos qui Norbertum // in suis fratribus perturbent. Hos esse proprietatem, quae multos annos multis dominata cœnobiis, ruinam ultimam sit minata, nisi superioribus divina vox hoc inspirasset et persuasisset ut vaderent ad Capitula Generalia et Provincialia, et ibidem de republica Norbertina consultarent. His proficiscentibus itidem dictum est : Norberte, quo vadis ? Non alio certe quam ad honorem Dei, decus et augmentum Ordinis, animarum et propriae et aliorum salutem, ut una facies disciplinae esset, ut D. Norberto, si non in rigore, saltem in vigore primo similes et genuini filii evadamus. Denique hortatus est ut audire et juvare vocem Domini sint parati.

Deinde causae recensitae, quare huc sint vocati.

Lecta sunt a Secretario ea, quae de tribus votis in Capitulo Generali statuta sunt (1). — Inde ostensum ubi et in quibus Statuta Ordinis mutata, quae sublata, quae addita.

Ad regularem mensam F. Georgius Schönhainz (2) Theologus prima oratione ad praesentem actum accomodata D. Augustinum laudavit.

(a) Hs. : *tendant.*

(1) In het Gen. Kap. van 1618, waarvan de dekreten dadelijk volgen.

(2) Was aanwezig in de conferentie der Priors te Roth. Zie hooger, bl. 93.

Feria tertia mane hora sexta celebratum est officium de B. Virgine Maria a R. P. Norberto Molitore (1), Priore Rothensi, ad modum festi duplicis more Romano solenni Prioribus congruente, cui similiter omnes intererant et plurimi etiam sacrum faciebant. Tum similiter ante- et pomeridiana sessio celebrata.

Ad mensam regularem secunda oratio ab eodem de eodem perorata.

Bl. 140 // Feria quarta eadem hora celebratum est officium de S. P. Norberto a R. P. Hermanno Laiterer, subpriore Rothensi, ad modum festi celebris more Romano solemni, cui ut superioribus omnes interfuerunt, pluribus etiam sacrificantibus. Hinc denuo ante- et pomeridiana sessio instituta. Ad mensam regularem carmen ad Regulam nostram a F. Joachimo Eisenbach, oratoriae studioso Rothensi, recitatum.

Feria quinta antemeridiana tantum ob aliquas causas sessio fuit. Omnes autem S. Missae sacrificio de B. Virgine cantato interfuerunt.

Feria sexta mane hora consueta a R. P. Subpriore Rothensi officium de S. Augustino ad modum festi celebris more Romano solemni cantatum, cui omnes interfuerunt ; et inde ante- et pomeridiana sessio celebrata. Ad mensam regularem lecta est vita S. P. Norberti, hoc et sequentibus diebus.

Sabbatho, ipso Nativitatis B. Virginis festo die, tempore antemeridiano omnes confessi sacra legerunt, et officio summo ab admodum Reverendo Rothensi more solemni romano in pontificalibus celebrato interfuerunt. Pomeridianis horis sessio ultima fuit habita. Qua circa quintam finita, ab omnibus itum est ad templum et in gratiarum actionem fausti successus *Te Deum laudamus* ab altero praeside admodum Reverendo Abbate Rothensi incœptum est, prosequentibus organis cum cantu figurali unum versum, et choro similiter unum cum cantu figurali. Injunctum etiam erat certis quibus-

Bl. 141 dam Prioribus, ejus rei magis peritis, // negotium cœremoniarum Ordinis in choro ad justam et uniformem normam redigendarum ; quae et lectae et approbatae sunt.

Die Dominico, mane ab omnibus lecto sacro, subscriptum est, et sigillum utriusque Praesidis appensum et nonnulla alia enodata. Tum prandio accepto, itineri domum versus se commiserunt (2).

(1) Was in de conferentie van Roth tegenwoordig. Zie bl. 93.

(2) Hierna wordt gegeven de bevelbrief der beide Praesides betrekkelijk de dekreten van het Provinciaal Kapittel : we meenen dat die brief beter op zijn plaats staat vooraan bij de dekreten. Dan wordt een uitvoerige *Temporis Distributio* gegeven, welke we echter, onmiddellijk na de dekreten van het Provinciaal Kapittel van 1618, samen met similaire stukken zullen geven.

10. DEKRETEN VAN HET PROVINCIAAL KAPITTEL VAN ZWABEN EN BEIEREN — ROTH, 8 SEPT. 1618.

Bl. 140 // *CONSTITUTIONES ET DECRETA CAPITULI PROVINcialis ab admodum RR. DD. Abbatibus Sueviae et Bavariae Sacri Ordinis Praemonstratensis in celebri SS. Mariae et Verenae Virginum cœnobio Roth celebrati, edita ac promulgata die 8 Septembris anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi 1618, ex Capituli Generalis potestate, Praesidentibus admodum Reverendis in Christo Patribus ac Dominis Joachimo dicti cœnobii Roth, et Andrea cœnobii Windtberg Abbatibus dignissimis, Sueviae et Bavariae Circariarum Visitatoribus amplissimis.*

Bl. 141 // Joachimus, Dei gratia Abbas cœnobii S. Mariae et Verenae Virginis in Roth, Circariae Sueviae, et Andreas Abbas Windtbergensis, Circariae Bavariae Visitatores ordinis Praemonstratensis etc., admodum Reverendis in Christo Confratribus DD. Abbatibus et Prioribus Circariae Sueviae et Bavariae salutem et perpetuum religiosae vitae cultum.

Quoniam non auditores verbi sed factores beati sunt, et statuere parum est nisi quae statuuntur (a) fiant : quemadmodum ea nobis cura peculiaris fuit ut quam saluberrima statuerentur, ita non minor aut paulo etiam amplior esse debet ut, quae statuta sunt, quam diligentissime ab omnibus et singulis observentur. Quapropter, quae Provinciale Capitulum anni hujus 1618, authoritate ejusdem Generalis Capituli celebratum statuenda decrevit, et quam primum Reverendissimo Generali tamquam capiti praevidenda confirmandaque transmisimus : et ut petivimus, correcta confirmataque recepimus cum hoc in virtute sanctae obedientiae praecepto ut nos eas-
Bl. 142 dem (b) Capituli Pro-//vincialis constitutiones secundum ipsarum

(a) Hs. : *statuntur.*
(b) Hs. : *easdemque.*

formam et tenorem ab omnibus quorum interest, sub penis et censuris Ordinis teneri, observari atque ad novissimum apicem executioni demandari faciamus et procuremus. Quamobrem hac Generalis Reverendissimi authoritate ad voluntatem nostram accedente, ut ille jubet et mandat ita et nos ea qua possumus authoritate jubemus et mandamus ; ut, sicut ea servari Reverendissimus Generalis praecepit, ita serventur et ad extremum usque apicem executioni mandentur, secus facientibus pœnas et censuras Ordinis debitas inflicturi.

In quorum omnium fidem et robur Joachimus Abbas Rothensis pro Circaria Sueviae et Andreas Abbas Windtbergensis pro Circaria Bavaria consuetum uterque in suo cœnobio sigillum appressit, et propria manu subscripsit mense (a) Decembris 1618.

J o a c h i m u s, Abbas Rothensis et
Circariae Sueviae Visitator.

Bl. 150 // Capitulum Generale anno 1618, in celeberrimo Praemonstratensi (b) cœnobio omnium reliquarum ejusdem Ordinis ecclesiarum matre, solemni ritu et splendido Praelatorum consessu celebratum, sacri Ordinis nostri splendorem et uniformem disciplinae verae Norbertinae (1) praxin ubique terrarum promoveri et augeri desiderans, Provinciale Capitulum singulis in provinciis quotannis vel de biennio in biennium (quando Capitulum Generale non celebratur) celebrandi liberam indulsit facultatem ; cui vel Reverendissimus ipse Generalis praesidere possit, vel si id non fiat, Visitatores circariarum, quae in unam provinciam conjunguntur, praesides constituti authoritate Capituli Generalis habeantur. Cujus potestatis tenore eodem ipso anno Reverendi Domini Praelati Sueviae et Bavariae

(a) Vóór *mense* werd een spatie opengelaten voor het invullen van den juisten datum ; bleef echter oningevuld.

(2) Hs. : *Praemonstratensium.*

(1) Het algemeen kapittel uit 1618 is, naar bekend, het voornaamste uit de moderne Premonstratenzer geschiedenis. Het stelde definitief de levenswijze der Orde vast, maakte nieuwe statuten ; gaf preciese aanduidingen voor publikatie van een " nieuw " Ordinarius. Of het echter een naleven der *disciplina vere Norbertina* heeft nagestreefd, valt zeer te betwijfelen : het heeft immers, jammer genoeg, de aloude premonstratenzer tradities voor goed verlaten. Dit weze gezegd met allen eerbied voor den merkwaardigen reformatie-arbeid, door het Kapittel van 1618 verwezenlijkt. Maar de ras-echte premonstratenzer traditie, zooals die door generaal Despruets werd verdedigd en nagestreefd, was in elk geval toch beter en vruchtenrijker geweest.

Circariarum, quae in unam provinciam conjunctae sunt, in celebri cœnobio Rothensi sub auspiciis admodum Reverendorum Dominorum Joachimi Abbatis Rothensis et Andreae Abbatis Windtbergensis, Sueviae et Bavariae Visitatorum, congregati, Concilium Provinciale solenni pro Ordinis more celebrarunt : quo tum Capituli Generali, statuta promulgata et unanimi consensu recepta, tum alia quaedam ad majus Ordinis decus et disciplinae augmentum adjecta fuere ; omnibus et singulis utriusque Circariae membris praecipiendo ut ea, postquam a Reverendissimo Generali approbata fuerint, recipiant (a) et secundum ea quoad omnia vitam instituant, // transgressoribus Abbatibus aut earum neglectoribus in visitationum cursu justas et condignas pœnas a Visitatore, religiosis vero ab ipsorum Abbatibus et Prioribus pro rei qualitate infligendas decernendo.

Bl. 151

De cultu divino et horis canonicis.

Quia (1) praecipui ministerii nostri portio in eo consistit ut, in claustris conclusi deque piorum patrimonio viventes, in Dei omnipotentis laudibus corde et ore persolvendis occupemur, hinc Capitulum Provinciale in Spiritu sancto congregatum statuit ut officium divinum horis ab obedientia constitutis semper distincte et devote peragatur.

Ad cultum divinum juxta statutorum decreta omnibus relictis quisque properet et ad stationes ante horas injunctas (iis non minus quam reliquis horis omnes interesse tenentur) quam citissime occurrat, ubi non aliud fiat nisi praeparatio ad officium debite peragendum.

In Quadragesima fiat semper respiratio aliqua post Sextam ; deinde audito pulsu ad Nonam, in templo mature omnes conveniant, ibidemque in suis quisque sedibus seu stallis stantes cum modestia exspectent, donec Praeside signum orationis dominicae et salutationis angelicae de more edatur.

Bl. 152

// Ingredientes chorum inclinent in medio, nisi dispositio loci aliud requirat.

(a) Hs. : *reincipiant.*

(1) Na vergelijking met de *Statuta Ordinis Praemonstratensis, prout reformata sunt ex resolutione Capituli Generalis celebrati anno 1618* (Archief Averbode, sectie IV, hs. nr. 338) blijken de dekreten van dit Provinciaal Kapittel te wezen minder een herhaling van die statuten dan wel een praktische aanpassing der voornaamste punten aan de lokale toestanden in Zwaben en Beieren. Dit blijkt trouwens uit verschillende plaatsen van de dekreten zelven : zeer klaar o. m. uit het begin van het verder volgend alinea *De Votis*,

Qui ad cultum divinum tardius advenerit, in medio chori ad gradus presbyterii versus demisse inclinatus stabit, donec Prior vel praeses signo dato hunc ad locum suum proclamabit, si absque justa causa ad initium non adfuerit. Signo dato, ad locum suum pergat, recitaturus inclinatus *Pater* et *Ave ;* tunc erigens se, verso vultu ad Venerabile Sacramentum, se inclinans reverentiam ei exhibeat, et sic cum reliquis pergat.

Et quia in statutis nostris jubetur ut ad initium horarum dato signo secundo omnes erecti se signent signo crucis (a), id ita fieri decernitur ad initium versus *Deus, in adjutorium* etc. ; in Capitulo tamen, ubi hic versus ter repetitur, una ad ultimum facta signatio sufficere judicatur.

Ut unanimis sit ratio in templo sedendi et surgendi (b), omnes ad Psalmi (sub quo sedendum est) primum versum absolutum sedere pergant ; et ad ultimi versus medium, si cantentur horae, simul surgant. Si vero horae tantum recitentur, ad ultimi versus initium cito surgatur, ut ita omnes aequaliter ad *Gloria Patri* stantes se inclinent. Quod tamen de ultimo solum psalmo intelligendum est ; nam in primo et intermedio psalmis recitari solitis cum ad *Gloria Patri* perventum est, sedendo reverenter quisque inclinare debet usque ad versum *Sicut erat* etc. incœptum.

Bl. 153 // Cantus psalmorum, ut vere monasticus sit, ita peragatur ut in medio versus syllaba ultima non protrahatur, sed novo quasi attracto spiritu intercidatur. Quod etiam in fine versus fiat. Prima autem syllaba tum primi tum secundi initii post medium versum tantum protactionis spatium occupet quam in ipso versu duae syllabae tenent. Et quod de psalmis dicimus, idipsum de hymnis intelligendum est. Inter psallendum omnes profanae et leves mussitationes, quae simul cantando figuraliter seu varias voces modulando fiunt tanquam vanitatis et secularitatis notae penitus prohibentur.

Ut etiam horarum canonicarum ac cultus divini pensum rite decenterque omnes persolvant, cantor chorum diligenter quantum fieri potest juxta cap. 5 Dist. 2 Statutorum regere curet ; errores ipse rectius cantando corrigat, praecipitationes seu pausarum omissiones signo modeste dato emendet. Eo absente succentor, vel si iste etiam praesens non sit, Circator praestabit. Cantor vel succentor, si circa hoc deficiant negligentesque sint P. Prior vel praeses chori emendabit.

(a) Hs. : *sancta cruce.*

(b) Hs. : *sedere et surgere pergentes.*

Quisquis in choro sub cultu divino errorem commiserit, formam sive scamnum osculando veniam petat, maneque in capitulo se de hoc emendabit.

Diebus festis horas et reliqua tardius et cum majori sensu cantanda esse aut recitanda statuitur, cum majora etiam ibi a Domino
Bl. 154 beneficia acceperimus ; // quod ipsum intelligendum est de canticis etiam quotidianis *Magnificat, Benedictus, Nunc dimittis, Te Deum laudamus,* ut scilicet tardius cantentur.

Sub psalmo *Miserere mei* post refectionem et ad Completorium tempore jejunii hora sexta, dum statio ante collationem habetur, semper pulsus juxta cap. 10 Dist. 1 Statutorum fiat. Quem pulsus diebus jejunii collatio, hanc vero Completorium statim excipiat. Dum autem finita refectione *Miserere* et preces dicuntur, omnes ad altare stent conversi, ad *Pater noster* etc. inclinantes, nisi sit tempus afflictionis ; tum enim post *Kyrie* etc. finitum, omnes preces genuflexi fratres recitare debent.

Prostratio seu unius genu flexio ad Sanctissimum nomen Jesus fit, quotiescumque agitur de feria ; sed excipiuntur (a) feriae inter Pascha et Pentecosten quibus, sicut et reliquo anni tempore, fit profunda inclinatio in eorum festivitatibus, et dum suffragia de nostris patronis canuntur inclinandum est.

Quotiescumque est tempus tribulationis, extra tempus illud a Paschate ad Pentecosten usque, semper in choro assignatae fiunt genuflexiones etiam tribus diebus Rogationum, cum officium est de feria.

Vigiliarum vesperae post Nonam, diebus vero jejunii statim post gratias recitentur.

Super communi sepultura in die animarum, in ternario majori, in depositione, tertio, septimo et trigesimo et anniversario fratris de-
Bl. 155 functi super sepulchro post // missam matutinalem recitetur *Placebo* a conventu.

Quando die septimo et trigesimo defuncto fratri justa persolvuntur, externi parochi ad monasterium vocentur, vigiliis et commendationi intersint et sacrificium pro demortuo fratre offerant.

Similiter cuilibet fratri defuncto deinceps anniversariae exequiae elapso anno semel tantum persolvantur ; parochi vero externi idem beneficium, sed foris in sua ecclesia defuncti animae praestare meminerint. Et si (b) plures moriantur, singulis unus (c) habebitur.

(a) Hs. : *si excipiantur.*
(b) Hs. : *etsi.*
(c) Hs. : *suus.*

Demortuo abbati, ubi annus abiit, die indicto parochi non minus quam claustrales in cœnobio anniversarium peragant. Praelato demortuo, usque ad obitum successoris singulis annis omnes exoccupati sacerdotes die anniversario Missas legant. Fratri autem alteri usque ad obitum alterius proxime subsequentis fratris una tantum Missa legatur, sed alia plura non fiant. Ut autem fundatoribus satisfiat et laudabiles consuetudines diligenter serventur, serio mandatur ut anniversariorum vigilae et Missae secundum institutiones studiose persolvantur, et lampades suo tempore in templo et dormitorio rite accendantur.

Fratres festis tantum triplicibus in choro utentur superpelliceis more Romano confectis, in quorum usu caputio non induentur. In hebdomada sancta ante Pascha, feriis quinta et sexta et sabbatho intergrae Matutinae decantentur ; noctu circa septimam cruces more Romano in quolibet altari ponantur.

Bl. 156 // Janua chori assidue sit clausa, sed cancelli in eadem (quos semper debet procurare abbas) tempore cultus divini debent esse aperti. Verum reliquo tempore, valva obserata claudantur.

Sacrum oleum non in sancto tabernaculo sed in alio loco asservetur.

Sacrum tabernaculum, in quo Christus Sanctum sanctorum est, mundissime habeatur, ciboriumque pretiosum et augustum sit. Totus templi, sacristiae altariumque ornatus sit semper mundus et pro tanta rei dignitate augustus ; pro quo diligenter vigilabunt visitatores.

In sacristia omnes calices in communi habeantur, ac quotidie ante sacrificia a sacrista suis locis cum distincti coloris bursis et velis pro varietate temporis exponantur.

Musicae cultum divinum protrahentis (a) modus statuatur. Bonum fuerit si in choro sileat, praeterquam in festis triplicibus et magnatum praesentia, idque cum Reverendi Abbatis venia, et quidem ita ut omnia prius parata nec silentii frangendi nec dicursus faciendi ansam praebeant.

Festi Corporis Christi Dominica infra octavas occurrens, quemadmodum et octavus dies, duplex habeatur et cursus omittatur ; non autem aliis diebus.

Venerabile Sacramentum Eucharistiae in omnibus tribus proces-
Bl. 157 sionibus decenti modo in pastiphorio // vel monstrantia ad plebis devotionem et charitatem promovendam circumferatur (b).

(a) Hs. : *protrahenti.*
(b) Hs. : *circumferantur.*

Ad Prinam de sanctuario in altari sive odœo sive in navi templi pro loci commoditate et prout magis populi devotioni excitandae inservit, cum cantu exponatur ; et eo modo, finita Sexta canonica cum cursu, cum cantico includatur. In Vesperis idem simili modo fiat.

Lectiones (a) per integrum annum, uti Breviarium et habet et assignat, perlegantur.

Ad Primam et Sacrum B. Virginis unum idemque signum una eademque campana dari poterit, si dispositio loci patitur.

Missa B. Virginis celebrabitur modo solito sine cantu hora sexta.

Ad missam Matutinalem, quae etiam est sine cantu, dabitur pulsus ad medium septimae, finita Prima.

Qui privatim Missas celebraturi sunt, illas celebrabunt post Missam Matutinalem immediate unus post alium. Post elevationem cujuslibet sacri dabitur aliquot ictibus signum campanula in turri vel templo quo admonebitur ille, qui celebraturus est, ad se praeparandum.

Ad it autem ordinatius assequendum instituatur tabula omnium sacerdotum nomina complectens, ubi de noctu claves figant qui mane celebrare intendunt, et Prior alios adhuc affigat horam indicantes.

// Qui eo tempore Sacrum conficere nequit, cum facultate Super-
BI 158 rioris sub summo Officio Missam faciet ; possunt tamen, et debent ubi plures sunt, illis horis nonnulli ita conjungi ut duo aut plures eadem media hora legant.

Signum ad Tertiam post Capitulum dabitur ; item jejuniorum diebus sub cursu Tertiae dabitur eadem campana vel alia signum unicum ad Sextam. Signum etiam ad Nonam edatur tempore jejunii. Alias, pulsus ad gratias more solito censetur etiam simul esse ad Nonam.

eadem media hora legant.

Salutatio angelica pulsetur tam mane quam vespere semper, pro populo tempore commodo, sed pro conventu mane ad medium sextae campana dormitorii et noctu eadem campana absoluto examine, ut litanyas recitatas statim ille pulsus excipiat.

Pulsus ad eamen statim post Completorium datur, etiam diebus esurialibus. Dum pulsus sub elevatione in majori officio campana datur, omnes religiosi ubicumque existant caput aperiant, genuflectant et *Pater noster* dicant, nisi commedant vel taliter sint occupati ut commode id fieri nequeat. Post summi officii finem ante

---

(a) Hs. : *lectionis*.

Sextam non datur signum ad *Pater noster* usque dum sacerdos dederit benedictionem.

Dum antiphona *Veni Sancte* etc., et in evangeliis versus *Verbum Caro factum est*, item *Procidentes adoraverunt eum*, et *Procidens*
Bl. 159 *adoravit eum*, // item *In nomine Jesu omne genu flectatur* etc. dicuntur, conventus in genua procumbit.

Ante defunctorum vesperas *Pater* et *Ave* dicendum est, item post vigilias ante vesperas canonicas.

Chorus, qui horas canonicas incipit, etiam cursum et *Deus misereatur* inchoat.

Hebdomadarius versum *Ave Maria* in vesperis ante gradus, ubi collectas cecinit, incipiat, ibi usque ad versum *Sicut erat* etc. perseverans.

Sacerdos qui habet commendationem semper in dextro choro sedeat dum illa in choro persolvitur.

Hebdomadarius ante Completorium alta voce in capitulo *Sit nomen Domini* etc. canat. In duplicibus vero P. Prior et in triplicibus abbas.

Quando dalmaticis ministri altaris non utuntur, latiores stolae, ut in Ecclesia Romana moris est, usurpentur in Quadragesima, etc.

In omnibus festis triplicibus sex incendantur cerei, duplicibus vero quatuor et quidem in altari, non alibi, tam in Vesperis quam Matutinis et sacro Missae sacrificio.

Almutia festis triplicibus a solis abbatibus et praepositis usurpentur.

In Matutinis semper cappis est utendum.

Bl. 160 In festis quando superpelliceis utimur, tum pileo // porico uti licebit, sed ad *Pater noster*, *Gloria Patri*, ad collectas, *Gloria in excelsis*, evangelium, *Sanctus*, elevationem, communionem deponitur.

Simplices sacerdotes, quando faciunt Sacrum, semper utantur pileo quadrato ad altare usque, et iterum ab altare ad sacristiam more Romanorum.

Eodem utantur in cancellis seu suggestu cum concionantur, et in publicis disputationibus vel declamationibus.

Sacerdos celebraturus, cum transit Venerabile Sacramentum in altari positum, genuflectat ; fratres autem alias transeuntes, more Ordinis profundius inclinent.

Praelatus quandocumque celebrat, etiam privatas Missas, semper in altare se induat ; paramenta a ministris sunt prius ibi disponenda debito modo, si fieri possit.

In festis majoribus B. Virginis, ante *Deus, in adjutorium* submissiori voce cantetur *Ave Maria ;* in ceteris vero triplicibus non.

Tres psalmi ante Matutinas ab omnibus recitentur juxta caput III Dist. primae statutorum.

Prior in choro, etiam praesente abbate, semper det signum ad horas, et in horis eo absente supprior, circator, etc.

In die Palmarum ad processionem dimittatur asinus in pace. Pro-
Bl. 161 cessio ante officium fiat // secundum praescriptum Processionalis et Ordinarii.

Ignis benedictio in Sabbato Sancto ubique fiat.

Quoties Praelatus officium celebrat solemniter, etiam in die Cinerum, in Parasceve et Coena Domini, toties pontificalia adhibeat.

Kyrie in Prima et Completorio etc. semper eodem tono, quo finitus fuit ultimus responsorii versus, incipiatur. In Completorio *Converte nos* et in Matutinis *Domine, labia etc.* submissiori voce, *Deus, in adjutorium* autem altiori ; sic in Completorio post *Vigila* et in Matutinis post lectiones *Deo gratias* submissa voce percantentur, et preces omnes in Prima et Completorio.

Quando est patrocinium vel dedicatio altaris in templo, tunc sub *Magnificat* tantum incensatur, sed non fit processio ad illud ; vel saltem si non fiat incensatio, uno thuribulo adornetur ; et Missa etiam in crastinum in eo celebretur, nisi sit sacellum separatum.

Alleluia in omnibus horis ad Dominicam in Albis usque habetur ; *Alleluia* vero in Vesperis et Matutinis usque ad festum Trinitatis exclusive quoad *Benedicamus.*

Ad *Ite Missa est Alleluia* non accipiatur ulterius quam ad Dominicam in Albis usque.

In Missa melodiae cantus servandus est Praemonstratensis.

Bl. 162 In officiis Ordinis maneant collectae hactenus consuetae : // ut in officio trium lectionum quinque (a), et in novem lectionum tres accipiantur.

In triplicibus festis Abbas Vesperas et Matutinas regat, sicut et reliquas horas, si choro intersit.

Festa Abbatis sunt dies Cinerum, Palmarum, tres dies ante Pascha, festa triplicia omnia ; reliqui dies omnes duplices Prioris festa sunt, velut etiam post primam diem Paschae et Pentecostes.

Statio post Nonam omittenda videtur, dum satis colligantur per colloquium spirituale.

Ante Completorium *Jube Domine benedicere* et similia semper dicantur in Capitulo.

Completorium tantum in scapularibus cantetur, et eo absoluto

(a) Hs. : *officium trium, quinque* ...

bini et bini ordine absque ullis diverticulis ad examen conscientiae accedant.

Vesperae mortuorum, hoc est *Placebo*, recitabuntur (a) tantum et non cantabuntur (b).

Anniversariorum vigiliae in Quadragesima etiam cantentur. Collectae autem in *Placebo* et vigiliis semper accipiantur sicut in Missa.

Nona, etiam in Quadragesima, semper ante officium habeatur.

Exequiae unicuique defuncto Generali, quam primum innotuerit ejus obitus, in omnibus hujus provinciae monasteriis habeatur veluti Abbati defuncto.

Quandocumque missa matutinalis non est pro defunctis, tunc privatim debet legi, exceptis Nativitatis Domini, Resurrectionis et Pentecostes diebus.

Bl. 163 // Quoties fit thurificatio in Matutinis, toties etiam in Laudibus pulsentur organa, incipiendo ad *Te Deum*.

Et in terra pax, etc. unus versus organis, alter choro persolvatur usque ad finem.

Credo autem totum viva voce percantetur.

De Capitulo.

Capitulum, ad mala religionis extirpanda et bona promovenda institutum, ne langueat debitam Ordinis disciplinam requirit. Itaque in eo Martyrologium Romanum, sub gravi comminatione omnibus omnino a Sancta Sede injuncta, ex Baronio semper legatur. Sancti tamen diœceseos proprii vel Ordinis possunt in scheda adscribi Martyrologio nostro manente.

Finita lunae sanctorumque pronuntiatione, sequatur immediate versus *Pretiosa* etc.

In Capitulo post psalmum *De profundis* etc. versus *Et ne nos* etc. cum reliquis et collecta more funebri cantetur.

Depositio, tertius, septimus, trigesimus, anniversarius fratris defuncti in Capitulo pridie semper legantur.

Dum leguntur obitus in Martyrologio, non addatur ad finem vocabulum : *Obierunt*. Sed ab initio dicatur : Commemoratio hujus et hujus.

Correctiones regulares, quae ex capitulari excessuum ac defec-
Bl. 164 tuum quotidianorum proclamatione pendent, // adeo sunt ad disciplinae monasticae excercitium necessariae ut Praelatus, qui eas in desuetudinem abire permittit vel in eis exactus non est, exactam

(a) Hs. : *recitabitur*.
(b) Hs. : *cantabitur*.

suae villicationis rationem reddere nequeat ; imo vero aliter in reformationis introductae conservatione frustra laborabit.

Quare numquam omittantur Capituloque quotidiano, in quo mediis proclamationibus hujusmodi correctiones excercentur, omnes diligentissime sub pœna privationis vini intersint. Ut autem quisque proclamationes et correctiones illas aequi bonique consulere queat, stationes quae illi praemittuntur colat diligenter et se indesinenter exerceat in earumdem stationum meditationibus, quas habet *Optica Regularium,* specul. 61 ; et quas, sicut et ceteras quae Vesperis, Completorio et refectioni praeponuntur, ad parietem prope ostia refectorii, capituli et templi conscribi variisque coloribus decorari Reverendus Abbas curabit.

In festis triplicibus proclamationes omnes suspenduntur, si Abbati vel Praesidi propter temporis angustias ita videatur. Quia autem proclamationum istarum quotidianarum praecipuus et communis author debet esse circator, prout videre est ex capite IV Dist. II Statutorum, districte illi praecipitur ut, nullo penitus habito personarum delectu ac secluso omni depravato affectu, proclamationes illas quotidianas animose, discrete et charitative exerceat, ubi quis se vel omnino non vel non sufficienter proclamaverit, nam seipsum
Bl. 165 proclamans neutiquam ab alio circa idem est pro-//clamandus. Et ne ex judicis superni absentia a Capitulo proclamationum ac correctionum illarum theatrum vilescat, Reverendus Abbas singulis hebdomatibus saltem semel capitulare tribunal conscendat, et ex eo singulos excessus vel defectus suaviter et efficaciter corrigat, potentissimum vero illos, qui murmurationem contra P. Priorem vel aliquam rebellionem prae se ferant.

Qui in Capitulo contra Praelatum vel Priorem aut Praesidem insurgere ausus fuerit ac proterve se excusare, defendere et nescio quae obtrudere, etc. poenae gravioris culpae ad arbitrium praesidis vel Abbatis subdatur.

Correctio illa culparum in Capitulo fiat a Superiore quicunque tandem sit, juxta dictamen Statutorum pro excessibus vel defectibus majoris momenti vel ex contemptu vero aut interpretativo commissis ; pro excessibus autem vel defectus levioribus, v. g. ingressu horti contra prohibitionem simplicem vel violatione silentii minime notabili poterit sufficere recitatio duorum psalmorum, vel comestio in medio refectorii genibus flexis vel in ultimo stallo, vel privatio vini vel carnis vel piscis vel quid simile.

Proclamationes illae et accusationes cum debitis circumstantiis loci, temporis, diuturnitatis, charitatis aliarumque rerum fiant

clare et aperte sine fraudibus et ambagibus, et tam seipsum proclamans quam proclamatus ab alio prosternat se, juxta dictamen Sta-
Bl. 166 tutorum, in silentio et patientia condignam // suscepturus poenam ; nec ibi quisquam loqui praesumat secundum Statuta, nisi cum vel a Praeside interrogatur, vel seipsum vel alium proclamat.

Quotiescumque et ubicumque capitulum habetur, fratres qui a Reverendo Abbate vocantur, mox e locis suis surgant et humi in medio genua flectant si obedientia nominata injungatur vel pœnitentia ; si autem aliquid quaeratur, poterit stans operto capite respondere, Priori tamen vel Praesidi quaerenti detecto capite inclinans.

In majoribus autem illis capitulis, in quibus plerumque ardua monasterii negotia in consultationem vocantur, semper ab initio per antiphonam *Veni, sancte Spiritus* et versum et collectam a Praeside subjungendam auxilium et gratia S. Spiritus genibus flexis invocanda decernitur.

In Capitulo correctiones tantum fiunt a Superioribus ; ita ut Abbate, Priore, Suppriore et Circatore presbytero absentibus, nemo aliquid corrigere possit quod sit alicujus momenti, et ad Superioris potestatis audientiam referendum ipsi videatur.

Disciplina die Veneris, etiam in festa triplicia incurrente, in Capitulo sic fiat : primo, Praelatus *Confiteor* dicat, et conventus, subjuncto *Misereatur,* dicat etiam *Confiteor,* et Abbas subjungat absolutionem. Tunc Praelatus omnibus det disciplinam in suo loco manentibus ex suo choro usque ad Priorem ; tum relinquat virgam Priori et, ad suum locum reversus, genuflectens etiam a Priore eum sequente disciplinam accipiat.

Bl. 167 // *De Confessione.*

Ad veram cordis puritatem, quam pro scopo suarum actionum habere debet religiosus, nihil magis conducit quam frequens sacramentalis Confessio et Communio. Ideo fratres juniores ac novitii singulis hebdomadibus minimum semel confiteantur et ad sacram Synaxin accedant. Sacerdotes, ut perfectioris status, si non saepius (quod omnino necessarium videtur) saltem semel etiam Pœnitentiae Sacramentum frequentare teneantur. Qui Confessionem hebdomadariam neglexerit, a Circatore (qui debet diligentissime super hoc etiam publice in Capitulo inquirere) in proximo Capitulo proclametur ; quod ni fecerit, paenam ipse subeat. Tempus Confessionis ordinarie antemeridianum sit a medio septimae, et deinceps pomeridianum a quarta ad quintam.

Parochi externi, sive vocati sive ultro ad monasterium venientes, semper inibi constituto confessario confiteantur. Extra vero, singulis (a) saltem hebdomadibus semel prout astricti sunt confiteantur. Pios, doctos ac discretos confessarios habeant, quos Reverendo Abbati suo indicent ; ut, si minus idonei ipsi videantur, alios assignet vel quaerere jubeat ; sed, si vicinitas permittat, constitutum in cœnobio adire teneantur.

Bl. 168 Ut autem verum et intentum ex confessione // fructum quisque consequatur eam animi examinationem praeparationemque praecedere et eam gratiarum actionem cum reliquis requisitis subsequi, vult Capitulum istud quae justam remissionem peccatorumque detestationem adferant et Deo pro posse satisfaciant. Quare omnes diligentissimos se in hoc exhibeant, et libellorum piorum circa hoc praxin indefesse exerceant, ne externis solis contenti Pharisaeorum justitiam imitari reperiantur.

Et quia magnus ad profectum (b) religiosi stimulus est confessarius aptus et exercitatus, ideo singulis Reverendis Abbatibus serio mandatur ut unum et alterum confessarium doctum, probum, discretum et in via spirituali bene exercitatum suis providere et praeficere curent, quo religiosi non tantum in confessionibus (quod parum profectum justum promovet) sed etiam extra cum illis de toto animae statu agere iisque veraciter sua explicare, tentationum et perturbationum tempore ad eos confugere, affectionum et morborum animi media exquirere, ac denique ab iis velut a divini fontis ore pendere possint. Hoc enim nisi fiat, numquam disciplina spiritus interna florere poterit, sine qua externa manca et mortua est.

Communio fratrum ordinarie fiat sub sacro privato, quod a medio septimae ipsis privato loco legatur, ut ita post Primam in choro genuflexi manentes, ante per pias meditationes et orationes debite

Bl. 169 se parare, et post itidem genibus flexis // per dimidium circiter quadrantem mentalem gratiarum actionem petitionemque instituere, et adeo spiritum suum corroborare et vero pietatis sensu imbuere possint.

Ut melior circa confessiones casuum reservatorum notitia habeatur, feria quarta Cinerum, vel alio commodo tempore (ut omnes interesse possint), ab aliquo idoneo religioso quotannis explicentur discrete et sine scandali periculo.

Circator numquam constituatur confessarius nisi in summa hominum penuria aut aliquis eum sponte petat. Quando autem Abbas

(a) Hs. : *ut singulis.*
(b) Hs. : *profectuum.*

judicat non esse alium sufficientem pro confessionibus religiosorum audiendis quam Priorem, tunc et ipse eum constituere et reliqui ei confiteri tenentur.

Bl. 170 // *De Sacrificio Missae.*

Ut omnia debite ad Dei gloriam, animarum salutem, Ordinis decus fiant, dignos cum Aarone ad ecclesiasticum ministerium vocare et indignos repellere juxta Statuta, cap. 16 dist. 1, Reverendus Abbas tenetur.

Preces pro simili seu sacrorum ordinum seu parochiarum ministerio assequendo sive per se sive per alios factae penitus sub promotionis paena ad annum impediendae tollantur.

Qui idonei a Reverendo Abbate inventi sunt (a), commodo et necessario tempore ad ordines destinentur, et si ultimo sacerdotio (b) sunt inaugurati, statim sacerdotum privilegiis in victu, stallo et voce capituli gaudeant.

Antequam autem aliquis ad sacerdotium promoveatur, spiritualibus prius exercitiis per decem dies circiter subdatur.

Sacerdotes ne in vanum ad tantum statum vocati videantur, in singulos dies sacrosanctae missae officium celebrare ut studeant unice suadetur ; ad idque suam vitam vere religiose et digne instituant ; minimum tamen ter quis in hebdomade celebrare adstrictus sit.

In duplicibus et triplicibus similiter ut sacrum faciant per Superiores compellantur. Sacerdotes, absoluto sacro, non statim ad alia se convertant (quod magnum est impedimentum perfectionis), sed

Bl. 171 prius in sacristia aut templo recessum absolvant // et aliquam meditationem tantae rei conformem instituant ; quemadmodum et ante sacrum non tantum accessum recitare, sed et aliquam meditatiunculam instituere et orationem aliquam in loco commodo cum actuali oblatione breviter ad Deum fundere non omittant.

In ultimo officio sacrificanti sacerdoti semper assistant diaconus et subdiaconus, sive tales adsint sive sacerdotes eorum vice fungantur, nisi plane paucitas eorum id non ferat. Semper autem duo ministrent, numquam unus solus, etc. etc. (c).

De Verbo Dei.

Cultum animi internum religiosi serio et pure (d) cordi habere

---

(a) *sunt* ontbreekt in het Hs.

(b) Hs. : *sacerdotii.*

(c) Er staat *etc. etc.* Heeft de compilator hier wat weggelaten, of den tekst ingekort ?

(d) Hs. : *serio, pure et cordi.*

debent, si aliquid profectus assequi volunt ; ei igitur summam operam impendi ab omnibus vult hoc Capitulum Provinciale.

Meditationes et examen conscientiae quotidie in loco a Praelato assignato, genibus flexis et vultibus ad sacram imaginem (quae ubi altare non habetur, velut pro ara statuenda est) versis ab omnibus peragantur, quibus et ipse Reverendus Abbas, quando negotia
Bl. 172 patiun-//tur, suis in hoc exemplum facturus intersit. Ab his autem tam sanctis exercitiis absque licentia et justa causa nemo absit sub paena ad arbitrium praesidis Capituli infligenda. A Matutinis autem qui abfuerit, severius ad ejusdem arbitrium puniatur, praeter privationem vini quam subire debet.

Omnibus omnino serio et paterne suadetur ut singulis annis exercitia spiritualia per quatuor aut quinque saltem dies accipiant, cum haec unicum colligendi ac corroborandi spiritus medium esse videantur. Et, cum parochis plus periculi immineat, plus etiam eos desudare oportet et sancto huic labori impendere ; quod ut faciant, Reverendi Abbates sollicite providebunt et suos sollicitabunt. Tempus autem pro exercitiis optimum judicatur vernum et autumnale.

Quia vero multum est directori exercitiorum totam exercitantis conscientiam ac naturam (a) perspectam habere, ideo statuitur ut uniuscujusque director sit ejusdem confessarius, nisi id propter exercitantis utilitatem vel aliam rationabilem causam fieri nequeat ; tunc autem tempore exercitiorum directori confitendum et omnem conscientiae rationem aperiendam esse ratio profectus ibi quaesiti dictat, et hujus Capituli voluntas edicit.

Reverendi Abbates suis in hoc pio et necessario opere se duces praebeant, et praeterea ut directores bonos et expertos habeant procurent ; exercitia petentes magno favore prosequentur et ad sanctum illud opus juvabunt nec ulli umquam denegabunt, nisi discretio et animarum solus contrarium suaderent.

Bl. 173 // Cum porro ad pietatis cœnobiticaeque disciplinae promotionem et conservationem crebrae exhortationes plurimum faciant, statuitur ut inter sacerdotes singuli ordine singulis mensibus suam adhortationem venerando conventui proponant, cui juniores etiam omnes intersint ; neque haec umquam omittantur. Quodsi aliquis disciplinae expertus, zelosus et doctus haberi possit qui Ordini de vita spirituali, procedendo singulis hebdomadibus, exhortationes tempore et die commodo exhibeat, optimum id erit et ad internam externamque disciplinam plantandam irrigandamque aptissimum. Quare, si potest, fiat.

(a) Er staat *naa :* naturam ?

Ut autem parochi etiam in hoc pio et utili labore exerceantur, suas adhortationes tunc invicem habebunt cum, tempore in methodo vivendi ab admodum Reverendo Visitatore praescripto (a), ad monasterium veniant (1).

Colloquia spiritualia, antiquiorum Patrum consuetudine nobis multum commendata, ita instituantur ut singulis diebus sabbathinis ac pervigiliis (b) festorum triplicium post cenam vel ante collationem hora quinta (si jejunium sit) per horam fratres omnes, in unum locum per signum nola dormitorii dandum congregati, de sacris ac piis rebus et ad perfectionis cursum incitantibus, collationem instituant, alias quotidie post refectionem (nisi extra refectorium comedatur) unum quadrantem consument, de iis rebus sacris colloquendo quas ad mensam legi audiverunt.

Bl. 174 In collationibus autem illis prudenter et caute // loquantur omnes, ita ut nullus conceptum suum fingat et dirigat contra confratrem ; quod ipsum exhortationibus cavendum serio decernitur. Qui talem pungitivam exhortationem aut in colloquiis conceptum proposuerit, eandem paenam subibit, quae in voto castitatis iis constituitur qui verba pungitiva proferunt.

Lectio libri spiritualis, religiosum instruens et inflammans, semper a medio quintae ante cenam usque ad cenam debito spiritu et modo peragatur ; jejuniorum vero tempore a medio sextae usque ad sextam.

De Votis (2).

Definitis illis (in Capitulo Generali anno 1618 celebrato, quod a Capitulo hoc Provinciali promulgatur, et omnibus illi (c) subditis amplectendum et observandum sancte injungitur) quae ad pacis et jurium Ordinis compositionem facere videbantur, et enodatis multis difficultatibus, quas proponere unicuique fuit liberum, Capitulum suam operam ad ea convertit, quae interiorem hominem proximius formare et animae disciplinam promovere videbantur.

(a) Hs. : *praescripta.*

(b) Hs. : *privilegiis.* Moet zijn *pervigiliis,* of *vigiliis.*

(c) Hs. : *ibi.*

(1) Die dagorde voor de Pastoors wordt verder, bl. 235 van het Handschrift en volgg., gegeven.

(2) Dit interessante paragraaf is ontleend aan de *Ordinationes Capituli Generalis anni 1618 :* zooals blijkt uit den tekst zelven en uit vergelijking met een (anders, onvolledige) kopij van die *Ordinationes :* AAA, sectie IV, hs. 240, fol. 1 volgg.

Bl. 175 // Statuit igitur imprimis ut mores suos unusquisque ad D. Patris nostri Augustini Regulae in professione assumptae praescriptum corrigat et vitam emendet ac instituat. Et quia Regula illa valde brevis non videtur satis in particulari ea continere quae ad mores in monasteriis nostris hoc tempore misero componendos faciunt, statuit Capitulum ut deinceps accuratius serventur ordinis statuta ; quae, quia a multis propter multa in eis tempori minime congrua comprehensa negligebantur, Patres Capituli judicarunt illa minus congrua tollenda et nonnulla alia addenda, quae ad feliciorem disciplinae regularis observationem et interioris hominis formationem facerent, praecipientes omnibus sibi subditis ut dictis Statutorum renovatis ordinationibus inhaereant, et visitatoribus ut dicta Statuta observari diligenter curent ac subditos suos ad ea observanda omni juris via cogant. Praecipue autem et ante omnia vult et praecipit Capitulum, ut tria religionis essentialia vota, sine quorum observatione non potest religiosus ad vitam ingredi, exacte serventur.

De Voto Paupertatis.

Quia Paupertatis neglectus videtur potissima lapsus religiosorum causa, ideo Capitulum Provinciale eam virtutem, solemni voto Deo
Bl. 176 oblatam, sanctam et inviolatam in suis monasteriis florere // volens, omnia Capituli Generalis edicta et alia adhuc nonnulla suis omnibus observanda praecipit.

Itaque, nullus religiosorum canonicorum bona immobilia vel mobillia, vel pecuniarum proventus, census, eleemosynas sive ex concionibus sive ex lectionibus aut pro Missis tam in propria ecclesia quam ubicumque celebrandis aliove ipsorum justo labore et causa et quocumque nomine acquisitas (etiamsi subsidia consanguineorum, aut piorum largitiones, legata aut donationes fuerint) tamquam proprio aut etiam conventus nomine possidere possit. Sed ea omnia statim Superiori tradantur, et conventui incorporentur, atque cum ceteris bonis, redditibus, pecuniis ac proventibus confundantur, quo communis inde victus et vestitus omnibus suppeditari possit ; idque juxta Regulam.

Eorum vero quae ad necessitatem concessa erunt, nullus quidquam possideat ut proprium neque ut proprio utatur. Utetur autem uti proprio si invito vel inscio Superiore aliquid retinet, vel qui ita sibi rem vendicat ut non sit in libera potestate Praelati de ea disponere.

Omnes, sicut pascuntur ex uno cellario, sic induantur ab uno vestiario. Est enim damnabilis illa consuetudo et vere corruptela, qua unicuique annuatim summa quaedam pecuniae pro vestiario con-

ceditur, prout multorum Capitulorum Generalium in postremo Capitulo anni 1605 citatorum series demonstrat (1). Itaque, juxta Capitulorum illorum Generalium praescripta et Clementis VIII
Bl. 177 decretum de refor- // matione, vestitus et supellex cellarum ex communi pecunia praeparentur, et omnino (si fieri possit) uniformis sit, statuique paupertatis quam professi sunt conveniat ; ita ut nihil superflui admittatur, nihil etiam quod sit necessarium alicui denegetur. Et, ut Regula observetur (sub qua nobis, nisi velimus damnari, militandum est) et quae ad paupertatis observationem praecipit, scil. " vestes vestras in unum habete, sub uno custode vel duobus ", quaecumque vestes, sive laneae sive lineae omnisque alia supellex in aliquem commodum conventus locum deferantur, ibique ab uno vel duobus fratribus deputatis diligenter custodiantur, ut inde, Superioris arbitrio, prout cuique opus fuerit, subministrari queant.

Vestes aestivales adveniente hieme, si quae sint diversae, a vestiario ex singulis cellis colligantur, in communem locum ad hoc deputatum deferantur lavandae ac resarciendae prima data occasione opportuna, ac, hieme recedente, ad nutum Abbatis vel Prioris in absentia Abbatis distribuendae singulis. De hiemalibus autem, aestate abscedente vel accedente, idem fiat.

Distinctio vestium ea intentione notata ut tradi alteri a vestiario vel Superiore nequeant, nequaquam admittatur : est omnino damnabilis et contra haec cap. 8 Regulae nostrae (a) verba : Si fieri potest, ad vos non pertineat quod vobis indumentum pro temporum congruentia proferatur, utrum hoc recipiat umusquisque quod depo-
Bl. 178 suerat an // aliud quod alter habuerat, etc.

Insuper districte prohibetur lusus pro pecunia vel pecunia aestimabili.

Catalogus supellectilis et debitorum tam activorum quam passivorum singulis annis Abbati die praefixo sub paena proprietario debita fideliter tradatur, et computus (b) a parochis annuatim coram Abbate proprio exacte et in specie fiat quandocumque idipsum Abbas exegerit.

Parochi habitantes in monasteriis ex communi cellario in mensa alantur conventuali et ex communi vestiario vestiantur, omnesque proventus parochiae, tam annuos quam quotidianos, statim atque receperint, deputatis ad communem pecuniam custodiendam tra-

(a) Hs. : *nostra.*
(b) Hs. : *computum.*

(1) Zie hooger bl. 26-29.

dant, ut ex illa pecunia sic communiter (a) unicuique necessaria comparentur.

Administratio bonorum conventualium ad solos officiales eorumdem ad nutum Superiorum amovibiles pertineat. Non liceat superioribus bona stabilia alicui regulari concedere etiam ad usum fructuum, vel usum, vel administrationem, aut commendam.

Videant autem officiales ne emant, vendant, exponant, vel quid aliud agant contra praeceptum vel voluntatem suorum Superiorum, sed in omnibus eorumdem sequantur ordinationem seu placitum ; alioqui sciant quod aliter facientes proprietatem incurrant.

Et quia omnia debent esse communia, tam labores quam reliqua,
Bl. 179 ideo nullus officialium praetendat // pro suis exhibitis laboribus et industria ullam mercedem aut compensam, et si praetenderit non detur ei, ut omnis occasio proprietatis evitetur.

Inter necessaria autem numerantur loca regularia et prae ceteris infirmitorium debita supellectili exornatum. Necessaria etiam est debita cellarum supellex et duplex corporis indumentum tam in- quam externum, quo mundities procurari et festa honorari queant. Necessarius etiam est debitus corpori cibus, qui non minus quam duobus vel tribus ferculis constabit, et potus, juxta monasteriorum facultates et regionum qualitatem, sufficienter et honeste administretur.

Jentaculum, tamquam Regulae repugnans, nullibi permittatur.

Et, ne proprietas semel fugata recurrat, omnes rimulae, per quas redire possit, diligenter a Superioribus obstruantur ; et sic suis provideant, ut justam conquerendi occasionem non habeant, ac primo vel secundo cujusque mensis die cellas omnes ac vestiarium per se, adjuncto vestiario, vel per suos a se deputatos, percurrant, et de illis quae ibi desiderari possent sollicite inquirant, ac sine magna mora illi administrent.

In monasteriis, in quibus Reverendissimus Generalis vel visitator judicaverit non posse communitatem suprascriptam introduci, nihil saltem sine recursu et ordinatione expressa proprii ipsius Abbatis a quoque dictorum canonicorum ematur, vendatur, vel detur, vel commutetur, vel alienetur.

Bl. 180 De cetero multus admittatur novitius ad professionem // qui ad supradictam communitatem suscipiendam non sese obligaverit, dato et signato a se instrumento.

Actus proprietatis fideli memoriae mandentur, ne religiosi in eos

---

(a) Hs. : *communi.*

turpiter labantur, sicque ex monasterii paradiso in infernum praecipitęs agantur.

Ne porro Reverendus Abbas in paupertatis votum delinquat, duo ei praecipue observanda statuuntur : Primo, ut ad publicam subditorum saecularium audientiam (quae extra conventum et domum abbatialem loco aliquo commodo instituatur), duos semper religiosos, aut ubi penuria fratrum, minime unum adhibeat ; ut ita monasterii jura exactius sciantur et tenacius manuteneantur et subditis justitia debite administretur. Deinde, quotannis in specie rationem quatuor deputatis : Priori scilicet, suppriori, Cellario et Granario (hi enim, si idonei sint, in deputatos constituantur), de omnibus cœnobii acceptis et expensis referet ; cui, si justa sit, illi subscribant. Quam rationem Reverendus Abbas, etiam sua manu subscriptam tenetur ostendere Visitatori, juxta statutum Capituli Generalis anni 1480, in celebri synodo Urspergensi 1606 renovatum et acceptum (1).

Similem omnium exactam rationem officiales et parochi Reverendo Abbati in singulos minimum annos reddant.

Reverendus Abbas absque Patris Abbatis vel Patris (2) domus licentia et absque deputatorum vel totius conventus consensu et consilio nil quod magnos sumptus exigat, et quidem non absque perito architecto, aedificet.

Bl. 181 //De emptionis, venditionis, commutationis et similium contractibus id statuitur, ut caveant Abbates quidquam simile contra Ordinis inhibitionem attentare. Nam Patris (3) domus nimis remotus sit, Visitator vices ejus obeat ; et, si Visitator ipse Patrem Abbatem remotum habeat, liceat ei illius loco duos Praelatos vicinos eligere, qui facultatem concedere possint.

Ne cœnobia in juribus suis damnum patiantur, Reverendus Abbas quotannis cœnobii sui statuta subditis perlegi publice curabit et fori judicium (a) honestis et intelligentibus judicibus ubique in singulos annos restaurabit, statutorumque praevaricatores ex justitia mulctabit.

Ut foris eo clarius appareat veros nos (b) esse paupertatis amatores, ocreae et calcaria ac totus equorum insternendorum appa-

(a) Hs. : *fori indici [indici ?] inditium...*
(b) Hs. : *non.*

(1) Uit het Algemeen Kapittel van 1480 wordt in de akten van het Provinciaal Kapittel te Ursperg, 1606, niets geciteerd. Wel uit het Algemeen Kapittel van 1498. Zie hooger, bl. 28.
(2) *Pater Abbas* et *Pater domus* is hier synoniem.
(3) Bedoelt weer *Pater Abbas.*

ratus, sicut et reliqua omnia, non sint notabilia aut nimis pretiosa.

Claves, quae horrea vel domum frumentariam aut cellam vinariam aut conventus januas recludunt, nequaquam saecularibus, sed bonis religiosis committantur, ne jacturam cœnobium patiatur ; quod idem de clavibus templi vel horti conventus aut similis loci intelligitur : has enim partim custodi, partim Priori vel alii assignari decet.

Prohibetur serio ne vel Abbas vel quis religiosorum sclopetum vel arcum ejaculetur ; ne item venationibus intersint : eo quod (a) haec aulicos, non religiosos, deceant.

Bl. 182 // Et quia saepe in paupertatem peccatur ubi non advertitur, ideo omnes serio monentur ut vestes et alia ad usum concessa tamquam aliena tractent, et diligentem custodiam munditiemque rebus omnibus adhibeant. Id vero imprimis vestiario servandum injungitur, qui supellectilis curam exactissimam aget. Et, ne quidquam ex sua parte desideretur, providebit immunda cito mundari, lacera resarciri, et omnia debite ministrari curabit, sollicitus ut fratres, quantum fieri potest, aequaliter et simili modo sint vestiti.

Ut autem singulorum cubicula juxta praescriptum percurrantur, ipse monitor erit, et ne umquam omittantur curabit.

Vestes omnes immundae a vestiario in unum collectae et numeratae, non ab unoquoque sigillatim, lavandae tradantur. Nullus vestiarium ingrediatur, ibidem aliquid petiturus aut sumpturus, sed quod ex necessario sibi petendum habuerit, in scheda annotet, eamque vestiario vel solatio ejus porrigat aut saltem viva voce indicet. Cui vestiarius suo tempore id tribuat.

Collaria acu picta, curiosa et lata, sicut et strophiola ac sudaria similia penitus omnibus sint prohibita ; simplex netuum sutura sufficit, et collaria quidem ultra tres aut quatuor digitos lata non sint.

Gravissime inhibetur, ne quisquam minimum quid ex vestimentis aut similibus absque praescitu et facultate obtenta aliunde auferat. Qui tale quid commiserit, in eum tanquam obedientiae et paupertatis // transgressorem severissime animadvertatur.

Bl. 183

Officiales monasterii nullas penitus mutuas pecunias cuicumque dare umquam (b) audeant. Nullus etiam fratri itineranti in absentia Abbatis largiatur pecunias, sed solus Cellarius major porrigat quod honestae necessitati ad iter religiose peragendum sufficiat, idque juxta facultatem Prioris.

Quicumque autem ex itinere reversus, de omnibus expensis fide-

---

(a) Hs. slaat *eo* over.

(b) Hs. : geeft *tandem*. Een vergissing van den compilator ?

lem reddet rationem ; et, si quid reliquum est, Reverendo Abbati sub paena proprietarii reddat.

Cellarii et illi officiales, qui famulis sive esculenta sive alia quaecumque porrigere debent, serio advertant ut tantum quantum et quomodo unicuique competit largiantur, ne vel minus largiendo operarum suarum (a) mercede defraudent, vel plus in paupertatis votum delinquant. Hoc ipsum in omnibus aliis largitionibus et distributionibus et similibus sancte servent, nisi graves paenas Reverendo Abbati dare velint.

De Voto Obedientiae.

Optimus ac efficacissimus pro subditis ad obedientiam stimulus Praelatorum est in disciplina regulari observanda studium et exemplum. Quare studeant omnes suis non solum verbo sed etiam exemplo praeesse, ut possit unusquisque cum Israelitarum principe Gedeone ad pugnam spiritualem suos his verbis excitare : Quod
Bl. 184 me videritis facere, // hoc facite. Quod tamen non sic intelligi vult Capitulum ut subditi agere non teneantur quod Superiores non agunt. Sedent enim super cathedram Moysis, et propterea quaecumque dixerint Christo Domino docente facienda sunt ; secundum autem opera eorum, si quae mala sunt vel cum negligentia conjuncta esse contingat, faciendum non est.

Accedit quod Superiores ad plerasque observantias regulares non teneantur nisi quantum eorum officium patitur. Omnes ad votum obedientiae, quod in altari coram Deo, angelis et hominibus emiserunt attendentes, et opera nullius valoris et meriti esse nisi cum obedientia conjungantur perpendentes, in voti illius amplexum avide ruant et voluntatem propriam cui libere remuntiarunt sub voluntate Superioris captivent, laeti ei reverentiam humilem deferant sicut decet sanctos, eum sicut Patrem post Deum honorent eique in omnibus fideliter obediant.

Ipsi vero paterne cum suis agant, non tamen sic ut auctoritatem suam minuant vel in vitiorum exstirpatione sint molles, sed charitatis affectu in regimine quotidiano omnium oculis objiciantur fovendo bonos, consolando pusillanimes, corrigendo inquietos, et non obstante patientia quam debent habere ad omnes, quosumque minus de sua vocatione sollicitos compellendo intrare, memores rationis quam de subditorum negligentiis reddituri sunt.

Superior non dissimulet aut silentio involvat quod expiari religio
Bl. 185 sancta jubet, ut sic delinquentes // ad meliorem mentem redeant

(a) Hs. : *sua.*

et reliqui eadem perpetrare formident ac disciplinae regularis nervus non debilitetur. Ne dum similia (a) patitur et indulget, tamquam canis latrare non valens a Domino abjiciatur et cum Heli sacerdote, filios suos peccantes remisse corripiente, graviter puniatur.

Etsi probus religiosus sine murmuratione se sui Suprioris arbitrio lubens subjiciat et de injuriis non conqueratur, qui opprobriis pro se saturatum Salvatorem perpendit ; tamen, qui gravari se existimans, ad Patrem Abbatem aut Visitatorem appellaverit, ejus appellationi deferatur, dummodo conformis sit appellatio Statutis. Hac de causa ejusmodi potestatibus aliis potestates aliae praeeminent ut a minori ad majorem recursus haberi possit, dum quis indebite premitur.

Caveant tamen ne frivole id faciant religiosi, ne in statutorum paenas incidant. Quodsi a supremo Ordinis nostri Superiore ad Capitulum alicui videtur appellandum ob gravamen quod patitur et Capitulum exspectare non possit, assignentur a dicto Ordinis Superiore duo vel tres Abbates vel Priores in monasteriis commendatis minime suspecti, qui negotium ob quod appellatur componant et terminent nomine Capituli Generalis, idque ut omnis appellans extra et contra sacrum Ordinem nostrum appellare non praesumat.

Ut autem novitii voluntates suas frangere vel flectere serio discant, sicque ad obedientiam et voluntatis quotidianam subjectionem
Bl. 186 probe infor- // mentur, in singulis Provinciis sive circariis instituatur locus aptus in quo instruantur. Quod ut feliciter succedat, Capitulum statuit ut, quantum fieri potest, illorum habitatio separata sit et illis aliorum conversatio, nisi Abbate permittente, interdicatur.

Quod ut facilius executioni demandari queat, provincialium Abbatum suffragiis deligendum est idoneum aliquod Provinciae monasterium quo, ad praefinienda annorum curricula ex omnibus aliis monasteriis novitii recens ad tunicam candidam admissi, cum honesta pensione etiam Patrum judicio taxanda, mittantur, ibidem a magistro et vicemagistro idoneis deputandis ut praescribitur exercendi ac probandi, ac post primum annum completum ad sua quique propria monasteria reversuri ad secundum probationis annum auspicandum.

Circa vilia et humilia obsequia etsi occupuri debeant, non tamen sic ut sacerdotum mensis extra conventum serviant vel ab obsequiis externis vilioribus absorbeantur ; idque ne probatio eorum plane

---

(a) Hs. : *scilicet.*

sit corporalis, et ne, dum illis solis deputantur, in interioribus minime exerceantur.

Magister ac vicemagister probi, docti, discreti, zelosi et in disciplina monastica bene exercitati illis praeficiantur, qui juxta distributionem temporis a Visitatore edendam eos doceant, quotidieque horam integram lectioni ad ipsos habendae impendant ; in qua lec-
Bl. 187 tione sic materias suas disponant ut nihil quod // novitium scire oporteat omittatur, quo probus religiosus evadat.

Materiae autem lectionis illius praecipue sunt Statuta, Regulae, vota, vitia exstirpanda, actus virtutum, examen conscientiae, meditatio, et multa alia quae a Visitatore praescribentur, et in ordinem certum redigantur ; de quibus paene quotidie exigatur ratio ab ipsis. Concedit enim Capitulum facultatem omnibus Visitatoribus scribendi et statuendi ea, quae ad novitiorum instructionem facere videbuntur ; imo vero praecipit ut ii instruendi methodo conficiendae operam suam quam citissime impendant. Et ut in praedicta probatione, prout par est, proficiant, et in ea debito cum fervore exerceantur, annum illum inchoabunt ab exercitiis spiritualibus, in quibus per generalem confessionem mundabunt conscientias, et eas conservare mundas, meditationem et examen conscientiae instituere, multaque alia ad perfectionis tendentiam proficua et ad religiosae exercitationis opus requisita perdiscent.

Parochi, ut revocationem imminentem prae oculis habentes pastoris et religiosi officium debite exequantur et suorum praelatorum mandatis prompte obtemperent, ad pastoratum non promoveantur nisi praestito prius juramento de reditu ad monasterium, quotiescumque Abbati vel Visitatori videbitur expedire.

Conventuales absentes a choro vel de eo exeuntes sine licentia, inobedientiam suam vel negligentiam aquae potu in altera refectionum abluant.

Bl. 188 // Ut autem haec in praxin redigi juxta Capituli Generalis intentum queant, ab omnibus Visitatoribus in visitationis cursu primo promulgentur et in recessu loco relicti, nonnullis si opus est superadditis, praescribantur.

Visitationes annuae diligenter instituantur, et sumptus in itinere fiant exigui.

Possunt Visitatores ad brachium saeculare, quando id exigit rebellio, habere recursum. Possunt dimittere et mutare subditos, quando judicaverint expedire. Possunt ex aliis monasteriis promiscue Priores et alios officiales assumere, idque de licentia Abbatis regularis

de cujus monasterio assumuntur ; et illi Abbates, ad quos mittuntur, recipere eos tenentur.

Liceat singulis annis Capitulum Provinciale in singulis Circariis, quando Capitulum Generale non celebratur, instituere, cui Reverendissimus quandocumque placebit, praesidere poterit ; eo autem absente, praesidebunt Vicarii seu Visitatores. Sed antequam quidquam effectui commendetur, omnia ad manus Reverendissimi Generalis transmittantur, ut ab eo approbentur vel minuantur vel augeantur, prout ipsi visum fuerit.

Liceat et Reverendissimo Generali omnes a Capitulo praefectos alicui officio, ubi expedire censuerit, ab eodem officio etiam nolentes absolvere, et eos omnesque alios a se constitutos, qui absolutioni illi acquiescere nolunt, voce et obedientia nominata in perpetuum privare, et omnes subditos ab eorumdem obedientia absolvere, ac etiam
Bl: 189 illis prohibere sub // eadem, ne rebelles illos agnoscant tamquam officiales vel eis ratione officiorum praetensorum aliquam obedientiam et reverentiam exhibeant ; quam etiam paenam in eos fert Capitulum, qui renuntiata officia in manibus Capituli rursus sine ejusdem vel Reverendissimi commissione expressa exercere praesumpserint.

Erit etiam ad hanc praxin maxime requisita statutorum, Regularum (a) et praesentium constitutionum lectio frequens in mensa. Quare praecipit Capitulum ut lectio illarum in mensa conventuali singulis angariis (b) habeatur.

Multum porro ad obedientiam interest justa Prioris, Supprioris, Circatoris reliquorumque tam Superiorum quam officialium electio. Quare Reverendus Abbas eos hisce officiis deputet, qui docti, probi, discreti et disciplinae Norbertinae tum in se tum in aliis zelosi tenacesque sint. Alias omnis disciplinae facies labefiet.

Magistro novitiorum socius seu vicemagister ut supra descriptus est semper adjungatur. Nimii enim sunt labores pro uno. Porro, qui ad cœnobium suscipiuntur, minimum duos annos ante professionem consumant : primum, alba tunica induti, in Novitiatu communi conficiant et sacri Ordinis ritibus instruantur ; quo elapso, sacro habitu donentur et ad novitiatum deputentur per integrum vere annum (c) probandi.

(a) Hs. : *Regularium.*

(b) De tekst in AAA, sectie IV, hs. 240, fol. 8 v° voegt hierbij : *sive trimestrib us.*

(c) Hs. : *anni.*

Professio, quae ante duos examinis seu probationis annos completos emissa fuerit, pro irrita et nulla est habenda (a).

Sub gravissima paena prohibetur ne absque superiorum licentia
Bl. 190 litterae emittantur aut recipi-//antur ac aperiantur. Qua lege etiam adstricti sunt cellarius aulae et granarius.

Litterae Abbati vel Priori sub gravi paena reddantur ; quas, aut nulli dabit si ita expedire viderit, sed solum quod praecipue iis necessarium contineatur aut agatur indicet ; vel, si tradat, quia opus judicat, mox resumet atque omnes statim lacerabit aut igne cremabit, ut supervacuae ex iis curae et distractiones multiplices evitentur.

Qui alium appellat, non solum proprio nomine vel cognomine, sed addita vocula *frater* muncupet.

Claves portarum exteriorum monasterii vesperi dentur Abbati vel Cellario, qui etiam saepius noctu, circa septimam vel octavam, socio adjuncto illas visitet, atque ut semper diligentissime sint clausae sedulo curet.

Pater Prior vero ad omnes omnino januas in conventu, omnes claves penes se habeat, et diligenter extra usum custodiat.

Fratres nil habeant obseratum in cubiculis nisi claves quibus pecuniae et sigillum conventus custodiuntur.

Culina perpetuo sit clausa, nec ulli mulieri omnino sit pervia, sicut nec famulis aut aliis quibus nihil est ibi negotii. Atque hujus sedulam curam habebit culinae praefectus et cellarius.

Reverendus Abbas aliquo migraturus P. Priori et cellario vel alii officiali domus administrationem committat, et in tali Abbatis absentia litteras ei inscriptas adventantes P. Prior reserabit ; et, si necessario illis respondendum videbitur, quid agendum aut respondendum cum adjunctis decernet.

Bl. 191 // Clavis principalis eidem tradatur tum ab Abbate ut aulam non minus quam conventum visitatione perlustrare sollicite curet. Caveat vero tum aut frustra in aula haerendo, aut alia contra disciplinam attentando, ne ipse inordinationes faciat.

Qui iter aliquo confecturi sunt, si pernoctandum foris fuerit, priusquam egrediantur juxta statutorum cap. 17 dist. 1 benedictionem a Reverendo Abbate vel eo absente a Priore accipiant, et postquam reversi fuerint statim se denuo Abbati sistent, vel si desit Priori, benedictionem rursus obtenturi. Prius tamen in templo coram Venerabili Sacramento *Pater* et *Ave* recitent. Et qui de via vel etiam

---

(a) Hs. : *est* ontbreekt.

de parochiis redeunt, quam primum ad conventum se conferant ; et, cibo religiose (a) sumpto, si id temporis sit, reliquis quoad omnia iterum se conjungant conformentque.

Nullus parentem, fratres, consanguineos seu quosvis alios absque facultate ducat in conventum.

Nec interni nec externi suas querelas apud aequales, sed apud Reverendum Dominum Abbatem vel Priorem sub paena privationis vini deponant ; nec nova, mundana sub eadem paena externi internis recenseant ; et interni similiter sibi invicem de itinere reversi nulla in conventum adferant aut ab aliis expiscari audeant, quin ejusmodi ultro narrantes comprimant ac obmutescere jubeant. Eadem ratione nullus religiosorum cum saecularibus aut aliis extraneis absque licentia loquatur, et quidem numquam sine socio religioso, etiam dum in ambulando aliquis obvius religiosum peteret.

Etsi hospites ad conventum adduci contingat, nemo pro libitu ad
Bl 192 eos convolet, sed illi solum qui a Priore // vocati fuerint vel facultatem impetraverint. In transitu autem si cui casu occurrant (nam hospites ubi advertuntur, a religioso sunt declinandi) eos breviter salutare honestas requirit ; si ulteriorem moram petant, prius licentia obtineatur

Cum artificibus etiam aut aliis, quos forte in conventu laborare contingit, nullus loqui praesumat, multo minus ipsos adire ac moram apud eos facere, excepto vestiario et Superiore, qui eos visitent et ad laborem fidelem impellant.

Murmura, lites, singulares familiaritates penitissime tollantur. Qui murmurare, maxime contra Superiores, vestes, victum etc., aut peculiares familiaritates et lites exercere deprehenditur, prima vice vino careat ; si delictum repetat, in pane et aqua humi in refectorio illud luat ; si tertio redierit, a Priore (qui ad hoc astringitur) Abbati denuntiatus, gravem ab eo paenam accipiet. Simili modo tum in puniendo, tum in denuntiando cum illis procedendum statuitur, qui hujus statuti transgressores non proclamaverint ubi eos deprehenderunt.

Defectus punitos qui alteri exprobrare ausus fuerit, quod charitatem multum dissolvit, secundum Statuta gravius puniatur.

Nullus qui privatus est, super aliis curiose quicquam inquirat, nec similiter ullum delinquentem corripiat ; sed in charitate et veritate fraterna in Capitulo proclamet vel alias, si discretio exigat, denuntiet.

(a) Hs. : *religioso.*

Hortum extra tempus recreationis nullus ingrediatur, nec (a) ibi moretur absque justa facultate a Priore obtenta.

Bl. 193 // Quisquis religiosorum cum dimissoriis litteris, vagando (b) per monasteria vel oppida, ad aliquod ex nostris monasteriis pervenerit, Reverendus Abbas eum in carcere cum pane doloris et aqua tristitiae retineat, et eum tandem in proprium conventum cum bona custodia redire compellat.

Praelatorum vero huic Capitulo subditorum nullus suis, quantumcumque molestis, similes litteras impertiantur, nisi gravissime puniri velint.

Subdiaconi et diaconi in omnibus capitulis, nisi rei tractandae necessitas et gravitas Reverendi Abbatis judicium (c) excludendos suaserit, et in electione Abbatum suffragium activum deinceps habeant. Abbas autem a conventu electus, statim post electionem, antequam confirmationem obtineat, emittat fidei professionem solemnem.

Ad vota autem tria essentialia cum magno animae fructu renovanda professionis dies suadetur, ut ab unoquoque annuatim (prout sanctus anachoreta Paphnutius consueverat) per confessionem, missae celebrationem vel communionem, et excessuum ac defectuum suorum veniae in Capitulo petitionem, et suffragiorum postulationem celebretur. Quae veniae suffragiique petitio commode fieret in pervigilia diei professionis annui, ut reliqui postea sequenti die melius in sacrificiis et orationibus commendatum habere possent.

Professionis vero renovatio communis ab omnibus ipso S. P. Norberti festo (quo parochi omnes in monasterio comparere et horis omnibus, etiam matutinis, interesse debent) quotannis devote et

Bl. 194 magno cum affectu // in Capitulo fiat. Ante renovationem autem illam habeatur exhortatio illi actui conformis.

Habeatur in omnibus cœnobiis protocollum, in quo a religioso secretario ea referantur quae in capitulis a toto conventu tractantur, et si quid aliud notatu dignum recurrat : ut ita posteris melius quoad omnia consulatur. Similiter Reverendus Abbas in aula diligentissime curet ut omnia juste et debito ordine perscribantur, ut posteritas velut in speculo omnia clare in libris reperiat.

Cum juxta Generalis Capituli anni 1618 tenorem posthac Provincialia Capitula instituenda sint, protocollum rite teneatur, in quod Capitulorum acta diligentissime referantur.

(a) Hs. : *et.*
(b) Hs. : *vagandi.*
(c) Hs. : *judicio.*

Quaecumque nuntiis tradenda sunt vel ab iis denuo recipienda, sive litterae sint sive alia quaecumque, id ita fieri mandatur ut nuntii ipsi in conventum non admittantur, sed extra januas claustri vel conventus exspectent, quo Priori omnia ejus reddi et inde vicissim omnia ab eis allata sibi reddi curabit.

Imagines et alia quaecumque etiam minima donare seu alio mittere absque expressa facultate nemini liceat ; quae vix concedenda est, quod similia paupertatis vulpeculae distractionum altrices judicentur ; vicissim sibi etiam in itineribus quantumcumque minima donata, nisi Superiori ostenderint ejusque arbitrio commiserint, ut proprietarii gravissime puniantur.

Nemo a quocumque etiam aliquid dono accipiat in monasterio,
Bl. 195 nisi prius fuerit Praelato vel Priori // indicatum, et ab eo obtenta facultas.

In cubiculis nihil nisi imaginem Crucifixi,B. Virginis, S. Norberti et mortis (a), lectum, vestes librosque necessarios relinqui statuitur ; quae omnia, quantum fieri potest, apud omnes sint aequalia. Quare, si quid superfluum, varium, curiosum, ut flores, corallia, imagines pretiosae aut plures et similia quocumque tempore deprehendantur, statim Superiores auferre teneantur.

Infirmario (quem semper misericordem, mansuetum et patientem erga aegrotos esse deceat) stricte injungitur ut sollicite provideat ne quid eis desit, cibisque delicatioribus et aegritudini commodis refici curet ; secus facientem Reverendus Abbas severe corripiat et diligentem super hac re curam, inspectionem inquisitionemque habeat ; neque in hoc summo charitatis opere ullis sumptibus parcatur.

P. Prior rem etiam ita disponat ut non soli maneant, sed ab aliis crebro visitentur, maxime recreationum tempore. Eodem ipse Reverendus Abbas subinde saltem invisere sicque eorum sollicitum Patrem demonstrare non omittat. Morituris totus conventus assistat ; et, ut agonem feliciter consumant (b), Deum pro ipsis exoret. Defuncti Ordinis habitu, tibialibus, tunica cingantur et ad pedes colligantur (c), scapulari caputioque induti ; et ritu solemni sepeliantur. Abbates autem alba, casula, mitra pedoque ornentur, et sic tumulentur ; Praepositi etiam in suis ornamentis solitis. Demortui

---

(a) Er staat : .... *S. Norberti, et mortis lectum,..* We hebben gemeend te moeten moeten zetten *S. Norberti et mortis, lectum ...* Of moet het wellicht zijn : *S. Norberti, et noctis lectum ... ?*

(b) Hs. : *consumat.*

(c) Hs. : *colligentur.*

autem antequam sepeliantur, in feretro locati, ponantur in loco sacro, ut templo vel sacello.

Bl. 196 Sigillum conventus et pecuniae post exactas rationes // reliquae juxta Statuta sub triplici clave asserventur.

Lectos religiosorum Reverendus Abbas curet aliquantulum esse bonos, quibus frigus debite arceri et corporis imbecillior status refocillari possit. Vestes nimis laceras et attritas pauperibus distribuat. Pannos laneos et lineos honestos, prout fert regio et paupertas monastica requirit, tempestive comparari curet ; quemadmodum et reliqua vestiario cellarioque necessaria.

Titulum mensae nullus Abbatum amplius ulli concedere audeat, nisi sit subditus.

De Castitate.

Quamvis (1) omnes facile sciant in quo consistat promissa castitas et quo damnationis periculo violetur, non tamen satis intelligunt aliqui ea quae violandae castitatis periculum inducant et a quibus cavendum sit ne violatio voti illius incurratur. Quare Capitulum infra scripta subjicienda et statuenda censuit.

Mulieres omnes a septis religiosorum penitus arceantur ; nullusque eas, quovis quaesito colore, sub pœnis a Gregorio XIII. et Sixto V. latis introducere praesumat.

Porro, ne quis deinceps, quae sint religiosorum septa dubitare queat, in singulis monasteriis pro locorum dispositione a propriis Abbatibus vel Visitatoribus designentur, et designata tam diligenti custodia observentur ut ea nullus religiosus nisi de Superioris licentia, sub pœna fugitivo debita, egredi audeat ; nullus item mulieres

Bl. 197 introducere, quicumque ille sit, etiamsi // Abbas, sub pœna memorata praesumat.

Nullus alienam cellam, sub paena jejunii triduani in medio refectorii, ingredi audeat, exceptis officialibus ad ingrediendum deputatis.

Separata cella, aut saltem cubile separatum, cuique quam citissime assignetur.

Egressus ad urbes et pagos, nisi magna urgeat necessitas, nemini permittatur. Quando autem necessaria fuerit alicujus fratris in urbe vel pago opera, comes fidelis, etiam saecularis, et modestiae studiosus, sicut et omnibus ob quasvis necessitates egredientibus adjungatur.

Religiosi, deambulationis ergo monasterium egressi, ad urbes et

(1) Een deel der hiernavolgende dekreten staan als Ordinationes Capituli Generalis anni 1618 in AAA, sectie IV, hs. 240, fol. 3 v°-5 v°.

pagos vel domos quascumque non divertant ; sed in loco ab hominum frequentia et aspectu, si fieri potest, deambulationes et recreationes suas instituant ; numquam a se invicem sic separentur, ut eorum dux uno oculorum rotatu prospicere nequeat.

Quemadmodum autem bini ex monasterio egredi debent, sic binos redire dux eos compellat.

Compotationes et comessationes omnes tam diurnae quam nocturnae penitus tollantur, ne juratos castitatis hostes in subditorum sinu fovere videamur.

Et quia jejunia et abstinentiae sunt apta contra impudicitiam pharmaca, jejunium Adventus et dierum Veneris ac profestorum B. V. Mariae sicut et abstinentia Septuagesimae et dierum Mercurii exacte serventur ; et violatores eorumdem ad duorum dierum jejunium compellantur. Qui autem Ecclesiae jejunium solverint, ad tri-
Bl. 198 duanum in pane et aqua // teneantur.

Quae ex prandio, cœna vel collatione supersunt, sicut et similia omnia, non in cubiculis vel cellis separatim asserventur ; sed a cellario vel alio deputato in coquinam vel cellam vinariam aut cerevisiariam referenda colligantur.

Bacchanalia, cum illis festivitatibus quae in Regum vel Innocentum festivitatibus instituuntur, penitus tollantur, ne ansa redeundi ad antiquas dissolutiones praebeatur.

Janitor fidelis in singulis monasteriis constituatur qui nemini portam interiorem ad miscendos sermones cum saecularibus vel religiosos externis aperiat.

Prior, vel alius ab Abbate vel Visitatore deputatus, numquam lecto se committat nisi prius fores omnes periculosas sera obfirmatas viderit.

Circator quotidie post examen conscientiae cellas, fenestellas earundem aperiens vel etiam ostiolum (si Abbas judicaverit expedire), visitet ; et, si quis desit, Priorem moneat.

Nullus autem pessulum intrinsecus ostiis apponat ; et, si qui sunt oppositi, ocius tollantur.

Ut autem Parochi intra promissae castitatis limites contineri (a) possint et a scandalis abstineant, quotannis a Reverendo Abbate vel deputato ab eo semel aut saepius visitentur, ac status eorundem et familia exacte discutiantur. Et Regulae quaedam, secundum quas vitam instituere inter tot pericula, quibus exponuntur, habeant, a Visitatore illis constituantur ; ac ad sese recolligendum in proprio

---

(a) Hs. : *limites possint*. Er ontbreekt echter een woord : *contineri* of *cœrceri* of iets dergelijks.

Bl. 199 monasterio vel alio loco per Abbatem // assignando, per aliquot dies morari quotannis cogantur. Et si ebriosi vel cauponas frequentasse dignoscantur, vel alio modo scandalum praebuisse, vel ad populum instruendum minime apti vel parum solliciti comperiantur, statim revocentur. Immo vero, antequam illis parochia regenda committatur, ab Abbate vel deputatis ab ipso severe examinentur ; et minime sufficientes reperti in monasterio retineantur. Juxta diplomatis Pontificii decretum in gratiam parochorum nostri Ordinis editum, non nisi bini ad regendas parochias, si fieri possit et ordinaria parochi portio id permittat, mittantur. Vae enim soli ; quia, cum ceciderit, non habet sublevantem se. Is autem, qui adjungitur parocho, frequenter mutetur, nisi Abbas judicaverit quandoque aliter expedire propter eamdem causam. Idem quoque injungitur omnibus beneficiatis extra monasterium habitantibus. Et quia otium luxuriae est seminarium, parochis specialis distributio temporis a Visitatore praescribatur, quam diligenter observent.

Conventuales etiam ad suam propriam observandam studiose curent.

Conventuales omnes in dormitorio dormiant, et nec quidem Priori cella extra dormitorium permittatur. Immo, ab immemoriali tempore, extra dormitorium habitans et cellam habens, si monitus deserere eam et dormitorium petere post mensis unius a die monitionis lapsum neglexerit, ab officio depositus sit, et nullus ei obtemperare vel eum Priorem agnoscere audeat.

Bl. 200 Saturitas panis, quanto magis ebrietas, est // inimica castitati. Quare omnes viae religiosis ad ebrietatem obstruantur. Et quicumque potus vel ebrius deprehenditur, maxime ex parochiis aut aliunde reversi, non tantum vino prima vice priventur, sed aliis etiam pœnis subdantur ; secunda vero pane et aqua delictum luant ; crebrius reversus, a Priore maturius denuntiatus (id enim ei injungitur), gravissime a Reverendo Abbate puniatur, nisi non tam quantitas vini quam indispositio aut aliud simile sine culpa obrepens hominem a mentis statu dimoveret. Abbates, si in hoc negligentes sint, tamquam castitatis suorum exigui zelatores graves Visitatori dabunt paenas.

Absque Reverendi Abbatis facultate nulli potus sive publici sive liciti sive furtivi instituantur. Transgressores ad arbitrium Abbatis serio puniantur.

Nemini extraneorum haustus in conventu porrigendus est, nisi ex venia Reverendi (quae rara sit) alicui honorato id concedatur.

Nec Abbates nec religiosi ad nuptias aut convivia eant sive primo

sive subsequentibus diebus ac sponsalibus promissis intersint, nec ad dedicationes laicorum comparere audeant, nisi justa causa subsit.

Dum rus ambulat conventus, non minus fratres juniores ea recreatione gaudeant quam sacerdotes. Cum vero deambulatum exitur, omnes ad signum nola dormitorii datum primum se citius expedire properabunt, et ad secundum mature ad ecclesiam aquam lustralem, fusa prius prece per *Pater* et *Ave* coram Venerabili Sacramento
Bl. 201 pro custodia integritatis corporis et // animae, accepturi se conferant. Cum redierint, denuo gratias acturi ad templum eant orantes *Pater* et *Ave*, et exeuntes ut antea aqua lustrali inspergantur unus post alium.

Tam sacerdotes quam fratres juniores (nisi sit quod justas et graves ob causas id fieri nequeat) suas quotidianas recreationes separatis in locis habeant ; a quibus nulli absque licentia, et quidem gravem et justam ob causam, abesse liceat. Sacerdotibus in recreationibus Pater Prior (nisi legitime impediatur), junioribus magister novitiorum adsit et praesit. Has et omnes recreationes hilaritate et modestia decorari, sed omnes vexationes pungitivas, altercationes aliaque similia sub paena murmurationi in voto obedientiae statuta abesse praecipitur.

Si cui religiosorum consanguineus aut amicus adveniat, numquam ad eum admittatur nec cum illo comedat nisi adjuncto socio religioso probo et vitae monasticae amante ; et fratribus junioribus magistrum novitiorum, sacerdotibus vero P. Priorem vel alium disciplinae tenacem addi expedit. Hoc ipsum statuitur quotiescumque aliquis religiosorum ad saecularem sive ad januam claustri sive alio vocetur : numquam scil. sine socio religioso, quem Prior nominabit, fiat. Qui vero in aula cum amicis ex Reverendi Abbatis facultate comedunt, ad Vesperas statim ad conventum se conferant aut citius ; quod ipsum facient coena sumpta : quamprimum cum finitur, conventum petere teneantur. Nec ab ulla hora aberunt, nisi ex Nona ; nisi ex justa causa licentiam det Reverendus Abbas.

Bl. 202 // Mulieres et sanguine junctae ad domum Abbatis sive abbatiam nequaquam admittantur ; multo minus ibi cum iis comestiones et comessationes instituantur.

Verba impudica, levia, scurrilia, pungitiva, detractoria, lites e medio prorsus tollantur. Qui tale quid commiserit, prima vice toto die vino privetur. Si secundo redierit, humi comedat cum aqua. Si crebrius se hoc peccato obstrinxerit, severissime a Reverendo Abbate sive Priore puniatur. Si Prior hic dormitaverit, graves paenas subeat.

Bacchanalia, a Capitulo Generali penitus abrogata, a nostris monasteriis exulent. Poterit tamen Reverendus Abbas suis ante Septuagesimam et Adventum Domini honestam aliquam et parcam recreationem in prandio dierum Martis et Jovis usque ad Vesperas tantum indulgere, ut majori cum animi alacritate jejunium auspicentur.

Claves clausurae conventus sub refectionibus et de nocte semper Priori reddantur, ut eas illo tempore penes se habeat. Dormitorium etiam nocturno tempore ex omni parte, etiam quo a templo (a) ad claustrum itur, januis (si desint) appositis claudatur.

Numquam permittatur ut vel a parochis vel ab aliis quibuscumque conventui haustus et vina solvantur, unde pomeridiani potus nimium quandoque prolongentur. Multo minus ex pecunia conventus similia emantur sub gravi paena ; sed illae pecuniae in libros aut similia impendantur.

Bl. 203 Ad otium a Capitulo Generali proscriptum melius evitandum, // distributio temporis, quae ex Capituli relicta Visitatoribus potestate descripta est, non solum mordicus servanda praecipitur, sed etiam silentium in dormitorio, refectorio, templo et claustro, et horis ab obedientia injunctis, sancte servandum ; et adhuc alia quaedam addenda decernuntur.

Lectio libri spiritualis, praeterquam quod diebus festivis et dominicis praesertim ante prandium fieri debet, instituatur etiam a medio quintae ad quintam, ut supra dictum (1).

Porro qui deprehensus fuerit quod hora lectionis, meditationis, examinis conscientiae, et tempore somni confabulationes instituerit, secundum Statuta puniatur. Similiter plectatur ille qui silentii nullam habet rationem, sed illud ubique et continuo frangit ; dummodo prius aliquoties fuerit mansuete monitus.

In Quadragesima, cum nullae fiunt vigiliae, quia tempus nimis longum est conceditur ut a quarta usque ad quintam utili labori insistatur, dato ad eum signo nola dormitorii ; et hora quinta iterum ad studia. Sed vicissim recreationes communes dierum Martis et Jovis, si talem diem sortiantur, ad horam quartam terminentur, et inde pulsus ad studia usque ad sextam detur.

(a) Hs. : *quoad templum ad claustrum.*

(1) Hier worden enkele aanduidingen toegevoegd aan de *Distributio Temporis*, vastgesteld naar de directieven van het Algemeen Kapittel van 1618. Het Hs. zegt : *ut supra dictum*, omdat die *Distributio Temporis* in het Hs. gegeven wordt op bl. 143 volgg. Zooals we hooger, bl. 97, nota 2 zegden, zullen we die *Temporis Distributio* pas na de Dekreten van het Provinciaal Kapittel van 1618 geven.

Locus pro disciplinis corporalibus, ad edomandum corpus, ab unoquoque Abbate conventui deputetur ; nisi quis in cella sua id peragere velit.

Locos studiorum seu musaeola alterius ingredi intra cortinas, aeque ac cellas ipsas, similiter et perlustrare omnibus qui Superio-
Bl. 204 res non sunt severissime pro-//hibetur. Quod idem de officinis intelligendum est ; in quibus, etiam dum quis commoratur, claves in sera sint et in cubiculis relinquat ; dum vero abest, nequaquam ibi permanere permittat (a).

Lecti sacerdotum non a junioribus sed ab ipsis sacerdotibus insternantur, et cubicula depurgentur.

In nullis cubiculis duo simul habitent aut decumbant, etiam pueri tantum ; sed, nullis sumptibus parcendo, omnibus distincta cubicula fiant.

Studiosi, ex academiis vacationum tempore reversi, in refectorio comedant et in conventu jaceant. Chorum ut reliqui frequentent.

Refectiones in aula aut numquam aut nonnisi ex gravissima causa admittantur ; et, licet consultum esset in temperantiae asylo et castitatis propugnaculo (quod est refectorium) semper prandium et cœnam sumere, tamen id discretioni Reverendi Abbatis relinquitur, ut possit videlicet aliquando (quod tamen debet fieri ravissime) in recreationis hypocausto religiosos tractare, dummodo tamen id non fiat de nocte ad cœnam, etiam dum venae est sectio ; in prandio tamen conceditur neque festis triplicibus omnino, quibus maxime debemus devotioni vacare ; et refectio ultra sesqui aut summum duas horas non protrahatur ; ac juniores circa prima et ultima fercula stare non cogantur.

Libri suspecti, maxime qui de impuritate et lascivia agunt vel alioqui prohibiti sunt, e cubiculis et aliis locis omnibus procul exterminentur, ne quis in latas censuras incidat.

Bl. 205 // Castitatis religiosae hostis acerrimus est balneorum usus. Quare sub gravissima culpa sit perpetuum prohibitus et abrogatus, nec ulli nisi in necessitatis causa concedatur de consilio medici.

Religiosis tam junioribus quam sacerdotibus femoralia linea seu caligae nocturales, cum quibus ad majorem honestatis et castitatis curam dormiant, ministrentur. Similiter lectos omnium cortinis velatos esse multum deceret.

Cum loca regularia intra clausuram reputentur, Capitulum Provinciale ex mente Capituli Generalis et responso definit : domos in

---

(a) Hs. : *nequaquam ibi permittat.*

aula ab abbatiali domo sejunctas non esse reputanda loca regularia, atque adeo nec sub clausura comprehendi.

Potus pomeridiani concessi etiam diebus jejuniorum concedantur conventui, sed parce et ex necessitate tantum.

De Parochis.

Cum ars artium sit regimen animarum, juxta D. Gregorium, hinc serio prohibetur ne religiosi ullo modo directe vel indirecte curam animarum seu parochiam ambire, expetere seu procurare attentent. Quodsi id fecisse quocumque modo agnoscantur, ab omni cura repulsi gravi paenae subjaceant.

Bl. 206 // Reverendus Abbas curam tantam totque periculis plenam illi demandabit, quem ceteris (aliis omnibus circumstantiis rite ponderatis) digniorem secundum sacros canones judicabit. Contra facientes graves Visitatori dabunt paenas. Antequam autem ad parochias promoveantur, in manibus sui Abbatis publice in Capitulo faciant professionem fidei solemnem.

Parochi externi quoties ad monasterium veniunt, Capitulum etiam quotidianum frequentent ac se de defectibus ab ultimo tempore commissis accusent, ut ita et disciplinae et humilitatis semper etiam occasionem exercendae habeant, et aliis se in hoc, ut in ceteris quoque, conformes ostendant.

Iidem curent habitum et vestitum religiosum et (a) ei, qui in monasterio religiosus viget, omnino similem gestare.

Tunicae eorum non sunt decurtatae sed ad talos dimissae, non turpiter sine cinctura diffluentes sed religiose cinctae. Absint collaria late dependentia et similia exoterica.

Similiter ad monasterium statim ab equo ad claustrum et templum *Pater* et *Ave* oraturi, tum ad Reverendum aut eo absente ad Priorem benedictionem petituri se conferant, ac inde locum sibi designatum in conventu petant ; in refectorio comedant ; meditationi, examini conscientiae, Vesperis, Capitulo, ultimo sacro intersint ; sacrum

Bl. 207 legant ; ubique in omnibus ut claustrales se habeant ; P. Prioris // jussui et obedientiae, ut alii, sint obnoxii ; nec per cœnobium sine causa et licentia divagentur, sed aut in musaeo communi aut in alio loco quieto suas orationes et alia persolvant. Si quis eorum loco et tempore silentii fabuletur, duplam semper paenam subeat.

Cauponae omnes iis gravissime sint prohibitae, nisi gravis necessitas vel honestas id requireret. Nocturno vero tempore illae omnes quocumque praetextu sub severissima paena interdicuntur.

(a) Hs. : *ut.*

Similiter suspecta loca quaecumque aut etiam domos rusticorum omnino fugiant, nisi aut graves paenas dare aut revocari velint.

Hi ipsi parochi vivendi extra monasterium modum a Visitatore ex Capituli Generalis authoritate et jussu praescriptum (1) ubique diligenter servent. Quod ut fiat, Reverendi Abbates eorum sedulam inspectionem habebunt. Uniuscujusque monasterii Abbati hujus methodi exemplar Visitatoris manu subscriptum et sigillo munitum transmittetur ; quod ille pro numero suorum parochorum transcriptum et in nullo mutatum sua subscribet sigilloque muniet et parochis tradet, tantum valiturum quantum nostrum illuc transmissum.

Parochi conventuales dum foras suis parochiis provisum egrediuntur (quod numquam sine socio, sive laico sive religioso, fieri mandatur), absoluto cultu divino vel alio numere ecclesiastico, absque omni diverticulo ad cœnobium mature se conferant, etiamsi Dedica-
Bl. 208 tionis festum vel quid simile incidat. // Parochis tamen illis in Dedicationibus ejusmodi Reverendus Abbas aliquod corporale solatium in monasterio, largioris aliquanto cibi potusque, in loco competenti provideat. Illi vero parochi qui ob nimiam distantiam sine diverticulo remeare ad monasterium non possunt, semper religiosae persimoniae et modestiae studiosos se exhibeant, nisi in justas paenas incidere velint. Iidem parochi, si post prandium in parochia catechesin docere debeant, mature egrediantur ut ad Vesperas reverti possint, nisi distantia omnino id non ferat. Quodsi in suis parochiis aliquod munus peragendum habuerint, si sero, maxime poti (quod cum gravi scandalo fit) ad cœnobium revertantur, graviter et paena privationis vini prima vice puniantur. Et quidem, dum solita parochiae munera exequuntur, si aliquid casu ingruat unde eos ultra solitum tempus remanere contingat, reversi mox id praesidi conventus exponant ut causa tarditatis sciatur.

Parochi omnes in suis concionibus sint diligentes et discreti ; in confessionibus aliisque sacramentis administrandis cauti et zelosi, hominum se piscatores non dissipatores esse cogitantes ; catechesin secundum praescriptam methodum diligenter et sedulo instituant : quae ut facilius succedant, Reverendus Abbas curabit ut in suis parochiis semper, quantum et ubi fieri potest, laicos praeceptores juventuti praeficiant qui parochos in catechesi juvent. Hoc enim
Bl. 209 nisi fiat, // parochi parum aut nihil catechizando proficient.

Parochi interni in festis Dedicationis et similibus, ubi epulum aliquod porrigendum est aliis, sub gravi interminatione advertant ut

(1) Die *Distributio Temporis pro Parochis* wordt in het Hs. gegeven bl. 235 volgg., en zullen we verder mededeelen.

illud sit parcum et religiosa parsimonia ac modestia conditum, nec ultra duas horas umquam prolongentur nec (uti saecularium hellaconum mos est) totum promidianum tempus potando et comessando traducant ; sed absoluta intra duas horas refectione, honestae recreationi indulgeant, Vesperas devota solemnitate persolvant et, si omnino hospitibus haustus post Vesperas adhuc sit porrigendus, non longa sessione fiat, sed parcus et religiosae paupertati sit conformis.

Et, ut commodius possint, ipsi vicinorum parochorum Dedicationibus aut omnino non aut rarissime adsint ; et, si compareant, comessationes fugiant ; in tempore domum se recipiant, status sui religiosi et regularum memores, quibus gravis injuria fit dum religiosi ut saeculares parochi vino se ingurgitant variisque scandalis januam aperiunt ; secus facientes in hoc utroque, gravissime secundum Statuta punientur ut inobedientes.

His de parochis statutis legibus alias utiles et necessarias Reverendus Abbas addere potest.

Bl 210 // *De Novitiatu.*

Juvenes qui ad Ordinem suscipiuntur, sufficienter sint vestiti, alanturque a parentibus dum in nigro habitu incedunt. Deinceps vero monasterium eis per omnia providebit.

Modus induendi novitios et ad professionem admittendi secundum Statuta examussim servetur ; nec ullae ibi solemnitates, multo minus epulae, instituantur ; quas nec in professione nec in primitiis amplius exerceri statuit Capitulum, nisi ex justa causa Reverendus Abbas illas admittendas professionis et primitiarum die duxerit, cum moderatione tamen justa.

Novitii sacro habitu post primum probationis annum induti, juxta Concilium Tridentinum absque causa ultra annum a professione non retardentur.

Ante professionem vero cujusque ita res transigatur cum parentibus ut ipsi datis litteris obligatoriis spondeant eadem haereditatis portione fruituros qua reliquos liberos vel haeredes.

Novitii singulis angariis exercitia spiritualia peragent ; quae ab initio novitiatus et ante vota solemnia intensiora esse debent.

Novitiis ante professionem, toto novitiatus tempore nullus penitus ad saeculares etiam parentes aut cognatos aditus permittatur.

Bl. 211 Antequam aliquis ad professionem admittatur, // publice prius faciat professionem fidei solemnem ; quod non sine magno fructu statim ad altare genibus flexis fieret, antequam schedam professionis perlegere incipiat.

Schedae autem professionum, sicut et litterae seu chartae ordinationum, non ab unoquoque sigillatim sed bibliothecae praefecto omnes simul diligentissime asserventur ; et nomina omnium, dies item annusque ingressus in monasterium, habitus sacri, professionis et ordinum sacrorum susceptio, et quantum ac ubi studiis vacaverint, a cantore vel alio in certum librum ad hoc paratum referantur ; quo etiam officia vel cujusque gesta ac tandem obitus assignentur.

Et quia utile ac conveniens judicatur in conventu ministros habere religiosos, ideo optatur ac petitur ut ubique aliquot fideles ac boni saeculares, si reperiri possint, qua (a) conversi sub decente ordinis habitu initientur, dummodo optima ac diuturna eosdem instruendi, probandi mortificandique cura praecedat, ipsique bene se magistro et superioribus probent. Suscepti, magistro suo ita committuntur, ut regulam in germano idiomate iis tradat, ac per omnia secundum praescriptam methodum instruat, probet, mortificet, et maxime propriae voluntatis abnegatione et humilitatis exercitatione serio exerceat. A professione exacta quinquennium adhuc sub magistri cura et manu erunt.

Fratres professi ante sacerdotium numquam nisi ex gravissima causa, etiam cum sacerdotibus, extra monasterium quocumque ire permittantur.

Bl. 212 // Consultissimum est juniores fratres omnes magistro novitiorum (cujus ad diaconatum usque jugum excutere non possunt) confiteri ; qui illos etiam uti et novitios secundum caput V Distinctionis 1ae et caput IX Distinctionis 2ae Statutorum instruat, dirigat, exerceat, mortificet, in tentationibus dulciter juvet, in omnibus denique paterno iis animo assistat.

Magistri novitiorum iis, a quibus ad aliud monasterium missi sunt, fideliter novitiorum acta referre, eosque vel probandos vel reprobandos suadere tenentur, veluti si proprium monasterii illius, cujus novitius est, membrum foret.

Itaque singulis angariis, si occasio habeatur, unumquemque Praelatum de suis novitiis sub conscientiae dictamine plenius instruat quoad omnia.

Abbas loci, ubi talis novitiatus ducitur, aeque astrictus sit novitiis alienis atque propriis : ut non minus de iis instruendis, promovendis etc., vel, si discoli reperiantur, rejiciendis sollicitus curet quam si sua res ageretur. Et vere agitur, dum unius corporis membra omnes sumus. Novitii porro omnes secundum methodum a Visitatoribus praescriptam diligenter instruantur.

(a) Hs. : *qui*.

Nullus post absolutam philosophiam statim ad theologiam applicetur immediate ; sed uno anno domi retineatur ut spiritum recolligat et mortificationis ac disciplinae spiritum melius imbibat.

Ad Novitiatum autem debita Ordinis disciplina instruendum, Capitulum Provinciale haec necessaria esse judicat et decernit :

Bl. 213 // 1° Quisque Praelatus suo in monasterio locum separatum pro novitiis, qui secundum probationis annum sunt decursuri, assignet ; et, si non habeat, construat juxta justam normam.

2° Magistrum illis praeficiat sufficientem.

3° Si ipse idoneum non habeat, suos novitios etiam secundo probationis anno ei instruendos tradat qui primo anno novitiatus communis curam gessit.

4° Si quis Abbatum unum alterumve novitium tantum habeat, quibus proprium assignare magistrum permolestum est, similiter alio ubi bonus novitiatus floret mittantur ; et si ipse penuriam, ob novitios absentes, hominum patiatur, poterit eum Abbatem ad quem mittuntur rogare ut sibi unum alterumve religiosum charitative usque ad novitiorum reditum communicet, ut ita invicem subveniamus.

5° Ut autem magistro novitiorum opera minuatur nec obruatur, duo termini statuuntur quibus novitiatus quasi initium aliquod habeat, scilicet ad festum S. Norberti et omnium Sanctorum, ubi habitu induantur Ordinis.

Absoluto novitiatu quisque, etiam sacerdos, duos ad minimum adhuc integros annos sub magistro novitiorum erit.

Bl. 214 // *De Cellario et Granario.*

Cellarius aulae singulis hebdomadibus ad minimum bis in Capitulo quotidiano intersit. Quod ipsum intelligendum est de granario, tum quando eum negotiorum moles aliquandiu a chori consueta frequentatione omnino abesse cogit ; alias enim, uti ad horas, ita ad Capitula quotidiana est astrictus.

Cellarius, multo magis granarius, sit in statione. A meditationibus et examinibus quotidianis numquam absint, nisi negotiorum mole aut gravi alia causa impediti, omnino non possint, idque sub paena aliis claustralibus propter hoc ipsum interminata.

Cellarius major humaniter excipiat ac tractet hospites, praesertim religiosos, iisque fraternae charitatis officia libenter et hilariter exhibeat. Quod tamen non est sic intelligendum quasi solemnes epulae et exotici potus essent instituendi ; sed mensa frugalis ac religiosa sufficit.

In ejusdem hypocaustulo omnes compotationes, item refectiones ex toto severe vetantur.

Inter refectiones, sive a prandio sive a coena, vitrum aliquod
Bl. 215 vini, prout Reverendus Abbas disposuerit, quoad reliqua sufficit.

Œconomum cœnobii sive cellarius sive granarius // agat, quem Reverendus Pater Abbas huic numeri obeundo aptiorem judicaverit et fideliorem ; cui pecunias pro quotidiano cœnobii usu committat. Nulli enim pecuniae permittantur ad expendendum, nisi Abbati et uni officiali.

Cellarius aulae et granarius (quando ob negotiorum multitudinem choro adesse ex integro non possunt) saltem Vesperis, Matutinis diebus Sabbathi sanctorumque pervigiliis si festivi dies sint semper interesse teneantur. Quotidie sacrum vel legant vel audiant. Lectionem spiritualem, plus reliquis indigi, studiose ut peragant, statuitur ut quidquid in temporalibus administrandum est, id religiosa maturitate quam cito possunt absque fabulis aut aliis diverticulis absolvant et suam consuetam stationem repetant. Nullas cauponas aut etiam alias domus ubi potitent umquam adeant.

In absentia Abbatis nullus absque Prioris facultate monasterium egrediatur.

Cellarius famulos et servos ac opifices crebo et serio visitet. Ubi tamen in vicinia feminarum agendum est, socium fidelem assumat. Et cum aliquo proficiscitur aut per diutius spatium a monasterio abest, prius id granario significet, ut per omnia ejus vices obeat ac nihil negligat. Quamprimum redierit, munus suum exequi pergat, granario ad conventum se recipiente.

Cellarius et granarius, cum a negotiis praesertim unius tantum vel dimidiae diei ad monasterium revertuntur, ad primam vel secun-
Bl. 216 dam mensam, non extra monasterium // epulari caute gestiant, religiosae disciplinae et temperantiae memores.

Cellarius et granarius nequaquam proprio sed communi conventus sigillo utantur.

Cellarius et granarius utri pecuniae committantur, singulis angariis reddent rationem.

Demum, si Reverendo Abbati necessarium videbitur, pro loci dispositione, his et aliis officialibus plures regulas praescribere queat, ut sic fidelius suae vocationi insistant.

De Refectorio.

Ut refectorium juxta Patrum nostrorum disciplinam floreat, lectio in eo a principio ad finem durare debet ; et libri quidem religiosae disciplinae promovendae et homini in vita spirituali promovendo
Bl. 217 spirituique illuminando seu magis inflam-//mando inserviant.

Et quamvis extra refectorium comestio cum recreatione fiat (quod tamen rarissime fiet), nihilominus a principio et circa finem aliqua lectio fiat, et psalmus *Miserere* ad templum processionaliter eundo cum reliquis ordine usitato persolvatur.

Mensae lector curet semper tarde, clare et distincte legere, ut ab omnibus commode percipi possit ; et quamprimum omnes mensae assederint, ipse lectionem absque mora incipiat ut reliqui manibus interea sub scapulari depositis aliquid ex lectione primum in animum demittant ; deinde modo, praeside majoris mensae praeeunte, panem discooperiant.

Idem lector, ultimo ferculo ablato, citius meditationem incipiat.

Ut lectionis finem mora aliqua parva excipiat, rememorandis lectis inserviens, collecto pane (reliqua, tum cochlearia tum salina, in mensa relinquantur, servo postea tollenda) fratres statim mantilia complicent, et inde usque ad ultimum signum manibus sub scapulari depositis sedeant ; eo dato, surgant.

In prandio semper legatur aliquod ex sacris litteris caput. In coena vero ex Statutis. Quibus lectis, alii libri subsequantur. Quando hospites honesti in refectorium admittuntur, tunc Statutorum lectio omittatur.

Biblia autem ita legantur : Ex Novo Testamento omnia integre legantur. Ex Veteri, Pentateuchus praeter Leviticum ; Historiales omnes, et Sapientiales, praeter Cantica ; Prophetae (a), praeter capita aliquot obscuriora.

El. 218 // Circa ultimum ferculum, et toto collationum tempore, germanici libri lectio conceditur (b), praesertim ubi conversi aut alii minus adhuc latinae linguae sunt experti. Ablato autem ultimo ferculo, meditationis in crastinum puncta legenda sunt.

Stationi, quae pastui praemittitur, Reverendus Abbas, nisi impeditus, mature intersit (quod idem intelligendum est de cellario aulae et granario) ; qui, si paulo tardius moretur, P. Prior illius vices supplebit.

Ad *Benedicite* et *Gratias* in ipso refectorio numquam inclinatur nisi ad *Pater noster* et *Gloria :* quae inclinatio extra refectorium quoque fieri debet, nisi in domibus saecularium vel in aula comestio fiat (c). Qui ad mensam tardius occurrerit, reliquis jam assidentibus, ingrediatur refectorium, ultimo loco in suo choro mensae accumbat, prius autem stando vultuque ad majestatem verso *Pater* et *Ave* in-

(a) Hs. : *Prophetas.*
(b) Hs. : geeft *conducit.* We gissen dat het moet *conceditur* zijn.
(c) Hs. : *foret.*

clinans juxta januam recitet, nec ad locum vadat nisi a praeside signo dato vocetur. Locus tamen Priori et Suppriori semper manet. Deinde mane in Capitulo se proclamet, si absque justa causa tardius venerit.

Quicumque in refectorio errorem commiserit vel strepitum excitaverit, surgentibus fratribus ipse in medio refectorii genibus flexis osculetur terram et statim denuo surgat ad locum suum profecturus. Minister vero mensae, quoties errorem committit, toties statim in medio terram osculetur.

Bl. 219 // Praefectus culinae semper curabit ut fercula in justa quantitate ac munde et debite parata fratribus omnibus offerantur.

Omnes nullo excepto, nisi qui legitime excusatus facultatem habeat, in prima mensa semper comedant.

Cellarius et culinae praefectus (si diversi sint) in refectorio ordinarie cibum sumant : alter in prima, alter in secunda mensa.

Tam sacerdotes (Priore, Suppriore, aulae Cellario iisque quibuscum ob senium aut aliam justam causam Reverendus Abbas dispensat, exceptis) quam fratres juniores invicem ad mensam legant et inserviant.

Ad cœnam duo pulsus fiant, secundum Statuta : primus statim hora quinta ; alter interjecto unius *Miserere* spatio : ut interea necessaria expedire et animum recolligere possint.

Refectorium extra refectionis tempus semper sit clausum, et illud nemini absque facultate et cum causa quidem ingredi liceat, exceptis iis quorum officia id requirunt.

Juxta Statutorum caput X Distinctionis 1ae, potibus pomeridianis (qui per quadrantem tantum durent) ordinarie praemittatur *Benedicite. Potum servorum suorum filius Dei benedicat.* Et iis finitis addatur *Sit nomen Domini benedictum* etc., sicut in collatione fieri solet. Hi potus iis tantum diebus fient quibus conventus rus ad se recreandum ambulat. Tantum autem vini et cerevisiae a Cellario apponatur, ut quis habere possit ad summum mediam mensuram Sue-
Bl. 220 vicam. Citissime autem feratur, // ut numquam ad quadrantem omnino extendatur. Apponatur autem unicuique in vasculo separato, ut nulli plus obveniat ; nec ullus alteri suam portionem porrigere audeat.

Reverendus Abbas suis omnibus semper boni vini genus procuret, ne acidis destructi majores pro pharmacis quam vino sumptus fiant.

Nullus absque licentia a Cellario conventus (nam a Cellario aulae quidquid petere, aut accipere haustus omnino sub gravi utrique paena prohibetur) pro sedanda siti haustum vini petat, sed a Priore

facultatem postulet ; qui Prior summum (in gravissima siti) vini quartale concedat, quod conveniens est Statutis, cap. 50 Dist. 1ae ; idque tempore fiat debito, scil. circa medium tertiae pomeridianae.

Comestionem fructuum quorumcumque sive aliorum extra refectionem omnino interdicimus. Similia in cellis aut pulpitis asservare omnino vetatur.

Cum extra honoratorum (a) hospitum praesentiam non videatur consonum ut in aula quoque mensa instituatur, ideo secretarii et similes non sunt ad primam mensam conventus admittendi sed ad secundam ablegandi, nisi etiam ab hac (b) mos illos excludat, ut alibi loco commodo pascantur.

Prior absente Abbate sedeat ex parte chori sui in majori mensa ex latere ; sic et Supprior ex parte sui chori ; Circator autem eodem modo, his absentibus, ex sui chori parte in latere mensae majoris.

Bl. 221 // Pueri tunicam albam habentes semper ad primam mensam admittantur. Eorum etiam qui in prima mensa comedunt unus, vel etiam frater, in secunda mensa legat. Famulus autem aliquis vel conversus, qui inibi comedit, simul et ministret.

Capitulum (1) porro Provinciale controversiam de monasterio Wilthinensi, quae in Capitulo etiam Generali agitata est, propositam, ad quam Circariam ex duabus Bavariae et Sueviae pertineat, ita denuo decidendum judicavit ut, rationibus ultro citroque perpensis, magis expediat illud Bavaricae Circariae incorporatum esse. Reverendus tamen Abbas illius Praelatum Rothensem Patrem suum Abbatem seu domus semper agnoscat et amplectatur.

Vult et statuit idem Capitulum ut si monasterium aliquod gravi necessitate prematur, tum omnibus monasteriis per litteras indicetur, et totum negotium omnibus in quovis monasterio commendetur, ut ut preces et sacrificia pro illa re fiant.

Si etiam monasterium aliquod tanta necessitate opprimatur ut vix amplius se sustentare aut aliquibus opprimentibus resistere possit, tum reliqua monasteria qua possunt ope succurrere ex hujus Capituli voluntate teneantur.

Statuit hoc ipsum Capitulum ut quivis Abbas minimum unum alterumve religiosum bonae indolis et probae vitae in studiis alere

Bl. 222 teneatur, ubi in // monasterio professura non habetur.

(a) Hs. : *honoratorum extra.*

(b) Hs. : *hoc.*

(1) Hier volgen, zonder titel in het Handschrift, enkele uiteenloopende dekreten welke niet tot *De Refectorio* behooren.

Professura casuum in quovis monasterio singulis hebdomadibus bis terve fiat, pro commoditate locorum, tempore promeridiano a prima usque ad secundam.

Praedia illa et redditus, qui ex monasterio Churwaldensi, ab haereticis in Helvetia occupato (1), reliqua in fundo catholicorum prope Feldkirchium supererant, domni Benduranae S. Lucii (2) incorporata sunt, ea tamen conditione ut Reverendus Abbas unum adhuc religiosum alat, et praeterea, si monasterium Churwaldense redierit, bona illa immobilia restituat. Si tamen Reverendus Abbas Roggenburgensis justam et praegnantem causam habeat, videbitur quid hic faciendum sit.

Mota posthac questione de loco futuri Capituli Provincialis, ita unanimiter conclusum est ut sequenti anno, quo Capitulum Generale non habetur, ex parte Bavariae in monasterio Steingadensi celebretur ; altero vero subsequenti, vel in Urspergensi vel Rothensi et ita deinceps vicissitudine mutua, ut vicissim sibi labores invicem minuant.

Consultationi etiam an ad Capitulum Generale proximum ex Circariis nostris mittendi sint, unanimi voto responsum est mittendos esse duos, et quidem utriusque nomine, qui saltem delegati Capitulo intersint.

// Regulae communes circa Cultum Divinum.

Bl. 223 Quicumque ex fratribus chorum ingrediuntur, in ipso ingressu caputia deponant, in medio versus altare inclinent, inde quilibet aperto manentes capite suum locum petant, ubi cooperient se caputiis, praesidisque signum versis ad altare vultibus exspectent.

Quando vero fratres egrediuntur, simul singuli in suis locis, depositis caputiis, in medio chori versus altare inclinent. Quodsi vero unus solus egrediatur, et altari et choro suam reverentiam exhibeat.

Notandum quod, qui egrediuntur ad officia eo tempore necessario exequenda, non est necessarium ut oretenus Priorem vel chori praesidem admoneant ; secus, qui alias ob causas egredi cupiunt.

Qui tardius occurrant, eodem quidem modo in ingressu chori se habebunt, nisi quod in medio versus altare inclinati licentiam expectent ; quam, signo dato (prout Priori videbitur), accipient.

Ad *Pater noster* ante horas semper chorus contra chorum inclinet, nisi sit tempus afflictionis ; tunc enim genuflectendum (a) erit.

(a) Hs. : *flectendum.*

(1) De abdij van Churwalden. Zie hooger, bl. 32, nota 2.

(2) De abdij van St. Luzi bij Chur. *Ibid.*, nota 3.

Bl. 224 Ad *Deus, in adjutorium* versis vultibus stent // ad altare. Sub *Gloria Patri* usque ad *Sicut erat*, chorus contra chorum inclinet. *Sicut erat* etc. autem choro contra chorum persolvetur erecto. Quod semper observatur, quandocumque *Gloria Patri* in horis canonicis cantatur.

Ad omnes hymnos horarum tam canonicarum quam B. M. stet chorus contra chorum erectus, atque ad ultimum versum, quem decantabunt, aut legendo ad altare conversi absolvent.

Sunt tamen in hymnis quibusdam strophi quidam, qui taliter (a) a fratribus ad altare conversis decantari solent : *O crux ave, Veni Creator, Tantum ergo*, etc.

Omnes psalmi in horis, quae cantantur, alternatim sedendo et stando persolvuntur, ita quidem ut ad primum psalmum sedeatur, sed nonnisi finito primo versu et denuo sub ultimo versu surgatur, ut chorus sub *Gloria* versus chorum unanimiter inclinet usque ad *Sicut erat*. Si tamen psalmus *Confitemini* in Prima secundo loco sumitur, statur ad *Deus, in nomine* etc.

Ad omnes psalmos in horis, quae tantum dicuntur, finito primo versu primi psalmi sedetur usque ad ultimum versum ultimi psalmi, ad cujus *Gloria* chorus contra chorum stans inclinet. Ad reliqua vero Gloria sedentes fratres se inclinent.

Ad omnia capitula, ad brevia responsoria, versiculos, suffragia, *Benedic, anima* et *Deus miseratur* etc. cum oratione annexa semper stent fratres versis vultibus ad altare.

Bl. 225 // Ad cantica *Te Deum laudamus, Benedictus, Magnificat, Nunc dimittis* nudo capite et sine reclinatione stent extra subsellia usque ad *Gloria* inclusive. Ad *sicut* erat revertentur ad subselia, tegentes capita. Idem intellige de canticis B. V., de Evangelio, tam in officio quam in Matutinis, sive legantur sive cantentur.

Ad collectas primas in Matutinis, officio, in Vesperis semper inclinent contra chorum (idem intellige de collectis horarum, etsi duae dicantur sub una clausula) usque ad *Per Dominum* etc. ; cum dicitur *Jesum* inclinent versus altare. Si vero tempus afflictionis fuerit, ab *Kyrie* ante *Pater noster* genua flectant in horis usque ad *Per omnia ;* et similiter in officio ad primam collectam idem servetur.

Cantor sive regens chorum incipiens introitum, Kyrie, Graduale, Offertorium, *Sanctus, Agnus*, Communionem aliquantulum cantando pergat antequam chorus juvet.

Preces in Completorio et Prima demissiori cantentur voce, non

---

(a) Er staat *taliter*. Misschien moet het totaliter zijn ?

tamen ita demisse ut loqui potius quam cantare videantur tam sacerdos praecedens (a) quam chorus sequens. Idem dicendum de versu *Ave Maria*, si horae sunt de B. V., *Deus converte nos, Domine labia* etc. Ad *Gloria* ultimi psalmi surgitur sed versis vultibus ad altare, etc (b).

Bl. 226 // De Matutinis quae recitantur.

Fratres ex statione chorum ingredientes inclinent et reversi ad suum stallum stent versis vultibus ad altare usque dum Praeses signum det ; quo facto omnes genua flectant, si tempus sit afflictionis, alias inclinati dicant *Pater noster, Ave, Credo.*

Dato signo, submisse *Domine, labia* etc. qui chorum tenet incipit ; *Deus in adjutorium* etc. clara voce profert (c), signantibus se fratribus ; quod ad omnes horas observari debet.

In Matutinis non cantatis, *Venite* etc. dicet regens hebdomadarius junior ; ad quod (d) omnes vertunt vultus ad altare usque ad *Gloria*, ubi se habent ut sub *Gloria*.

Absoluto primo versu primi psalmi sedeant simul usque ad ultimum versum ultimi psalmi ante lectionem. Idem intellege de psalmis in aliis horis, quae leguntur, exceptis canticis, sub quibus statur.

Antiphonas incipient ante singulos psalmos duo juniores a Priore designati.

Bl. 227 Versiculum ante lectionem dicet hebdomadarius Invitatorii. // Ad *Pater Noster* se inclinent vel genua flectant pro tempore, et ad *Et ne nos* etc. erigant se stantes chorus contra chorum usque dum incipiatur lectio ; ad cujus benedictionem omnes, dicto prius *Jube Domine benedicere* inclinent ; benedictione accepta, sine strepitu ab omnibus sedeatur, ut lector audiri possit.

Ad secundam benedictionem sicut et reliquas omnes benedictiones surgitur et ab omnibus inclinatur.

Lectio finitur per *Tu autem* etc. ; quod cum protulit lector, pro tempore inclinet vel genua flectat.

Qui primam lectionem legit, ibidem remanens legit versum post responsorium et secundam et tertiam lectionem similiter, una cum versu.

(a) Hs. : *sacerdos praesens.*

(b) Hier breekt het Hs. den volzin af. Vermoedelijk volgde hier een bekend passage. Of gaf het oorspronkelijk Hs. ook niet méér ?

(c) Hs. : *clara voce signantibus.* Er ontbreekt een werkwoord : *profert pronuntiat* of iets dergelijks.

(d) Hs. : *ad quos.*

Sub responsoriis et versibus chorus sedet et paulo ante *Gloria* surgit.

Lectiones legentur inter sedem Abbatis et Prioris, incipiendo a junioribus fratribus, et evangelium a juniore sacerdote.

Ad *Te Deum laudamus* inclinent fratres, ut notatur in Statutis.

Ad versiculum sacerdotalem stent versis vultibus ad altare.

Ad totum penultimum versum de cantico *Benedicite* sedendo inclinent.

Qui tenet chorum, collectas in Vesperis et Matutinis etiam tempore affictionis in medio choro stans dicat ; in aliis vero horis tempore afflictionis suo loco genuflexus ; non afflictionis vero stans
Bl. 228 etiam // suo loco, vultu ad altare converso, dicat collectas, aliis inclinantibus.

Ad alias collectas stent omnes ad altare conversi (a) usque ad finem, excepta collecta pro pace, ad quam genuflectitur. In fine Matutinarum dicant singuli *Pater noster* et *Ave*, inclinati vel genuflexi.

De Matutinis Beatissimae Virginis.

Venite etc. dicat regens chori, qui dixerat in Matutinis canonicis. In reliquis fiant omnia ut in Matutinis, exceptis quae sequuntur.

Ad *Gloria Patri* ultimi psalmi vertent ad altare usque ad *Jube Domine* etc.

Lectiones legat hebdomadarius regens in suo stallo.

Ad collectam nullam inclinatur ; nec umquam in horis B. Virginis est tempus afflictionis.

De Matutinis quae cantatur.

In Matutinis serventur omnia, quae supra, usque ad Invitatorium, quod e cantoribus in medio chori versis vultibus ad altare sine cappis
Bl. 229 festivis // (nam iis in Matutinis numquam utantur) cantatur, ibique permanent usque ad finem psalmi *Venite* etc. *Venite* cantatur a duobus junioribus sacerdotibus ex utroque choro simul progressis ad gradus Presbyterii.

Omnes hymni incipiantur a duobus cantoribus, in duplicibus et triplicibus, in medio chori manentibus. Quod de Vesperis et Matutinis intellige tantum. Nam ad alias horas unus tantum vel cantor vel succentor eo absente, solus hymnum in medio chori incipit ; vel in minoribus festis hebdomadarius solus.

Antiphonae juxta cap. V dist. 2 imponantur cantandae in Matutinis junioribus, in Laudibus vero et Vesperis sacerdotibus, incipiendo

(a) Hs. : *conversi* ontbreekt.

a minimis, a cantore pro suo et succentore pro suo loco. Psalmi vero incipiantur verso vultu ad chorum ubi antiphona cantata est.

Versu primo psalmi cantato, discedit cantor, reverentia prius facta.

Versum ante nocturnum canant pueri ad gradus presbyterii festis duplicibus et triplicibus. Stent (a) autem in suo loco.

Lectiones canantur a junioribus ordine, loco consueto. Cœtera ut supra.

Responsoria incipiat cantor in medio chori. Versu cantatur ab eo, qui antea cecinit lectionem, et eo, qui sequentem est cantaturus, ad
Bl. 230 pulpitum //, quod in medio chori existit.

Lectiones ultimae ita disponantur, ut ultimam cantat Prior praesente Abbate ; Abbate vero absente Supprior, et sic secundum senium, ita ut regens non canat propter benedictiones.

Te Deum laudamus praeintonat cantor regenti sive Abbati sive Priori sive alii.

In Laudibus, antiphonarum et psalmorum, circa impositionem et sessionem, servetur vicissitudo in Nocturnis (b).

Pluviali utendum in duplicibus et triplicibus, etiamsi thus non adhibeatur.

Collectae decantentur ad pulpitum, duobus ceroferariis ante sacerdotem hinc inde stantibus.

Juniores ibidem canant *Benedicamus*, tam in Vesperis quam in Matutinis ; ad gradus, festis diebus ; alias, suo loco.

Ad totum responsorium stent usque ad versum.

De Prima.

Prima, praemissa statione, incipitur dato signo ; sicut et reliquae omnes horae. Cum dicitur *Confiteor* a sacerdote, conventus etiam tunc inclinet. Cum vero a conventu dicitur, sacerdos inclinet, donec pronuntiandum sit *Misereatur*. Tunc enim erigitur, conventu inclinante.

Bl. 231 // De Capitulo.

In Capitulo nulla fiat inclinatio, nisi ad nomen *Maria, Gloria, Pater noster*.

Post *Deus, in adjutorium, De Profundis*, et preces sequentes stet

---

(a) Hs. : *aliis*.

(b) Bedoeld wordt blijkbaar dat dezelfde orde moet onderhouden worden als in de Metten. — Alle deze bepalingen blijken door den compilator geresumeerd te zijn, of in korteren vorm afgeschreven.

chorus contra chorum. Antiphona *Salve Regina* vel *Ave Regina* cum collecta terminetur versis vultibus ad altare.

Terminata post *Salve* collecta, dicuntur psalmi pœnitentiales in Quadragesima, sine praemisso *Pater noster* ; quod tamen ante Tertiam dici debet.

De officio summo (a).

Cantor sive regens chorum inpiens Introitum, *Kyrie*, Graduale, Offertorium, *Sanctus, Agnus*, Communionem, aliquantulum cantando pergat antequam chorus juvet.

Ad Introitum et *Kyrie* stat chorus contra chorum, si loci situs id ferat.

Ad *Gloria in excelsis* vertunt vultus ad altare. Ad *Et in terra* reducunt vultus chorus ad (b) chorum.

Ad *Adoramus te, Gratias agimus, Jesu Christe, deprecationem nostram* inclinent se. Ad *Cum sancto Spiritu* signant se signo crucis, vertentes vultum ad altare.

Bl. 232 // *Ad Dominus vobiscum* maneant versi ad altare. Ad *Flectamus genua* chorus genuflectat. Ad Epistolam ante (c) Graduale sedeant. Et incepto Graduali, si non cantetur organis, surgant ; et stans chorus contra chorum canat. Si vero organis cantetur sedeant, usque dum *Alleluia* incipiatur. Quo incepto surgant et illud repetant, et sub versu sedeant ; ad cujus ultima verba surgant et illa absolvant, adjecta protactione. Versus vero Gradualis, cum Graduale organis cantatur (d), non canatur in choro.

Post *Alleluia* vel Sequentiam, si dicta sit, vertant vultus ad altare.

Ad titulum Evangelii signent se omnes tribus crucibus in fronte, ore et pectore. Ad *Credo* stent versis vultibus ad altare. Ad *Patrem* chorus contra chorum. Ad verba *Et incarnatus est* usque ad *Crucifixus* exclusive genuflexi permaneant. Ad *simul adoratur* inclinent. Ad *vitam venturi* vertant vultus ad altare.

In omnibus Missis *Credo* una melodia sicut et *Patrem* canatur.

Cum canitur organis ad Offertorium, sedeant usque ad Praefationem ; sin, stent ; et cantato offertorio vertant vultus ad altare, nisi sit tempus afflictionis : tunc enim genuflectunt usque ad Praefationem. Quando fit thurificatio, surgant. Ad *Gratias agamus* inclinent versus altare. Ad *Benedictus* signent se signo crucis.

(a) Hs. : *ultimo.*
(b) Hs. : *et.*
(c) Hs. : *Epistolam Graduale.*
(d) Hs. : *Cantatum.*

Bl. 233 // Sub Elevatione organa sileant, et a choro cantetur *O salutaris.* Quo absoluto, *Benedictus* canatur.

Ad *Benedictus* surgant (nisi sit tempus afflictionis, ubi manent usque ad *Per omnia* ante *Pax Domini),* et stent versis vultibus ad altare usque post *Agnus.*

Cum sacerdos sumit sacrum Corpus, genuflexi maneant usque ad secundam ablutionem, ubi incipitur communio ; quam cantant stantes chorus ad (a) chorum. Qua cantata, stant versis vultibus ad altare usque ad collectam. Inde inclinent chorus contra chorum. Hinc usque ad finem stent versis vultibus ad altare.

In Quadragesima ad *Humiliate capita vestra* inclinent. Ad horam sequentem officii (b), non datur signum pro *Pater noster,* nisi post datam benedictionem a celebrante.

De Vesperis.

In Vesperis triplicibus, cantores imponant antiphonas sacerdotibus, et regant chorum, ut in Matutinis dictum est.

In Vesperis duplicibus fiat thurificatio ad *Magnificat.* Finita thurificatione, quivis stallum suum repetat.

Collecta cantetur ad pulpitum. *Magnificat* et hymnum incipiat uterque cantor prosequente organo.

Bl. 234 // Commemorationes Sanctorum incipiant ambo cantores.

De Completorio.

Post Completorium inspergantur fratres aqua benedicta a regente ; quae aspersio fit singulis in egressu chori.

Has circa cultum divinum regulas a Capitulo Provinciali statutas et a Reverendissimo Generali confirmatas eadem authoritate servari mandamus, qua reliquas ejusdem Capituli observari praecipimus.

Datum eodem die et loco quo reliquae constitutiones nostro diplomate propria manu, sigillo sunt confirmatae, subscriptae et subsignatae.

(a) Hs. : *et.*

(b) Hs. : *officium.*

11. VERSCHILLENDE KAPITULAIRE CONSTITUTIES UIT DE JAREN 1618-1622 (1).

Bl. 143 *1. // TEMPORIS DISTRIBUTIO PRO SUEVIAE ET BAVARIAE CIRCARIIS AD MENTEM CAPITULI GENERALIS ANNO 1618* [2]*).*

Matutinae toto anni tempore media nocte distincte et devote (ex dispensatione Visitatorum, quibus id a Capitulo Generali commissum, propter litterarum studia hoc tempore maxime necessaria ; nam, ubi studia relinquuntur, Matutinae cantentur) ab omnibus legantur. Triplicibus vero et singulis octavarum Paschatis et Pentecostes diebus necnon Dominicis inter Pascha et Ascensionem occurrentibus canantur. Stationi ad dormitorii scalas omnes diligenter intersint et ordine descendant.

Hora quinta matutina mox audito signo, e lectis se proripientes, quae corpori (a) et cellae necessaria sunt, peragent ; commendationem matutinam et praeparationem ad meditationem instantem instituent usque ad medium sextae.

(a) Hs. : *corporis.*

(1) Onder dezen titel rangschikken we verschillende constituties, die blijkbaar alle bij elkaar hooren, e. w.

1. Een *Temporis Distributio* uit 1618 (Hs., bl. 143-1471,
2. Een *Temporis Distributio pro Parochis* uit 1618 (Hs., bl. 235-253),
3. Een *Temporis Distributio* uit 1618-1622 (Hs., bl. 255-259),
4. We voegen erbij een *Instructio* voor de premonstratenzer studenten aan de Universiteit te Dillingen (Hs., bl. 262-265).

(2) Zooals we hooger, bl. 97, nota 2, waarschuwden, geven we hier de *Distributio Temporis* uit 1618, welke in het Hs. vóór de dekreten van het Provinciaal Kapittel wordt gegeven. Wat betreft de stipulaties van deze dagorde, gelieve te noteeren dat ze niet louter reproduceert de door het Algemeen Kapittel van 1618 vastgestelde dagorde (zooals blijkt uit vergelijking met den tekst ervan : A A A, sectie IV, hs. nr. 240, fol. 8 v°-10 r°), doch die heeft aangepast aan de noodwendigheden der cirkarieën van Zwaben en Beieren.

A medio sextae usque ad sextam quisque in loco a Praelato assignando meditationi vacabit. Ab initio autem dicetur *Veni sancte Spiritus* cum versu et collecta *Actiones nostras*. Ea autem finita *Divinum auxilium*. Quae collectae sicut et lytaniae noctu ab eo dici debent qui est hebdomadarius.

Bl. 144 // Audita sexta, datur signum ad Primam. Sub quo, fratres sine mora ad scalas dormitorii convenientes ad praesidis signum chorum intrabunt. Primam et quae secundum temporis exigentiam annectuntur decantaturi.

A Prima absoluta usque ad medium nonae diebus geminae refectionis studiis vacabunt fratres, et Missas privatas unus post alium legent nisi alio tempore justam ob causam Superior legendas judicaverit. Diebus vero jejunii ad nonam usque erunt studia, nisi Superior propter negotia in Capitulo pertractanda citius finiri jusserit. Quod de aliis diebus similiter est intelligendum.

Media nona vel nona signum ad Capitulum dabitur. Cui succedet Tertia et diebus jejunii etiam Sexta ; tunc summum Sacrum et vel Sexta vel Nona ante refectionem extra Quadragesimam terminabitur.

His finitis, datur pulsus ad examen particulare. Quo audito, fratres in musaeo studiorum illud diligenter peragent dimidii circiter quadrantis spatio. Quo elapso, datur hora decima secundum signum ad prandium ; ad (a) quod mox stationem consuetam petent, ibidem mente recogitaturi quae carnalia desideria expellere, spiritum vero fovere poterunt, usque dum a Praeside nola refectorii ultimum signum paucis ictibus detur ; ad quod, refectorium ordine ingressi, hinc et inde stantes, mensae benedictionem praescripto more faciant.

Bl. 145 Finito prandio, templum psalmum *Miserere* // recitantes petent, ibi gratias acturi. Quibus, dum jejunium non est, nona mox succedet.

Hac finita, per quadrantem circiter colloquium spirituale circa mensae lectionem habebunt. Deinde recreatio usque ad 12mam. Qua finita, juniores qui scholas frequentant studia repetent. Reliqui vero omnes ad primam usque opera manualia, vel horti vel alterius rei, exercebunt ; de quibus disponere et providere erit Abbatis et Prioris. Recreatio tamen illa durabit usque ad medium primae, si illa recreationis hora per horam perduravit (b) ; diebus vero festis recreatio usque ad primam instituatur ; a prima usque ad medium tertiae studiis vacabitur.

Hora tertia extra Quadragesimam semper pulsus ad Vesperas

(a) Hs. : *et.*

(b) Aldus Hs. De kontekst blijkt echter te vergen : *per horam non perduravit.*

fiat. Quo audito, omnes ad stationem properabunt, inde ad chorum ordine simul ituri. Post Vesperas studiis denuo vacabunt, ita tamen ut mediae horae spatium ante cœnam nonnisi spirituali lectioni proprio spiritui accomodatae tribuant.

Hora quinta signum ad cœnam primum datur, ut fratres si quae necessaria sunt expediant et aliquam animi recollectionem instituant. Post parvum, unius *Miserere* circiter, spatium dato signo secundo in statione convenient. Post cœnam peractis gratiis, honestae recreationi locum dabunt usque ad septimam, cujus tamen primus quadrans spirituali colloquio cedet, ut in prandio. Diebus vero Sabbatinis, ultima media hora spiritualibus insumetur colloquiis. Quod colloquium pervigiliis festorum triplicium, cum sit jejunium (a), ante
Bl. 146 collectionem media sexta ad sextam habeatur. // Si jejunium non est, post cœnam ut in Sabbato fiet.

Hora septima signum ad Completorium detur. Quo finito, mox ordine bini et bini ad locum destinatum (signo prius in dormitorio dato) se conferent, examen conscientiae ibi per quadrantem facturi. Eo absoluto lytaniisque de B. V. recitatis, ab omnibus necessariis se mox expediant, ita ut ad horam octavam omnes se lectulis mandaverint.

Diebus vero jejunii recreatio a duodecima usque ad primam protrahetur. Inde usque ad medium secundae obedientiis et labori manuum insudabunt ; deinde usque ad Vesperas vel vigilias studiis vacetur.

Post Vesperas denuo ad sextam usque in libros incumbant, nisi vel exhortatio vel sanctorum distributio eodem tempore habenda sit. A media sexta (b) usque ad sextam lectio spiritualis solita fiat.

Hora sexta signum ad Completorium dabitur. Quod idem erit etiam ad collationem. Sub quo statio habetur. Finita collatione, Completorium immediate subsequetur, et reliqua ut aliis diebus.

In Quadragesima, quando vigiliae mortuorum sunt decantandae (vigiliae enim ibi incidentes cantu persolvi debent), studebunt fratres a media secunda usque ad quartam. Tunc signum ad vigilias datur. Quibus finitis, studebunt rursum usque ad sextam, mediam tamen horam spirituali lectioni attribuendo. Quodsi vigiliae mortuorum intermittuntur, ab hora quarta usque ad quintam obedientias qui habuerint exequentur, a quinta studia et lectionem resumpturi.
Bl. 147 // Singulis septimanis feria 3 et 5 recreatio erit a prandio ad

---

(a) Hs. : *cum jejunium* . . .
(b) Hs. : *medio sexto.*

Vesperas usque, ita tamen ut spiritualis de lectione mensae conferentia non omittatur, sed ea finita pulsus ad deambulationem detur.

Quae omnia et singula, praematura deliberatione habita, instituenda et omnibus sibi subditis praescribenda esse et injungenda Capitulum Provinciale judicavit prout de facto instituit, praescribit, injungit omnibus quorum interest ; serio mandans est haec rata agnoscant, cum debita veneratione amplectantur et religiosa cura ac sollicitudine tum apud se tum apud alios (ubi officium vocat) in justam et stabilem praxin dirigant. Quod ubi factum fuerit et Reverendissimi Generalis, cujus auspiciis Capitulum hoc celebratum et (a) authoritate confirmatum est, et nostrum etiam favorem paternumque animum sibi impense cumulatum experientur, et Dei immortalis singularem in hoc saeculo gratiam spiritusque solamen, in altero vero sempiternitatis aevo aeternam beatorum religiosorum laureolam consequentur.

In quorum omnium fidem uterque Praeses propria manu subscripsit et sigillo abbatiali solito munivit.

Acta in celebri B. M. Verenae Virginis cœnobio Roth 3. die Septembris et sequentibus anni a virginei partus supra millesimum sexcentesimum decimi octavi.

Bl. 235 ## 2. // *DISTRIBUTIO TEMPORIS PRO PAROCHIS 1618.*

F. Joachimus [1]), humilis B. M. et Verenae Virginis in cœnobio Roth Abbas necnon sacri Ordinis Praemonstratensis per Sueviam Visitator, omnibus sub ista Circaria quorumcumque monasteriorum parochis salutem cum paterno animi affectu.

Nequaquam nos fugit, filii in Christo praedilecti, e calido loco egressum facillime frigescere, nisi diligentissimam retinendi caloris acquisiti curam adhibeat. Et, cum vos omnes ex vere ferventi disciplinae monasticae loco (monasteria intelligimus) educti, in algentes mundi quasi lacunas salutis animarum ergo expositi sitis : ideo, ne saeculi malitia, saecularium conversatione et mundanorum hominum negotiis (quibus subinde saltem commisceri status vestri ratio exigit)
Bl. 236 lumen illud et animi ardorem // fervoremque in cœnobii calore conceptum aliqua ratione cum magna salutis jactura perdatis, sed semper vocationis vestrae et sublimitatis status in quem assumpti

(a) Hs. : *celebratum authoritate ...*

(1) Joachim Gieteler. Cfr. bl. 62, nota 3 ; bl. 40, nota 4.

estis memores vitam homine religioso dignam vivatis, aliisque moribus sanctis bonus odor Christi sitis et lucernae ardentes exemplo non minus quam verbo animas Deo lucrantes ; pro injuncto nobis a Capitulo Generali officio et potestate commissa, religiosam vivendi methodum et certas quasdam leges praescribere voluimus, quibus velut sacris limitibus conclusi in mundo non minus quam cœnobio ad disciplinae norbertinae normam vos geratis. Praecipimus itaque vobis omnibus et singulis potestate nostra ordinaria et a Capitulo singulariter nobis commissa, ut obedientiam semel in solemni professione superioribus vestris promissam attendentes, prompte fideliterque nostris hisce constitutionibus colla subdatis, et secundum eas vitae vestrae modum dirigatis. Id si feceritis, uti speramus, praeter Dei omnipotentis singularem gratiam et coronam, nostrum etiam paterni animi singularem favorem vobis accumulabitis. Sin aliquos (quod absit) earum vel contemptores aut transgressores neglectoresque exhiberi comperiemur, in eos severis pro delicti qualitate pœnis animadvertemus.

Primo statuimus et volumus cum Christo Domino ut quaeratis regnum cœlorum ; cetera enim omnia adjicientur vobis ; utque potis-
Bl. 237 simam curam in pietatem // animi et disciplinam monasticam impendatis.

Surgendi mane tempus sit hora quarta vel circiter. Modus autem tum inter surgendum tum inter vestiendum vere religiosus et ad pietatem secundum sacros libellos sit accomodatus ; cui adjungatur gratiarum actio, sui suorumque oblatio, vitii extirpandi et virtutis plantandae propositum, gratiae divinae invocatio ; ubi curandum serio ut statim ad expergefactionem fervori spiritus et praesentiae Dei alacriter studeatur.

Posthaec ad meditationem futuram digne se praeparabunt, materiam aut perlegendo aut ruminando et certum quemdam finem ex ea consequendum statuendo, v. g. fervorem animi, amorem proprii instituti, castitatis, charitatis etc. curam, hujus vel illius vitii detestationem pro materiae meditandae ratione.

A medio quintae ad quintam usque diligentissime et ardentissime meditationi intendant, curentque se in hoc sancto et pro spiritus fervore in tali periculoso statu summe necessario exercitio ita occupare perficereque ut semper in meditatione eorum exardescat ignis, qui eos a frigore tepiditatis et dissolutionum mundanarum praeservet et alios etiam divina illa flamma accendi (a) faciat. Si quem hic

(a) Hs. : *ascendere.*

dormitantem negligentemque esse ad nostram notitiam (uti de omnibus diligentissimam inquisitionem semper habebimus, et modis quidem quibus non putatur) devenerit, graves certo paenas luet.
Bl. 238 Quod si quis hujus praxis in meditando // nondum satis expertus sit, is curet ab aliquo experto in monasterio perdiscere, et librorum qui meditationem continent lectione haurire.

Materiae meditationum sunt variae : ut de fine hominis, de damnis et turpitudine vitiorum pravorumque habituum, de vita et passione Christi, vitis Beatae Virginis, SS. Norberti, Augustini aliorumque sanctorum, de virtutibus earumque pulchritudine, de beneficiis Dei tum sibi tum toti generi humano collatis, de tribus votis, de attributis divinis ; de quibus et aliis pluribus libelli pii multa. Ex his illa quisque sibi ad meditandum seligat, quibus magis se affici et spiritum juvari ac promoveri senserit, idque cum patris spiritualis consilio : hoc semper attendendo ut in via purgativa quisque bene se exerceat ac alta paenitentiae fundamenta jaciat antequam (a) ad altiora illuminativae et unitivae viae progrediatur.

Finita meditatione, ut et ante si tempus non sit nimis breve, percurrant animo breviter omnes horas, et quid in iis agendum sit quidque occurrere possit ; et ad omnia se muniant praeparentque ; tela enim praevisa minus ferient. Et praeterea scopum gloriae Dei in omni actione etc. facilius servabunt : quo unice annitendum.

His peractis, recitent devote et attente, cum animi sublevatione pro ratione versuum in cœlo, non autem praecipitanter et cum eva-
Bl. 239 gationibus seu discursibus // hinc inde, Primam, Capitulum et reliquas horas ad Vesperas usque. Cogitentque hoc opus Dei esse et pensum animae suae quotidianum. Ideo curent quam exactissime illud implere.

Finita horarum recitatione, ad sacrum Missae officium digne et devote peragendum se praeparent. In qua celebratione ut quotidiani sint, unice et paterne suademus : mire enim hoc hominis religiosi animum a peccatis praeservat et ad perfectionem provehit ; quod si tamen hoc esse non possit, ut saltem ter in hebdomada Sacrum faciant volumus.

Absoluto Sacro (in quo cœremoniae Romanae ad amussim observentur, et omnia cum debita majestate peragantur) et dicto recessu, meditationem aliquam instituant Christum cordis sui hospitem alloquendo, gratias agendo, necessitates tam suas quam sibi commissorum et totius Ecclesiae cum fiducia aperiant et commendent et

(a) Hs. : *atque.*

remedia postulent, gratiam ad munus suum digne obeundum et lucrandas animas petant et alta mente pertractent, quae piorum libellorum praxis edocet.

Caveant omnes sedulo ne impraeparati, mente dispersa et mundanis rebus occupata ad aram velut sus ad haram accedant. Post Sacrum similiter non statim ad fabulas et exteriora se effundant : quod magnum est impedimentum perfectionis ; sed collecti ad tempus apud se maneant.

Sordes item et immunditiam sacrarum vestium et vasorum etc.
Bl. 240 sedulo evitent, ut in templo omnia // auguste sint curantes.

Deinde legant per duas vel sesquihoram probatum aut clarum aliquem casistam seu alium quemcumque librum, ex quo gravi animorum curae necessaria hauriri possint.

Lectione finita poterunt tractare cum familia (si quae sunt tractanda) de re domestica, et omnia bene disponere ac providere ubique ne in labore aut aliis langueatur, perlustrare singula, quid quantumque agatur attendere, et alia quae ad bonam rei familiaris administrationem requiruntur peragere.

Ante prandium, quod ipsum de cena intelligi volumus, aliquid spirituale minimum per quadrantem legant.

Hora decima sumatur prandium parcum et religiosum ; jejuniorum vero tempore hora undecima ; nec illud umquam ultra horam prolongetur.

Post prandium usque ad primam (tempore vero jejunii usque ad secundam) honesta aliqua recreatione se recreent et circa rei domesticae necessitates disponant ac de familiae laboribus provideant.

Hora prima, jejuniorum tempore secunda, Vesperas et Completorium recitent (exceptis diebus quibus in templo recitare oportet). Tum pro concione futura studiis vacabunt probatumque aliquem auctorem legant usque ad tertiam, jejunii diebus ad quartam ; studeBl. 241 antque concionando non tam oblectare plebeculam // quam erudire, et ad pietatem, pœnitentiam, odium peccatorum, et virtutes christiano homine dignas inflammare et informare.

Caveant vero serio ne ex consuetudine quadam, absque praeparatione, studio et praemeditatione, tumultuarie concionentur et nescio quid abgarriendo confusum velut chaos populo obtrudant. Qui talis deprehendetur, pœnas dabit ; et, nisi se emendare studebit, munere suo exuetur.

Post horam lectionis usque ad quartam, vel diebus jejunii, quintam, id agant rursus (ne sint otiosi) quod rei domesticae et animae propriae maxime videbitur expedire.

Hora quarta, diebus jejunii quinta, legant Matutinas. Quibus finitis lectionem spiritualem ad animi sui excitationem instituant, in qua propriam reformationem serio spectare debent.

Omnes parochi habeant Thomam a Kempis cum duobus tomis vel libellum de imitatione Christi, Costerum, Regulam S. P. Augustini, Opticas Regularium [1]), Costeri Controversias, Binsfeldium, Toletum aliosque pro doctrinae et status qualitate. Prae reliquis curet unusquisque habere parvum libellum Jacobi Alvarez de vita religiose instituenda, e quo praxin omnium religiosarum actiorum dilucide haurient.

Absint procul ab omnibus parochis libri prohibiti, item saeculares et vani, nihil praeter spiritum vanitatis et inflationis animis religiosorum instillantes.

Bl. 242 // Sancti Augustini regulam in singulas hebdomades, Statuta Generalis et Provincialis Capituli singulis angariis diligentissime perlegant, ad eorum constitutionum normam vitam sedulo conformantes.

Circa medium sextae sumant ordinarie cenam. Post cenam honestae recreationi aut dispositioni rei domesticae indulgeant.

Circa medium octavae recitent devote rosarium B. Mariae Virginis. Tum per circiter quadrantem justum conscientiae examen instituant. Tum nocturnam Deo, Patronis commendationem offerant, et reliqua peragant quae piorum libellorum praxis circa hoc docet ; prae reliquis omnino studeant serio materiam meditationis in crastinum instituendae perlegere, et paululum antequam obdormiscant secum ruminare (a).

His peractis cubitum religiose et secundum disciplinam a piis libris praescriptam se conferant, memores recitare ter *Pater* et *Ave* cum psalmo. *De profundis* pro defunctis, et Litaniis Lauretanis pro felici morte.

Ut vero saluti parochorum nobis subditorum maxime consulamus, singulis septimanis juxta praescriptum semel saltem confiteantur. Frequentiores in tam necessario pro tali statu Sacramento esse et ipsa status ratio exigit et nos unice suademus ac cupimus ; ideoque (b), quod negotium valde arduum et in quo salus animarum consistit, doctos et probos eligant confessarios qui, zelo Deo pleni, lepram a leviori morbo internoscant.

(a) Hs. : *mandere.*

(b) Hs. : *id.*

(1) Hooger, bl. 26, nota 1.

Bl. 243 // Ut confessionis in monasterio disciplinam etiam experiantur, statuimus ut in singulos annos in monasterio compareant de peccatis suis constitutis confessariis confessuri ; per reliquum vero anni circulum, quoties ad monasterium venerint, toties ibidem confiteantur.

Quod casuum reservationem in hac confessionis materia attingit, omnes casus in Clementis VIII Constitutione reservabiles Reverendo Abbati reservantur. Ne tamen Confessionis Sacramentum a multis in odium trahatur, poterit ab iisdem reservatis absolvendi uni vel alteri ad hoc idoneo confessario copiam facere.

Casus autem reservati sunt isti :

1. Veneficia, incantationes, sortilegia.

2. Apostasia a religione, sive habitu dimisso sive retento, quando eo pervenerit ut extra septa monasterii sive conventus fiat.

3. Nocturna ac furtiva a monasterio seu conventu egressio etiam animo non apostatandi facta.

4. Proprietas contra votum paupertatis quae sit peccatum mortale.

5. Juramentum falsum in judicio regulari seu legitimo.

Bl. 244 // 6. Procuratio, auxilium sive consilium ad abortum faciendum post animatum fœtum, etiam effectu non secuto.

7. Falsificatio manus aut sigilli officialium monasterii aut conventus.

8. Furtum de rebus monasterii aut conventus in ea quantitate, quae sit peccatum mortale.

9. Lapsus carnis voluntarius, opere consummatus.

10. Occisio aut vulneratio aut gravis percussio cujuscumque personae.

11. Malitiosum impedimentum aut retardatio aut apertio litterarum a Superioribus ad inferiores et ab inferioribus ad superiores.

Ordinamus etiam ut quando ad cœnobium parochi veniunt, exhortationes conventui proponant ; idque fieri potest circa initium Capituli ; quod tantum de rebus monasticis (a) consultando institui solet et debet. Quo autem ordine inter se illas habere debeant Reverendus Abbas illis ordinabit et praescribet, et ita quidem ut videat quo singulis annis quisque unam exhortationem habeat.

Venient autem ad monasterium sex constitutis vicibus : certe primo circa festum trium Regum ; secundo, feria quinta post Cinerum ; tertio, ipso sancti Norberti festo die ; quarto, feria secunda ante D. Virginis Assumptae festum, nisi illud in Dominicam incidat, Bl. 245 tunc enim feria quinta ante festum venient ; quinto, circa festum // S. Ursulae, quando celebratur anniversarius fundatorum, fratrum

(a) Hs. : *rebus monasteriis consultando.*

etc., nisi alibi alio tempore celebretur, tunc enim secundum Abbatis dispositionem illo tempore comparebunt ; sexto, feria quinta ante Adventum.

Ad cœnobium vocati, Vesperas primas, quibus intersint, antevertant ut iis intersint ; mane sacrum legant ; in conventu (ad quem statim se conferant) reficiantur et, si commoditas sit, jaceant.

Silentium loco et tempore praescripto sub paenis constitutis observent. Refectorium in secunda mensa evitent, dum in prima refecti sunt.

Nullus haustus nec mane nec a prandio nec vesperi a cellario conventus, multo minus a cellario aulae iis porrigatur absque expressa Prioris vel eo absente supprioris facultate.

Cubiculorum omnium omnino ingressus eodem modo quo claustralibus et eadem pœna est prohibitus.

Nullas vestes ab internis mutuas sumant ; aut, si necessario sumere debent, in monasterio numquam absque expresso Abbatis consensu pernoctent.

Comessationes et potus nocturni tam in quam extra monasterium sub gravissimis pœnis prohibentur ; gravia enim inde pericula et scandala proveniunt.

Catechesin diligentissime habeant et in juventute instruenda nulli labori parcant ; fastidium cogitatione quantum boni inde promanet dispellant.

Bl. 246 // Diebus Dominicis et festis matutinas in templo recitent sicut et Vesperas tam ipsis diebus quam eorum vigiliis.

Finitis concionibus clare e suggestu germano idiomate orationem dominicam, salutationem angelicam, symbolum apostolorum, decem decalogi et quinque Ecclesiae praecepta, septem Sacramenta, septem peccata mortalia, quatuor hominis novissima recitent ut facilius illa plebs perdiscat.

Ante conciones vero sacros cantus similiter in germano idiomate tempori congruentes populo praecinant et cum illo percantent : a Paschate usque ad Ascensionem Domini *Christ ist erstanden*, a Pentecoste usque ad festum S. Joannis Baptistae *Comb heiligen Geist*, a festo S. Joannis usque ad Adventum Domini *Freue dich du Himmels Königin* aut *Ein reinem Tag nach Davids Hag*, ab (a) Adventu usque ad Natalia Christi *Vatter weiser*, ab hoc festo usque ad Septuagesimam *Der Tag der ist so freudenreich*, a Septuagesima usque ad Pascha *Die siben Wort*.

(a) Hs. : *ad*.

Populum sibi commissum frequentioris confessionis, ut quatuor summorum festorum, maxime vero omnium sanctorum, tempore peragendae serio admoneant.

Eo die quo parochiani Eucharistiam sumpserint, post Vesperas parochi flexis genibus ante altare per unum quadrantem pro gratia-
Bl. 247 rum actione piam aliquam orationem vel rosarium cum ovibus sibi // commissis recitent, ad idque sedulo eos hortentur.

Nomina baptizatorum cum patrinis etc., confirmatorum (a) et matrimonio junctorum et mortuorum in certo ad hoc deputato libro inscribant juxta Rituale Romanum : quod omnes sibi comparare studeant, et quoad omnia secundum illud se conforment.

Omnia jura parochialia ordinate et diligenter conscribant ac sedulo tamquam bona Dei defendant.

Cauponas omnes, nisi gravis causa urgeret, omnino fugiant.

Foris numquam pernoctent, nisi forte in monasterio aliquo et quidem virorum, nam monialium cœnobia strictissime penitus interdicimus, sicuti etiam litterarum ad eas missionem ; litteras vero, si quas eis moniales mitterent, ipsi aperire nullatenus audeant, sed Reverendo Abbati sub gravissima pœna eas tradere teneantur.

Absque Reverendi Abbatis licentia a parochia non absint nisi per unam noctem. Mature et tempestive domum se semper conferant. Si quis vero foris usque ad mediam (b) noctem absque gravissima causa permanserit, graviter puniatur.

Quocumque iverint aut ambulaverint, semper comitem aliquem fidelem habeant, et in divertendo recta domum absque strepitu et clamore, absque diverticulis petant, multo minus equis insidentes calcaribus eos ad saltus et cursus praeproperos exagitent.
Bl. 248 // Quando sunt in cœnobiis vel exinde ad suas parochias revertuntur, cauponas vicinas monasterio, ut alias, non ingrediantur, nec equo insidentes alicubi in publico, quod non sine scandalo fit, bibant sub gravissima pœna.

Nuptiis nec primo nec aliis diebus nec sponsalitiis intersint ; ad eas invitati (si necesse fuerit) non ancillas aut famulas sed munusculum per virum honestum transmittant.

Pecunias nec dent nec accipiant mutuas ; vasa argentea non procurent ; nec libros emant absque Reverendi Abbatis facultate.

Circa festum trium Regum reddant specialissimam rationem de omnibus acceptis et expensis nihil, sub pœna proprietarii, reticendo, offerendo simul catalogum totius suppellectilis.

(a) Hs. : *confessorum.*
(b) Hs. : *multam.*

Qui vero aliquid suadente diabolo reticuerint, ipsorum post obitum gravabitur conscientia, quia defraudant creditores suis bonis ; et, si innotuerit, asinina plectentur sepultura, privati communibus Ordinis suffragiis officiisque.

Abstinentias Ordinis solitas et injunctas sicut et jejunia sub iisdem quibus claustrales pœnis diligenter observent.

Habitum gerant claustrali per omnia similem et caveant serio ne illum umquam deponant.

Sodalitium B. M. V. Rosarii, ubi habetur, diligenter suis paro-
Bl. 249 chianis explicent, et plebem // ut eidem suum nomen inscribendum det adhortentur.

Quando veniunt ad monasterium, sint ipsorum colloquia non nugatoria (nedum detractoria), non de rebus novis aut mundi vanitatibus vel secularibus, sed religioso homine dignis, quia nugae in ore saecularis sunt nugae, in ore vero sacerdotis praesertim religiosi blasphemiae.

Si quid justarum querelarum aut gravaminum habeant, eas non apud aequales sed apud Superiores vel in vel extra Capitulum submisse et honeste deponant.

Familiam alant probam et honestam, atque eo indefesse dirigant ut vitam ducant piam et honestam. Cultui divino omnium diligentissimi (a) intersint. Mane et Vesperi flexis genibus Deo se commendent, et cetera omnia ; et post opus manuum orent, etc. ; refecturi et refecti stando precationem peragant ; diebus Sabbatinis et sanctorum festorumque pervigiliis noctu antequam cubitum eant accenso benedicto lumine unum Rosarium in D. Virginis honorem orent. Ad quae omnia diligenter instruendi sunt. Nec patiantur parochi si mane statim et vesperi a cena antequam se ad lectum parent de rebus nugatoriis vel illicitis loquantur. A juramentis omnibus severe eos cœrceant.

Famulus vel famula, qui diebus dominicis aut festis propter domus custodiam sacro interesse non potuit, alio die in hebdomade Sacrum audiat.

Bl. 250 // Sint pii et pacifici, ut Deus pacis semper sit cum ipsis.

Suspectas personas quascumque vel male apud alios audientes ad conservandam religiosam famam nusquam apud se esse patiantur, nisi severas pœnas incurrere velint ; et, si in famulitio tales sint, vel fiant, ocius domo pellantur.

Claves cellae vinariae nequaquam ancillis aut famulis concedan-

---

(a) Hs. : *diligentissimę.*

tur, sed eas parochi apud se retineant et ipsi inde ferre, quod opus est, studeant.

Famulos et servos seu affines seu consanguineos in victu non lautius quam alios tractent, justa mercede illis non denegata.

Humani sint ad omnes tam domesticos quam extraneos ; arguant, obsecrent, increpent in omni patientia et mansuetudine.

Cogitent serio non tantum pro seipsis, sed etiam pro grege sibi commisso in magno illo judicii die Deo, severissimo malorum vindici, in cujus manus viventis incidere horrendum est, strictissimam rationem reddituros, ante cujus tribunal ut neque macula neque ruga sed universae mentis pulchritudo in vobis possit apparere, sic studete vos per has constitutiones componere. Animabus enim vestris, filii dilecti, laetitia cordis nostri, corona nostra et gaudium nostrum, non solum medicamenta sed et ornamenta desideramus providere. Cupimus enim et studemus cum S. P. Augustino dissuta consuere, conscissa sarcire, vulnerata curare, abluere sordida, reparare per-
Bl. 251 dida // eaque, quae sunt integra, spiritualibus ornare margaritis. Nos enim margaritas de paradisi patria vobis donare cupientes, nullam mercedem in hoc saeculo optamus recipere nisi quod, quae et cum Dei adjutorio secundum vires operibus adimplere semper studeatis. Donet igitur Dominus, filii charissimi, quos tamquam animarum mater iterum perturire gestimus donec formetur in vobis Christus, ut observetis haec omnia tamquam spiritualis pulchritudinis amatores, non tamquam servi sub lege, sed sicut liberi sub gratia constituti. Haec enim ad Dei omnipotentis gloriam totiusque cœlestis curiae honorem, aedificationem proximi, Ordinis decorem propriarumque animarum salutem in nomine Christi fideliter et pie observantes, et vos proficietis, et nobis non parva erit laetitia de vestra salute, et Deus aeternam tamquam fidelibus servis imponet vobis coronam. Amen.

In quorum fidem majorem et robur unicuique ex vestris cœnobiis exemplar transmissum propria manu subscriptum, sigillo nostro consueto munivimus ; quod descriptum et Reverendi Abbatis vestri sigillo munitum, eamdem fidem apud vos obtineat quod nostrum proprium.

Acta in nostro B. M. et Verenae Virginis cœnobio Rothensi anno millesimo sexcentesimo decimo octavo.

fr. Joachimus,
Abbas Rothensis et Ordinis Praemonstratensis per Sueviam Visitator.

Bl. 252 // *Appendix pro iis qui duo simul habitant.*

Ubi duo vel plures simul habitant, volumus ut horas canonicas praescripto tempore simul recitent ; in litteras incumbant ut suis ovibus cum fructu praeesse possint ; in communi vivant ; parochus socio vel sociis de necessariis provideat ; nullam penitus pecuniae quotam concedat ; oblationes et similia sub pœna proprietarii parocho semper integre statim postquam eas coadjutores seu sacellani receperint, tradant, nec coadjutor ullas penes se asservet pecunias.

Rem domesticam et familiam curabit solus parochus ; si quid erit quod socius ferre non possit, ad parochum id referat : quod ipse, si justam querelam videat, digne emendabit.

Ubi parochus familiae rem disponit, iis horis socius, nisi studere malit, opere aliquo manuali se occupet.

Ancillae duae vel famuli simul quotidie lectos sternent totius domus (nisi religiosus malit suos ipse sternere, quod ei suadetur), itemque cubicula omnia, hypocausta et vestes sordidas purgabunt.

Coadjutor sine facultate parochi nusquam exeat. Ad filiales autem ecclesias justam ob causam egressus, tempestive sine strepitu et clamore et hospitibus revertatur. De cibis apponatur quod commode haberi potest.

Bl. 253 // Numquam a parochia ambo absint, nisi sint in loco valde vicino vel ab Abbate ad monasterium vocati.

Volumus ut parochus diligentem habeat inspectionem super vitam et mores coadjutorum suae parochiae, cum hos in omnibus licitis parocho subjectos esse, praesertim vero quoad curam animarum, declaremus ; fraterne ab ipso parocho moniti, fraterne omnino suscipiant, ut lex divina et Regula nostra exigit. Quodsi correpti murmuraverint vel grave quid perpetraverint, Reverendo Abbati insinuandum sine mora sub gravissima pœna statuimus, et ut Abbas rem secundum jus et equitatem dijudicet et puniat injungimus. In quibus omnibus parochus et suam conscientiam sciat oneratam, cum non tantum pro se sed etiam pro sociis sibi commissis sit Deo redditurus rationem.

Bl. 255 3. // *TEMPORIS DISTRIBUTIO PRO SUEVIAE CIRCARIA, secundum mentem Capituli Generalis anni 1618 et Provincialis anni 1622 celebrati ad B. Virginem et Verenam* (1).

Matutinae toto anni tempore media nocte distincte et devote ex dispensatione Visitatorum (quibus id a Capitulo Generali commissum propter litterarum studia hoc tempore maxime necessaria ; nam ubi studia relinquuntur, Matutinae cantentur) ab omnibus legantur, triplicibus vero canantur. Stationi ad dormitorii scalas omnes diligenter intersint et ordine descendant.

Hora quinta matutina, mox audito signo, e lectis se corripientes quae corporis et cellae necessaria sunt peragent, commendationem matutinam et praeparationem ad meditationem instituant usque ad medium sextae.

A medio sextae usque ad sextam quisque in loco sui musaei, reductis aut sublatis cortinis, meditationi vacabit. Ab initio autem dicetur *Veni sancte Spiritus* cum versu et collecta *Actiones nostras* (a) ; ea autem finita *Divinum auxilium*. Quae collectae et lytaniae noctu ab eo dici debent qui est hebdomadarius.

Bl. 256 // Audita sexta datur signum ad Primam, sub quo fratres sine mora ad scales dormitorii convenientes ad Praesidis signum chorum intrabunt, Primam et quae secundum temporis exigentiam annectuntur decantaturi et in Quadragesima Psalmos pœnitentiales lecturi.

A Prima absoluta usque ad medium nonae diebus geminae refectionis studiis vacabunt fratres et Missas pravatas unus post alium legent nisi alio tempore ob justas causas legendas judicaverit Superior et propter (b) negotia in Capitulo tractanda citius finiri jusserit ; quod de aliis diebus etiam est intelligendum. Diebus vero jejunii ad nonam usque erunt studia. Media nona vel nona signum ad Capitulum dabitur, cui succedet Tertia et diebus jejunii etiam Sexta, tunc summum Sacrum et vel Sexta vel Nona ante refectionem ante Quadragesimam terminabitur.

His finitis datur signum ad examen particulare. Quo audito fratres in musaeis studiorum illud diligenter peragent, dimidii circiter quadrantis spatio. Quo elapso datur hora decima secundum signum ad

(a) Hs. : *collecta et actiones nostras.*

(b) Hs. : *superior propter ...*

(1) Hier wordt vermelding gemaakt van een Provinciaal Kapittel, in 1622 gehouden in de abdij van Roth. De serie der *Capitula Provincialia Sueviae* bevat echter de akten van dat kapittel niet.

prandium ; ad quod mox stationem consuetam petent, ibidem mente recogitaturi quae carnalia desideria expellere et spiritum fovere poterunt, usque dum a Praeside nola refectorii ultimum signum paucis ictibus detur : ad quod refectorium ordine ingressi (a), hinc et inde stantes mensae benedictionem praescripto more faciant.

Bl. 257 // Finito prandio psalmum *Miserere* recitantes, templum petent ibi gratias acturi ; quibus, dum jejunium non est, *Nona* mox succedet. Hac finita per quadrantem circiter colloquium spirituale circa mensae lectionem habebunt. Deinde recreatio erit usque ad primam ; in qua, praesertim si tempus prolixum sit, in dispositione Abbatis vel Prioris erit providere de labore manuum, vel diebus festis et dominicis de occupatione competente. A prima usque ad medium tertiae studiis vacabitur. Deinde vel obedientiae vel labores manuum vel studia peragentur.

Hora tertia, extra Quadragesimam semper pulsus ad Vesperas fiat. Quo audito, omnes ad stationem comparebunt, inde ad chorum ordine simul ituri. Post Vesperas studiis denuo vacabunt, ita tamen ut mediae horae spatium ante cenam nonnisi lectioni spirituali proprio spiritui accomodatae attribuant.

Hora quinta, signum ad cœnam primum datur, ut fratres, si quae necessaria habent, expediant et aliquam animi recollectionem instituant. Post parvum unius circiter *Miserere* spatium dato signo secundo in statione convenient, sese ante et post cœnam sicut de prandio dictum est accomodaturi.

Post cœnam peractis gratiis honestae recreationi locum dabunt usque ad septimam, cujus tamen primus quadrans spirituali colloquio cedet ut in prandio ; diebus vero sabbatinis media hora ante

Bl. 258 Completorium //spiritualibus colloquiis consumetur. Quod colloquium in pervigiliis festorum triplicium, cum jejunium est, ante collationem media sexta ad sextam habeatur ; si jejunium non est, post cœnam ut in sabbato fiet. Hora septima signum ad Completorium detur. Quo finito mox ordine bini ad locum destinatum (signo prius in dormitorio dato)se conferant, examen conscientiae facturi ibi per quadrantem. Quo absoluto recitatisque litaniis B. V., ab omnibus necessariis se mox expedient ita ut ad horam octavam omnes se lectulis commendaverint.

Diebus vero jejunii recreatio usque ad secundam protrahetur ; inde usque ad Vesperas vel vigilias studiis vacetur. Post Vesperas denuo ad sextam usque in libros incumbant, nisi vel exhortatio vel

---

(a) Hs. : *ingressui* . . .

sanctorum distributio eodem tempore habenda sit. A medio sextae autem usque ad sextam lectio spiritualis solita fiat. Hora sexta signum ad Completorium dabitur ; quod idem erit etiam ad collationem, sub quo statio habetur. Finita collatione Completorium immediate subsequetur ; et reliqua ut aliis diebus.

In Quadragesima quando vigiliae mortuorum sunt persolvendae, studebunt fratres a secunda usque ad medium quartae ; reliqua
Bl. 259 media hora vel obedientiis vel labori manuum tribuatur. // Hora quarta signum ad vigilias datur. Quibus finitis, studebunt usque ad sextam, mediam tamen horam spirituali lectioni attribuendo. Quodsi vigiliae mortuorum intermittantur, a media quarta usque ad mediam quintam respirabunt vel obedientias qui habuerint exequentur ; a medio quintae, etiam diebus recreationum, studia et spiritualem refectionem resumpturi.

Singulis septimanis feria tertia et quinta recreatio erit a prandio ad Vesperas usque, ita tamen ut spiritualis de lectione mensae conferentia non omittatur ; sed, ea finita, pulsus ad deambulationem detur.

Bl. 262 ## *4. // INSTRUCTIO FRATRUM PRAEMONSTRATENSIUM DILINGAE STUDIOSORUM (a).*

Quoniam religiosi e claustris ad academias emissi saepenumero ad liberius vivendum, si non impelli, tentari tamen solent eaque libertate ut plurimum abutuntur, ut inde exspectatus ab eis fructus pereat aut non tantus quantus merito sperabatur appareat : quosdam quasi cancellos monitorum nostris fratribus circumponendos duximus, quibus arctius constricti securius vivant et proficiant studiosius. Licet enim academicis abundare praeceptis possint et satis ad omnem virtutis studiorumque cultum institui, speramus tamen illas patrum academicorum institutiones, non modo non impediri, sed juvari plurimum posse si etiam nostra Dilingae studiosos voluntas his litteris consignata accedat ; cum praesertim ad id nos paternus amor et visitationis cura constringat, et parentum solemni more filii ad scientias addiscendas non sine bonis admonitionibus dimittantur : quae tanto altius descendere in animos filiorum solent

---

(a) Vóór deze *instructio* geeft het Handschrift, bl.259-261, een *Disciplina studii theologici quam B. Aloysius Gonzaga adhibuit*, welke met de Premonstratenzers niet rechtstreeks relatie heeft, en waarvan we trouwens den louter ascetischen tekst overslaan.

tantoque manifestius in opus prodire, quanto amor in patrem altio-
Bl. 263 res in filiorum pectoribus // radices agit.

Itaque paucula subjungimus, quae memori mente servari observarique a nostris fratribus volumus ; tum nostrae, tum ipsorum, tum ipsius academiae causa : nostrae quidem, quia illorum profectu gaudemus et frui expectamus ; ipsorum, quia quod sibi ipsis araverint, severint, laboraverint, sibi ipsis et metent ; academiae demum, quia illa tum denique finem suum assequitur, si a se optimos et doctissimos dimittat. Quod omnino praeceptis nostris hisce et celebris academiae laboribus fratrumque sedulitate effectum iri credimus.

Studeant ergo fratres nostri academici :

1° ut lectioni tum Regulae, tum librorum spiritualium a patre spirituali commendatorum incumbant quotidie quadrantibus duobus : uno quidem proxime post Sacrum, altero post Vesperas dictas ; ita tamen ut hoc posteriore quadrante ante lectionem faciant examen diurnum tum generale tum particulare. Diebus autem dominicis, cum plus habeant commoditatis tempore divinorum officiorum plus quoque huic pio studio temporis impendent. Pergratum esset, ut Deo ita Superioribus (a), si juxta ordinis constitutiones quotidie darent orationi mentali semihoram ; id quod fieri potest si mane quadrante prius quam ceteri se expedirent.

2° ut Confessionem et Communionem octavo quoque die religiose obeant.

3° ut haustus furtivos, pecuniae asservationem privatam aut litterarum receptionem aut missionem sine (b) Superiorum permissu
Bl. 264 caveant. Itaque (c) si pecuniae aut // alia munuscula aliunde mitterentur, illa apud P. Regentem ejus approbatione in communem aut (d) honestum usum, praesertim librorum utilium et maxime spiritualium expendenda deponentur. Litteras vero quod attinet, sigillo collegii S. Hieronymi signabunt, et quidem modo ordinario ubi ad praelatos et superiores dirigentur ; ubi vero dirigentur ad alios sive religiosos sive saeculares litterae alio in volucro claudentur, ita ut litterae inscribantur iis ad quos dirigantur, involucrum vero Patribus Prioribus monasteriorum illorum sub quorum obedientia vivant. Quodsi litterae ad propria monasteria ob incommoditatem mitti commode non possunt, eas P. Regens leget ; qui lectas tradere

---

(a) Hs. : *superioribus foret* ...
(b) Hs. : *in* ...
(c) Hs. : *In re* ...
(d) Hs. : *et* ...

aut non tradere ex commissione DD. Praelatorum poterit, prout in Domino videbitur.

4° ut fugiant familiaritates singulares et nimias conjunctiones ad eos, qui tepidi in devotione, ignavi in litteris et inobedientes ac murmuratores aliorumque praesertim Patrum Societatis oblocutores existunt ; iisque murmurationibus aut dissensionibus quibuscumque nequaquam consentiant aut sese immisceant, sed malint semper Patrum causae tamquam boni filii quam discolis adhaerere.

5° ut crebrius cum confessariis etiam extra confessionem de toto animae statu sincere agant eisque in omnibus obsequantur ; cum quibus proinde haec puncta, ut eo constantius in executionem deduci queant, descripta dabuntur.

Bl. 265 6° ut // habitum semper integrum et monasticum gestent.

7° ut conversationes et deambulationes cum saecularibus ut perniciosissimas penitus fugiant, nisi cum expressa Superiorum venia et ex causa gravi et urgente : quae iisdem veraciter aperienda erit.

8° ut exercitia spiritualia, si commode potuerint, singulis annis semel saltem per octiduum non omittant.

9° denique, ut suavius omnia praedicta et efficacius observentur, fratres singuli singulis trimestribus ad adm. R. D. Visitatorem perscribant, quomodo tum praedicta puncta a singulis serventur, num (a) in studiis atque (b) virtutibus in Domino procedant ; quod ipsum ut semel atque iterum fiat a P. Regente vel Praefecto vel alio Rectore assignando vehementer optamus.

In quorum fidem praesentem chartam consueto nostro sigillo munivimus et nostra manu subscripsimus in cœnobio nostro Rothensi.

(a) Hs. : *tum* ...

(b) Hs. : *aliisque* ...

12. PROVINCIAAL KAPITTEL VAN ZWABEN. — MARCHTALL, 26 JUNI 1623.

Bl. 267 *1. // RECESSUS ET ORDINATIONES CAPITULI PROVINCIALIS CIRCARIAE SUEVIAE ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS HABITI MARCHTALLI ANNO 1623 DIE 26 JUNII.*

Capitulum Provinciale nomine et authoritate admodum R. D. Domini celebris cœnobii S. Mariae et Verenae in Roth Abbatis et Suevicae Circariae Visitatoris amplissimi (1) in inclyto monasterio Marchtallensi anno 1623 vigesimo sexto Junii et sequentibus celebratum, cui eodem admodum R. D. Domino praesidente Visitatore, ejus Circariae interfuere admodum Reverendi Domini Abbates cum suis Prioribus.

Adm. R. D. Vitus (2), Abbas Urspergensis,
Adm. R. D. Michaël (3), Abbas Roggenburgensis,
Adm. R. D. Matthaeus (5), Abbas Sorethanus.
Adm. R. D. Joannes (6), Abbas Marchtallensis,
Adm. R. D. Joannes Christophorus (4), Abbas Minoraugiensis,
R. D. Laurentius (7), Praepositus Omnium Sanctorum,

---

(1) Joachim Gieteler. Hooger, bl. 40, nota 2.

(2) Vitus Schönhainz, een zeer ontwikkeld man, prelaat van Ursperg sinds 1617 ; nam ontslag in 1628 ; overleed in 1633 *a milite Sueco glande trajectus in odium fidei.* C. Hugo, *Ann.*, bd. II, kol. 1155 ; L. Goovaerts, *o. c.*, bd. II, bl. 157.

(3) Michael Probst. Hooger, bl. 40, nota 3.

(4) Joannes Christophorus Hardtlin, S. T. D., prelaat van Minderau, 1617-1654. C. Hugo, *ibid.*, kol. 201-202.

(5) Mattheus Rorer, abt van Schüssenried na de ontslagname van Martinus Dietrich, 1621. Rorer nam zelf ontslag op 4 November 1653 en overleed 7 December 1654. C. Hugo, *Annales*, bd. II, kol. 830.

(6) Joannes Engler. Hooger, bl. 40, nota 6.

(7) Laurentiuis Scheffler, proost van Allerheiligen van ca. 1613 tot 1639. C. Hugo, *ibid.*, kol. 459.

R. D. Adamus Degen, Prior Urspergensis,
Bl. 268 // R. D. Joannes Kopp (1), Prior Roggenburgensis (a),
R. D. Norbertus Molitor (2), Prior Rothensis,
R. D. Adamus Foeter, Prior Augiensis,
R. D. Matthias Binder (3), Subprior Sorethanus,
R. D. Conradus Kner (4), Prior Marchtallensis,
R. D. Joannes Rotheim (5), Capituli Secretarius, Rothensis.

Implorato S. Spiritus auxilio ac perbrevi ad admodum Reverendos Dominos Abbates adhortatiuncula habita tractandis materiis convenienti, serio de negotio actum fuit quod monasterium S. Lucii, Churwaldense et Praeposituram S. Jacobi in Pretigou (b) (6) concernebat (quae (c) tandem post multorum annorum curricula, Grisonibus bello devictis et hereticis expulsis, ex hereticorum faucibus anno 1622 Dei clementia erepta sunt), ut ea rursus nostro sacro Ordini Praemonstratensi unirentur ; praesertim ob eam causam quod illa jam sponte a multis et magnis dominis offerantur ; quae gratia si rejiciatur, antiqua haec Ordinis nostri cœnobia in aliorum manus devenient. Quapropter necessario faciendum videbatur ne oblatum hoc beneficium contemneretur, sed potius idonei homines religiosi dictis locis praeficerentur, qui et vita et doctrina seductos reducerent. Quia vero grande hoc negotium absque pecunia et

(a) Hs. : *R. D. Kopp, Roggenburgensis.* Zie verder nota 1.
(b) Hs. : *Prettengeij.*
(c) Hs. : *quod.*

(1) Joannes Kopp, prior te Roggenburg, later administrator van St. Luzi bij Chur. Hij overleed in 1661. L. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 140 ; C. Hugo, *ibid.*, kol. 107.

(2) Hooger, bl. 93.

(3) Matthias Binder werd prior te Schüssenried in 1627, en in 1653, na het ontslag van Rorer, prelaat. Hij overleed op 11 Januari 1656. L. Goovaerts, o. c., bd. I, bl. 61.

(4) Kneer werd prelaat van Marchtall na den dood van Joannes Engler, in 1637. Hij overleed na een zeer verdienstelijk abbatiaat in 1661. C. Hugo, *ibid.*, kol. 143-144. P. Seb. Sailer publiceerde in 1771 een interessant boek onder titel *Das jubilierende Marchtall, oder Lebensgeschichte des Hochseligen Konrad Kneers* enz.

(5) Joannes Rotheim, van wie de naam eigenlijk Joannes Kalb luidde, was een vooraanstaand religieus te Roth. Was o. m. aanwezig bij het Algemeen Kapittel van 1618. L. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 430 ; bd. II, bl. 113. Hooger, bl. 93, nota 3.

(6) Er is spraak van de proostdij S. Jakob nabij Pretigou in het bisdom Chur. C. Hugo, *Annales*, bd I, kol. 851 noemt dit klooster *S. Jacobus in Rhucantiis.*

sumptibus nec incipi nec feliciter perfici potest, ideo multis nummis parcendum erit ; et ne Sueviae Circaria nimium oneretur, consultum
Bl. 269 videbatur ut religiosus et reverendus Pater // Georgius Omnium Sanctorum Prior ad admodum R. D. Vicarium mitteretur, qui totam causam apud eumdem ageret et Bavaricam Provinciam minimum ad idem onus sustinendum suaviter pelliceret. Manebunt tamen cœnobia obstricta ut, si ad meliorem et ditiorem statum redierint, sumptus restituant. Ne vero in hoc negotio Ordinis honorem et animarum salutem indormiremus, admodum R. D. Praesuli Roggenburgensi injunctum fuit ut, incidente necessitate et occasione, negotium hoc apud Reverendissimi et Illustrissimi Archiducis Leopoldi commissarios perurgeret, alia bona repeteret, quidquid in tam serio negotio Ordinis ornamento et emolumento agendum putaverit.

Venit 2° in disceptationem SSmi nostri Gregorii XV edita Bulla in qua omnium Ordinum exemptorum exemptionis privilegia penitus tolli videntur : quidnam circa eam esset statuendum, praesertim cum illius tenor in totius monasticae religionis ac status ruinam vergat. Conclusum ut totum negotium ad Rmum Generalem et Vicarium deferretur, qui Romae diligentissime et serio causam agerent vel saltem istis Provinciis, in quibus exemptionis privilegia adhuc vigent, agendi potestatem concederent : nisi enim hanc facultatem in litteris exhibere possimus, Romae non audiremur.

Cum schedarum vinariarum abrogatio Dilingae magnam animorum dissensionem et morum perturbationem inter fratres excitaverit ac
Bl. 270 veneranda // Congregatio ad admodum Reverendos Abbates perscripserit ut schedarum usus, pax et tranquillitas induceretur, admodum Reverendi Domini Abbates consultum (a) se facturos arbitrabantur si unum alterumque ex Patribus Societatis Superiorum proximis vacationum diebus Dilingae vocarent, cum quibus omnia serio tractarentur quae ad pacem rursus inferendam et discordiam expellendam optime facere videbuntur.

Ut autem Dilingani nostri religiosi intra monasticae disciplinae ac religiosae vitae limites cœrceantur consultum imo necessarium videbatur ut Reverendos Societatis Patres suos Superiores revereantur et leges ante annum praescriptas ad amussim observent.

Dum fratres rus ambulant reversi vini aut cerevisiae haustum in silentio in refectorio sumant.

Cum honorum sint gradus diversi et distinctis vocabulis religiosi nuncupentur, ut qui sunt sacerdotio inaugurati Patris nomine, reliqui dictione fratris compellentur.

(a) Hs. : *Abbates se facturos...*

Quando festus dies trium lectionum in feriam tertiam, quintam vel sabbathum incidit, tunc ultimum sacrum de sancto, medium pro defunctis habebitur, sacrumque de Patrono, B. V. et Corpore Christi cedet.

Cum in Novo Missali gravissime mandetur ne alio quam hoc utamur, et episcopi aeque serio mandent ut vel Romanum vel episcopatus usurpetur, quaesitum quonam Missali parochi foris resi-
Bl. 271 dentes // uti debeant ? Conclusum, cum Ordinis Missale ad Romanum prope accedat, utroque parochos uti posse.

Ritus Romani, Romanae cœremoniae in Missa, processionibus, benedictionibus serventur.

Mandatur demum ut Patres Priores sedulo curent ut tum hae tum aliae Provincialium Capitulorum constitutiones diligentissime observentur, sedulamque curam juventutis gerant ut debito modo in omnibus educetur.

2. *ANNOTATIONES ALIQUORUM PUNCTORUM CIRCA STATUTA CUM GENERALIA TUM PROVINCIALIA, FACTAE IN MONASTERIO MARCHTALLENSI ANNO 1623, 26 JUNII* (a).

1° Propositum an pro recuperandis monasteriis circa Curiam sit colligenda contributio ? Responsum est affirmative.

2° Quaesitum est an Bavari similiter ad hoc negotium sint commovendi ? Item utrum Reverendissimo D. Vicario sit notificandum ? Responsum affirmative.

3° Decretum est ut P. Prior monasterii Omnium Sactorum depu-
Bl. 272 tetur ut cum litteris creditoriis ad Vicarium // nostrum proficiscatur.

4° An pro recuperandis, restituendis monasteriis supradictis Abbates velint subministrare religiosos ? Responsum quod sic, sed de personis determinatis nil decretum.

5° Nominatus est R. D. Abbas Roggenburgensis ut ipse nomine omnium Abbatum (b) apud serenissimum Archiducem Leopoldum pro restitutione monasteriorum agat.

6° Datae sunt illi litterae patentes etcreditoriae.

7° Lectum est mandatum et Bulla Pontificia continens revocationem privilegiorum. Super hoc visum est consultum id significare Reverendissimo Generali ut ipse hac in re agat vel potestatem nobis agendi faciat.

(a) Het *Hs.* herhaalt nogmaals *Actum 26. Junii anno 1623 in monasterio Marchtallensi.*

(b) Hs. : *Abbatem.*

8° Lectae sunt litterae congregationis Dilinganae de vinariis schedis.

9° Lecta sunt statuta Dilingana pro Praemonstratensibus (a) solis facta.

10° Anniversaria omnium monasteriorum diligenter notentur et Visitatori suo tempore monstrentur.

11° Vigiliae fratrum in depositione, septimo et trigesimo decantentur una cum commendationibus et Missa.

12° Post festum S. Gregorii et Trinitatis neque Missa neque vigiliae decantentur.

Bl. 273 // 13° Potus pomeridianus fiat in refectorio cum silentio ; ultra mediam mensuram nulli administretur, sed pro discretione Abbatis et pro cujusque indigentia.

14° Sacerdotes vocentur Patres, professi vero fratres.

15° Quando officium est trium lectionum incidens v. g. in feriam tertiam, quintam et sabbathum, tunc Missa Matutinalis fiat pro defunctis et Summum Sacrum de sancto, sacrumque de patrono, B. V. et Corpore Christi cedet ; si autem festum sit novem lectionum, tunc in Missa Matutinali fiat Missa votiva.

16° Quando incidit octava, quae habet officium canonicum, et quando in illa octava leguntur vigiliae mortuorum et simul illa die incidit festum trium lectionum, tunc Missa Matutinalis erit pro defunctis et in Summo Sacrificio fit commemoratio de sancto trium lectionum.

17° Post Resurrectionem Domini in Dominicis cantetur Summum Sacrum de Resurrectione, quia est duplex ; in Missa vero Matutinali cantetur de Dominica.

18° Diebus Veneris statim post proclamationem dicatur *Confiteor*, et post *Misereatur* dicatur modo psalmus *De profundis*, ut sic mortificationem specialem sequatur immediate generalis.

19° Commemoratio de Resurrectione resumatur diebus sabbatinis et Dominicis post resurrectionem Domini ; et propterea in annotationibus Capituli deleatur contrarium.

l. 274 20° Rubricae Breviarii particulares sequendae, // praesertim ubi subinde generalibus adversari deprehenduntur (b).

21° In Constitutionibus deleatur quod ante Vesperas festorum triplicium sit dicendus versus *Ave Maria*.

(a) Hs. : *Praemonstratensis*.

(b) Aldus het Hs. Is vermoedelijk niet *non* of *numquam* vergeten, zoodat de volzin een tegenovergestelde beteekenis heeft ?

22° Item delendum quod cursus B. Virginis in octava Corporis Christi sit legendus, quia est contra novum Breviarium.

23° Missale Romanum usurpari potest in parochiis propter populum et cœremonias ab eo jam usu receptas et alias causas ejusmodi.

24° Quando est tempus afflictionis et incidit festum alicujus sancti, tunc in Missa, mutato colore, mutatur et cantus (i. e. tempore Adventus et Quadragesimae), et *Gloria in excelsis* et *Credo* pro tempore et festi qualitate sumitur.

25° Rubricae Missalis Romani usurpentur, eo quod in nostro Missali desunt rubricae.

26° Tituli mensae abrogatio limitata est ad alienigenas, non autem ad subditos.

27° Ritus Romani ac Romanae cœremoniae in Missa, Processionibus et benedictionibus serventur.

Bl. 275 // *3. ABUSUS SCHEDARUM VINARIARUM*

Partitio. Sciendum est ex schedis vinariis quasdam ordinarias, quasdam extraordinarias.

Ordinariae vocabantur 1° quae omnibus per singulas hebdomadas concessae binae ; 2° quae universis quot mensibus sed inaequaliter puta quibusdam diebus (a) ; 3° quae praecipuis per annum festis Paschae, Pentecostes et aliis ; 4° quae hilarioribus nonnullis, ut Martinalibus, Regalibus, Lucalibus etc. Hae inquam omnes tametsi ordinario vini modo singulis assignato, aliis dimidiae mensurae aliis quadrantis vel sesquiquadrantis, accederent, ordinariae tamen vocitatae.

Extraordinariae, quae variis titulis et rationibus aliis impetratae. Possunt hi tituli hac velut in tabula spectari : 1. propter sacrificaBl. 276 tionem, 2. venae sectionem, 3. disputationes scholasticas, // 4. declamationes, 5. cantum, 6. patronos cubiculi et hypocausti, 7. patronos Ordinis, 8. xenia et strenas annuas, 9. S. Nicolai festivitatem, 10. jejunii tempus ad confirmandum stomachum, 11. aestatis calorem et aestum, 12. tempus vacationum, 13. examina, 14. gradus philosophicos aut theologicos, 15. magistratum congregationis recens creatum, praefectum et assistentes, 16. ministerium mensae, 17. lectionem supra mensam, 18. altaris exornationem, 19. vehementius aliquod corporis exercitium (ambulationem), 20. natales P. Regentis, Subregentis, praefectorum, 21. adventum vel discessum aliquorum

(a) Het Hs. geeft *in margine* een lijstje als volgt : *Cuncti per mensem. (8 12) (14 16) 16 20 22 24.*

Bl. 277 ex ipsis, 22. visitationem amicorum, 23. nuntios, // 24. corporis imbecillitatem et invaletudinem, 25. dialogos et actiones in scena exhibitas. 26. Nec solo potu contenti, et fercula carnium ciborumque aliorum intra cœnam et prandium efflagitarunt et consecuti sunt usque ad novi Rectoris adventum ; in qua vel compotatione vel commessatione nonnulli quatuor ipsas horas consedere, ita ut unus aliquis in huiusmodi merenda duas facile mensuras exhauserit. 27. Cum non ita pridem aliqui vini haustum petiissent a P. Regente, concessit singulis quartam mensurae partem. Illi, pro gratiarum actione indignationem rependentes, carere se malle asseruerunt quam tantillum accipere quo fauces vix irrigare et abluere possent. 28. Huc pertinent haustus furtivi, qui domi fieri solent vino quacumque arte procurato. 29. Digressiones ad cauponas in urbe et pagis vicinis.

2. *Fraudes* praecipue quadruplices : 1. per schedas quas vocant cœcas ; 2. praecissas ; 3. per crimen falsi seu falsificationem sigilli Patris Regentis ; 4. per alieni nominis suppositionem.

Bl. 278 Cœcas vocant, quae sigillo destitutae per hiemis // tenebras et obscuritatem facile pro veris obtruduntur, famulis maxime occupatis in frequenti ministerio. Praecissae (a) sunt cum schedam pro charta v. g. et atramento obsignatam in vinum convertunt. Falsae quae veri sigilli imitatione a falso exprimuntur sigillo ligneo, plumbeo, alio. Primae dicuntur *blinde Zettel ;* secundae *beschnittene ;* tertiae *fälsche Zettel.*

3. *Mendacia* quibus schedarum multitudinem excusant. 1. negant se accepisse et P. Regens propriam illorum manum habeat ; 2. aiunt vinum illud extraordinarium non esse, quam quod Praefectis datur ac proinde diversum a vino schedario ; cum tamen constet propter Praefectos ne obulum quidem a quoquam exigi ; 3. confitentur alii datas sibi et acceptas esse schedas sed coacti a P. Regente majoris lucri gratia, cum tamen ille modis omnibus et temporibus quoad potest repugnare soleat ; 4. persuasisse ipsis medicum aquae potu abstineant propter valetudinem tuendam, cum tamen medicus vel contrarium suaserit vel nullum umquam verbum cum illis hac de re commutaverit.

4. *Abusus* in duobus consistit capitibus : alienatione, reservatione schedarum. Alienando peccatur hisce modis contra voluntatem et conscientiam Superiorum : 1. donantur ; 2. venduntur ; 3. emuntur ;
Bl. 279 4. permutantur ; 5. ludo acquiruntur, amittuntur. Reservando // pec-

(a) Hs. : *praecisae.*

cant multi qui, cum ex majorum voluntate deberent aut possent eas in singulas septimanas vino impendere et honestae recreationi, eas ideo retinent ut vel bibere largius cum bibuerit possint vel etiam sese inebriare.

5. *Inevitabilis* abusus si vel unica scheda relinquatur. Cui enim unica scheda permissa fuerit, poterit 1. uti fallacia cœcarum, 2. circumcisarum, 3. falso sigillo, 4. alieno nomine supposito, 5. unicam illam donare, vendere, alieenam emere et ludo acquirere vel suam perdere, 6. suam reservare ut semel in mense liberalius se ipsum invitet.

6. *Causae schedarum abrogatarum.* Itaque videtur omnino necessarium ut persistamus in decreto schedarum abolitarum : 1. propter fraudes et dolos jam relatos, eosque inevitabiles. 2. Ob gravissimas alias rationes, quas indicasse sufficiet : prima, sobrietatis conservandae ; secunda, valetudinis tuendae ; tertia, castimoniae ; quarta, disciplinae domesticae et academicae ; quinta, trium votorum inter religiosos, paupertatis, castitatis et obedientiae, quae quantum incurrant periculum per has schedas vinarias exponerem, nisi scirem viris prudentibus et sapientibus dictum sat esse.

Aut de sententia nostra decedimus aut in ea permanemus. Si decedimus : 1. triumphabit contumacia, rebellio, insolentia contra
Bl. 28 maiorum et // praelatorum authoritatem et aequissimam voluntatem. 2. enervabitur omnis disciplina tam religiosa quam academica : cum enim istis aliquid paulo durius imperabitur, illico turbae et compellationes ad praelatos et patronos. 3. Praelatis et monasteriis ex academia non ii religiosi restituentur quales requiruntur, sed superbi, arrogantes, inobedientes etc. 4. Beneficium istud schedarum revocatarum a nobis quidem non agnoscent, sed potius ob negatas et nobis ademptas insultabunt. Beneficium aeque (a) injuria (quam sibi factam isti censebunt) aeri inscribitur. Sed neque praelatis multum ideo se (b) debere arbitrabuntur. Qui servum suum delicate nutrit, contumacem teste Sapiente reperiet et experietur.

Si vero in praedicta sententia perseveremus : 1. constantia in bono laudabitur. 2. agnoscent isti perperam superioribus hoc nomine detrectasse, repugnasse, etc. 3. agnoscent se posthac nullos se patronos ad vitia inventuros. 4. sublatis impedimentis tam studiorum quam verae pietatis constanter et alacriter deinceps sicut et antehac factum in utrisque se exercebunt suisque monasteriis et Ecclesiae Dei fructum et emolumentum exspectatum afferent.

(a) Hs. : *aequae.*
(b) Hs. : *sibi.*

7. *Remedia*, citra schedas, quae adeo necessariae non sunt ut sint vel perniciosae ut monstratum, inquiri nunc possunt ac debent. Haec autem viris quibusdam perfectionis religiosae studiosis neque
Bl. 281 earum rerum imperitis // interim (a) obtulerunt. 1. Decernat praelatus quisque quantum vini ordinarii suis attribuat. Modius (b) autem duplex per religiosos assignari potest, mensura dimidia et sesquiquadrans, nam quadrans tenuior illis videtur quam ut eo possint esse contenti. 2. Extraordinariae infusiones diebus festis primariis fieri solitae permaneant. 3. His addatur infusio una hebdomadaria die recreationis noctu cum rure revertuntur, et magis incaluere facienda (c). 4. Vinum bonum curetur quod aquam ferre queat ; ut si quis solito magis sitiat, aquam possit infundere siti sedandae. 5. aqua idcirco bona illis praebeatur. 6. Detur opera ut, quoad fieri poterit, vinum ad cenam et prandium frigidiusculum ponatur. 7. Si quis hisce modis (d) non juvaretur et sitim extraordinariam pateretur, ius habeat ea de causa P. Regentem aut Rectorem accedendi ut ordinario vino quadrans addatur siti exstinguendae. 8. Ad tollendos abusus evagationum ad cauponas et tabernas vel in urbe vel extra removendos, etiam haustus furtivos omnes omnino id sedulo servabunt, ne pecuniam ullam apud se servent sed apud P. Regentem deponant.

(a) Hs. : *imperitis sese interim* . . .
(b) Aldus het Hs. Misschien wordt *modius* vereischt ?
(c) Aldus het Hs., zeer onduidelijk.
(d) Misschien *modiis*.

13. PROVINCIAAL KAPITTEL TE ROTH. — 3 MAART 1625.

Bl. 283 // RECESSUS CAPITULI PROVINCIALIS CIRCARIAE SUEVIAE, ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS, HABITI ROTHI ANNO 1625 DIE 3 MARTII

1. Convocatiebrief.

Joachimus (1), Abbas Rothensis, Ordinis Praemonstratensis per Sueviam Visitator, admodum Reverendis Abbatibus monasteriorum ejusdem Ordinis in Circaria nostra existentibus salutem in Domino.

Quoniam ad regularis disciplinae uniformitatem et ad plantationem recti pravique evulsionem praesentissima via est eorum, quibus aliorum salus incumbit, consensio, eaque obtineri vix potest ni illi omnes in Domino congregati, quae ad majorem Dei gloriam, Ordinis, regularum statutorumque observationem praecipue faciunt, capitulari voce concludant : Capitulum Provinciale, quod jampridem instituere cogitavimus, accedente recens Reverendissimi Generalis (2) nostri mandato, differre non possumus. Quapropter Provinciale Capitulum vobis ad diem 3. Martii proxime futuri in nostro Rothensi monasterio hora septima matutina inchoandum et celebrandum, potestate a Reverendissimo Generali nobis desuper tradita, prae-
Bl. 284 //sentium tenore indicimus. Praecipientes ut singuli vestrum sub pœnis a jure et statutis Ordinis in tali casu latis et aliis canonice ferendis necnon sumptuum a ceteris in dicto monasterio nostro faciendorum intersint. Sistant se autem pridie ejus diei, ipsa nimirum Dominica *Oculi*, ad vesperam.

In cujus indictionis fidem praesentes manu sigilloque nostris die 16. Februarii anno 1625 in cœnobio Roth communivimus.

fr. Joachimus, Abbas,
per Sueviam Visitator.

---

(1) Steeds Joachim Gieteler, hoogervermeld.
(2) Petrus Gosset.

2. Inhoud der Acta.

Extractus eorum, quae in Capitulo Provinciali Circariae Sueviae anno 1625 sunt a Patribus constituta et in Capitulo Generali ejusdem anni sunt confirmata.

Primo. Ubi ? Quando ? Quomodo instituendus Novitiatus communis ? Deligendi magistri ?

Ad primum Capitulum respondit novitiatum communem in Sueviae Circaria esse instituendum successive de triennio in triennium in singulis monasteriis ; sic nimirum ut difficultates, quae praesens negotium comitarentur, communibus humeris levius ferrentur. Verum, cum de loco primi triennii maxime ambigeretur, adhibito scrutinio primum triennium Rothensi, alterum Marchtallensi, tertium Mino-
Bl. 285 raugiensi, Sorethensi quartum, // Roggenburgensi quintum, sextum Urspergensi obtigit cœnobio.

Ad secundum : ob graves et rationabiles causas instituendum esse vertente a vestitione (a) anno. Et, ne magistris ob instructionis varietatem multiplex labor pareretur, praecipit ut tyrones omnes circa festum S. Norberti Ordinis habitu regulariter et ordinarie vestirentur, ita ut vertente anno omnes simul ad novitiatum communem una eademque opera instruendi mitterentur.

Ad tertium, novitios in victu tractandos juxta morem ejus cœnobii in quo novitiatus viget, ita tamen ut potus ordinarius sit quarta pars mensurae vini ; pretii vero taxationem committendam praelato loci, qui attenta temporis ratione et annonae caritate, collatis cum adm. R. D. Visitatore consiliis, pro singulis novitiis annuatim eorumdemque magistris (si aliunde assumpti sint) tantum exigat, quantum se exigere posse in Domino videbitur.

Ad quartum, magistros eligendos de triennio in triennium, vel ex eo cœnobio ubi novitiatus habetur vel aliunde, si magis id expedire videretur ; alendos vero communibus omnium DD. Praelatorum hujus Circariae sumptibus, nisi essent ejus cœnobii professi ubi novitiatus pro tempore habetur. Et quia electio magistrorum primi triennii difficilis apparuit, Capitulum eligendi potestatem hac vice commisit adm. RR. DD. Definitoribus, qui re mature deliberata magistrum cum socio elegerunt suo tempore promulgandos.

Bl. 286 // *Secundo.* Qui Praelatus posthac professuram philosophiae vel theologiae in suo cœnobio instituere cogitat, prius alios Abbates hujus Circariae mature moneat, ut suos illuc studii causa mittere possint.

(a) Hs. : *vestitionis.*

Tertio. Qui tempore divini cultus tarde chorum ingreditur, nullam pœnam in eo luat, sed recta ad suum stallum properet, ibique unum *Pater* et *Ave* dicat ; dein in Capitulo suum locum obtinens seipsum in medio humiliter proclamet ; cui Praeses suam pœnitentiam injungat.

Quarto. Sub ultimo officio sacrum (a) operatus, statim sub initium nostro modo post Evangelium missam inchoet ut sic Sextae interesse queat.

Quinto. Qui seipsos proclamant aut ab alio proclamantur ob certas causas, quae capitulo occurrerunt, in medio genuflectant (non autem se prosternant toto corpore, nisi id aliqua provincia in usu habeat) et pœnitentiae impositionem humiliter exspectent. Cui obedientia peculiaris injungitur, in medio genuflectat. Die Veneris religiosi fratres versus Majestatem genibus innixi, caputiis in capita reductis sub Psalmo *Miserere* dorso quinque ictus ferula accipiendos a Praeside in passi Christi memoriam excipiant. Finita hac disciplina, subjungitur *Pater* etc. cum versu et collecta pro peccatis *Ineffabilis,* vel *Exaudi* in Quadragesima.

Qui ob grave scelus admissum publice nudo dorso disciplinae virga caedendus est, ita se denudet ut honestati consulatur. Cujus honestatis modus Abbatis judicio relinquitur.

Bl. 287 // *Sexto.* Pulsus Salutationis Angelicae consueta campana per totum annum mane medio sextae, et vesperi aestate quidem post Completorium statim, in hieme vero die inclinante edatur.

Septimo. Prior loco Abbatis modo debito in refectione det pulsum.

Octavo. Fratres sub *Benedicite* et gratias nudato sint capite.

Nulla femina abbatiam umquam ingrediatur. Sunt autem abbatia ea loca in quibus R. Abbas perpetuo de die et nocte commoratur.

Iter facientes caputium semper gestent, nisi pallium gerant. Idem de parochis intelligendum, qui saepius quam semel ad cœnobium confessuri adveniant, ac decenti ubique habitu non nimis decurtato incedant.

Quando alienus et peregrinus Prior ad aliquod nostri Ordinis cœnobium venerit, domestici Prioris in mensa honoris causa obtinebit locum.

Nullus in conversum admittatur nisi sit viginti tres annos natus ; nec professionem emittat, nisi annum vigesimum quintum absolverit.

In officiis (b) funebribus mortuorum cœremoniae sepulturam

(a) Hs. : *sacris.*

(b) Hs. : *justis.*

fratrum concernentes petantur a consuetudine iam inolita et probata Ordinis Praemonstratensis.

Vigiliae commendationes non cantantur nisi in depositionibus fratrum et die animarum et fundatorum anniversario ; alias absque notis persolventur.

Bl. 288 Sacrum Missae diebus depositionis, tertii, // septimi, trigesimi, anniversarii (a) cantabitur ; eritque ut hactenus ultimum.

Tertius depositionis dies non aliter quam septimus et trigesimus defuncto fratre agatur.

Confraternitas hujus Circariae est ita instituta ut mortui fratris anima in Capitulo omnium cœnobiorum commendetur ; pro cujus salute quilibet frater pro sua devotione Dominum exoret.

Missa defunctorum hactenus legi solita abrogata est diebus illis, qui sunt trium lectionum vel de Tempore.

Sacerdotes juxta Statuta vocentur fratres, non Patres, excepto Priore et Subpriore.

Temporis distributio diligentissime observetur.

(a) H. : *ternariorum.*

14. PROVINCIAAL KAPITTEL TE MARCHTALL. — 5 NOVEMBER 1625.

Bl. 289 // RECESSUS SEU ACTA SUEVICI PROVINCIALIS CAPITULI IN CELEBERRIMO MARCHTALLENSI CŒNOBIO ANNO 1625 DIE 5 NOVEMBRIS SUB AUSPICIIS ADM. R. D. JOACHIMI (1) ABBATIS ROTHENSIS ET PER SUEVIAE CIRCULUM VISITATORIS AMPLISSIMI CELEBRATI

Cum adm. R. D. Visitatori in annua vertentis autumni visitatione quaedam difficultates occurrerint, ut plane intutum videretur si earum emendationem ipse solus explicare aggrederetur, summe necessarium putavit ut eaedem difficultates Provinciali Capitulo proponeret enodandas.

Quocirca mature RR. DD. Abbates Suevicae Circariae cum suis Prioribus aut aliis idoneis religiosis, videlicet R. D. Vitum cum R. suo Priore Adamo Degen Urspergensem (2) ; R. D. Michaelem cum R. suo subpriore Friderico Romell, SS. Theologiae Licentiato Roggenburgensem (3) ; R. D. Joannem Christophorum, SS. Theologiae Doctorem, cum suo Priore Norberto Wagner Augiensem (4) ; R. D. Matthaeum theologum cum suo Priore Matthia Binder, SS. Theologiae Doctore, Sorethanum (5) ; R. D. Joannem cum suo Priore
Bl. 209 Andrea // Binder, Marchtallensem Abbatem (6) ; R. D. Laurentium cum suo religioso fratre Christiano Schelling, Praepositum Omnium Sanctorum (7), ad diem 5 Novembris anni 1625 convocavit.

---

(1) Steeds Joachim Gieteler. Hooger, bl. 168.

(2) Denzelfden als in 1623. Vgl. bl. 168, nota 2 en bl. 169.

(3) Vgl. bl. 168, nota 3. — Fredericus Rommel, licenciaat in de godgeleerdheid, was in de abdij van Roggenburg beurtelings novitiemeester, leeraar, supprior en prior. Na de ontslagname van prelaat Michael Probst, werd hij prelaat (5 December 1639). Hij overleed 30 Augustus 1656. L. Goovaerts, *o. c.*, bd II, bl. 108.

(4) Vgl. hooger, bl. 168, nota 4.

(5) *Ibid.*, nota 5 en bl. 169.

(6) *Ibid.*, nota 6. Over Andreas Binder zie L. Goovaetrs, *o. c.*, bd I, bl. 60.

(7) *Ibid.*, nota 7.

Praefixo igitur die imminente, adm. R. D. Visitator cum religiosis comitibus P. Priore Norberto Molitore (1) et f. Joanne Rotheim (2) Theologo, Capituli secretario, in viam Marchtallum versus se dedit et 4 Novembris ad dictum cœnobium advenit, in quo omnes, excepto adm. R. Antistite Urspergensi aegrotante, uti debuerunt comparuere.

Crastina igitur die, lectis et auditis sacris ac S. Spiritus invocato auxilio, prima difficultas erat quae circa anniversariorum reductionem occurrebat. Cum nimirum cœnobia ob anniversariorum multitudinem et redituum exiguitatem nimium se onerata jam diu conquererentur, obtenta in litteris a Generali Capitulo anno 1625 celebrato licentia et plenaria reducendi anniversarios dies potestate, serio fuit deliberatum quomodo anniversarii dies ad minorem numerum juxta Concilium Tridentinum, sess. 25, c. 4 *De Reformatione* decretum redigendi forent, ut conventus suo onere partim liberarentur (ita tamen ut conscientiae nullo se scelere obstringerent) et fundatoribus etiam satisfieret. Difficultate hac ultro citroque in omnem partem ventilata, cum multae perplexitates se offerrent, tandem omnium fundationum tenor et forma legebatur. Hinc divini cultus
Bl. 291 obligatio apparuit ; annui census, qui quotannis // ob anniversaria justa conventui attribuuntur, in unam summam redigebantur et cum modernarum rerum pretio ac saeculi cursu comparabantur : ut sic in notitiam vere perveniretur quinam anniversarii dies sufficientur essent dotati, qui vero non. Ad hanc igitur normam velut ad lydium lapidem primo examinati sunt Rothensis cœnobii anniversarii dies numero 14 ; quorum obligatio magna, stipendium parvum, 16 scil. florenorum qui quotannis dependebantur. Hi omnes, excepto fraternitatis S. Sebastiani et Nicolai Barreri anniversario die sunt in ritum sequentem conjuncti : ter in anno simul cum vigiliis 9 lectionum (quae non cantentur), cum commendatione statim Primam insequenti, cum Missa Matutinali post commendationem (non cantanda) persolvantur. Dum annua justa ter peraguntur, omnes sacerdotes pro fundatoribus anniversariorum faciant sacrum ; qui vero in statione existunt, eorum memoriam sumant. Horum anniversariorum pretium seu stipendium supra notatum ita est divisum : cœnobio pro qualibet vice dum aguntur quatuor floreni dentur ; reliqui quatuor in S. Verenae Virginis Rothensis Ecclesiae tutelaris utilitatem cedant.

Post Rothenses anniversarios Roggenburgici in discussionem venerunt : quorum similiter divini cultus obligatio magna, stipendium

---

(1) Zie hooger, bl. 169.
(2) *Ibid.*

autem tenue, 18 florenos id conficit. Hi omnes numero 17 sunt non secus ac Rothensis conjuncti, excepto Sereniss. et Invictiss. Imperatorum Friderici et Sigismundi anniversario, quorum missa ter in
Bl. 292 anno eodem divini cultus penso // quo Rothensia sunt persolvenda. Pro quolibet anniversario monasterio 4 floreni, reliqui ecclesiae patrono numerentur.

De Urspergensis monasterii anniversariis diebus Capituli Patres ita censuerunt. Anniversarii dies, qui numero 9 sunt, a loci Abbatibus et religiosis conditos ipso jure nullos irritaverunt utpote ab illis fundatos qui, ob abdicatam in solemni professione de proprio dominio non habendo voluntatem, non habuerunt potestatem tam onerosa pacta successorum humeris imponendi, litteris in contrarium erectis nil prorsus obstantibus. Reliqui anniversarii dies 29 sunt, in triplici distinctione. Quidam sunt insufficienter dotati, quidam sufficienter sed nil omnino amplius, quantum quidem constat, habetur. De quibusdam nihil omnino scitur ; fuerunt tamen celebrati. Horum omnium obligatio magna, stipendium exile, utpote 16 vel 17 florenorum pretium non excedens. Hi omnes ita sunt conjuncti ut ter in anno, non secus ac Rothensis, eodem divini cultus ritu ab omnibus peragantur ; 4 floreni S. Patrono, reliqui cœnobio dependantur. Quod ad anniversarium nobilis Joannis de Freiburg attinet, cum sit cum reliquis conjunctus, dabitur opera ut stipendium quotannis solvatur. Quod si non exsolvatur, juxta fundationis litteras merito excludendus videtur. Quod duos ultimos anniversarios dies attingit, videlicet Henrici Truchsess (si tamen ejus legatum adhuc sufficienter adest, alias erit superioribus conjunctus) et illustrium comitum in Hohen Embz, cum dotatio sit sufficiens, fundationi satisfiat.
Bl. 293 // Sorethanos quod attinet anniversarios dies, cum sufficiens stipendium habeant, nihil est a Capituli Patribus immutatum, praeterquam anniversario quem nobiles Wielin de Wineden condiderunt, pro quibus quotannis a conventu vigiliae 3 lectionum cum duabus Missis absque notis persolvantur. In singulos itidem annos eodem divini cultus genere quo Rothenses anniversarii dies, unum anniversarium diem agitent pro iis, pro quibus hactenus tantum commemoratio habebatur. Quid autem ista commemoratio in se complectatur, despici nequit.

Circa Augiae minoris anniversarios dies, qui sunt plurimi habentque 22 florenorum et 16 cricigerorum proventum annuum, haec diminutio est facta. Pro iis fundationibus, de quarum beneficio non tamen conditione constat, tres in anno anniversarii dies ; pro iis vero, de quarum beneficio et conditione nil certi habetur, unus

tantum eodem divini cultus ritu quo supra ter in anno perfecte peragantur. Cuilibet anniversario quatuor floreni cedant ; residuum erit SS. Patronorum. Ceterae anniversariorum fundationes cum habeant sufficientem proventum in suo valore manebunt.

De anniversariis in monasterio Omnium Sanctorum conditis Capituli Patres ita statuerunt. Anniversarii Friderici de Schauenburg et Joannis Cresii et Barbarae Cresin et D. Henrici Seel, cum habeant sufficiens stipendium, juxta fundationis litteras peragantur. Circa
Bl. 294 reliquorum fundationes quae sunt 20 est ita // statutum : cum illarum annuus proventus tantum sit quinque florenorum tria anniversaria quotannis non secus ac Rothi uti supra ter in anno etc. peragantur : duo de quorum proventu constat ; unum pro iis de quibus (a) nihil habetur.

Circa Marchtallenses anniversarios Capituli Patres hanc immutationem jure fecerunt. Cum Rudolphi comitis Palatini et Walconis de Lapide anniversaria justum stipendium habeant, fundationibus satisfiat. De reliquorum anniversariorum fundationibus diversimode statutum est cum in triplici distinctione ac gradu sint constitutae. Sex sunt insufficienter dotatae, utpote octo florenis. Sunt sex aliae, de quibus nullum stipendium habetur. Quorum omnium anniversariorum dies quotannis agebatur. Sunt et aliae quinque inter quas duae justum stipendium, tres reliquae non item : pro horum anniversariorum fundatoribus post homines natos nullae exequiae sunt actae. Statutum ut, modo supra ter in anno etc. instituto, pro cujuslibet distinctionis et gradus fundatoribus unus anniversarius dies quotannis celebretur. Ut autem in hoc cultu pro anniversariorum fundatoribus perficiendo quaedam uniformitas quantum fieri potest observetur, is in angariis et diebus his propinquis peragatur.

Causae autem et rationes, quae Capituli Patres permoverunt ut anniversariorum multitudinem in minorem numerum redigerent, maxime fuerunt in quibusdam cœnobiis sacerdotum penuria, nimia
Bl. 295 proventuum tenuitas, officiorum onus quod tales anniversarii // cœnobiis et religiosis imponunt, sumptus qui in illis officiis et sacra supellectili fiunt, tempus quod his officiis impenditur et aliis maxime studiorum occupationibus decedit, lucrum cessans (nam multitudine anniversariorum antiquorum valde tenuium impediuntur cœnobia a recipiendis novis, pro quibus pinguissimum stipendium accipi posset ; quorum receptio et Deo forsan multo gratior et monasteriis ob multas causas utilior longe), suffragiorum privatio (quae insontes

(a) Hs. : *de quorum.*

religiosos qua vivos qua mortuos immerita pœna mulctant : cum nimirum in cœnobiis cultus divinus post Dei divorumque honorem cum primis sit in utilitatem et commodum primorum conditorum, dein in religiosorum salutem institutus ; quis non videt multitudine anniversariorum Ordinis suffragia aliis applicari, quae alias in illorum primorum fundatorum et fratrum commodum cederent), incertitudo obligationis : nam secundum aliquorum theologorum sententiam non videntur habuisse praedecessores potestatem ut posteris tam onerosa et cum praejudicio nimio conjuncta pacta et naturali juri adversantia relinquerent. Quod jus habet, ut quis pro Missa vel anniversario stipendium legitimum accipiat.

Et, licet hae causae sint sufficientissimae anniversariis reducendis, quia tamen Dei judicia (qui nostras justitias in illa die judicabit) sunt longe alia quam hominum, ne Capituli Patres noxam cum fundatorum injuria et dispendio contraherent, anniversariorum reductorum fundatoribus hanc fecerunt compensam ut deinceps omnium satisfactionis bonorum operum perpetuo tantum participes evadant,
Bl. 296 quantum eorum eleemosinae juste pro-//merentur, quae in tota hac circaria a religiosis perficiuntur. Et, ne hic desidia et negligentia obrepat, serio volunt Capituli Patres ut quilibet Superior hujus applicationis diligentissimam curam gerat suisque religiosis compensam hanc ejusque applicationem et intentionem in operibus, tam quae ex opere operato quam quae ex opere operantis operantur, cum debita explicatione inculcet.

Enodata anniversariorum difficultate, dubium circa Ordinis privilegia occurrebat, an illa essent confirmanda ? Item an allaborandum ut Romae pro communicatione privilegiorum Mendicantium et non Mendicantium ageretur ? Responderunt Capituli Patres hoc tempore videri sibi securius ut non confirmarentur cum adhuc in suo valore existant nec per contrarium usum desierint esse confirmata ; ne forte, si confirmarentur, confirmationi ejusmodi clausulae insererentur quae Ordini magis obessent quam prodessent. Ad communicationem privilegiorum responderunt Capituli Patres, esse pro virili laborandum ut ea per certos homines Romae vel de novo impetretur si cum Mendicantibus non communicamus, vel saltem confirmetur (a), si cum illorum Mendicantium privilegiis, ut aliqui theologi volunt, communicamus.

Cum ad futurum S. Norberti festum communis novitiatus sit instituendus, propositum fuit an non sit necessarium ut tota pro-

(a) Hs. : *confirmentur.*

vincia aptos et necessarios huic operi et communi novitiatu libros coemat ? Responderunt Capituli Patres, cum ejusmodi libri quorum
Bl. 297 inscriptionem // et titulum admodum R. D. Visitator ex schedula legebat in cœnobiis jam sufficientes existant et ubi non reperiebantur emendos esse (a), non opus esse ut communi Novitiatui comparentur.

Cum nostri Ordinis novitiatus duos annos requirat, incidit difficultas an biennium hoc totum, seposito litterarum studio, spiritui sit tribuendum ? Responderunt Capituli Patres primum annum et litterarum et morum scholae esse tribuendum, alterum vero totum in spiritualibus exercitiis esse consumendum.

Et quia Ordinis nostri libri quibusdam mendis scatent et statuta aliqua adhuc depurgatione egeant, dubitabatur an non esset necessarium ut aliqui huic operi libros perpurgandi mature praeficerentur ut post triennium in Capitulo Generali illis facilius et felicius procedere possent ? Responderunt Capituli Patres : esse sane aliquem in tempore huic negotio praeficiendum.

Quandoquidem admodum R. Vicarius Generalis pro nostris commodis hactenus multum non sine sumptibus laborarit, quaerebatur an illi quaedam compensa in grati animi indicium facienda esset ? Responderunt Capituli Patres esse illi gratificandum. Et, quia de gratitudinis opere ambigebatur, fuit tandem conclusum ut tale quoddam opus 100. dalerorum pretio aestimatum conficeretur, quod admodum R. Vicario magis gratum et acceptum videretur.

Occurrit insuper dubium an examen particulare statim finito cultu antemeridiano, an alio tempore sit faciendum ? Item an Vesperae hora tertia vel secunda, et Nona statim a refectione an hora duodecima sint persolvendae ? Responderunt Capituli Patres exa-
Bl. 298 mini, statim peracto // cultu divino, operam esse dandum. Quod Vesperas et Nonam attingit, hora hactenus consueta absolvantur, ut deinceps post Vesperas per integram horam studiis invigilare fratres possint. Lectioni sacrae diebus esurialibus media nona ante Capitulum, aliis diebus hora octava ad Capitulum usque vacabunt.

Demum, cum in nupera visitatione plurimae difficultates circa ancillarum ejectionem admodum R. D. Visitatori fuerint objectae et hae Capituli Patribus fuere propositae, responderunt Capituli Patres difficulter ita in re domestica posse procedi, nescire tamen se quid hic sit faciendum ? Tandem conclusum ut in hac gubernandi

---

(a) Hs. : *emendos non...*

rei familiaris methodo ab admodum R. Vicario in ultima sua Visitatione praescripta ulterius procederetur.

Haec sunt quae in Suevico Provinciali Capitulo venerandi et religiosi Capituli Patres pro majore Dei honore, pro ampliori Ordinis nostri ornamento, pro cumulatiori hujus Circariae emolumento decidenda duxerunt.

Acta et communi Provinciae sigillo obsignata in celeberrimo Marchtallensi cœnobio anno 1625 die 7 Novembris.

PROVINCIAAL KAPITTEL TE ROGGENBURG 19 APRIL 1627

Bl. 301 // RECESSUS CAPITULI PROVINCIALIS CIRCARIAE SUEVIAE ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS HABITI ROGGENBURGI ANNO 1627, DIE 19 APRILIS ET SEQUENTIBUS

Indictio Capituli Provincialis Circariae Sueviae Roggenburgi celebrati.

Joachimus (1), Dei gratia Abbas Rothensis et Reverendissimi D. D. Petri Gossetii, Canonici Ordinis Praemonstratensis Capitis ac Reformatoris, Vicarius Generalis et per Sueviam Visitator, admodum Reverendis Dominis ejusdem Ordinis ac Provinciae Abbatibus salutem in Domino.

Incidit gravis quaestio de causa Ordinis, quae nec diutius differri debet nec nisi communi Abbatum calculo decidi potest. Capitulum proinde Provinciale in cœnobio Roggenburgensi celebrari constituo (a). Ad quod Reverendae Paternitates vestrae cum sociis aptis die 18 Aprilis proficiscantur, ut sequenti die Capitulum Provinciale feliciter in Domino inchoetur.

Datae in Rothensi cœnobio 9 Martii anno 1627.

fr. Joachimus, qui supra.

Bl. 302 //Cui (b) indictioni admodum Reverendi Domini Abbates, pro eo quo sunt in Ordinem zelo, paruerunt omnes, comparueruntque imprimis

Adm. R. D. Joachimus, Visitator praefatus, cum R. D. Martino

(a) Hs.: *celebrare constituit.*

(b) Hs.: *cum.*

(1) Joachim Gieteler. Vgl. hooger, bl. 168.

Merz (1), Priore suo, et F. Georgio Schönhainz (2), vices Secretarii agente ;

Adm. R. D. Vitus, Abbas Urspergensis, Theologus, cum suo Subpriore F. Carolo Hueber, Theologo (2) ;

Adm. R. D. Michael, Abbas Roggenburgensis cum suo Priore P. Joanne Copp et Subpriore P. Friderico Romell, SS. Theologiae Licentiato (3) ;

Adm. R. D. Joannes Christophorus, Abbas Minor Augiensis, SS. Theologiae Doctor, cum suo Priore P. Gallo Klesselio, SS. Canonum Doctore (4) ;

Adm. R. D. Mattheus, Abbas Sorethensis, Theologus, cum suo Priore P. Mathia Binder, Theologo (5) ;

Adm. R. D. Joannes, Abbas Marchtallensis, Theologus, cum suo Priore P. Andrea Binder, Theologo (6) ;

Adm. R. D. Georgius, S. Lucii Abbas (7) ;

excepto adm. R. D. Laurentio, omnium Sanctorum Praeposito (8), cui nolenti nives intempestivae remoram injecerunt, eumque sufficientor excuserunt.

In crastinum, qui erat 19 Aprilis, mane circa horam septimam, impedito corporis valetudine adm. R. D. Praeside, officium solemne
Bl. 303 de S. P. N. Norberto // ritu Romano in pontificalibus celebravit adm. R. D. Michael, Abbas Roggenburgensis, admodum R.D. Praeside ceterisque partim sacrum (a) privatim operantibus partim solemni assistentibus. Officium solemne excepit hymnus *Te Deum laudamus*, organi et aeris campani concensu persolutus, quo Deo optimo gratiae actae pro recuperatis sacris S. P. N. Norberti (b) reliquiis.

Inde itum ad locum sessionis. Et implorato per antiphonam *Veni*

(a) Hs. : *sacris.*

(b) Hs. : *Norberto.*

(1) Martinus Merz, der abdij van Roth, prior te Steingaden en langen tijd prior te Roth. Overleed 3 Dec. 1652. L. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 584.

2) Georgius Schönhainz, der abdij van Roth, werd in 1628 procurator der Orde bij het Hof te Weenen ; prelaat der herstelde abdij van Adelberg, overleed 6 Maart 1673. *Ibid.*, bd. II, bl. 156.

(3) Hooger, bl. 168, 169 en 176.

(4) Bl. 168. — Gallus Klessel was achtereenvolgens leeraar, circam en prior. Overleed in 1655. L. Goovaerts, *o.c.*, bd. I, bl. 449 ; bd. III, bl. 147 ; bd. IV,

(5) Bl. 168 en 177.

(6) *Ibid.*

(7) Georgius Heinlin, der abdij van Marchtall. Overleed in 1629. C. d. Hugo, *Annales*, bd. II, kol. 108.

(8) Hooger, bl. 168.

Sancte Spiritus etc. auxilio divino, dictoque ab adm. R. D. Praeside *Benedicite*, ab eodem habita est exhortatio in illa psalmographi verba *Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum*. Monitique ut majorum nostrorum exemplo quod, ipso adhuc superstite S. P. Norberto, ad Generalia Ordinis comitia numerose concurrentes, regularem disciplinam in ejus propagationem cordi quam maxime habuere, uno spiritu et anima una in canonici nostri instituti conservationem augmentumque incumberent. Ubi prae ceteris duo commendavit : primum, ut is quicumque ipsi in vicariatu quandoque successurus sit, annuam visitationem et Provincialia Capitula, utpote quibus nil regulari vitae magis utile aut necessarium, sedulo instituere nulla ratione praetermitat ; secundum, ut singuli Domini Abbates ipsisque commissa cœnobia mutua charitate invicem sese complectantur, tam confidenter et sincere qua par est ejusdem Ordinis, Provinciae institutique sectatores ; ut adeo non magis prosperitati mutuae congaudeant singulis quam afflictioni compatiantur,
Bl. 304 et actuali // ope operaque succurrant.

Deinde idem admodum R. D. Praeses cum admodum RR. DD. Collegis Capitulum auspicatus insequentem (a) ordinem proposuit.

Primo. An et qui et qua ratione ad solemnem translati S. P. N. triumphum Pragae instituendum Provinciae nostrae nomine ablegandi essent (1) ? Judicatum est id firmum esse oportere, quod adm. Reverendi Domini Abbates sibi placere litteris jam ante significarunt, mittendumque adm. R. D. Joannem Christophorum, Abbatem Minoraugiensem, adjunctis ipsi comitibus R. P. Friderico Romell, Subpriore Roggenburgensi, et Fr. Georgio Schönhainz, Rothensi, cum duobus famulis. Quam commissionem, veluti corporis sui viribus superiorem, etsi repudiare maluisset praefatus R. D., victus nihilominus Sancti Patris nostri amore ac communis boni desiderio suscepit, ita tamen ut et iter et itineris pericula communibus Provinciae sumptibus, ut par est, adirentur. Mandatum proinde fuit ut eam in rem litterae patentes ac commendatitiae ad admodum R. D. Abbatem Montis Syon (2) conficerentur. Quia vero fieri posse creditum est ut idem adm. R. D. Minoraugiensis ob exasperatam

(a) Hs. : *in sequentem.*

(1) Hier is spraak van de plechtige translatie der reliquiëen van den H. Norbertus naar de abdij van Strahov te Praag, Mei 1627. Door den prelaat van Strahov, Caspar von Questenberg, waren die reliquiëen in 1626 te Maagdenburg gehaald geworden. Over Questenberg, zie o. m. L. Goovaerts, o. c., bd. I, bl. 139 ; bd. II, bl. 71 volgg. ; bd. IV, bl. 274.

(2) Caspar von Questenberg.

corporis aegritudinem pergere non posset, in eo eventu ut, ipso domum redeunte, ipsius comites praefati iter cœptum prosequerentur decretum fuit.

Prandentibus adm. Reverendis Dominis in regulari mensa, de
Bl. 305 nostro instituto contra ejusdem obtrectatores dixit // R. F. Leonhardus Clösin ‚philosophiae Roggenburgi studiosus.

Paulo post horam primam pomeridianam repetita sessio fuit, ubi adm. D. D. Praeses, quando nostra privilegia et exemptiones ab ipsis pene Ordinis nostri incunabilis quietissime possessae hodie in dubium vocantur praetenduntque locorum Ordinarii, et inter eos potissimum Rmus et Illmus Episcopus Augustanus, nostros regulares in parochialibus ecclesiis expositos visitandi, puniendi, corrigendi, idque vi tum antiquae possesionis tum Sacri Concilii tum apostolicarum facultatum desuper nuperrime obtentarum : quaesivit qua ratione huic (a) assultui efficaciter obviandum et ictus declinandus prius quam malum serpat cum Ordinis nostri universali ruina ac canonicae gubernationis eversione.

Ubi primo arbitrati sunt adm. Reverendi Patres Capitulares expedire ut litteris ad Illustrissimum praefatum modestissime scriptis antiqua illa, quam contra nostras exemptiones gratis praetendit, pernegetur.

Secundo, cum ex una parte res nostrae Romae hactenus utcumque fuerint plurimum ignotae, ex altera vero potentes habeamus competitores et adversarios qui ante nos rem suam conjunctis viribus egisse videntur, necessarium omnino videbatur aliquem ex nostris virum idoneum et instituti nostri gnarum Romam mittere, qui illic tum voce tum scripto causam Provinciae nostrae strenue agat, replicas dissolvat, odiosus clausulas in curia hodie frequentes et usitatissimas prudenter et effaciter deprecetur, favorabiles vero
Bl. 306 sicubi omitterentur adscribi curet. Fieri // enim posset ut non tam novos favores impetraremus quam antiquorum restrictiones, nisi illic esset qui (b) obsisteret. Quod sane facere facile extraneus nemo potest quapropter qui res et privilegia ac institutum nostrum minime perspecta habeat.

Ad hujusmodi vero missionem visum est necessarium ut institutum nostrum primo latius ac nervose deducatur ac in scripta redigatur ; addantur deinde causae petitionis nostrae, commoda vel incommoda ex nostrae exemptionis conservatione vel diminutione

---

(a) Hs. : *hujus*.
(b) Hs. : *quod*.

subnascentia, reformatio florens et animarum ac universalis Ecclesiae fructus, quem Ordo noster hactenus tulit.

Denique ut solide procederetur, prius a Reverendissimo Generali nostro consensum esse petendum, et praeterea interpellandum Illustrissimum ad Helvetios Nuntium Apostolicum, qui utpote in Ordinem apprime (a) propensus, tum concilio tum authoritate rei tam arduae expeditionem juvare plurimum possit.

Ubi propositum tertio : quodnam honorarium eidem Illustrissimo pro interposita sua in impetranda privilegiorum communicatione opera debitum destinatum offerri debeat. Et id muneris R. P. Subpriori Roggenburgensi ex itinere Pragensi reduci demandatum, qui eadem occasione ejusdem Illustrissimi mentem exploret operamque conciliet. Interea vero temporis, ne vel nostra privilegia damnum patiantur aut nostri regulares parochi episcopalibus a visitatoribus commitantur, decretum est ut instructio conficiatur secundum quam se gerant praefati parochi, ipsorumque singulis tradantur in scripto ; moneantur sedulo et serio ut erga visitatores hujusmodi habeant
Bl. 307 se humaniter, // discrete ac religiose ; libros parochiales baptizatorum, mortuorum etc. petentibus exhibeant; eosdem vero ab aedium parochialium scrutatione, inquisitione in mores et vitam suam praetensis Ordinis privilegiis ac exemptione prudenter declinent, arceant excludantque.

Occasione hac incidit dubium an regulares nostri expositi in parochiis, quemadmodum membra sunt ruralium capitulorum, ita communibus eorumdem oneribus et sumptibus subjecti esse censeri debeant ? Responsum affirmative.

Praeterea, cum Ordinarius Augustanus, novo et speciali fultus diplomate Pontificio, a regularibus nostris in parochiis commorantibus decimationem exigat cum magno cœnobiorum nostrorum, quae alias imperialibus Ligae et Circuli contributionibus necdum cessantibus penitus exhausta sunt, incommodo et gravamine : decretum fuit agendum esse cum Illustrissimo Augustano ut hujusmodi exactionem remittat, cum eadem omnino ratio (videlicet sumptus in bello facti) ob quam S. Sedes illi decimationis diploma elargita fuit, pro nostris cœnobiis militet.

Quia necessarium visum erat ut S. P. N. Norberti vita in novitiatus communis subsidium typis in minori forma subjiceretur, id negotii suscepit P. Prior Rothensis (1). Deliberatum proinde fuit quibus-

(a) Hs. : *oppido*.

(1) Martinus Merz, over wie hooger.

nam censendi officium deferendum esset. Judicatum est committendam esse censuram hujusmodi admodum R. D. Joanni Christophoro
Bl. 308 Abbati Minoraugiensi et R. P. Subpriori Roggenburgensi (1) // ac chryrographo significandum ut subjiciat trecenta circiter exemplaria (2).

Die Aprilis 20. peractis mane sacrificiis, hora septima congregatis adm. Reverendis Dominis, lectae sunt primum litterae (a) ad Illustrissimum Episcopum Augustanum.

Deinceps de recuperatione nostrorum cœnobiorum Adelbergensis (3), Luthrensis (4), Speinshartensis (b) (5) ab haereticis hactenus detentorum deliberatum est, decretumque per adm. R. D. Abbatem Minoraugiensem faciendam esse praeparationem apud D. Abbatem Strahoviensem (6) et imperatoris aulam comparandosque eam in rem patronos. Quod ut commodius fieri posset, expediendas esse litteras procuratorias quibus Provinciae vices ipsi in omnem occasionem committantur ; repetitionem vero ipsarum iis qui rerum potiuntur principibus insinuandum differri posse in conventum imperialem proxime impendentem.

Cum cœnobium Churwaldense Administrator illic constitutus (7) magnis debitis implicavit, adeo ut ipsius successor (8) in summa

---

(a) Hs. : *primum ad Ill.*

(b) Hs. : *Spartansensis.*

(1) J. Chr. Härdtlin en F. Rommel. Hooger.

(2) Bedoeld wordt het boek *Norbertus triumphans in vita et translatione, in gratiam communis Praemonstratensis in Suevia Novitiatus descriptus... studio R. P. Martini* Merz. Ravensburg, 1628. Vgl. L. Goovaerts, o. c., bd. I, bl. 584.

(3) De abdij van Adelberg, alstoen gelegen in hertogdom Würtemberg, bisdom Konstanz, circarie van Zwaben. C. Hugo, *Annales*, bd. I, kol. 121.

(4) De abdij van Kaiserslautern, gesticht door de abdij van Roth en gelegen, in de cirkarie van Wadgassen. *Ibid.*, bd. II, kol. 124.

(5) De abdij van Speinshart, alstoen gelegen in het bisdom Regensburg, in de cirkarie van Beieren. *Ibid.*, bd. II, kol. 833.

(6) Caspar von Questenberg, prelaat van Strahov 1612-1640. L. Goovaerts, o. c., bd. II, bl .72.

(7) Volgens verder uit het Hs. zal blijken, wordt hier Karel Berz bedoeld. Aangesteld in 1613 of 1614 werd hij kort nadien door de ketters uit Churwalden verjaagd. Deze plaatsten er een predikant Judocus Gantner. Doch tegenkantingen en kwellingen brachten er dezen na drie en een half jaar toe zijn ontslag te nemen. Later pleegde hij zelfmoord met uit het venster te springen. C. Hugo, o. c., bd. I. kol. 587.

(8) Joris Haberlin in 1622 door den bisschop van Chur met toestemming van den Vader-abt tot administrator aangesteld. Hij was een man van geloof en gebed. *Ibid.*

domesticae rei difficultate versetur, adm. R. D. Abbas Roggenburgensis 500 florenos quibus ea debita dissolverentur obtulit, 300 dono 200 vero absque censu post annos duos circiter, sibi opera adm. R. D. Abbatis S. Lucii (1) ex quodam praedio Churwaldensi restituendos. Caeteri vero adm. RR. DD. pro sua liberalitate centum daleros in solutionem debitorum eorumdem ac rei domesticae dispositionem Administratori (a) moderno polliciti sunt ita tamen ut hujusmodi pecuniae erogationem adm. R. D. Abbati S. Lucii com-
Bl. 309 miserint. //

Denique ipse adm. R. D. Abbas S. Lucii 92 florenos quos in gratiam Churwaldensis cœnobii expenderat, remisit pro iis 80 quos ante haec domus Benedurana ex bonis Churwaldensibus accepit.

Placuit praeterea Capituli Patribus ut sub nomine et sigillo Provincialis Capituli litterae darentur ad modernum Administratorem bonorum Churwaldensium quibus ipse sui officii commonefiat intelligatque adm. R. D. Abbatem S. Lucii authoritate delegata ipsum secundum Ordinis formam visitandi pollere.

Ad quaestionem qua quaerebatur quo pacto triumphus S. P. N. in Dominica (b) *Cantate*, decretus in singulis cœnobiis esset peragendus responsum est esse officium quidem canonicum cum suo officio Missae more consueto de Dominica persolvendum, praeter vero illud Missae officium (quod mane cantandum) aliud solemne in Pontificalibus, praemissis (c) Processione et Hymno *Te Deum Laudamus*, esse festive decantandum, ac si quae alia ad S. P. N. honorem conducentia excogitari queant. adhibenda etiam in populi publicis concionibus omnia pro loci, temporis ac personarum ratione.

Hora prima pomeridiana actum est primum (d) de pœna ferenda in f. Carolum Berzium (2) ob excessus in administratione tum spiritualis curae tum temporalium bonorum Churwaldensium admissos, decretumque eas exorbitationes vel propter exemplum et terrorem aliorum dissimulari non debere, proinde praefatum f. Carolum

---

(a) Hs.: *admstratori.*
(b) Hs.: *in Dominicam.*
(c) Hs.: *praemissa.*
(d) Hs.: primo.

(1) Simon Maurer, religieus van Roggenburg, werd van Administrator te S. Luzi tot abt verheven in 1603. Hij slaagde er gedeeltelijk in de kloostergoederen, eertijds door de ketters ontnomen, weer in het bezit der abdij te stellen Hij overleed den 17 Maart 1624 te Bendern waar het konvent nog steeds verbleef: *non sine suspicione veneni decessit.* C. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 108.

(2) Zie hooger bl. 193, nota 7.

Bl. 210 Capitulo sistendum, puniendumque 1° // carcere per aliquot dies, 2° privatione vocis tam activae quam passivae, 3° potus diminutione ita ut ultra quartale et dimidium vini ipsi deinceps non porrigatur ut qui patrimonium S. P. N. dilapidare non erubuit hanc qualem (a) restitutionem facere non omittat, 4° e carcere dimissum spiritualibus subdendum esse exercitiis per 10 dies, 5° demum per quinque ferias sextas humi in refectorio pane et aqua duntaxat alendum.

Quia Illustrissimo Domino Nuntio Apostolico non ingratum fore putabatur spirituale munus eidem ut una cum hoc elogio affabre facto, etiam participatio bonorum operum hujus Circariae offerretur Patres Capituli censuerunt.

Ejusdem Illustrissimi Nuntii Agenti ac Secretario nostri causa hactenus occupatis honoraria decreta sunt, illi quidem ducati 12, huic vero 6.

Inter alia de quibus consulendus praefatus Illustrissimus videbatur est et illud : quid circa privilegiorum nostrorum conservationem fieri expediat ac scilicet legendi novi ac qua via (b).

Sigillum Capituli Provincialis ut sub triplici clave quarum unam Visitator, alteram ejus Prior, tertiam Subprior habeat, asservetur statutum est.

Cum tempus probationis Statutorum paulatim ad finem currat mandatum est a Capitulo ut in singulis cœnobiis ab uno alterove
Bl 311 ad hanc rem opto Statuta // percurrantur, dubia vero intra dimidium annum adm. R. D. Visitatori transmittantur per eos quos ipse designaverit in ordinem redigenda et ad Capitulum Generale paranda ; errores vero e Breviario et Missali eliminandos et utriusque ad probationem urgendum (c) esse videbatur.

Ad dubium illud quo petebatur quomodo occurendum injuriae nonnullorum Parochorum nostrorum in administranda re familiari ac nimiae eorum prodigalitati responsum est hac quidem vice novorum casuum reservatione supersedendum, interim tamen quemlibet Praelatum vigilem esse oportere, et ubi similem excessum notaverit frequentari, confessariis suis paenitentias certas maxime eas quibus per diminutionem victus restituto aliqua fieri censetur,

---

(a) Hs. heeft tweemaal *qualem.*

(b) De zin is onduidelijk. Een tweede hand wil *conservationem* in *conservatores* veranderen. De compilator zelf raakte er niet wijs uit en schreef daarom volgende nota : *hoc ultimum non intelligo, forte sic ponendum esset : an scilicet delegandi nostri et qua via ?*

(c) Hs. : *urgendam.*

designare, quas paenitentibus hujus modi imponere juxta Clementis VIII "*Teneantur*" teneantur (a).

Quaesivit adm. R. D. Praeses qua ratione computus pro victu Novitiorum in communi novitiatu degentium conficiendus ? An similiter ligna, candelae et alia hujusmodi minutiora, an vero solus victus computandus ? Censuerunt Patres esse singula bona fide computanda ac tolerabili pretio taxanda.

Ad dubium de Processionibus Ordini nostro usitatis responsum in iis usurpandum Processionale Ordinis ac tot Responsoria cantanda quot Claustri amplitudo requirit cum collectis quae pro Sta-
Bl. 312 tione designantur. //

Denique pro Capituli coronide et Ordinis nostri decore monuit adm. R. D. Praeses *primo* ut Magistri Novitiorum primi anni in singulis monasteriis solliciti sint ac praescriptam docendi methodum ad amussim observent ut, ordine servato, facilius communis Novitiatus Magister finem suum consequi possit, *secundo* ut Domini Praelati et ii ad quos spectat in recipiendo tyrones oculatissimi sint cum ex ineptorum improvida receptione cœnobii ruina dimanet, *tertio* ut singuli aequi bonique consulant si contingat quempiam suorum novitiorum ob ineptam nostro instituto indolem e communi Novitiatu ad ipsos remitti habitu exuendum, *quarto* ut Statuta sensim in praxim (b) deducant. Caeremonias vero Romanas in officiis quibus anno 18 (1) in Capitulo Generali observari jussae sunt, sedulo usurpent, *quinto* Parochorum expositorum curam gerant, ab eorum aedibus faemineum sexum constanter arceant eosdemque quotannis visitent ac ne exercitia spiritualia negligant, procurent, *sexto* abstinentiae et per Adventum et Septuagesimam sint etiam peregre et in magnatum aulis studiosi observatores.

Haec erant ob quae Capitulum convocare operae pretium videbatur, quae ad Majorem Dei, Domini nostri Gloriam, S. P. N. honorem et canonici nostri Ordinis augmentum omnino decreta ac ad majus robur fidemque adm. R. D. Praesidis manu subscripta, consuetoque Capituli Provincialis sigillo communita (c) sunt die 21

(a) *teneantur* ontbreekt in Hs. We meenen nochtans dat de zin enkel teneantur vereischt waar de compilator gewoonweg noteerde : *censetur aliquid omissum*. Het is niet onwaarschijnlijk dat een kopist geen verklaring heeft gevonden voor dit dubbel op elkaar volgend *teneantur* en daarom een wegliet.

(b) Hs. : *praxin*.

(c) Hs. : *communitae*.

(1) Algemeen Kapitel, gehouden te Prémontré in 1618. Met dat van 1630 het belangrijkste uit de 17de eeuw.

Bl. 313 Aprilis anni supra millesimum // sexcentesimum vigesimi septimi in celebri Roggenburgensi cœnobio.

fr. Joachimus
Abbas Rothensis et Ordinis Praemonstratensis per Sueviam Visitator.

De mandato adm. R. D. Praesidis
caeterorumque DD. Praelatorum
fr. Georgius Schönhainz (1)
Rothensis, Capituli Secretarius (a).

(a) Bladz. 313 werd bij vergissing dubbel geschreven en alzoo ingelascht.

(1) Joris Schönhainz, religieus van Roth, maakte zich verdienstelijk door het vrijmaken van eenige abdijen uit de handen der Lutheranen. Bovendien was hij een zeer geleerd man. Hij werd den 5 September 1630 abt van Adelberg genoemd en stierf den 6 Maart 1673, 78 jaar oud. Goovaerts, *o. c.*, II, bl. 156.

16. PROVINCIAAL KAPITTEL TE ROTH. 15 NOVEMBER 1627.

Bl. 315 // RECESSUS CAPITULI PROVINCIALIS CIRCARIAE SUEVICAE ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS HABITI ROTHI ANNO 1627, DIE 15 NOVEMBRIS ET SEQUENTIBUS

Causa conventus hujus indicti et celebrati est isthaec : scripserat Illmus Nuntius Apostolicus Curiae, (a) (quae metropolis est Grisonum) ubi tum pro electione Episcopi alliisque negotiis ille morabatur, ad R. D. Visitatorem post restitutionem nonnulorum bonorum ad S. Lucium spectantium, omnino opus esse ut duo illuc mitterentur nostrates Religiosi pro concionibus, catechesi etc. maxime autem pro scholis habendis, quo sic bona illa in bonum animarum cedant et profectus aliquis in fide inibi fiat, saltem circa juventutem ; pari ratione Churwaldensi Administratori addendum esse socium religiosum ut mutuo sibi invicem solatio esse possint.

Hac Illmi Nuntii voluntate intellecta Adm. R. D. Visitator rem utpote satis arduam et omnes tangentem, communi omnium calculo ac voto definiendam judicavit. Quapropter perscriptis litteris diem 14 Novembris singulis indixit quo in cœnobio Rothensi super negotio illo consultaturi ac communi suffragio acturi convenirent, itaque per Adm. R. D. Joachimum (1) Visitatorem, in loco praesentem cum
Bl. 316 suo Priore // Martino Merz (2), comparuere imprimus adm. R. D. Vitus Abbas Urspergensis (3) cum suo Priore P. Carolo Hüeber,

---

(a) Hs. : *Curia.*

(1) Joachim Gieteler. Hooger, bl. 168.

(2) Martinus Merz, door het Algemeen Kapittel van 1618 Prior benoemd te Steingaden. Werd in 1624 pastoor te Amendingen ; keerde naar Roth weer en vervulde er zijn leven lang het ambt van Prior en van 1626 dat van Novicenmeester van 't algemeen Noviciaat. Goovaerts, *o. c.*,I bl. 584. Zie hooger bl 95, nota 4.

(3) Hoogervermeld, bl. 168, nota 2.

Adm. R. D. Joannes Christophorus (1) Abbas Minoraugiesis cum suo Priore (a) P. Ferdinando Rittler, adm. R. D. Mathaeus (2) Sorethanus Abbas cum suo Priore P. Mathia Binder (3), Adm. R. D. Joannes (4) Abbas Marchtallensis cum suo Priore P. Andrea Binder (5), Adm. R. D. Michael (6) Abbas Roggenburgensis propter curam medicam legitime impeditus, misit suo nomine fr. Fredericum (b) Romell (7) Subpriorem. 15. Igitur die Novembris tam ante — quam pomeridiana sessio fuit habita et quidem mane lecta ab Adm. R. Visitatore Missa de Spiritu Sancto ac persolutis aliorum tam Dominorum Abbatum quam R. P. Priorum Sacris, loco destinato convenerunt, ubi dicta Antiphona *Veni Sancte Spiritus,* subjunctaque a D. Praeside Collecta cum versu, lectae fuerunt a Capituli Secretario Illmi Nuntii litterae, sicque prima quaestio ventilanda proponebatur :

An scilicet duos Curiam mittere vellent, juxta Illmi Nuntii voluntatem et petitionem et quamvis res multum ardua appareret, multisque difficultatibus obsepta nec periculis carens, loco nimirum desolato et fere undique haeretico, inter tam iniquam rerum faciem, dubiam sortem, volubilem inconstantiam suos exponere Religiosos ; quia tamen voluntas Illmi Nuntii tantopere obfirmata negotium urgebat ut certo assereret nobis negligentibus redditus S. Lucii restitutos
Bl. 317 per Sanctam Congregationem de Pro // paganda Fide aliis (qui scholas teneant) assignandos, et quia, si negligerent, ea sola re non solum Illmi Nuntii (cujus tamen tanquam optimi amici gratia favorque vel cum dispendio conservanda (c) sed (d) et ipsius Sanctissimi Do-

---

(a) Hs. : *cum suo P. Ferdinando.*
(b) Hs. : *Fridericum.*
(c) Hs. : *conservandus.*
(d) Hs. : *et.*

(1) Hoogervermeld bl. 168, nota 4.
(2) Hoogervermeld bl. 168, nota 5.
(3) Mathias Binder, prior van Schussenried van 1627 tot 1637. Toen Matthaeus Rohrer ontslag nam van zijn abtelijke waardigheid den 4 Nov. 1653, werd Mathias Binder als zijn opvolger gekozen. Hij was dokter in de Godgeleerdheid en een goed musicus. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 61.
(4) Hoogervermeld, bl. 168, nota 6.
(5) Andreas Binder, prior van Marchtall 1627-29. *Ibid.*, bl. 60.
(6) Hoogervermeld, bl. 168, nota 3.
(7) Fredericus Romell, een zeer begaafd man, nam in zijn abdij van Roggenburg opvolgentlijk de ambten waar van novicenmeester, professor, supprior en prior. Na de ontslagname van Michiel Probst, werd hij tot zijn opvolger gekozen den 5 December 1639. Goovaerts, *o. c.*, bd. II, bl. 108-109.

mini nostri ac Sacrae Congregationis offensam cum magno Ordinis detrimento incursuros si videbant, Adm. RR. DD. Abbates quin etiam S. Lucio facile omnino exuendos, atque ita omni Rhaetica habitatione cum perpetua sui et Ordinis nota ac dedecore excludendos, hinc cum Sanctissimo Patre suo Norberto in spem contra spem erecti unanimi voto duos Curiam mittendos decreverunt. Cum autem S. Lucii Pater domus Adm. R. D. Abbas Roggenburgensis tot locis suos emittere non sufficeret, ac praeterea hominum ad onera praesertim validorum penuria aliqua ex parte laboraret, adhibito occulto communi scrutinio sors super Rothensem Ecclesiam cecidit ut ex illa duo apti destinatis muneribus proxima occasione illuc mittantur. Consentit in communis boni gratiam Adm. R. D. Visitator, necnon secreto re cum suo Priore collata, ex numero Canonicorum suorum duos conventui Praelatorum nominavit, quos cum approbassent, actum est deinceps quibus modis ipsis providendum ; ubi sic conclusum est.

Imprimis suppellex tam libraria quam domestica vestiaria aliorumque similium communibus totius Circariae sumptibus sufficienter illis praeparetur, addito viatico honesto et proviso ipsis aliquo honesto juvene pro famulo et coquo. Dominus vero
Bl 318 Praelatus S. Lucii litteris // admonitus interea ipsis de sufficienti victu quoad cibum potumque provideant, ipsosque posthac tanquam suos et suo in loco residentes atque operantes ex sumptibus S. Lucii alere astrictus studeat, quod ut commodius fieri (a) possit, visum fuit Adm. RR. DD. Abbatibus posthac sufficere ipsi unum in Benduraná domo socium religiosum propter quotidianas tamen corporis afflictiones, liberum hoc illi relictum, dummodo arbitretur utrinque se sufficere ac sumptus suppediare posse ; sin secus alterum suorum Religiosorum quem voluerit ad D. Visitatorem mittat alendum aliquo Circariae cœnobio.

De aedibus quas pro commoda functionibus suis (b) habitatione incolere possent, cum S. Lucii cœnobium inter rudera desolatum jaceat, una voce animoque ab omnibus in eam itum est sententiam ut tam Rmo. Illmo. Episcopo quam DD.Praeposito et Decano Cathedralis Ecclesiae Curiensis scriberentur litterae supplices (c) pro aliqua domo intra Episcopalis et Cathedralis Aulae ambitum obtinenda, ipsiusque Ill. Nuntii opera et litterae intercessionales ad eosdem impetratae.

(a) *fieri* ontbreekt in Hs.
(b) Hs. : *functionum suarum.*
(c) *suplices.*

Churwaldensi Administratori unum socium religiosum, prout Nuntius urgebat et jubebat, addendum, eumque ex Matrici (a) Ecclesia Roggenburgensi fr. Christophorum omnes concluserunt.

Post intricatum hoc Rheticum perventum est ad negotium Adelbergicum. Cum nimirum pro Ecclesia Adelbergensi in Ducatu Wir-
Bl. 319 tembergico sita, anno // 1564 post Passaviensem contractum Ordini erepta et per vim occupata, jam nunc per invictissimi Caesaris victricem manum ac decretum recuperata graves ob causas (quo Imperator tum concessit) missus esset fr. Georgius Schönhainz (1) Ecclesiae Rothensis Canonicus ut negotium illud apud Aulam caesaream sollicitaret, urgeret ac qua ratione posset effectum daret ; inter alia quae aliquot litteris huc perscripsit etiam illud erat : an scilicet ille (b) usque ad plenam rei expeditionem manere negotiumque praesentia sua (cum illa tanquam Religiosi multum valere cognoscatur) urgere, an vero alteri aliçui saeculari agenti rem cum plena instructione committere (c) ipseque domum repetere debeat ?

Responsum et conclusum ab omnibus ut ipse maneat cum plurima ab adversa (d) parte utpote forti movenda non immerito vereri habeamus, quibus propulsandis ipsius praesentia omnino necessaria.

Interim ut melius clementissimum Caesarem demereri posset provincia, communionem omnium bonorum publico diplomate Sacrae Caesarae Majestati offerre placuit, quod pergamenum inscriptum fr. Georgio mitteretur, ab ipso postmodum ipsi invictissimo Imperatori praesentandum.

Ad meliorem etiam omnium rerum probationem statutum ut omnes litterae Adelbergicum negotium quoquomodo concernentes
Bl 320 vel juvantes in Roggenburgensi // Archivo asservari solitae, describantur ac Praelati alicujus Imperialis sigillo munitae fr. Georgio ocyus transmittantur.

Quia porro varii de Parochis nostris per Episcopales in cœnobia contra Ordinis et vocationis nostrae institutum detrudendis rumores spangebatur, actum est ut Adm. R. D. Abbati Ninivensi (2) Ordinis nostri Canonico ad S. Sedem et Suam Sanctitatem Commissa-

---

(a) Hs. : *Matrice.*
(b) Hs. : *illi.*
(c) Hs. : *committere.*
(d) Hs. : *adersa.*

(1) Hoogervermeld bl. 189, nota 2. Vgl. Goovaerts, *o. c.*, bd. II, bl. 156.

(2) Jan David, licentiaat in de Godgeleerdheid, was een krachtdadig man die meermalen de rechten der Orde wist te handhaven. Hij stierf den 25. Juli 1636. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 377, en bd. IV, bl. 39.

rio (a) scribatur quatenus ipse invigilet rebusque nostris in Pontificia aula adsit ut si quid subodoretur vel resciscat mox sese opponat ac conatus contrarios quoscumque vel elidat vel impediat.

Post haec deliberatum est de electione Magistri Novitiorum pro sequenti triennio communis Novitiatus in cœnobio Marchtall peragendi, cum modernus perpetua valetudine jactatus oneri eousque plane impar sit censendus ; qua tamen in re nihil certi concludi potuit, nisi quod R. D. Abbas Marchtallensis aut ultimo semestri unum Rothum dirigat ad communem praxim (b) ipsa experientia pro (c) majori uniformitate addiscendam vel Adm. R. D. Visitator primo anno per aliquot menses saltem unum Marchtallum mittat docturum id temporis alium.

Tandem aliqua communem disciplinae cursum concernentia fuerunt statuta et injuncta, et imprimis ut posthac diligenter in omnibus cœnobiis caveatur penuria hominum, proinde sedulo advigilent et
Bl. 321 curent RR. DD. Abbates tot aptos suscipere quot // commode alere possunt cum gravior ruina accidere nequeat quam sinere cœnobia evacuari hominibus.

Deinde in haustu pomeridiano post deambulationes porrigi solito id observetur ut cellarius illi, qui voluerit, infundat vel scyphum vel quartale vel ad summum quartale cum dimidio, nec ultra, ubi unusquisque, accepto suo potu, cum silentio mox iterum sua repetat. Omnis (d) autem nimii potus imprimis turpissimae et abominandae ebrietatis occasio omni modo tollatur et si quis etiam Parochus extra degens in ebrietate fuerit deprehensus, severissime cogatur, pro quo sedulo advigilare debent Domini Abbates.

Protocolla in omnibus habeantur cœnobiis ubi diligenter notentur ea quae capitulariter tractantur de negotiis monasterii et quae ad Ordinis bonum et decorem facere videbuntur.

In Officio sub *Elevatione* et *Communione* omnes versu sint vultu ad altare propter adorationem Christi. In *Credo* autem ad verba : *Homo factus est*, chorus contra chorum respicit genuflexus.

Ingredientes et exeuntes chorum, praesenti (e) conventu, in medio ad gradus vel ex opposito januae per quam exitur, inclinent, versus chorum autem inclinatio omittatur.

Sacerdotes celebraturi cum ad altare pervenerint antequam in-

---

(a) Hs. : *Commissario.*
(b) Hs. : *comunem praxin.*
(c) Hs. : *quo.*
(d) Hs. : *Omnes.*
(e) Hs. : *praesente.*

clinent byretum (a) deponentes, ministro porrigant. Finita Missa ex
Bl. 322 altari descendentes // postquam ad gradus inclinationem vel genuflexionem debitam fecerint, byretum (b) rursus capiti imponant.

Post datam benedictionem in ultimo Officio (ad quam stando inclinatur) primum dari debet signum ad Sextam vel Nonam.

Caeremoniarius in Officio juxta Romanam consuetudinem stet ad cornu Epistolae.

Festis Duplicibus Vesperae regantur a Priore in Presbyterio cum ceroferariis, cœremoniario, thuriferario ; ad *Magnificat*, sub (c) quo thurificatio altaris, loco Diaconi et Subdiaconi ascendunt et juvant ipsum Cantor et Succentor, qui duo, incensato prius Priore in Presbyterio, ad chorum revertuntur.

Quia etiam dicebatur in Capitulo Generali nonnullas ordinationes fuisse factas circa vestitum tam Praelatorum quam Religiosorum magis aliquid (d) canonicum et maxime quoad almutiorum, superpelliceorum, byretorum (e) etc. usum, hinc omnibus Patribus placuit, misso certo nuntio ad Reverendissimum Generalem, rem omnem, quî se habeat, explorare ut ita Provincia haec Suevica cum aliis se in omnibus conformare ac unitatem magis tueri possit.

Denique lectae sunt litterae ad Ill. Nuntium, ad Episcopum, Praepositum, Decanum Curienses, ad D. Abbatem S. Lucii conceptae et mittendae (sicut etiam ad mensam fr. Georgii Praga eo ipso die receptae). Quibus persolutis Adm. R. D. Praeses pro communi in
Bl. 323 Ordine studio ac zelo gratias Patribus // Capituli egit, omnesque ad sedulam vocationis suae curam, ad constantiam in zela ac studio promovendi boni communis, ad vinculam pacis et mutuae confidentiae, glutinamque sincerae charitatis in Domino ex animo adhortatus conventum solvit 16 Novembris anno 1627.

fr. Joachimus, Abbas Rothensis
et Ordinis Praemonstratensis
per Sueviam Visitator.

De mandato Adm .R. D. Praesidis
ac reliquorum DD. Praelatorum
fr. Martinus Merz, Secretarii vices agens.

(a) Hs. : *pyretum.*
(b) idem.
(c) *sub* ontbreekt in Hs.
(d) Hs. : *alquid.*
(e) Hs. :*pyretorum.*

17. PROVINCIAAL KAPITTEL TE SCHÜSSENRIED 27 JUNI 1628

Bl. 325 // *RECESSUS CAPITULI PROVINCIALIS CIRCARIAE SUEVIAE ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS HABITI SORETHI ANNO 1628, DIE 27 JUNII*

Cum Adm. RR. DD. Abbates Sueviae Ordinis Praemonstratensis, videlicet Adm. R. D. Joachimus (1) Rothensis Visitator, cum voto Adm. R. D. Joannis Abbatis Marchtallensis (2), Adm. R. D. Joannes Christophorus (3) Minoraugensis, Adm. R. D. Matthaeus (4) Sorethensis, et nomine suorum Adm. RR. DD. Abbatum R. P. Carolus Hieber Prior Urspergensis, R. P. Fredericus Romell (5) Subprior Roggenburgensis, itemque R. P. Mathias Binder (6) Prior Sorethensis et fr. Georgius Schönhainz (7) Canonicus Rothensis in celebri cœnobio Sorethensi convenissent die 27 Junii hora 6 antemeridiana, propositione ab Adm. R. D. Visitatore praefato facta, et praemissa per fr. Georgium antedictum relatione eorum quae in cœnobiorum recuperatione hucusque acta fuerant, de iisdem negotiis ita concluserunt.

Ad quaesitum primum : an in hisce negotiis opera clarissimi D. Doctoris Rudolphi Schad Augustani an vero alterius cujuspiam utendum foret ?

Bl. 326 Responsum est pergendum esse cum praefato D. Doctore. //

Ad quaesitum secundum : quinam mittendi ad edenda nostra coram D. Commissario documenta ?

Responsum est mittendum esse, etiam Duce non comparente cum D. Doctore Schad ceu causidico nostro constituto, fr. Georgium Schönhainz. Prius tamen evocandum R. D. Subpriorem Roggenburgensem ut ipsemet etiam cum causidico de rebus conferre Rothi queat.

---

(1), (2), (3), (4) Reeds hoogervermeld, bl. 168, nota's 1, 6, 4, 5.
(5) Zie hooger bl. 181, nota 3.
(6) " bl. 169, nota 3.
(7) " bl. 189, nota 2 en bl. 197 nota 1.

Ad quaesitum tertium : an agenti ad Aulam Caesaream D. Lucae Stupano decernendum certum salarium annuum, an vero honorario aliquo competenti ejus industria compensanda ?

Responsum est esse hominis opera nunc utendum quantum necesse fuerit et compensandum honorario ; ab fixo vero salario abstinendum tantisper donec ejusdem industria magis sit explorata ac circumstantiae temporis et negotiorum aliud suadeant.

Ad quaesitum quartum : an et quis esset mittendus ad Aulam pro denuo urgenda restitutione cœnobiorum ?

Responsum est mittendum esse tempore opportuno fr. Georgium Schönhainz cum ea instructione uti agat quod commodissimum fore, attento cursu rerum, Aulae judicaverit.

Ad quaesitum quintum : quae regula observanda in honorariorum distributione ?

Responsum agendum id esse quod, attentis omnibus, negotio bene
Bl. 327 gerendo necessarium aestimabitur et // moderata honoraria ibi, ubi certa fœneris et fructus spes, distribuenda, serendumque in terram, quae messem aliquam promittat.

In specie autem D. Doctori Hildebrando communicatio meritorum Ordinis decreta ; agenti autem Augustano Casparo Flürschütz 40 vel floreni destinata sunt ; de honorario Domini Commissarii visum fuit amplius deliberandum esse commissione peracta, cognito prius quod maxime gratum futurum sit.

Ad quaesitum sextum : quid agere expediat circa 200 florenos quos mutui nomine Duci Wirtenbergiae annuatim pendere consuevit cœnobium Roggenburgense ?

Responsum Adm. R. D. Abbati Roggenburgensi injungendum ut authoritate Capituli Provincialis pecuniam istam deneget Duci, quamdiu sine periculo potest, quodsi vero praesens incipiat esse periculum eam, conscio tamen Adm. R. D. Visitatore persolvat, sed cum addita protestatione.

Reliqua emergentia in futurum circa haec negotia Capitulum commisit Adm. R. D. Visitatori ut is vi commissionis a Rmo Generali habitae pro sua discretione agat quod, omnibus consideratis, factu optimum videbitur ne ob quaevis minoris momenti occurentia opus sit missionibus fatigari, reservatis judicio DD. Abbatum iis
Bl. 328 duntaxat quae grandioris momenti fuerint. //

Denique quia rumor erat adventurum D. Claudium Gilbinum in nostras partes visitationis ergo, cautum est ne quis DD. Abbatum eum admittat nisi prius exhibeat vel a Sede vel aliunde legitimae potestatis suae litteras.

In quorum fidem ac robur supra nominati Adm. RR. DD. Abbates et eorum vices gerentes subscripserunt, appresso Capituli Provincialis sigillo.

Actum Sorethi die 27 Junii anno 1628.

fr. Joachimus Abbas Rothensis et Circariae Suevicae Visitator suo et Adm. R. D. Joannis Abbatis Marchtallensis nomine.

fr. Carolus Hieber, Prior Urspergensis ac nomine Adm. R. D. Abbatis mei.

fr. Joannes Christophorus, Minoraugensis humilis Abbas.

Nomine Adm. R. D. Abbatis sui Roggenburgensis scripsit fr. Fredericus Romell, Subprior.

fr. Matthaeus Abbas Sorethanus.

De mandato Adm. R. D. Visitatoris Abbatis mei.

fr. Georgius Schönhainz, Canonicus Rothensis.

18. PROVINCIAAL KAPITTEL TE ROTH 12 NOVEMBER 1629

Bl. 329 // *IN NOMINE DOMINI* (a) *JESU CHRISTI. AMEN.*

Acta Provincialis Capituli, quod sub auspiciis Adm. R. D. Joachimi celebris cœnobii B. Mariae et Verenae Virginis in Roth divina Providentia Abbatis et per Sueviam, Alsatiam et Grisoniam Vicarii Generalis Amplissimi in praefato monasterio anno 1629, 12 Novembris et sequentibus celebratum est.

Celebrem hunc conventum gravibus de causis convocatum celebriorem sua praesentia reddiderunt Candidi Sacri Ordinis nostri Praemonstratensis Patres Adm. RR. DD. Abbates.

Joachimus Vicarius Generalis, Capituli Praeses.

Mathaeus, Abbas Urspergensis (1).

Michael, Praesul Roggenburgensis.

Joannes Christophorus, Antistes Augiae Minoris, S. T. D.

Mathaeus, Abbas Sorethanus, Theologus.

Bl. 330 Joannes, Praesul Marchtallensis (2). //

Eidem Capitulo interfuerunt Religiosi ac Rev. PP. Priores et Subpriores.

Martinus Merz, Prior Rothensis.

Carolus Hieber, Prior Urspergensis, Theologus.

Fredericus Romell, Subprior Roggenburgensis, SS. Th. Baccalaureus.

Ferdinandus Rittler, Subprior Augiae Minoris.

Mathias Binder, Prior Sorethanus, Theologus (3).

(a) Hs.: *Domine.*

(1) Matheus Hochenrieder overleed den 25 Januari 1672. C. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 1155.

(2) Buiten Matheus Hochenrieder, waren de overige reeds aanwezig op de voorgaande Provinciale Kapittels. Vgl. bl. 168.

(3) Deze priors en suppriors komen reeds voor in 't Provinciaal Kapittel van 1627. Vgl. bl. 198 en 199.

Georgius Kijene (1), Prior Marchtallensis, SS. Th. Doctor.

fr. Joannes Rotheim (2), Canonicus Rothensis, Theologus. Capituli Secretarius.

Ut Capitulum istud optatum ac speratum finem feliciter sortiretur, mane medio septimae solemni ritu SS. Missae Sacrificium de S. Spiritu ab Adm. R. D. Praeside decantatum fuit, sub quo, sicuti et post, omnes S. Sacris operabantur ut Concilii Patribus S. Spiritus sua gratia clementer adesse dignaretur.

Cultu divino finito, conventum est in aula hypocausti (a), ubi invocata per Antiphonam *Veni S. Spiritus* Spiritus S. gratia et adhortatiuncula ab Adm. R. Praeside de fraterna charitate colenda et de communi Ordinis emolumento privatae utilitati praeponendo habita, tractatibus initium dedit difficillimum negotium de Adelbergensi cœnobio in Wirtembergico Ducatu sito restituendo, pro cujus recuperatione jam per biennium in Caesaris Aula litigatum
Bl 331 fuerat. //

Lectis igitur variis litterarum copiis, quae in Caesareae Majestatis ac Sacri Imperii Aula in negotio Adelbergensi contra Ducem Wirtembergicum editae sunt, ut scilicet Ordini nostro cœnobium Adelbergicum restitueret, cum illud sui antecessores contra omnia jura ac pacta etiam Passaviensia anno 1564 invaserint et Sacro nostro Ordini eripuerint, in quaestionem venit an juris via juxta Caesaris rescriptum ac decisionem contra Ducem Wirtembergicum sit procedendum vel imperatorium mandatum DD. Commissariis ab Imperatore ad suum decretum executioni mandandum constitutis offerendum ut Ducem, qui in Imperatoris Aula causa cecidit, ad restitutionem compellant ? An vero prius mitiori amicabilis processus via cum Duce circa hanc recuperationem sit agendum?

Itum est in hanc sententiam, ut prius suaviori modo cum Duce ageretur. Sic nimirum majoribus sumptibus parceretur, plurimarum simultatum ac discriminum ansae abscinderentur, Ducis ac Consiliariorum favor ac benevolentia facilius conciliaretur et novella religiosorum plantatio securius ac durabilius insereretur ; et sane prudenter sibi persuadere viderentur Concilii Patres fore : ut is etiam juridicae executionis austeritates proterve spernat qui lenitatem

---

(a) Hs. : *in aulae hypocausto.*

(1) Joris Kiene werd geboren in 1596. Hij oefende in zijn abdij beurtelings het ambt uit van professor in de Theologie en van Prior. Hij muntte op bizondere wijze uit door zijn zielenijver. Jubilaris stierf hij in Juni 1670. Goovaerts, o. c., bd. I, bl. 443.

(2) Hoogervermeld, bl. 169, nota 5.

in restituendo non admittit ; quo casu contingente adhuc in tempore per Caesareum rescriptum pro executione ad constitutos DD. Com-
Bl. 332 missarios recurrendum erit. //

Hac difficultate recte enodata, quaesitum fuit quisnam arduum hoc unus in se susciperet ? Rebus omnibus rite ponderatis hujus negotii conficiendi, causa Adm. R. D. Joanni Christophoro Augiensi Abbati SS. Theologiae Doctori commissa est, cui credentiales litterae (ut vocant) a Provinciali Capitulo sunt communicatae. Rem ut felicius agat de Capituli authoritate adjunctos habet R. P. Martinum Merz Priorem Rothensem et Fredericum Romell Roggenburgensem Subpriorem ac clarissimum virum D. Maximilianum Miller Suevici districtus Syndicum J. U. Doctorem, quorum opera ac doctrina onus facilius sustinebunt (a).

Quod si haec Adelbergensis cœnobii commissio sub manus successerit et Dux Wirtembergicus pacifice istud restituerit, placuit Capituli Patribus ut restituti cœnobii gubernatio statim Adm. R. D. Michaeli Roggenburgensi Abbati utpote Patri domus Adelbergae (b) commendetur, qui homagium a subditis excipiat donec commoda occasione novus Abbas canonice eligatur, nisi graviores causae aliud suaserint, quae intercurrere possunt. Atque sic utraque primi diei sessio finiit.

Altero die videlicet 13 Novembris a quolibet partim lecta partim devote audita Missa ut Deus Capituli Patribus suo auxilio adsit, conventum est rursus media 8va in assignato loco ubi statim in dis-
Bl. 333 cepta//tionem quot et qui ad Generale Capitulum anno insequenti celebrandum mittendi forent ? Nam aliquot mittendos ex hac Circaria praeter obedientiam aliae causae gravissimae exposcunt ut Dei honor, Ordinis emolumentum et ornamentum promoveantur (c).

Consultum videbatur Capituli Patribus ut non palam sed clanculum vota darent. Ea Adm. R. P. Praeses separatim, praesente Capituli Secretario clam excepit. Majora tulerunt Adm. R. D. Joannes Christophorus Abbas Augiensis et R. D. Laurentius (1) (qui praeter suam voluntatem Capitulo interesse non potuit) Praepositus Omnium Sanctorum et fr. Georgius Schönhainz Rothensis Canonicus Theologus, qui adhuc Viennae in Aula Imperatoris Adelbergensem causam promovet. Hi plenissimam omnium rerum in-

(a) Hs. : *sustinebit.*

(b) We laten hier het woord "*gubernatio*" als overtollig weg.

(c) Hs. : *promoveatur.*

(1) Hoogervermeld, bl. 168, nota 7.

structionem in litteris habebunt, de quibus Circaria in Generali Capitulo agendum putabat. Dum haec ita deciduntur novae litterae Viennae a fr. Georgio Schönhainz perscriptae Adm. R. D. Praesidi de Adelbergensi cœnobio afferentur, in quibus novi haereticorum actus continentur, quibus Adelbergae restitutiones vel omnino impedire vel saltem ad longum tempus prorogare apud piissimum Imperatorem conantur.

Hic Capituli Patribus nova difficultas et prope inexplicabilis (a) perplexitas suboritur.

Primitus Stutgardiana commissio ruere tota videbatur, tandem
Bl. 334 aptum medium suggeritur istud : antequam // electi Commissarii Stutgardum pro Adelbergensi recuperatione emittantur prius praefatus D. Maximilianus Praelatorum in Suevia Syndicus ablegetur, qui Stutgardii et ubi potuerit apud consiliarios et alios prudentissime indaget ut Ducis et aliorum mentem possit cognoscere et illorum molitiones in hoc negotio expiscari, quo reverso, postmodum statuendum quomodo haec res prudenter sit aggredienda ut felicem exitum nanciscatur.

Circa cœnobium Cellae Omnium Sanctorum statutum est, unanimi Patrum consensu, ut deinceps Praepositus inibi tertiam partem eorum sumptuum, quos alius Circariae Praelatus pro sua quota pendere debet, solvat quique a Circaria Suevica pro negotiis communibus perficiendis impenduntur, donec Provinciale Capitulum aliter statuerit.

Expensas hactenus insumptas ibi Capitulum liberaliter condonavit propter novi monasterii erectionem.

Haec sunt quae Capituli Patribus necessario pertractanda ante Generale Capitulum videbantur, ut divinus honor et Ordinis splendor atque incrementum melius procurarentur (b).

Acta, subscripta et obsignata in cœnobio Rothensi 13 Novembris anni 1629.

fr. Joachimus Abbas Rothensis et Ordinis Praemonstratensis per Sueviam, Alsatiam et Grisoniam Vicarius Generalis.

(a) Hs. : *inexplicabilis.*

(b) Hs. : *procuraretur.*

PROVINCIAAL KAPITTEL TE MARCHTALL 3 SEPTEMBER 1630

Bl. 335 // *IN NOMINE SANCTISSIMAE TRINITATIS. AMEN.*

Acta Capituli Provincialis Anno 1630, 3 Septembris in celeberrimo Marchtallensi cœnobio a Rmo D. D. Joachimo Celebris Rothensis monasterii Abbate, per Sueviam, Alsatiam et Grisoniam Vicario Generali Amplissimo, Captuli Praeside dignissimo instituti.

Quae causae Rum D. Vicarium, Capituli Praesidem, perculerint ut hunc conventum coegerit, ipsae difficultates clare edocebunt quas pro Dei honore, Ordinis incremento ac splendore, Amplissimi Patres enodarunt.

Joachimus Vicarius Generalis, Capituli Praeses.

Mathaeus, Abbas Urspergensis.

Michael, Praesul Roggenburgensis.

Joannes Christophorus Antistes Augiae Minoris, SS. Theologiae Doctor.

Mathaeus, Abbas Sorethanus, Theologus.

Joannes, Praesul Marchtallensis.

Laurentius, Praepositus Omnium Sanctorum (1).

Joannes Coppius (a), Administrator Beneduri (2).

Franciscus Haberssack, Subprior Urspergensis.

Fredericus Rommel (3), Prior Roggenburgensis, SS. Theologiae Licentiatus.

Joannes Weh, Roggenburgensis.

(a) Hs.: *Ruppius.*

(1) Al deze werden reeds hooger vermeld. Vgl. bl. 168 en 207.

(2) Jan Kopp was religieus van Roggenburg. In 1611 kapelaan te Ingstelten, later prior der abdij. In 1630 werd hij als administrator naar de abdij van S. Lusi in Benderen gezonden. Hij werd tot abt verheven in 1639 en gelukte er in de abdij stoffelijk en geestelijk herop te richten. Hij stierf in 1661. C. Hugo, o. c., bd. II, kol. 108. Goovaerts, o. c., bd. I, bl. 140..

(3) Hooger, bl. 181, nota 3.

Ferdinandus Rittler, Prior Augiae Minoris.

Mathias Binder (1), Prior Sorethanus ,Theologus.

Joannes Georgius Kijene (a) (2), Prior Marchtallensis, SS. Theol. Doctor.

Joannes Rotheim (b) (3), Canonicus Rothensis, Theologus, Ca-
Bl. 336 pituli Secretarius. //

Invocato igitur Spiritus Sancti auxilio per peculiaria SS. Missae sacrificia ut Consilii Patribus sua gratia assisteret, hora septima in hypocausto huic actui et concessui deputato et prius Antiphona *Veni Sancte etc.* cum consueto versu et oratione recitata, omnium primo ab Adm. RR. PP. Joanne Christophoro Augiensi Abbate et Laurentio Cellae Omnium Sanctorum Praeposito petitum est ut Generalis Capituli Acta ac Decisiones referrent ad quod nomine hujus Provinciae transmissi fuerant.

Praeter Statutorum correctionem inter reliqua etiam haec recensuerunt quae in Generali Capitulo pertractata fuerunt ut festum S. P. N. Norberti Translati 2ª Maii sub Triplice sine Octava, et festum S. Athanasii quod alias in 2um diem Maii incidit, 5° Maii die celebraretur et Ordinarii correctio infra annum a qualibet Provincia ad Rmum Generalem mitteretur.

Statuerunt insuper Generalis Capituli Amplissimi Patres ut deinceps omnia Ordinis gravamina ac difficultates sive sint Ordini communes sive alicui Provinciae aut cœnobio propriae Romam deferendae per nullum alium nisi per constitutum nostri Ordinis Procuratorem proponantur, si autem aliqua Provincia aut cœnobium Romae singulares quosdam favores ac gratias impetrare cogitet, poterit pro suo arbitratu Romae constituere agentem, nisi ejusmodi favores pro toto Ordine expetantur, qualis v. g. foret, si commoda occasione Romae elaboraretur ut Vicarii et Patres-Abbates Domus electos et confirmatos Abbates suos benedicendi potestatem habe-
Bl. 337 rent, quod sane non // intermittendum censuit Generale Capitulum, ubi melior occasio et spes Romae affulserit.

Cavendum itidem decrevit ne deinceps absque Capituli Generalis concensu novae sanctiones in Provinciis constituerentur, quae ante-

---

(a) Hs.: *Küene.*
(b) Hs.: *Rothaim.*

(1) Hooger, bl. 169, nota 3.
(2) „ , bl. 208, nota 1.
(3) „ , bl. 169, nota 5.

hac in usu non extiterunt ; per has enim fit ut, dum quotidie magis ac magis ad uniformitatem aspiramus, ad majores difformitates perveniamus. Et quia a prima Sacri Ordinis nostri instutione Titulo et Privilegio Canonicorum et Clericorum gaudemus, ideo juxta Capituli Generalis mentem ab omnibus iis verbis in scriptis et ritibus obstinendum quae *Monachismum* olent.

Ad dubia de certis quibusdam jejuniorum diebus proposita respondit Capitulum Generale jejunandum esse in die S. Marci Evangelistae, feria 6ta infra Octavam Paschatis ; quando Natales Christi in diem Veneris incidunt, abstinendum est a carnibus, non autem quando in die Mercurii aut Sabbathi occurrunt. Si festum Annuntiationis B. Virginis usque post Pascha in alium diem rejicitur, in ejus Pervigiliis non est jejunandum.

Circa dubium quod in Capitulo Generali motum est cum quibus cœnobiis nimirum fuerit antehac circa cantum Matutinarum, Vigiliarum, Missarum dispensatum, in quibus studia vigent, an scilicet tantum in illis, quibus lectio seu professura habetur, an etiam in reliquis ? Conclusum est cum omnibus cœnobiis non Commendatis simpliciter esse dispensatum ubi litteris quotidie opera datur, sive simul in illis profiteatur sive non. In monasteriis Commendatis tantum dispensatum est circa Missam Bmae V. Mariae.

In dubium itidem num novae Pontificiae Bullae Ordinem ligent si non promulgentur aut promulgatae ad Ordinis notitiam non per-
Bl 338 venerint ? //

Responsum est a Capitulo Generali non ligare nisi per Capitulum Generale acceptentur et promulgentur. Statuit insuper Capitulum Generale ut peregrini Religiosi in alienis nostri Ordinis cœnobiis non teneantur Benedictionem ab Abbatibus petere, nisi sint Vicarii aut Patres-Abbates Domus.

Cum variae difficultates circa Communem Novitiatum occurrerint, quomodo ille juxta Statuta commodius continuari possit ?

Decrevit Capitulum Provinciale rursus super hoc ad Rmum Generalem esse fideliter scribendum. Interea temporis Rmus D. Praeses cum aliquibus Novitiis, ut in propriis monasteriis instruerentur, dispensavit, donec responsum infra annum a Rmo Generali acceperit.

Ut autem conformitas in vestitu in qualibet Provincia, quantum fieri potest, observaretur, ideo Provinciale Capitulum ex concessione Generalis Capituli in sequentem modum de vestitu ordinavit : Abbates juxta Statuta caputio longiori et rotundo quod *Moschetam* vocant, utantur. Pectorale sub scapulari habeant perpetuo appensum

et annulum indutum digito gestent. Scapularia sint decem pollicum lata. Manicae non nimis restrictae, non nimis laxae. Tunicae sint talares, antrorsum fibulis aut nodulis insutis.

Religiosi sacerdotes in Festis Triplicibus aut Duplicibus Almutiis in Choro et Biretis utantur, quae Bireta etiam extra Chorum illis diebus gestent. Reliquis diebus consuetos pileos gerant. Quando Religiosi tam exteri quam interni aliquo longius proficiscuntur, aut
b 339 ad exequias aut ad Magnates evocantur, paliis talaribus utantur. //

Novitii candido habitu solemniter induantur et, elapso tempore Novitiatus, sua Vota juxta Ordinarium emittant. Renovatio Votorum sicuti et Sanctorum distributio in usu teneantur, donec in Generali Capitulo aliquid certi statuatur.

Lectisternia cum linteaminibus juxta antiquam consuetudinem Religiosi usurpent, donec Capitulum Generale indicatur, cujus jus ad Provinciale Capitulum pro hac vice devolutum est.

His omnibus ita constitutis occurrit gravissimum Adelbergensis cœnobii negotium discutiendum pro cujus recuperatione Amplissimi hujus Provinciae Abbates jam per triennium apud Caesaream Majestatem in Aula Imperatoris contra Wirtembergicum Ducem litem instituerunt et tandem obtinuerunt. Cum igitur celeberrimum hoc cœnobium anno 1630, 28 Augusti Ordini fuerit restitutum, ut gratias Deo immortales ageremus, solemni ritu 5 Septembris Provinciale Capitulum gloriosum Canticum : *Te Deum etc.* decantavit, omnibusque Abbatibus serio mandavit ut domum reversi *Te Deum* et solemne Officium sine cunctatione de *SS. Trinitate* cantarent et quilibet sacerdos tria Sacra faceret. Et quia negotii gravitas tanta erat ut novi Abbatis electio nequaquam proroganda videretur, ideo Capituli Amplissimi Abbates ad quos eligendi jus in hoc rarissimo casu, salvis R. Abbatis Roggenburgensis Patris Domus juribus, devolutum est, electionem 5 Septembris anni 1630 in sequenti modo secundum jura instituerunt.

Hora 6ª Officium de *S. Spiritu* a Rmo Vicario Generali decantatum, sub quo organis pulsatum ac symphonia cantum est. Reliqui Adm. RR. Abbates ac Patres privatim Sacris operati sunt. Finito
Bl. 340 cultu divino // ad praedictum hypocaustum itum est, in quo juxta jura legitime in Abbatem a RR. DD. Abbatibus Provincialis Capituli electus est R. fr. Georgius Schönhainz (a) (1) Canonicus Rothensis,

---

(a) Hs. : *Schönschanz.*

(1) Reeds meermalen vermeld. Zie hooger bl. 189, nota 2.

qui in Aula Imperatoris per triennium in Adelbergensis cœnobii causa Ordinis nostri Procuratorem egit.

In hac electione in Notarium doctissimus D. Joannes Ohem Munderkingensis in matrimonialibus causis Generalis Commissarius Constantiensis Consistorii adhibitus est. Testes requisiti fuerunt R. P. Joannes Georgius Kijene (a) SS. Theologiae Doctor, Prior Marchtallensis et R. fr. Joannes Rotheim (b) Canonicus Rothensis, Provincialis Capituli Secretarius, Theologus.

Finita electione, pro gratiarum actione *Te Deum etc.* cantatum est. Ita Amplissimi Capituli Patres conventum finierunt, in quo quidquid pertractarunt ad Dei honorem ac Sacri Ordinis nostri splendorem et utilitatem direxerunt.

Acta subscripta, Provinciali sigillo obsignata in celeberrimo monasterio Marchtallo (c) 5 Septembris anni 1630.

fr. Joachimus Abbas Rothensis et Ordinis Praemonstratensis per Sueviam, Alsatiam et Grisoniam Vicarius Generalis.

(a) Hs.: *Küene.*
(b) Hs.: *Rotheimer.*
(c) Hs.: *Marchtello.*

Bl. 341 // *RECESSUS CAPITULORUM PROVINCIALIUM SUEVICAE CIRCARIAE AB ANNO 1639 AD ANNUM 1655 INCLUSIVE UNA CUM ELUCIDATIONIBUS RECESSUUM CAPITULARIUM CIRCARIAE SUEVICAE AB ANNO 1639 USQUE AD ANNUM 1653 INCLUSIVE (1).*

(1) Uit dezen nieuwen titel, die overigens bladz. 341 geheel in beslag neemt, blijkt duidelijk dat de Compilator door deze reeks Kapittels één geheel bedoelde, afzonderlijk staande van de voorgaande en de volgende Kapittels. Het is niet moeilijk de redenen te vinden die deze opvatting van den Compilator kunnen wettigen. De eerste zou zijn de onderbreking der Provinciale Kapittels, die 9 jaren duurde en bijgevolg geheel andere kwestie's ter bespreking opdrong. De tweede meenen we te vinden in het feit dat al deze kapittels, op twee na, vergezeld gaan van *Elucidationes* en van de *Confirmatio et Correctio* van den Generaal. Ziehier nu de indeeling van het Handschrift :

1) Recessus Capitulorum Provincialium ab anno 1639-53 (bl. 342-385)
2) Litterae ab Abbatibus Sueviae ad Adm. Ill. Generalem et Recessus Capituli Provincialis anni 1655 (bl. 386-398).
3) Elucidatio Recessuum Capitublarium ab anno 1639-1653 (bl. 398-441).
4) Confirmatio et Correctio Recessuum Capitulorum Provincialium Suevicae Circariae ab anno 1639-1653 (bl. 442-458).
5) Recessus Capituli Provincialis anni 1654 (bl. 459-469).

Klaarheidshalve is het echter niet mogelijk deze volgorde te behouden. Onze bedoeling is daarom onmiddelijk na de *Recessus* van ieder Kapittel de *Elucidatio* en de *Confirmatio et Correctio Generalis* te laten volgen. Verder zullen we de tijdsorde volgen met het Kapittel van 1655 na dat van 1654 te plaatsen.

20. PROVINCIAAL KAPPITTEL TE MINDERAU 24 OCTOBER 1639

Bl. 342 // *RECESSUS CAPITULI PROVINCIALIS ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS IN SUEVIA A DIE 24 OCTOBRIS IN CELEBRI MINORIS AUGIAE ECCLESIA CELEBRATI*

Anno 1639, mense Septembris nomine Rmi DD. Abbatis Floreffiensis (1) unus e quatuor primoribus Ordinis nostri Abbatibus ejusmodi litterae ad Adm. R. D. Ludovicum (2) Rothi Abbatem, ejusdem Ordinis Praemonstratensis per Sueviam etc. Vicarium Generalem emanarunt.

Rme cum sacra Praemonstratensis Ordinis nostri vinea, etc.

Hisce litteris uti cum efficacia satisfieret, atque Capitulorum Provincialium processus (a) usque bellorum temporumque injuria tantisper desitus revocaretur, censuit idem Adm. R. D. Vicarius Generalis opportune accidisse ut omnes ejus Circariae Abbates in unum coirent, id quod litteris ad singulos datis hunc, qui sequitur, modum pro muneris sui ratione jussit.

Adm. Rev. etc. ex inclusis.

Sic evocati Provinciae Patres Minoraugiam subvesperum diei 23 excurrerunt nimirum in primis : ipse

Adm. R. D. Ludovicus Abbas et Vicarius supradictus cum R. D. Vito emerito (b) ejusdem Rothensis Ecclesiae Subpriore.

(a) Ontbreekt in Hs.

(b) Hs. : *emero.*

(1) Jan Roberti, van 1607 tot 1639 abt van Floreffe, is een der grootste abten dezer abdij. Hij onderscheidde zich o. m. op het Algemeen Kapittel van 1618. Hij overleed den 6 December 1639. Goovaerts, *o. c.*, bd. II, bl. 101. C. Hugo, *o. c.*, bd. I, kol. 94.

(2) Louis de Haselberg. Zie Grafschrift met loftuigingen bij C. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 705. Waarna Hugo doet opmerken : *Hoc monumentum indebitae gratitudinis et amoris tesseram fieri curavit Fridericus Abbas in munere abbatiali successor, anno 1668.*

Adm. R. D. Mathaeus Urspergensis (1).

Bl. 343 Adm. R. D. Michaelis Roggenburgensis nomine // R. D. Fredericus Rhomelius (2) ejusdem Ecclesiae Prior, SS. Theol. L.

Adm. R. D. Joannes Christophorus illius Augiae Abbas, SS. Th. Doctor cum Ecclesiae suae Priore R. D. Ferdinando Rittlero (3).

Adm. R. D. Mathaeus (4), Abbas Sorethi cum R. P. Augustino Arzet (5) ejusdem Ecclesiae Canonico.

Adm. R. D. Conradus (6) Marchtallensis.

R. P. Joannes Coppius (7) S. Lucii Curiensis Administrator.

Caeterum Adm. R. D. Laurentius (8) Cellae Sanctorum Omnium in Hercinia Sylva Praepositus ob itinerum difficultates legitime excusatus absentiam suam suumque parendi Patrum decretis studium sequentibus litteris est testatus.

Sessio Prima.

Altero mane, die nimirum 24 mensis Octobris futuri Capituli negotiis votisque sub singulorum Patrum calicem ad sacram aram instratis, invocatoque prius S. Spiritus auxilio, Patres iidem in loco ad hoc deputato consedere. Per positionem litteris D. Praesidentis conformi facta, in quaestionem *primo* venit ipsum Generalis Vicarii officium quo sese exuere idem D. Praesidens satagebat tum ob rationes seorsim moventes tum quod morte Rmi D. Generalis nostri officium quoque suum extinctum ipse sibi persuadere velle videretur.

Censuere *secundo* ipsum D. Praesidentis officium praedictum, cum ad universitatem causarum institutum sit, perpetuo omnino
Bl. 344 (ni a committente revocetur) etiam censeri // adeoque delegantis morte non exspirasse, idque ea potissimum etiam ratione quod illa potestas et si a Generali solo emanarit nomine Generalis Capituli (cujus plenaria potestas penes Dominum Praemonstratensem de jure sita est) emanasse censeatur, adeoque in ipso tamdiu duret donec ab eodem revocetur, obligari proinde Dominum Praesidentem

---

(1) Reeds vermeld bl. 207, nota 1.

(2) Hooger, bl. 181, nota 3.

(3) Vgl. de voorgaande prov. Kapittels van 1627, 1629 en 1630.

(4) Hooger, bl. 168, nota 5.

(5) Augustinus Arzet was de opvolger van Mathias Binder als abt van Schlüssenried in 1656. Hij was dokter in de Theologie en apostolisch protonotaris. Hij overleed den 1 Juli 1666. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 25. C. Hugo, *o c.*, bd. II, kol. 831.

(6) Hoogervermeld, bl. 169, nota 4.

(7) Hooger, bl. 169, nota 1.

(8) Zie bl. 168, nota 7.

ut in eo quo cœpit pergat, auctoritate vicaria porro functurus pro Circaria sibi commissa. Cum enim jurium Ordinis contra varios assultus Ordinariorum, nec non disciplinae regularis conservationi, uti et (a) temporalium bonorum utili administrationi longe appareat conducibilius imo et necessarium auctoritatem Visitatorum seu Vicariorum Provincialium morte Rmi Domini Generalis non expirare, sed saltem nomine Capituli Generalis, quod nunquam moritur, continuari donec aliud Ordinis caput elegatur, ne, dum saeculari potentia electio impeditur, Ecclesia Praemonstratensi, **ut jam saepius accidit, extraneis** commendata, Circariae debita ac necessaria Ordinis cura destitutae in disciplina regulari diffluant juriumque et temporalium bonorum jacturam et damna patiantur.

Sperant Capituli Patres Rmum Dominum Generalem perpetuitati in tali casu et durante interregni tempore non fore contrarium sed imo sua authoritate tanto libentius patrocinaturum quanto studio-
Bl. 345 sior est ad consulendum in omnibus Ordinis indemnitati. //

Sessio Secunda.

Hora semi tertia pomeridiana in consultationem venere praedictae litterae Brabantinae (b). Censuere *principio* Patres negotium istud Ordinis ejusmodi esse ut plane optandum foret posse plerosque Ordinis praecipuos Praelatos de salute ipsius sollicitos (c) coire in unum ; caeterum quocumque digitum intendant sic itinera amico juxta et hostili milite obsepta esse ut impossibile nedum difficile fuerit nostros, saltem remotiores, Namurcum devenire, praeterquam quod illius etiam terrae inferioris status ab eo tempore quo litterae manarunt ob supervenientem militem Gallum multum fuerit immutatus, ut hac etiam parte coitio intercepta videatur. Accedit deinde ab ipsis Brabantinis (d) sat innui media servandi Ordinem hac temporum injuria et, stante utriusque coronae divisione, praecisa esse ut nec Ordini nostro Caput Summus Pontifex assignari nec Capitulum Generale convocari queat (e). Quae causae olim fuere, unde Ordo noster magnam rupturam fuerit passus ; non apparere proinde media alia efficacissima unde Ordo servari possit. Quocirca optimum facturum Adm. R. D. Praesidens, si media illa

(a) Hs. : *est.*
(b) Hs. : *Barbantinae.*
(c) Hs. : *solicitos.*
(d) Hs. : *Barbantinis.*
(e) Hs. : *ut nec Ordini nostro Caput Summum Pontificem assignari nec Capitulum Generale convocari queat.*

efficacissima, quae in defectum Generalis Capitis aut Capituli assumenda forent, familiaribus litteris ex D. Abbate S. Michaelis (1) exquirat : fore ut Patres Comprovinciales Abbates denuo rem in
Bl. 346 consul // tationem revocent necquicquam seu laborum seu sumptuum intermittant unde diruta Ordinis vinea reparari queat, praesertim si locus conventioni inferioribus et superioribus Germanis vel medius vel magis accomodus constituatur.

Censuere *secundo* iidem Patres, cum ob labores nostros (a) ordinariis hucusque parum Ordinis nostri juribus illatum sit, fieri posse ut immaturiori hoc accessu irritari potius quam Ordinis Privilegia servari queant, enitendum potius ut DD. Praelati (quod exquisite hactenus praestitere) et obsequiis et officiis nostrorum Ordinarios eorumque Officiales porro promereantur (citra tamen imminutionem exemptionis et jurium Ordinis) eamque in suos Religiosos Parochos disciplinam exerceant ut respondere queant omni poscenti rationem.

Censuere denique, dum aliud a Brabantinis (b) innuatur aliudve tempora ipsa quietiora ferant hac missione, impensisque supersedendum esse, consulto interim facturos, si ipsi DD. Abbates Comprovinciales annuum (c) Capitulum in Statutis Ordinis designatum animose resumant, legitima tamen auctoritate indicendum, sic quippe futurum, ut disciplinae regularis repagula firmentur et malignantium sive odiosorum quorumdam ora obstruantur, ne, quod ipsi solent, in Ordinis jura impetum tentent.

Bl. 347 His itaque institutis, gravis de duobus Ordinis et Provinciae // nostrae monasteriis in Diœcesi Curiensi sitis querela ad Patres Capituli delata est, quam non attinet hic in specie meminisse. Caeterum cum, re exacte perpensa, totus defectus a defectu animosi et in Ordinis zelum erubescentis capitis promanet, idcirco Patres Adm. R. D. Abbatem Roggenburgensem locorum illorum Patrem-Abbatem et ordinarium Superiorem plurimum in Domino hortantur, serio monent atque authoritate Capituli injungunt ut absque ulla mora possibili Ecclesiae S. Lucii Curiae de Abbate et convenienti capite secundum formam Ordinis canonice providere curet.

(a) Hs. *ob laborum nostrorum.*
(b) Hs. : *Barbantinis.*
(c) Hs. : *annum.*

(1) Jan Chrysostomus Van der Sterre, Abt van St. Michiels te Antwerpen van 1629 tot 1652. Zie over hem C. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 268 en Goovaerts, *o. c.*, bd. bl. 60, bd. II, bl. 287-95, bd. IV, bl. 343.

Sessio Tertia.

Die 25 Octobris convenere denuo Capituli Patres, de annua Visitatione minori visitandae Ecclesiae incommodo deinceps instituenda consilium iniere atque ne a mente Rmi D. Generalis deviarent, censuere :

1° juxta Statuta liberum esse debere D. Vicario Provinciali Secretarium pro suis Visitationibus eligere, nisi malit adhibere Provincialis Capituli Secretarium qui, etsi pro Capitulo adjuratus, de novo tamen in Visitationum inchoandarum limine, quae uno cursu peraguntur, ad silentii fidem astringi debet.

2° In Visitationibus servandum ordinem et praxim Statutorum, ut a junioribus incoetur scrutinium.

3° Circa abolitionem chartarum Visitationis sequendum esse tenorem Statutorum, quae et quatenus injungunt Visitatoribus ut praecedentem Visitationis chartam secum aufferant vel deleant vel intactam relinquant, utpote quod his mediis satis consultum sit famae peccantium.

4° Juxta eadem Statuta cit. n. 16 et 17 nullum subditorum inanditum damnandum, necque aliquam in ipsum paenam decernendam
Bl. 348 aut promulgandam, nisi prius super delatis // fuerit auditus.

5° Cum in subditorum gravamen vergere possit eos, qui a Praelatorum gravamine appellant, adigi ut id propter quod appellant in scripto tradant ad manus D. Praesidis, asserantque id se per idoneos et sufficientes testes probaturos, se a Praelato in correctione regulari gravari ad id adigi minime debeant.

6° Cum in annuis Capitulis accidat ut per secreta suffragia nonnulla perquirenda sint aut electiones faciendae, nullum in hisce casibus Pastoribus aliisque simplicibus Religiosis, quod adesse contigerit, competere jus suffragii ferendi, ni forte in speciali aliquo casu a DD. Abbatibus ultro admitteretur, nisi a Rmo Generali vel a Generali Capituli aliud statuatur nominandum vel nominandos fore quotannis a Rmo Generali pro visitanda Ecclesia Domini Vicarii.

Sessio quarta.

Tota paene absoluta est amico et suavi DD. Praelatorum alloquio mutuaque in rem communem cohortatione, decretae aliquae litterae aliorsum destinandae, Capitulo finis impositus more per confessionem et absolutionem generalem consueto.

Ea vero omnia quae superioribus sessionibus Capituli Patribus visa, censa, probata atque decreta fuere, ut debitum robur atque

(a) Hs. : *23.*

firmitatem obtinerent R. D. Praesidens caeterisque DD. Abbates sigillis suis ac manuum subscriptione testatum esse jusserunt.

Actum anno et diebus quibus supra.

Ex mandato Adm. RR. DD. Praesidentis et caeterorum Abbatum in fidem subscripserit etc...

Bl. 399 // *ELUCIDATIO CAPITULI DE ANNO 1639* (a).

§ Capitulum et § Cum autem etc. quemadmodum et initio Capituli de anno 1644 ob non fundatam convocandi Capitula illa jurisdictionem declarantur illegitima, eorumque constitutiones nullae ; verum uti tum Capituli Patres ex fundatis in jure atque facto causis arbitrati sunt Vicariorum Generalium seu Visitatorum, quos Statuta Dist. 4., cap. 15., n. 2. *Permanentes* appellant, jurisdictionem morte ipsos a Provinciis sibi nominatos instituentis non expirasse, sic idem hodie arbitrantur. Ratio potissima est quod ejusmodi Vicarii jurisdictionem sortiantur immediate non tam a Rmo D. Praemonstratensi ipsos denominante quam a Capitulo Generali (quod Rmo P. Generali superius est, apud Tamb., T. III, Disp. 3, q. 1, n. 3, quodque numquam moritur vel successorem acquirit (b) suamque potestatem habet non tantum provisionalem usque dum novus Generalis constituitur, sed potius per modum status permanentis) imo et ab ipsis Statutis, Dist. 4, c. 9, n. 1, fundatis in jure c. *In singulis* 7 de statu Monachorum reiterato in Prid. Sess. 25 de regular. c. 8, uti proinde de Vicario Generali Episcoporum Patrum apud Sanchez l. 3, Mat. d. 29, n. 13. Cassianus (c) Tract. de Privileg. reg. c. 8 proposit. 3 aiunt ordinariam illius jurisdictionem in qua, vacante sede, ipse Episcopo succedat, procedere a canone, id est, supposita nominatione seu institutione a canone sortiri jurisdictionem sed quasi nominans et instituens, jurisdictionem conferente canone qui nobis est tenor Statutorum, ipso juri communi
Bl. 400 subnixus. Et hoc est quod Urbanus VIII // in sua Bulla de Vicariorum Ordinis, ubi (seu ab ipso demortuo Rmo Generali Gossetio

---

(a) De algemeene titel der *Elucidationes* bl. 398 luidt : *Elucidatio Recessuum Capitularium Circariae Suevicae de annis 1639, 1644, 1651, 1652, 1653.* Volgt deze korte tekst : *Veniam jam in Capituli recessu cum debita erga Supremum Ordinis Magistratum animi submissione precati, id insuper cum S. Bernardo (epistola 219) praefamur :* " ut si eruperit quod non fuit aut secus quam fuit dicendum, sit quasi non dictum ; ubi vero dictum quod oportuit et uti oportuit dici sit non frustra dictum ". *Ordinem autem sequemur quam Virgula censoria praemonstravit.*

(b) Hs. : *aquirit.*

(c) Hs. : *Cassainus.*

seu ab ultimo Capitulo Generali constituti) *extabant* continuatione et, novorum, ubi non extabant, electione, durante interregno provide sanxit, quam quidem Pontificis mentem biennis antequam Ordini per Bullam in forma Brevis sub annulo Piscatoris expeditam patefieret, Patres Capituli legitima praesumptione praespeculantes prudenter sibi persuasere Vicariorum Generalium permanentium potestatem, Rmo Patre Gossetio pie defuncto non fuisse consepultam, quin tacite saltem a Pontifice, Supremo omnium Religionum Generali, propagatam demumque majoris dumtaxat expressionis atque securitatis gratia, ob divinam Ecclesiae Praemonstratensis vocationem fuisse patefactam, ut quem par non est credere voluisse Ordinem tam late diffusum, Generale suo capite in tanta coronarum christiani orbis collisione orbum, etiam subordinatorum per Provincias capitum dirrectione, atque tantopere ad sui ipsius tuititionem necessario influxu carere.

Dum igitur Capituli Patres, e regulis sibi a prudentia dictatis, rati fuere Vicarii Circariae potestatem obitu D. Gossetii piae memoriae non exspirasse, etiamnum hodie sibi videntur nil temeraria praesumptione usurpasse aut ullum novi eligendi Vicarii jus arrogasse.

Patietur vero Rmus P. Generalis in eo puncto ubi de jure eligendi Visitatorem seu Vicarium Generalem Circariae Suevicae causam
Bl. 401 censura movet, paulo plusculis sese ob rei gravitatem informare. //

Annus jam agitur 78 cum, cedente prae senio P. Joanne Abbate Roggenburgensi (1) munus Visitatoris in hac Circaria perpetui, comprovinciales Abbates Suevicae et Bavarorum nomine P. Joachimus (2) Abbas Steingadensis, Memmingae Imperialis oppidi (a) congredientes, Visitatorem jure suo sibi legere P. Michaelem Hablizelium (3) Augiae Minoris Abbatem, missoque Parisios ex illo conventu anno Christi 1567 Procuratore suo, primo P. Joachimo Methlino Canonico Marchtallensi, sed a milite Gallo mox in finibus Germaniae repulsam passo, dein anno 1570 P. Joanne ab Amagden Busco-Pucensi studii Roggenburgensis regente, electionem a se rite

---

(a) Hs : *Imperiali oppido.*

(1) Joannes Mayer, overleed in 1581. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 686. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 577.

(2) Joachim Salicetus, overleed den 9den November 1580. *Ibid.* kol. 881. Goovaerts, *o. c.*, bd. II, bl. 134 en 395.

(3) Michael Hablizel stierf in den ouderdom van 46 jaar, na 12 jaar bestuur, in 1575. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 343, bd. IV, bl. 334.

factam Eminentissimi Cardinalis Hypoliti Ferrariensis (1) nuncupati Praemonstratensis Ecclesiae tum temporis Abbatis commendatarii etc. Vicario Generali P. Antonio Vaccae significarunt, eamque modo dicti Cardinalis nomine ratam firmamque haberi institerunt, tandemque post prolixas Procuratori a P. Vacca circa jus electionis electique personam instantias factas, confirmationem die 21 Junii acceperunt, quemadmodum totius rei seriem P. ab Amagden Procurator exacte a se descriptam posteritate consignavit. Eodem modo P. Martinus Ermannus (2) Rothensis Abbas in demortui P. Minoraugiensis locum electus, submisso iterum praedicto P. ab Amagden (a) Augustano Consistorio tum temporis advocato anno Christi 1575, suam a Rmo P. de Pruetis (3) confirmationem impetravit.

Bl. 402 Illo autem // anno Christi 1590 ad plures translato, biennio post Abbates Sueviae Biberaci Imperialis urbis (b) congregati in Circariae Visitatorem elegere P. Mathiam Insenbach (4) Abbatem Minoraugiensem, atque electionis a se factae confirmationem cum munere Vicarii Generalis a Rmo. P. de Pruetis obtinuerunt, solicitatione in haec verba Praemonstratum missa : " Cum autem hujus electionis confirmationem ad Rmam Paternitatem Vestram de jure pertinere certo sciamus, eandem hisce litteris ab Eadem obnixe, humiliter et ea, qua par est, reverentia petendam duximus atque de facto petimus, ut Rma Paternitas Vestra praefatum a nobis Electum sua authoritate, qua hac in re fungitur, absentem tanquam praesentem confirmare, eique vicariatum sufficientem committere dignetur ".

(a) Hs. : Amegdem.

(b) Hs. : *Imperiali urbe.*

(1) Hyppolitus d'Est, Kardinaal van Ferrare, ontving den 14 Mei 1592 de abdij van Prémontré in commende. Hij bekommerde zich echter weinig om de geestelijke belangen der abdij. Zijn dood, 1572, was voor Prémontré een ware verlossing. Hugo, *o. c.*, bd. I, kol. 39. Ch. Taiée, *Prémontré*, Paris, 1873. bd. II, bl. 42-48.

(2) Martinus Erman bekwam het gebruik van het pontificaal van Paus Sixtus V. Hij stierf d[illegible] November 1589. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 704.

(3) Joannes Despruets, religieus van St. Jean de Castella. D. S. T. van de Sorbonne, werd den 14 Dec. 1572 door Paus Gregorius XIII. abt-generaal van Prémontré benoemd. Hij is de eerste en groote hervormer zijner Orde na het Concilie van Trente, de baanbreker die voor geen moeilijkheden afschrikt noch achteruitgaat. Hij overleed, 75 jaar oud, den 15 Mei 1596. Hugo, *o. c.*, bd. I, kol. 40-41. Taiée *o. c.*, bd. II, bl. 49-62.

(4) Mathias Insenbach stierf in 1595. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 291.

Atque hoc Visitatoris jus, tanta observantia in Sueviae Circaria vigens, cum Patrum memoria, constituto per aliquas Germaniae Provincias Vicario Generali P. Servitio de Lairvelz (a) (1), Rmus P. Franciscus a Longoprato (2) convellere velle videretur, Abbates per suum tum Vicarium seu Visitatorem (3) Joannem Urspergae Abbatem (illum cujus laus est in *Optica Regularium)* pari modo a se electum et jam dudum a Rmo P. Longopratensi confirmatum anno Christi 1616 die 12a Aprilis rursus Biberacum conscripti, juri suo eousque pacifice obtendo manutenendo sequentem iniere consultationem : " Cum jus eligendi Visitatorem ex legitima consuetudine ex sufficienti praescriptionis possesione ad Circariae hujus Abbates spectet, ut qui jam ultra 100 annos Visitatores quietissime
Bl. 403 // elegerunt et semper pro confirmatione ad Rmum Generalem miserunt, qui semper absque protestatione electos confirmavit, certe jure illo justo titulo atque bona conscientia exui non possumus : six enim nostris temporibus electus et confirmatus est A. R. P. Martius Erman (4), P. Martinus Schliet, P. Michael (b) Hablizel (5) Augiensis, P. Insenbach (6) et Christophorus (c) Hablizel (7) Augiensis. P. Joannes Sausenthaler (8) modernus Visitator Urspergensis ".

Hucusque conventus illius Patres, e quibus unus hodie superstes P. Minoraugiensis modernus Abbas (9), tum temporis Prior et P. Abbatis sui legitime absentis Procurator, vivus rerum, quae agebantur inspector et testis. Horum vestigiis pii decessores nostri aevo nostro inhaerentes pari modo, parique jure processere in electione PP. Joachimi (10) et moderni Ludovici (11) Rothensium Abbatum, excepto quod in electione ultimi suffragantium vota a singulis Ab-

(a) Hs. : *Leirvelz.*
(b) Hs. : *Martinus.*
(c) Hs. : *Christianis.*

(1) Reeds meermalen vermeld.
(2) Hooger bl. 10, nota 2.
(3) Hooger bl. 40, nota 2.
(4) Hooger vermeld bl. 224, nota 2.
(5) Hooger bl. 223, nota 3.
(6) Reeds vermeld bl. 224, nota 4.
(7) Christophorus Hablizel wordt genoemd voor zijn godsvrucht en ijver. Hij stierf in 1599. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 291.
(8) Reeds meermalen vermeld.
(9) Joannes Christophorus Hartlin. Vermeld, bl. 168, nota 4.
(10) Joachimus Gieteler. Hooger bl. 168, nota 1.
(11) Ludovicus de Haselberg. Hooger bl. 217, nota 2.

batibus seorsim et in secreto fuerint Praemonstratum destinata. Atque ex his apparet, si Suevica Circaria de jure eligendi Vicarium seu Visitatorem a Rmo P. Praemonstratensi postmodum confirmandum glorietur, haud fore insipientem aut praesumptuosam.

Sessio 1ª, § *Censuere tertio.*

Definitorum nominato tribuitur Capitulo Provinciali, sicque hactenus in Sueviae Circaria observatum, tametsi vigore Statutorum juniorum, dist. 4, c. 3, n. 3. Praesidi potius tribuenda foret, singulis Ca-
Bl. 404 pitulis juxta Statuta Juliana //, dist. 4, c. 9 (1) emutandi et denuo ab eodem assumendi (2).

Sesio tertia, § *Visum est 1°.*

Secretarius, qui usu in hac Circaria excepto permanens esse et tam (a) in Capitulis quam Visitationibus adhiberi solet, vix videtur duplici juramento onerandus, cum sat sit Praesidi Capituli, simulque Visitatori permanenti sacramento de tenendo secreto fuisse authoratum. Atque juridica ejusmodi doctrinalique Statutorum interpretatione sibi non interdici Patres Capituli humiliter precantur, usitata in omni alio legum humanorum genere, cum ingruunt casus, quibus subitum remedium authenticum adhiberi nequit, sed necessario est recurrendum ad communem juris dispositionem et probatum Patrum sensum.

§ 2. *Ut Praesidenti.*

Cum Statuta examen singulorum decernant, nullo seniores inter atque juniores ordine constituto, usu Provinciae nostrae compertum est expedire, ut Abbas imo loco examini subjiciatur.

§ 3. *Cum juxta.*

Hujus § edendi causa fuit, saltem tum cum visitationis charta intacta relinquitur aut per sequentem annum mensae praelegitur, ubi miseri peccantis pœna toties iteratur totiesque fama laceratur, quoties relegendo ruminatur.

(a) Hs.: *jam.*

(1) Hier worden bedoeld de Statuten van 1505. Ze werden bewerkt naar de Bulle van Julius II, uitg. J. Lepaige, *o. c.*, bl. 782. Vandaar hun naam: *Statuta Juliana.*

(2) We vinden de hier besproken paragraaf niet weer in de *Recessus* van het Kapittel. Wellicht hebben we te doen met een onbedachtzaamheid van den kopiist. Verder weze de aandacht erop gevestigd dat geen enkel dezer paragrafen met de hier gemelde woorden ingeleid worden.

§ 5. *Cum per etc.*

Dum crescente in dies perversorum malitia vix hodie appellatio
Bl. 405 fiat, quin simul sub praetextu gravaminis // impetatur Praelatus adeoque ut plurimum utrumque censurae membrum concurrat, eadem utrique cautela adhibenda videbatur.

§ 6. (a) *Cum Ecclesia.*

Patres insistendo Capitulo Generali anno 1630 ex fundatis supra rationibus merito rati sibi licere in defuncti Patris Marchtallensis locum subrogare P. Sorethanum, ne, durante interregno ecclesiae Praemonstratensis, Rothensis ecclesia Capituli Generalis provisione destitueretur (1).

§ 7. *Cum in annuis.*

Admittere socios Abbatum ad decisiva suffragia moribus conventuum Germaniae receptum non est et videntur obstare Statuta, dist. 4, c. 1, nam ubi de canonicis religiosis sermo est, intelliguntur ii, qui Abbatum legitime absentium sunt Procuratores, immediate post Abbates ad Capituli aulam admittendi, de quorum suffragii jure in elucidatione sequenti (b).

(a) 6 ontbreekt in Hs.

(b) Hs.: *seqenti.*

(1) Ook hier is geen spraak van in de *Recessus* van het Kapittel. De reden ervan, meenen we, is dezelfde als welke op bl. 226 nota 2 wordt aangegeven

21. PROVINCIAAL KAPITTEL TE ROGGENBURG 3 FEBRUARI 1644.

Bl. 349 // *RECESSUS CAPITULI PROVINCIALIS ANNO 1644 IN AULA CŒNOBII ROGGENBURGENSIS, DIE 3 ET SEQUENTIBUS MENSIS FEBRUARII CELEBRATI*

Cum ob vigentes continuos bellorum motus Provincialis Capituli usum tantisper desitum gravia Ordinis et Provinciae nostrae reassumendum suaderent, visum est Rdo. Adm. DD. Ludovico (1) Ecclesiae Rothensis Abbati, Ordinis Praemonstratensis, in Circaria Sueviae Visitatori et Vicario Generali e re fore, ut seu authoritate Capituli Generalis seu vigore Bullae, quam Urbanus Pontifex VIII, anno 1641, pro Vicariorum Ordinis continuatione promulgari fecerat jam omnes (a) notae Circariae Abbates vocarentur in unum, termino et loco provide omnibus determinato, sub vesperum Virginis Purificatae Roggenburgi comparuere sequentes Ordinis Praelati :

Adm. Rdus. DD. Ludovicus, supradictus Capituli Praeses, cum suo P. Subpriore Dominico Bartenschlager.

Augiae Candidae Abbates, Capituli definitores, ille cum (c) socio suo

Augiae Candidae Abbates, Capituli definitores, ille cum (c) soco suo P. Benedicto Heberlino Priore.

D. Fridericus (4) Roggenburgi Abbas, Capituli et Provinciae eousque Secretarius, cum suae ecclesiae Priore P. Leonhardo Clesin.

D. Conradus (5) Marchtalli Abbas cum suo itidem Priore.

(a) Hs. : *omnibus.*

(b) Hs. : *Chrisostomus.*

(c) *cum* ontbreekt in Hs.

(1) Hooger bl. 217, nota 2.

(2) Hooger bl. 207, nota 1.

(3) „ bl. 168, nota 4.

(4) „ bl. 199, nota 7.

(5) Conradus Kner de Munderkingen heeft te strijden onder zijn bestuur met onheil en tegenspoed. Hij stierf in 1661. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 143.

D. Georgius, Abbas Adelbergae (1).

D. Norbertus (2) Praepositus Cellae Omnium Sanctorum.

Altero summo mane cum Sacris de Spiritu Sancto aliisque ex
Bl. 350 Statutorum praescripto rite peractis in aula ejusdem // cœnobii Roggenburgensis in vicem loci capitularis selecta, iidem DD. Praelati consedissent. Patrum electione Secretarius nominatus est praedictus Roggenburgi Prior, atque praestito prius de more in manus R. D. Praesidis juramento consueto, ab eodem lectae sunt litterae absentium DD. Praelatorum Mathaei Sorethani (3) (qui suas Domino Praesidi) et Joannis S. Lucii (4) Abbatum, qui vices suas D. Roggenburgensi commisere, examinatisque absentiae causis, eae legitimae Patribus visae fuere. Cum autem facile definiri possit ut ob plurium absentiam Capituli authoritas vilescat, sumptus aliaque incommoda solis praesentibus accrescant, sanxere principio Capituli Patres, ut quoties imposterum ejusmodi conventus instituantur, eidem sese singuli per se sistant. Quod si quispiam legitimas et a caeteris collegis probatas emanendi causas habens Procuratorem destinare voluerit, is quidem ad concessum instar aliorum adjunctorum admittetur, sed absque voto et suffragii jure, quippe quod hinc alteri a Praelatis ab absente canonicam praepeditionem habente committendum erit, ut sic nimirum Capituli vigor, votorum integritas, quae ex solis Praelatis constat, jugiter conservetur, nisi Capitulum indulgere maluerit, facultas ut legitime impediti per procuratorem regularem vocem decisivam habeant et nomine sui Principalis subscribant, quam indulgentiam absentibus legitime fieri non abs re esse videtur. Is autem quisque legitime absens seu per nuntium religiosum seu per solum procuratorium compareat, communes cum caeteris expensas in loco capitulari sustinendas aeque ac si praesens adesset cum praesentibus, juxta
Bl. 351 cap. *In singulis* etc. de Statutis Monachorum // proportionaliter subeat, canonicam autem praepeditionem non habentes, praeter sumptos in commune partiendos, alteram et paecuniarum paenam incurrent, arbitrio Capituli determinandam. His ita in limine praemissis in quaestionem venit molesta illa controversia, quam super visitatione aedium parochialium jam olim Ordini manet, hodieque instanter urget Episcopus Augustanus.

(1) Georgius Schönhainz. Hooger vermeld bl. 197, nota 1.

(2) Norbertus Hodapp, 31ste proost van Allerheiligen, schreef de Annalen zijner abdij. Hij stierf in 1653. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 392.

(3) Hooger bl. 168, nota 5.

(4) Jan Kopp. Zie hooger bl. 211, nota 2.

Audita desuper prolixa relatio ex ore D .Roggenburgensis, qui nomine D. Praesidis Ordinisque rem hucusque adversus officiales Augustanos et voce et scripto sustinuit ; cumque argumenta ab eodem D. Roggenburgensi ex jure communi et privato Ordinis desumpta atque eidem Episcopo tradita a parte adversa nihili instar et in praeteritis habeantur suamque percensam potestatem omnibus modis praerogare intendant, censuere Patres omnibus quoque modis abstinendum. Primus autem hic et omnium ultimus in Ordine ad praedictum Rmum. D. Episcopum Augustanum is esto ut de hac turbatione sistenda denuo moneatur, indicando rem esse quae Ordinem universum ejusque Generale Caput et particularem Congregationem negotiis Ordinis Praemonstratensis pro bono illius regimine a S. D. Urbano VIII. constitutam spectat, decenterque rogando ut tantisper inde lis definiatur, vi et facto abstinere velit. Quod si nolit, instituendos a DD. Praelatis suos religiosos curatos ut visitatores episcopales modeste arceant, vi autem ingredientes cum protestatione servandi sui Ordinis sinant. Eadem omnino tentatio adversus ecclesiam monasterialem Curwaldensem ex parte Episcopi Curiensis (a) ponderosis litteris hactenus sic stiterit, ut de nova
Bl. 352 turbatione nihil amplius // auditum sit, nihil quoque desuper movendum PP. censuere.

Sessio secunda.

Hora 2ª promeridiana consessu restaurato, in medium attulit suas turbationes et pressuras R. D. Adelbergensis, quas nimirum ipse supra communes cum veteribus (a) Würtenbergicis sustinet, ab officialibus Austriacis Göpingensibus advocative aliaque jura in Adelbergam ejusque subditos via facti invadentibus querendo, simulque rogando ipsene solus, an cum D. Praeside Abbate (b) Roggenburgensi, an junctim omnes Capituli Patres absistere et quibus mediis velint. Re autem maturius liberata conclusum est Serenissimam Archiducissam Claudiam nomine totius Capituli per litteras decenter conveniendam, quibus annectantur gravamina ab eodem D. Adelbergensi in chartam seorsim conscripta, roganda ut officiales arceat ab ejusmodi turbationibus porro inferendis, idque juxta formam a praedicto capite *In singulis* § *Ad haec* etc. Praesidi Capituli praescriptam ; discussum deinde negotium cujusdam debiti sat magni, ratione ejusdem Adelbergae anno Christi 1630 e manibus haereticorum vindicatae, contracti, quod cum diluere renuat moder-

(a) We laten hier het woord *Curiensem* als overtollig weg.
(b) Hs. : *veteris.*
(c) Hs. : *Abbas.*

nus D. Adelbergae Abbas, petiit D. Marchtallensis creditorii fidei jussor vel quasi factus, ut fidem a suo D. antecessore oberratam (a) ii DD. Praelati liberarent, qui cum sua singuli portione litteris fidei jussionis inserti leguntur. Causae D. Adelbergensem renuentem moventes haec fere fuere : 1° quod sumptus circa Adelbergae restitu-
Bl, 353 tionem factos Capituli // Patres in se receperint omnes ; 2° quod in sua illinc immissione de ejusdem debito mentio facta fuerit nulla ; quod denique 3° non tantum ab hoc debito solvendo liberum se fore sed et alteram (b) illam quinque nulla florenorum summam a D. Ludovico (1) Adelbergae Abbate sub mitiore annua pensione penes Roggenburgum domesticationis olim instituendae usum depositam atque nunc majorem sui partem in sumptus restitutionis contra depositarii mentem effusam integram sibi restitutam iri sperat. Caeterum cum DD. Minoris (c) Augiensis et Roggenburgensis (qui tum illius anni 1630 Marchtallensibus tum aliis prioribus comitiis interfuere) disertam desuper relationem intulissent, responsum fuit ad 1um sic quidem in sese Provinciae Abbates sumptus restitutionis suscepisse, ut jamjam expositos, Adelberga sui juris et aeris facta, olim refundati exponendos porro ipse D. Abbas recens institutus sibi procuret. Proinde quod altero loco movetur, id fieri tum non potuisse, cum electioni aut provisioni de se factae D. Adelbergensis Viennae adhuc haerens non adfuerit : in installatione autem absque singulorum actitatorum recapitulatione rem et possessionem cum suo onere traditam fuisse. Quod denique depositum illud Adelbergae (d) spectat, ultro id D. Roggenburgensis fassus sed et illud effatus est quomodo grandior illius primo Weingarten inde Rothum translata integre fuerit, possessionis onere pene Roggenburgum, dum Adelberga in haeretici Principis manu stetit, consistente ; caeterum cum de hoc deposito in Caesareae
Bl, 354 commissionis ingentes sumptus exponendo ageretur // non tantum Capituli Patres depositarii mentem et intentionem explorasse et maximum futurae destinationis caput censuisse ipsam restitutionem (e) sed et D. suum antecessorum Roggenburgi Abbatem in-

---

(a) Hs. is niet duidelijk. De Kopiist schreef twijfelachtig *ob erratam*, alsof er een min goed leesbaar woord in 't origineel stond.

(b) Hs. : *alterum.*

(c) Hs. : *Minor.*

(d) Hs. : *Adelbergensae.*

(e) Hs. : *restitionem.*

(1) Ludovicus Werhner van 1538 tot 1565 abt van Adelberg. Hugo, *o. c.*, bd. I, kol. 133.

ertem suis posteris sibique cavisse, ut si contingat (quod Superi fieri nolint) Adelbergem denuo opprimi atque Roggenburgum a Wirtenbergiae Ducibus ob depositi caput infestari, Provinciae Patres de damno sarciendo tenerentur.

His ita commemoratis atque D. Adelbergensi e secessu, quo sese interea contulerat, in consessum regresso per D. Praesidem expositis, mentem ille suam renuentem denuo declaravit, Capituli Patres amice rogans ut ne in re tanta praecipitetur esse in Statutis Ordinis reformatis dist. 4, c. 10, n. 17, constitutum tribunal, ubi sese oporteat indicari etc. atque eo causa remissa fuit.

Sessio tertia.

Die 4 Februarii hora solita a Sacris resumpta proposita fuit primaria hujus conventus super electione Rmi. DD. Simonis Raguetii (a) (1) e reformatis Lotaringis in Abbatem Praemonstratensem et totius Ordinis Generalem ab ipso Praemonstratensi conventu legitime, ut illi ipsi asserunt, et secundum formam Ordinis assumpti, denique altero statim mane repudiati, lectae jam ante a DD. Abbatibus litterae, quibus Praemonstrati Prior et caeteri illius archimandriticae ecclesiae Canonicci et electionis legitime factae successum et rejectionis subsecutae causas Adm. R. D. Praesidi transcripserunt, avide rogantes ut Circariae Patres suum cum illis dis-
Bl. 355 sensum Ordinis Procuratori Romam facerent contestatum // ; atque ejus ope electionem facerent infringendam.

Lectae item alterae ab uno alterove aliunde privato nomine ad eundem D. Praesidem datae, quibus ut a Provinciae Patribus electioni applauderetur et publico instrumento gratulantium animi exponerentur, deposcebatur.

In ambigua hac et in utrumque a Patribus (prout nimirum singuli in electum ferebantur affectu) proposita quaestione conclusum denique fuit a DD. Praelatis Circariae in neutram partem declinandam, abstinendum proinde et a procuratorio Romam destinando et a gratulatione Praemonstratum dirrigenda, usque dum de electionis

---

(a) Hs.: *Reguetii.*

(1) Simon Raguet, religieus van S. Marie te Pont-à-Mousson en doctor in Theologie, was rond 1621 novicenmeester van het noviciaat der *antique rigueur*. Tot abt van Prémontré gekozen in 1643, werd zijn verkiezing beurtelings wettig en onwettig verklaard en riep een treurige toestand in 't leven. Om er een einde aan te stellen deed Raguet afstand van zijne waardigheid en trok zich terug in 't klooster van Genlis, waar hij den 12 April 1646 overleed. Goovaerts, o. c., bd. II, bl. 75.

invaliditate ab Abbatibus electioni secundum formam Ordinis praesidentibus vel de ejus valore ab ipso D. electo certiores redderentur.

Priori porro casu a procuratorio nihilominus tantisper abstinendum, dum quid ab aliis Provinciis in hac causa factum (a) visum fuerit, constet. Posteriori vero cum nimirum ipse D. electus personam suam et electionem de se factam legitime, prout moris est, Ordini universim aut singulis seorsim Provinciis fecerit compertam, gratulationem a nemine seorsim sed ab omnibus universim adeoque totius Provinciae nomine tunc impertiendam (b). Incommodis porro, quae Praemonstratensium litterae continent (c) abunde, cautum iri, si rituum vel absurditates vel disciplinae novitates quas electus causare vellet, nullus a Provincia Abbas s[illegible]ditusve absque totius Provinciae concensu acceptet, DD. Abba[illegible]s suum Ordinis zelum rationabili illa et SS. Canonibus conformi reformatione (prout
BI, 356 Patrum memoria introducta est) porro // servanda singuli contestentur, quo multum etiam conducet, si annuae visitationes a D. Praeside reassumantur. Caeterum quod litteras D. Praesidi delatas spectat, cum illae alterae Praemonstratensium Canonicorum duntaxat nonnullorum sint (nam scissuram inter illos exortam litterae ipse testantur) atque rem deposcant non tam temere aggrediendam, illae alterae quoque nomine a D. Praeside responsione innuendae (d), idque juxta mentem ab his ipsis (e) votis prolixius quam hic exaratur expositam, (f) praesertim ipsius D. Praesidis intersit a se emoliri imputatam sibi approbationem abs se, ut ipsi aiunt, factam.

Eodem opere in consultationem deducta fuit causa Praepositurae Hagenoviensis (1), opera nuper et œre A. R. D. Praepositi Cellae Omnium Sanctorum e manibus magistratus ejusdem civitatis Hagenoviae in Ordinis dominium reductae, quaesitumque an sui eam juris Provinciam esse velit, an potius D. recuperatoris ? ut inde nimirum sumptus et expensae totaque Praepositurae provisio sumantur, in quem emolumenta qualiacumque demum olim redunda-

---

(a) Hs. : *factu.*

(b) Hs. : *impertiendum.*

(c) *continent* ontbreekt in Hs. Er was overigens ruimte voor een woord opengebleven.

(d) Hs : *innuendas.*

(e) *sint* wordt hier als nutteloos weggelaten.

(f) *cum* valt hier als overtollig weg.

(1) De proostdij van Hagenau was gelegen in 't bisdom Straatsburg behoorde tot de circarie van den Elzas, doch werd van nu af ingelijfd bij die van Zwaben. Hugo, *o.c.*, bd. II, kol. 360-61.

bant. Hac in re comprobata imprimis laudabili ejusdem D. Praepositi industria, responderunt DD. Praelati, tametsi causa suo aliquot ab hinc annis nomine sumptuque in Caesaris aula caepta (a), ipsoque jure ecclesiae alioquin ad hanc Circariam spectantis et a suo nunc Patre Wadegotiae Praesule destitutae provisio in Provincialis Capituli dispositionem devoluta sit, ob loci tamen incommo-
Bl. 357 ditatem atque ut Dominus // recuperator suum Ordinis amplificandi studium amplius exercere queat..

Eidem D. Praeposito, omni modo ecclesiae recuperatae permissionem, omneque jus quod in praepositura Circaria Sueviae sua actione acquisierat (b), committendum, ut is nimirum tam de capite (quod Capituli Patres ipsum D. Praepositum interea esse cupiant, dum aliter vel Generalis vel Provincialis Capituli nutu constituatur) quam de membris religiosis caeterisque ad regularis disciplinae et œconomiae regimen necessariis, prout in Domino expedire viderit, disponat, sibique et suae Cellae hac ratione jus paternitatis, usquedum in proximo Capitulo hac de re aliud statuatur, acquirat, omni modo a Provinciae Patribus adversus D. Waldegotiensem in Capitulo Generali proxime instituendo, eidem asserendum, ita tamen ut dependentia, quae olim ab hac Circaria fuit, et porro servetur.

Sessio quarta.

Hora promeridiana proposita fuit quaestio super quodam Provinciae Converso incorrigibili, quid de ejus vel dimissione vel emissione statuendum ? Responderunt Patres, tametsi jus dimissionis (etiam habitu detracto) Ordinis Statutis sat planum sit, de ejus tamen casu non aliter constare quam ejusmodi homunciones ad loca Ordinis remota olim solitos emitti, idque D. Praelato causam proponenti aeque licebit. Quod si demum ad juridicum hujus illiusve ejectionis deveniendum sit, servanda esse serio S. Card. Cong.
Bl. 358 Prid. Concilii interpretum decreta anno 1621 // die 21 Sept. emanata.

Cum praeterea ob easdem temporis angustias, quibus compulsi etiam saeculares ministros majores ad communem cum pauculis religiosis mensam admittimus, quaereretur, an et paenae peccantibus religiosis in coram sint irrogandae. Responsum fuit, tamen etiamsi eae plerumque leves et absque infamiae nota infligi possint, haud facile in refectorio sed in capitulo aut alibi privatim a Praelato

(a) Hs. : *cepta.*
(b) Hs. : *aquiserat.*

adhibendas, praesertim eum novitius hic puniendi modus non tam sit nostri quam ejus Ordinis qui et choro et capitulo caret..

Ob easdem temporum difficultates, rerumque nostrarum angustias, atque ubi cibi esuriales sive quadragesimales vix haberi possunt, quaesitum fuit denique quid tuta conscientia circa abstinentias et jejunia quae Ordinis sunt, fieri queat, quo jure Adm. R. D. Praeses, onerando desuper DD. comprovincialium Abbatum conscientias, dispensandi seu benignius interpretandi Ordinis legem facultatem impertivit, usque dum in proxima visitatione aut Provinciae conventu aliud statuatur.

His tractatibus super reformationem (a) Ordinis et regularem observantiam diligenter habitis, causam D. Marchtallensis movit, S. Lucio D. (b) Georgium Hinlinum (1) piae memoriae e Marchtallo in S. Lucii Abbatem ante aliquot annos assumptum et cum splendido rei familiaris et nonnulli cerei (c) apparatu Benedurum ductum (d) quem quidem apparatum ab obitu ejusdem nunc cœnobio suo res-
Bl. 359 titui, aut aliquo modo a Dno. Roggenburgensi // ibidem Patre Abbate sibi compensari idem D. Marchtalli cupit. Responsum fuit 1° : cum praedictus D. Georgius non a Patre Abbate sed Circariae Praelatis Waldseae tum congregatis institutus fuerit, nullam a D. Roggenburgensi litem desuper moveri posse. Responsum fuit 2° : ipsi moderno Marchtallensi abunde constare, qua potissimum occasione idem D. Georgius ad S. Lucium translatus atque cum luculentiori habitu cultuque dimissus, imo coactus insuper vel quasi fuerit ut domui professionis suae perpetuo renuntiaret, qua proinde renuntiatione facta, Marchtallensis ecclesia juri suo tam in personam quam res cum eadem legitime translatas, aeque renuntiasse censetur. Unde cum praedictis D. Georgius temporibus adhuc pacatis Beneduri vita functus esset, nullam (e), cum facile posset, D. Marchtallensis abbas antecessor S. Lucio restituendarum litem movit, adeoque nec hodie post tot aliquot annos movendam.

Sessio quinta.

Tota paene, cum omnes jam itineri accincti essent, mutua in rem Ordinis communem cohortatione absumpta fuit, petitumque sin-

(a) Hs. geeft duidelijk *reflexionem*. We vinden echter dit woord min juist gekozen voor den zin, die *reformationem*, misschien ook *refectionem* eischt.

(b) Hs. : *o.*

(c) Hs. : *caerei.*

(d) Hs. : *dictum.*

(e) Hs. : *nullum.*

(1) Georgius Heinlin overleed in 1629. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 108.

gularie a D. Adelbergensi ut cultus B. Virginis restauraretur ; fore enim ut potentissime illa Virgo Ordinis Patrona singularis, Ordinem sub altissima sua protectione jam olim constitutum, porro ab omnibus impugnantibus reddat immunem.

Capitulo demum impositus finis more per confessionem et absolutionem generalem consueto.

Ea vero omnia quae superioribus sessionibus Capituli Patribus
Bl. 360 visa, censa, probata, decreta, composita // fuere, ut debitum robur atque firmitatem obtinerent, D. Praeses Capituli caeterique PP. sigillo testatum atque sua Secretarii manu subscriptum esse jussit. Actum anno et die quibus supra.

Bl. 405 // *ELUCIDATIO RECESSUS CAPITULARIS ANNO 1644.*

Fundatur jurisdictio hujus Capituli potissimum in Bulla Urbaniana superius allegata.

Sessio prima. § *Altero summo.*

Quemadmodum Definitorum sic et Secretarii munus in hac Provincia hucusque fuit perpetuum eritque ordinarie, quod sic consultum fore etiam censura Capituli sequentis, sess. 1a, § *facta igitur* etc. probarit.

Bl. 406 § *Cum autem.* //

Abbatum legitime absentium Procuratores a decisivo suffragio excludi fere hucusque more aliorum abbatialium conventuum in Suevia, in quibus procuratorium mandatum committi solet uni en Abbatibus praesentibus, si tamen ex mandato alii commisso legitimae emanendi causae patescant atque ex istius modi admissione nemo occasionem sumat sese facilius subducendi, bajulus insuper loco mittentis habeat jurandi potestatem, quod excusationis causa sit justa et (a) sufficiens juxta cap. 4, dist. 4 Statutorum n. 3. Non abs re erit hosce tales ad suffragia etiam decisiva admitti, non item ad subscribendum, quod mos hic vigeat hodie ab solo Praeside et Definitoribus Capitulorum recessus subsignari.

Quae porro in fine PP. de inserendis materiis tractandis subjunxere, cum id Stat. *l. c.*, n .10 admodum sit conforme, sperant id absque difficultate aut derogatione moris Capituli Generalis concessum iri, cum vix possibile sit in causis praesertim gravioribus absque maturiori domi rerum excussione, doctorum virorum librorumque consilio et praevio cum conventu tractatu, e festigio sententiam ferre. Ego, inquiebat olim S. Bernardus, epistola 69, et Prior noster rem et intra nos pensantes et intra nos conferentes etc. idque solius Christi Domini nostri ex scientia divinitus sibi indita, proprium est absque discursu et collatione procedere, hominis contra

(a) Hs. : *ex.*

conferre et discurrere de uno in aliud, et ad conciliandum progredi
Bl. 407 ex scientia // per investigationem rationis acquisita, ut videre est apud S. Thomann 3 p., q. 11, a. 3 (1).

Sessio tertia.

Malunt Capituli PP. mentem sensumque suum hoc loco aperire verbis suorum PP. decessorum quam suismet, idque fide et recensione potius historica quam studio contradicendi, quo nimirum magis apparet nil novi comminisci Theologum illum, cum ex mente Capituli Provincialis Majorum nostrorum rationes lucidius digessit, in Capitulo Generali proximiore examinandas (a). Et quidem quod Missale Praemonstratense seorsim spectat, cum illud sub annum 1578 auctum et repurgatum, sed toto minore Canone truncum, nulloque justo directorio aut rubricis instructum prodiiset, necque facile fieri posset quomodo superioribus temporibus Majores nostri eo usi fuissent vel tunc uti oporteret, accidit Circariarum Sueviae atque Bavariae Sacerdotes religiosos alios ad Romanos, alios ad Diœcesanos, alios ad aliorum Ordinum ritus declinare, cumque quivis sibi ob certae regulae defectum stylo Leonardi Lessii in *Auctor.* ad 1.2. D. Th. vel *Horae canon.* cap. 1. pro suo affectu vel phantasia ritus gestus, caeremonias fingeret, adderet, mutaret, factum est ut in actione Liturgica, re omnium maxima, tot sacrificandi ritus exsurgerent quot forent Sacerdotes, rusticis ipsis hanc
Bl. 408 difformi//tatem subsannantibus, politioribus vero Ordinem sine ordine demirantibus. Apud Lairvelz, Catech. Novit. t. 1, lect. 9, docum. 2. Huic malo remedium adferre cupiens idem R. P. Servatius de Layrvelz in Synodo Provincialium Abbatum Sueviae ac Bavariae, Urspergae anno 1606 coacta et tantopere a R. P. Francisco de Longo-Prato laudata, hunc inter caeteros canonem statuit, ut omnes unius moris simus in domo Dei, decernit Synodus ut saltem Epistolae et Evangelia in SS. Missae Sacrificio juxta Processionalis totius Ordinis praescriptum canerentur, modusque uniformis Sacrum Missae Sacrificium faciendi conderetur. Non igitur cousque in hisce Ordinis Provinciis sed nec in reliquo Ordine constans atque uniformis sacrificandi ritus conditus extabat ullus, cumque nec adeo facile (quod res ipsis, eorum vires sphaeramque activitatis superas, et ad solum Sacrorum Praesidem in orbe spectans, commissa foret) obtineri spes esset, tandem R. P. Servatius

(a) Hs.: *examinandos.*

(1) Over deze laatste paragraaf wordt niets vermeld in de *Recessus Capituli.*

ipse in cursu visitationis suae de anno 1614 ex potestatis, qua fungebatur, plenitudine in hunc qui sequitur modum decrevit : " Quandoquidem vix certus ac determinatus in Ordine nostro modus reperitur, et paene tot celebrandi natantur privatim apud nos ritus quot Sacerdotes habentur, ideo ad uniformitatem conservandam
Bl. 409 Romanus celebrandi privatim ritus ab omnibus teneatur ". // Sapienter ista quidem Servatius ; cum enim Ordo propriis quemadmodum supponebatur ritibus destitutus esset, nec tanti momenti res posset relinqui arbitrio cujusvis, aut divina officia obiri sine decoris et congruis ritibus, hoc solum ipsi restare videbatur, ut Romani ab Ecclesia approbati adhiberentur. Verum cum sanctione (a) illa, ob nullam in ipsis Missalibus atque Breviariis factam immutationem, satis plene Provinciae non fieret, imo nova quodadmodo, ut Lessius cit. c. 3 censuit, hac rituum in alienum a Romano Missale adoptatione, sacrificandi formula consurgeret, Pontifice sola 200 annorum Missali a Romano diversa permittente, idcirco Abbates Sueviae denuo congressi, sic inter caetera decrevere : " Cum toties, quoties ad nos redeunt (e Gallia Visitatores) caeremonias et ritus mutent, in templo, imprimis circa Missam, ita ut populus astans non tantum miretur, sed graviter offendatur, etiam arbitratus olim nunquam bene Sacris nos operatos esse, et ex indictis caeremoniis hinc inde forte absque ratione corrasis quaedam universalis Ecclesiae consuetudini adversentur et in iis tot difformitates in nostris cœnobiis inveniantur, ideo ut conformes simus, et stabiles in Sacro et ejus ritibus persistamus, Missale Romanum et ritus Romani introducendi, cum alias nostrum Missale quam proxime ad Romanum accedat et sic sumptibus parcetur, quando Romana acceptantur, quia haben-
Bl. 410 tur ubique in promptu. // Sic Ordinarii, quos in Rotha rejecerunt et qui in se diversi sunt, abrogabuntur, cum alias media ex parte hoc tempore observari nequeant et multa in iis sint, quae juri novo 1661 die 12 Aprilis collect, cumque ab ejus cessu seu abdcatione et consuetudinibus universalibus modernis adversantur ".

Hucusque PP. illi sub auspiciis P. Joannis Urspergae (1) Abbatis Circariae Suevicae Visitatoris permanents, Biberaci anno Christi 1616 die 12 Aprilis collecti, cumque ab ejus cessu seu abdicatione (quam P. Servatius jam anno 1606 in Synodo Urspergensi tentatam, forsan ob electionem de ipsius persona a Circaria factam, admittere ob recusarat) Visitatoris munus subiret D. Joachimus (2)

(a) Hs. : *sancione.*

(1) Johannes Sauzenthaler. Hooger, bl. 40, nota 2.

(2) Joachimus Gieteler. Hooger, bl. 168, nota 1.

Rothensis (a) Abbas, anno mox sequenti in primo a se Rotha (b) conscripto Capitulo Provinciali praeurgeret, aliasque idenditem difficultates sibi suaeque Provincae enodandas Praemonstratum transmitteret. Sic n. 3 in rem praesentem fatur : " Quia magna penuria, imo gravissima laboramus Missalium Breviariorum aliorumque ad cultum divinum pertinentium librorum, ideo humillime rogamus ut nobis una cum aliis Romana Breviaria, Missalia, Antiphonaria etc. authoritate Rmae P. V. permittantur, ut ita perpetuum ac stabile quid habeamus, ac cum Romana Ecclesia omnium aliarum Matre
Bl. 411 conveniamus, quod Ordo noster ab // initio servasse notatur ; et praeterea diversitate exteriorum a reliquis ejus filiis disjuncti ne videamur, cum inter haereticos eorumque fautores (c) passim versemur, qui ex his judicium totius rei facere consueverunt. Sin hoc fieri nequeat, ardenter obsecramus, ut saltem ita ad Romanae Ecclesiae normam nostra omnia reformentur, ut deinceps numquam ulturius mutare necesse sit, ad quam rem, ut communi studio laboreque res melius transfigatur, duos ex nostris religiosis mittendos offerimus, quibus alii duo aut plures ex vestris regionibus juncti totum officium ita reforment et emendent in Mussipontano vel alio designato cœnobio, ut ita semper perduret ".

Hisce aliisque aliunde allatis difficultatibus pulsatus Rmus. P. Petrus Gossetius piae memoriae Generalis postremus, submisso tandem in Circarias Sueviae, Bavariae, Poloniae, Bohemiae et circumvicinas suo legato P. Claudio Perri, Circatore in S. Maria Mussipontana, ut explicatos (a) a sese difficultatum nodos ad singula praedictarum Circariarum monasteria perferret, suaeque jurisdictionis thesauros in cujusque monasterii capitulo effunderet, sic in suis encyclicis (b), quod Breviarium, Missale etc. spectat, rescripsit : " Usum Romanorum Missalium, Breviariorum, Antiphonariorum et aliorum ad cultum divinum pertinentium librorum permittere non possumus, nisi de Capituli Generalis consilio, nec ea de novo edere, nisi idem Capitulum difficultates, quae passim in illis inve-
Bl. 412 niuntur, composuerit. Quare est quod nobiscum // patientiam habeatis. In Missis vero privatis et publicis licebit Dnis. Praelatis, et eorum assistentibus in altari, et non in choro ,caeremoniis Romanis

---

(a) Hs. : *Rhottensis.*
(b) Hs. : *Rhotta.*
(c) Ontbreekt in Hs. Vgl. den gelijkluidenden tekst bl. 64.
(d) Hs. : *explicatos.*
(e) Hs. : *excydicis.*

sicut et in Vesperis uti, propter causas, quas nobis vestro nomine Vicarius noster Generalis constanter proposuit ".

Obtenta sic tandem diuturnis efflagitationibus Romanorum rituum, tam pro publicis quam privatis Missis facultate, adeo deinceps inhaesere Majores nostri, ut nullatenus passi sint ab iis sese divelli. Unde cum recusum (sine tamen authentica S. Sedis approbatione) Ordinis quod dicitur Missale atque Breviarium, idem Servatius anno Christi 1624 in Suevia promulgasset atque Ordinarii recens editi caeremonias et ritus adamusim observari. Gregorianumque Ordinis cantum (si tamen Gregorianus dicendus est, ubi v. g. Praefatio Duplici,Celebri, 9 et 3 Lect. itemque pro defunctis communis una, et cum Praefatione Paschalis, Pentecostes, quoad tenorem cantus eadem omnino est) demandasset, congregati altero mox anno PP. in Capitulo Rothensi q. 3, § *Circa* in hunc modum concluserunt ; cum in hac Sueviae Circaria Romanae caeremoniae, quae et hoc tempore diœcesanae sunt, jam multo labore introductae sint, non posse immutari aut deseri absque populi scandalo et gravissima inconstantiae nota, maxime cum praefatae caeremoniae Romanae Consilio Tridentino, quod in Superiore nostra Germania
Bl. 413 non tantum quoad decreta, // sed etiam quoad reformationem ubique receptum est, insertae sint, et ab aliis religiosis Ordinibus in hisce partibus ubique observentur.

Haec illi, quibus cum septennio ante authoritate Capituli Generalis anno 1618 religiosis per Sueviam pastoribus certas vivendi leges condens, idem Joachimus Rothi Abbas Sueviae Visitator praecinuisset (ut nimirum caeremoniae Romanae in faciendis Sacris adamusim observentur, omniaque cum debita (a) majestate peragerentur) obtendum tandem est, ut rituum illorum majestas atque pariformitas, cantusque Gregoriani (qui secundum festorum feriarumque varietatem alius atque alius est) integritas exemplo Praemonstratensium Hispanorum, apud Layrvelz t. 1, lect. 118, docum. etc., passim in hac Circaria invalesceret, quo nimirum uno uniformitas illa tantopere a SS. Pontificibus Ordini inculcata, obtineri, atque divina officia et caeremoniae (b) ad primaevos et antiquos more aliorum regularium Patrum, uniusmodi olim jussu Honorii II institutos ritus (uti Gregorius XIII commendatum Ordinis regimen in manus P. Joannis de Pruetis anno 1578 restituens mandarat) reduci queunt. Atque ex his illa censurae quaestio expedita manet,

---

(a) Hs. : *debitate.*

(b) Hs. : *caeremonio.*

unde usus caeremoniarum Romanorum in hanc Sueviae Circariam dimanarit.

De Breviario porro cujuscumque id demum nominis sit, id modo
Bl. 414 breviter // in antecessum Capituli Generalis futuri dicere habent Capituli Provincialis Patres, sperare sese facile veniam impetraturos, si dixerint non posse a vestigiis suorum Majorum discedere, cumque ex preteritis conjectura sit, easdem in recens cuso Breviario difficultates et conscientiae scrupulos, quibus adacti Capituli Provincialis Rothensis anni 1625 conscripti PP. Gossetianum postremum Breviarium acceptare renuerunt, nisi revisum prius, probatumque a SS. Rituum Congregatione, iisdemque se vestigiis insistere velle, passuros quidem sibi novum quodcumque Breviarium imperari, sed relicta penes eos reddendae olim rationis obligatione, penes quos hucusque stetit, quo minus Breviarii Praemonstratensis sic dicti immutatio in Romano vel illius ipsius legitima recensio atque mutatio obtineretur.

Dolendum sane id, quod ante monuit Rosinus Abbas Lycaei Lateran. t. 2, f. 172, nonnullos eosque fere seniores, usu tantum non in naturam verso, tenacissime inhaerere iis, quae a Majoribus recepissent, vel absona illa sint, vel consona ecclesiastico instituto. Sic autem Capituli illius Rothensis PP. post prolixas a se productas rationes concludunt : " Quae omnia et singula contra Breviarium allata, cum aequo passu contra Missale et Ordinarium (ob ignotum nobis et Germaniae nostrae, ubi Tridentinum passim etiam ab aliis Ordinibus receptum, quoad caeremoniarum reformationem varie-
Bl. 415 tatem) militent idem omnino etiam de // Missali et Ordinario censemus, et humiliter rogat Capitulum Provinciale ut illa omnia tollantur vel per Romanum Pontificem legitime et expresse approbentur, iis omnibus interea in suspenso et Provincialibus nostris constitutionibus circa rituum et caeremoniarum usum in suo valore persisitentibus, parati ut cum primum approbata fuerint, ea lubentes, volentes ,et ut filios S. Matris Ecclesiae et Generalis Capituli decet acceptare ".

Et ex hac quidem (a) tam extra Majorum nostrorum declaratione manifeste apparet, Breviarium Gossetianum in Suevia libere receptum numquam fuisse, aut si coacte uspiam ob Antiphonariorum carentiam receptum est, censeri moraliter non acceptatum, id quod pluribus aliorum Theologorum suffragiis innixus Caramuel, Comment. in Regul. S. Bened., n. 48, 13, 96, 1390, in specie de Breviario

---

(a) Hs. : *quidam.*

Praemonstratensi disserens : de cujusque legis seu libera seu coacta acceptatione, monuit praeclare, usus palmario illo ex Apostolo desumpto argumento, hominibus nimirum concessam a Deo potestatem non in destructionem sed in aedificationem, videri autem superiorem destruere charitatem et torquere potius quam gubernare subditos, qui obligaret rationabiliter invitos.

Quae porro futura sit legitima ineundae mutationis via, eam sub ipsa Ordinis nostri incunabula e Patribus Regularibus (ad quorum
Bl. 416 precandi atque psallendi ritum ab // Honorio II obligati sumus) jam olim praemonstravit Hugo de S. Victore in c. 3 reg. S. Augustini approbatus postea ab Umberto, Comment in reg. eamdem c. Sibi 48, si quid, aiens, mutari oportet in eo quod cantandum est, non debet hoc cito fieri, aut leviter, nec tantum arbitrio duorum aut trium sed convocatis Patribus, sic ut sanior pars congregationis canonicae decreverit, ordinandum est.

Ex hisce Hugonis verbis apparet, licuisse olim singulis Regularium Canonicorum Praelatis singula sibi commissae congregationi Breviaria fabricari, sed non nisi cum consilio et assensu sanioris partis canonicae congregationis, quanto magis ubi cudendum aut immutandum est Breviarium toti alicui Religioni inserviturum ?

Atque hac via Patrum memoria usi sunt Benedictini atque Dominicani ad propria sua breviaria perpurganda atque reconcinnenda ; hi a Clemente VIII, illi a Paulo V animati et probati.

Hanc viam Majores nostri sub Vicariatu P. Joachimi Abbatis Rothensis (a) suasere atque duos e sua Provincia religiosos, qui symbola conferrent, ultro obtulere, necque sperandum umquam ad uniformem Deum colendi ritum nos deventuros, quam per acceptationem Breviarii Romani, vel si quod proprium Ordinis 200 ante Concil. Trid. annorum obtentu extat, per legitimam ejus ab Hugone indicatam recensionem ; cumque jure novo Tridentini in nullo alio Breviario hodie satisfieri possit quam in Romano, aut in eo quod ducenariam aetatem ante Trident. ostentet, hinc est quod, si non modicae considerationis mutatio (cujusmodi in Praemonstratensi
Bl. 417 Breviario reperiuntur // quam plurimae) in hoc posteriori accidat, id fieri nequeat absque Pontificis assensu ; alioquin non erit ratio, cur usu Breviarii v. g. Pruetiani, Servatiani, le Paigiani etc. interdicamur, cum haec aeque ut Canonici (b) fuerint, aetatem praetenderint 200 annorum, atque in hisce non minus quam in ultimo

(a) Hs. :*Rottensis.*
(b) Hs. : *canononici.*

Gossetiano, sensu Ordinis penso divino satisfieri potuerit satis, aut si illa velut non canonica rejicienda fuere, idcirco Gossetianum prorsus erit novum, adeoque ut canonicum sit, atque menti Pii V non adversum ,nova egebit Pontificis approbatione per ea, quae Less. cit. c. 3, Carm. cit. n. 1, 3, 98 opportune monent.

Quod demum censura § *Breviarii* etc. Capitulo Provinciali facultatem concedit, inconsulto toto Ordine, renunciare posse huic privilegio id ambiguum est et Rmi. D. Generalis declaratione eget, ni dicatur nunc tandem responsum esse ad 7am difficultatem a Provincia Suevica e conventu Biberacensi anno Christi 1616 Praemonstratum praescriptam in haec totidem verba : " Cum in nostris Breviariis, libellis Horarum B. Virginis, Diurnalibus multi errores et conrtadictoria reperiantur, et quotidie onva eduntur, ut sic numquam sciamus quidnam recitandum, ita ut merito in nos cadat quod Pius V in Bulla quae incipit : *Quod a nobis* etc. Romano Breviario praefixa conqueritur. Hinc illa tanta cultus divini perturbatio, hinc summa in clero ignorantia caeremoniarum ac rituum ecclesiasticorum ut innumerabiles Ecclesiae ministri in suo munere
Bl. 418 indecore // non sine magna piorum offensione versentur ".

Ne igtiur ita omni Breviaria componentium inconstanti flatu veluti parvuli fluctuantes hinc inde semper jactitemur, ita serio instandum ut vel nova condantur, quae deinceps in perpetuum durent, cum Romani Breviarii rubricis, additis tamen iis, quae sunt propria Ordini, vel omnino Romana recipiantur.

Quod nisi brevi fiat ex necessitate ob Breviariorum penuriam Romano Breviario utendum erit, secundum Bullam Pii V et privilegium nobis concessum. Et haec quidem visa fuere, quae elucidan-
Bl. 417 dis duobus illis §§ *In re gravissimi momenti* reponerentur. (1). //

Sessio quarta.

§ *Hora ;* § *Juncto ;* § *Breviarii,* in notis ad Capitulum anni 1652 (2).

---

(1) Hierover niets in de *Recessus.* Het is echter nuttig, meenen we, er aan te herinneren dat op bl. 57, nota 1, een beknopt overzicht wordt gegeven over de Premonstratenzer liturgie in de 16de eeuw en begin 17de, en op bl. 59, nota 1, de hier besproken kwestie reeds wordt aangeraakt en beoordeeld.

(2) Deze paar regelen gingen de *Sessio tertia* vooraf. Enkel § *Hora* wordt vermeld in de *Recessus.* Voor § *Breviarii* wordt verwezen naar het Kapittel van 1652, doch wederkeerig verwijst dit naar hooger, en bedoeld hoogstwaarschijnlijk de *Sessio tertia* der Elucidatio van 't Kapittel van 1644.

22. PROVINCIAAL KAPITTEL TE ROTH 24 APRIL 1651.

Bl. 360 // *RECESSUS CAPITULI PROVINCIALIS ANNO CHRISTI 1651 IN AULA INCLYTI CŒNOBII ROTHENSIS, DIEBUS 24 ET SEQUENTIBUS MENSIS APRILIS CELEBRATI ETC...*

Sacrum Praemonstratensem Ordinem, per Sueviae Circariam constitutum, praeteriti belli calamitatibus et merito et numero admodum labefactatum, admodumque diminutum, ejus Circariae Abbates, divino munere inter medias belli clades servati pristinis suis numeris atque integritati restituere plurimum solliciti sub authoritate Rm. DD. Augustini (1) totius Ordinis Capitis, et auspicio Rdi. Adm. in Christo Patris ac Dni. Ludovici (2) Abbatis Rothensis ejusdem Circariae Visitatoris et Vicarii Generalis etc. ad ecclesiam in unum evocati, nimirum imprimis ipse Capituli Praeses.

Adm. R. D. D. Ludovicus Abbas praedictus, cum ecclesiae suae Theologo et Provisore exteriorum P. Vito Emer. (3).

Adm. R. D. D. Mathaeus (4) Urspergae atque adm. R. D. D. Joannes Christophorus (5) Augiae Candidae SS. Th. D. Abbates, et hic quidem cum ecclesiae suae Priore P. Wilhelmo Kayser, Theologo.

Adm. R. D. D. Fridericus (6) Roggenburgensi Abbas, SS. Th. L., praesentis Capituli Secretarius. //

Adm. R. D. D. Conradus (7) Marchtalli Abbas.

Adm. R. D. D. Mathaeus (8) Sorethi Abbas legitime absens per

---

(1) Augustinus Lescellier, 52ste abt van Prémontré, werd gekozen den 31 Augustus 1645 ; slechts in 1647 nam hij bezit van zijn ambt. Hij overleed in de abdij van Braine den 15 Jan. 1670. Goovaerts, *o. c.*, bd. IV, bl. 154.

(2), 4), 5), 6), 7) Komen reeds voor in 't voorgaande Kapittel. Zie ibid.

(3) Vitus Emer was een ervaren theoloog. Hij bediende de parochie van Stainbach. Goovaerts, o. c., bd. I, bl. 239.

(8) Was ook afwezig op 't voorgaande Kapittel. Zie ibid.

Procuratorem ecclesiae suae Priorem P. Mathiam, Theologum.

Adm. R. D. D. Joannes (1) S. Lucii Curiae Inalpinae Abbas legitime absens per praedictum D. Abbatem Roggenburgensem.

Adm. R. D. D. Norbertus (2) Ecclesiae Omnium Sanctorum in Hercinia sylva Praepositus, cum socio religionis P. Anastasio Schlecht, Theologi utrique (a) etc.

Pridie ejus diei sub vesperum Rothum congregati, altero summo mane secundum distributum temporis ordinem sibi praefixum, pars sub Summo ab ipso D. Praeside decantato officio Sacris ipsi operati, pars rei divinae assistentes, inde ad aulam Abbatialem in vicem loci Capituli electum degressi pro more consedere.

Sessio prima.

Facta igitur a Dno .Praeside in illud Joannis 10. : Ego sum Pastor bonus etc. exhortatione singulisque sui officii commonefactis in quaestionem 1° venit Capituli Secretarius anno Christi 1644 in ecclesia Roggenburgensi DD. Praelatorum secretis suffragiis electus, atque jurisjurandi sacramento Praesidi, Patribusque Capituli astrictus, sed nunc absens legitime P. Leonhardus Clösin, ejusdem ecclesiae tum temporis Prior, de quo sic constitutum est, ut ejus seu cujuscumque alterius olim ipsi substituendi officium deinceps foret perpetuum (ita tamen, ut possit subinde alius eligi, si ita videatur D. Praesidi et caeteris Capitularibus) in praesenti autem conventu vicem laboris Patrum rogatu subiret D. Abbas Roggenburgensis. Porro secretarius quicumque sic legitime constitutus capituloque sacramento detegendo authoratus, Dno. Praesidi tum in ordinario (b)
Bl. 362 visitationum cursu (si id ei ita videatur) tum in // Capituli Provincialis progressu, tum in caeteris publicis Ordinis expeditionibus pro rei exigentia operam suam graviter locet, et si contingat praedictum D. Secretarium modernum eo loco (c), ubi nunc cum publico catholicae rei bono desudare dicitur, ulterius quam ad proximum Capitulum Provinciali detineri, in ejus locum alius cum munere itidem perpetuo et limitatione praedicta substitui possit. Si porro D. Visitator in visitationum cursu alium sibi Abbatem adjungere velit, id ejus arbitrio relinqutur.

(a) Hs.: *utroque.*

(b) Hs.: *ordinariis.*

(c) Hs.: *loci.*

(1) Was reeds afwezig op 't voorgaande Kapittel. Zie over hem ibid. bl. 229, nota 4.

(2) Hooger reeds vermeld, bl. 229, nota 2.

Hisce sic in limine praemissis, in quaestionem venit molestissima lis illa, quam Rmus. D. Pro-episcopus Augustanus in spiritualibus Vicarius Generalis Ordini per illam diœcesim constituto super praestatione summaria annuarum commissionum adhinc biennium movere cœpit, nullis hucusque seu precibus seu rationibus a concepta semel opinione, censurarumque determinatione, ut dimoveretur, se persuaderi passus. DD. Abbatum primo loco vota sua depromentium consensu, controversiae status, ut singulis uniotesceret, D. Abbati Roggenburgensi velut praesentis controversiae causidico enumerandus committitur, quod ipse ob temporis jam lapsi inopiam summarie perficiens, caetera in sequentem consessum rejecit etc...

Sessio secunda.

Eodem itaque consessu sub horam pomeridianam primam restaurato, idem D. Roggenburgensis caeptam telam pertexens historicam super hoc negotio relationem, in jure et facto fundatam, scriptoque consignatam publico concessui praelegit, eaque lecta in dubium *primo* venit illane Rmo. et Illmo. D. Augustano episcopatus Administratori, pro tutela Ordinis, multis calumniarum acervis a Pro-
Bl. 363 episcopo obruti, exhibenda foret. //

Venit *secundo* an id expediat fieri nomine communi Circariae totius.

Priorem quaestionem affirmative resolvere unanimiter omnes, de secunda paululum divertere .In eam tamen demum sententiam itum est, ut tanquam causa communis a toto Capitulo juxta tenorem Stat., dist. 4., c. 10 agnosceretur susciperetur que, ea tamen conditione, ut si quas alias aliarum diœceseon Ordinis ecclesias per hanc Circariam sitas similibus litibus circumagi contingeret, Abbates in Augustano diœcesi constituti pari pede ad supprimendam flammam accurrrerent.

Quod si vero accideret supradictum D. Administratorem nullis quoque modis mediisque sic definitis ab Dno. Pro-episcopo praeconcepta opinione diverti posse, visum est expedire exactos numarios census pro animarum cura in parochiis Urspergae, Roggenburgio et Steingadio unitis, singulis annis, uti petitum per commissiones restauranda, cum solita protestatione et reservatione remediorum juris quorumcumque numerare, necque ulterius per viam appellationis progredi quam eam vel ipse Rmus. D. Ordinis Generalis desuper per occasionem monitus vel proxime secuturum Capitulum Provinciale, aut Romam, aut Moguntiam designarit.

Sessio tertia.

Re divina rursum hora 6 matutini peracta, consedere DD. Praelati, idque primum in consultationem deduxere, unde et cur alicubi sinistri de praesenti Ordinis statu rumores e privatorum nonnullorum litteris in medium praelecti ferantur ? Sed enim quidquid illae vel falsi, vel apparentis mali secum tulerint, id seu praeteriti belli cladibus inflictum seu saeculi (in quod plerique nostrum
Bl. 364 annis admodum multis (a) extorres acti sunt) // astrictu contractum fuerit, potius ceu celeste monitum Capituli Patres arbitrati mutuoque aggratulati sunt, inde nimirum animos sibi non tam tangi quam addi ad clades ejusmodi praescriptis in Ordinis constitutionibus mediis usu antehac frequentibus persanandas, omnemque saeculi rubiginem ocius abstergendam.

Cumque triplicis generis religiosi in Ordine reperiantur : Praelati nimirum ipsi, eorumque in exterioribus administri religiosi quorumcumque adventantium congressui, obtutuique palam objecti, tum interni religiosi contubernii inquilini regularis disciplinae, claustri, chori, sui Praelati, Priorisve ductu custodes ; tum demum qui annexas Ordini parochialibus muniis functiones foris obeunt ; ii singuli ad peculiares, cuiqui muneri designatas leges sunt obligati ad vitam sine naevo, intus forisque sic comparandam ut merita (b) munii seu magni seu pusilli habeant, quo de dixerint malum etc.

Animose proinde resumendae annuarum Visitationum lustrationes, provincialesque Abbatum conventus, e quibus videlicet tota disciplinae in singulis praedictorum generum restaurandae ratio consistit. Et quia religiosi foras ad captanda animarum lucra emissi, pluribus animae propriae periculis sunt objecti, pluribus quoque praesidiis ad vitam secundum normam veri pastoris Norbertini religiosi traducendam, muniendi firmandique erunt, quod antehac et moderata e decimis aliisque parochiarum proventibus eorum
Bl. 365 sustentationi constituta dos, et frequentiores eorumdem // visitationes aemulationesque et familiae convictusque ante nuperos belli motus instituta formula praestitit abunde.

Quod porro de religiosis pastoribus juxta privilegia et indulta Pontificia cum presbyteris saecularibus universim in hac Circaria commulandis allatum, id ceu altioris ulteriorisque indaginis ad Capituli Generalis considerationem rejectum est. Cum enim hactenus Ordo suae vocationis partem existimarit animarum curam inconsultum videtur, primaevo spiritu extincto, pastores saeculares in locum

(a) Hs. : *multi.*
(b) Hs. : *merito.*

regularium per Circariam universim substituantur, nisi plane deficerent regulares. Idcirco quod de restauranda disciplina chori in consultationem venit, suam ab Adm. R. D. Visitatore determinationem habebit, ut is nimirum Abbate loci prius desuper audito, juxta cujusque ecclesiae renascendas divino munere fortunas, reparatasque novorum religiosorum substructionibus ruinas id statuat quod in Domino videbitur statuendum.

Sessio quarta.

Hora promeridiana solita PP. ad subsellia regressi, succinctiorem illum sustentandi religiosos pastores modum ad singula cœnobia nuper transmissum paulo indagarunt, cumque is unius duntaxat cœnobii usui conscriptus est at necdum inibi experimento compertus sit, in eo ulterius persequendo immorari abstinuere, facta tamen singulis DD. Praelatis facultate modum illum seu in toto seu in parte erga suos pastores religiosos amplexandi, dummodo in hoc a Statutis non devietur.

Bl. 366 Proposita dein causa ecclesiae // Wiltinensis, pro qua e manibus Rmi. D. D. Episcopi Brixinensis vindicanda, pecuniarum opem in Romana Curia Procurator Generalis R. D. Gregorius (a) de Croique (1) implorat, an nimirum expediat Procuratori submittere opem, re, successuque, quem illius loci homines non uno solum saeculo Ordini nostro facessivere, expositis (b), rei gerendae moles in humeros Cicariae Bavariae (cui Wilthina ab anno 1618 Generalis Capituli nutu unita est) rejecta, obiterque judicatum fuit ut, si D. Capituli Praeses jus Wilthinae paternum a se abdicaret, quoque futurum forsan, ut Bavariae Vicarius Generalis D. Schefflarensis (c) (2) pro Circariae eccleisaeque suae honore (d) amplius curae cordisque haberet.

(a) Hs.: *Georgius.*
(b) Hs.: *exposita.*
(c) Hs.: *Shefflarensis.*
(d) Hs.: *honorem.*

(1) Gregorius du Crocq, religieus van Prémontré, werd voor zijne tallooze begaafdheden tot Procurator bij het Roomsch Hof aangesteld. Meermalen ook vervulde hij het ambt van Secretaris in de Algemeene Kapittels. Goovaerts, o. c., bd. I, bl. 211.

(2) Karel Hieber, Prior van Ursberg, in die hoedanigheid tegenwoordig op de Pr. Kap. van 1627, '28 en '29, werd den 27 Oct. 1640 abt van Schefflar gekozen. Als Vicarius Generaal vond hij zijn gelijke niet. Hugo, o. c., bd. II, kol. 769.

Quas denique suppetias pro restauranda Praepositura in civitate Imperiali Hagenaw sita, atque annis abhinc non multis Ordini ab Adm. R. D. Praeposito ecclesiae Omnium Sanctorum vindicata, ejusque juri paterno anno 1644 submissa, idem D. Praepositus expetiit, censuere PP. a nemine altero praesenti Circariae, inspecta rerum fortunarumque attritione, commodius praestari posse quam a D. Praeposito ipsomet, cui nempe prae caeteris divina largitas et homines industrios et facultates rei bene gerendae accommodas auxit. Stante porro penes ipsum vi Constitutionum Ordinis potestate sumptos quoscumque (a) fecerit e redemptis Praepositurae illius censibus cum luculento ecclesiae suae emolumento olim ulterius vindicandi.

Sessio quinta.

Hora constituta consultationes redintegratae, tertiae sessioni auc-
Bl. 367 tarium, nempe regularium suorum, etiamnum saecu//laria beneficia occasione exilii hinc inde insidentium ad pristina praesepia reductionem Abbatibus demandarunt, interque primos P. Augustini Arzet (1) e Soretho, Biberaci Imperialis urbis catholicos (b) et merito vitae et doctrinae laude adversus haeresim hucusque sustentantis, ut nimirum non tam muri (quod sedulo DD. Abbatum cura fieri expedit) sed juxta mores quoque reprobis religiosis ad claustra revocatis reaedificentur (c).

Caeterum cum non rarae circa renovata Statuta difficultates et morsus animarum resurgant, id curae DD. Abbatibus Urspergensi et Roggenburgensi datum est, ut eas comportent atque proximo Capitulo Provinciali discutiendas committant, ut maturo judicio expensae, atque Circariis vicinioribus etiam communes factae Capitulo Generali exponi queant.

Quoad sedulam juventutis institutionem in altiorem juventutis studiorum tantopere Praemonstratensi (d) instituto necessariorum cursum formandae, id est constitutum ut (donec pro novitiatu et studio communi duo monasteria designentur, aut aliud statuatur) secundum ecclesiarum facultates, paucos pluresque receptos domi

(a) Hs.: *quocumque.*
(b) Hs.: *chatholicos.*
(c) Hs.: *reprobi religiosi revocati.*
(d) Hs.: *Praemonstratensis.*

(1) Augustinus Arzet, S. Th. D., was eerst pastoor te Bilberach en werd den 21 Jan. 1656 tot abt van Schüssenriedt gekozen. Hij stierf den 1 Juli 1666. Goovaerts, o.c., bd. I, bl. 25.

suae minoribus studiis DD. Abbates applicent ,idque mutuo sibi praestent, ut si quis eorumdem seu Philosophiae seu Theologiae praelectiones domi suae constituturus est opportune alios Coabbates suos desuper monere, non intermittat. Etsi vero ad œconomiae rationes commodius obeundas, conventusque et disciplinae abun-
Bl. 368 datiorem custodiam cautelamque // servandam id rebus hoc temporis sic constitutis expedire nonnullis visum est ut, dum alia rei aliter gerendae media occurrant, per hominem fidum saecularem, aliumve ecclesiae oblatum, aut donatum, exteriori domesticationi Abbates providere (a) queant, nihilominus tamen potius placuit non esse œconomiam hominibus saecularibus committendam ob periculum perditionis monasteriorum (nisi in evidentissima necessitate) dum incisis et contemptis conventualibus gerunt omnia et eorum occasione ingentia quandoque turbamenta in claustro et foris in publicum erumperent.

Sessio sexta.

Circa Capitulorum Provincialium deinceps singulis annis reassumendorum tempus locumque id visum est, ut per alteras alterasque vices monasteriorum more ordineque jam antehac incepto instituantur, inde non amplius exclusa inclyta Omnium Sanctorum Cella proximo a Capitulo designata, nunc sit insignis ecclesia Marchtallensis, tempus autem vel vernum vel authumni pro occurentia casuum a D. Praeside determinandum.

Caeremoniae Capitulo Provinciali in Statutis Ordinis praescriptae, cum distributione accomoda, ut hactenus, sic porro servandae. Abbatumque ante portam solemnis receptio juxta diversum ecclesiarum situm eo modo instituatur, qui solet in recipiendo D. Visitatore. Executio eorum, quae durante Capitulo decernuntur b), utique Rmo. D. Generali, antequam in usum deducuntur, committenda erit, idque sive sint explicationes tantum decretorum provincialium, jam ante a Rmo. confirmatorum, sive nova decreta, sive
Bl. 369 declarationes (c) explicationis gratia additae. //

Ecclesiam Churwaldensem ob dictionem fœderis ecclesiasticarum jurisdictionum in Rhaetigoia Inalpina, e Austriacae domus manibus in potestatem haereticorum Rhaetorum cum omni territorii jure dilapsam misere nunc habere atque ob trientem prope redi-

---

(a) Hs.: *provideri.*
(b) Hs.: *decernunt.*
(c) Hs.: *declarationis.*

tuum partem praeconi haeretico consignatam, sic debitis oneratam esse, ut haeriticis creditoribus ad alienanda sibique comparanda paucula, quae restant immobilia praedia P. Abbatis D. Roggenburgensis consensum flagitantibus in ultimo paene agone versetur a), id quidem dolenti animo DD. Praelati tulere ; verum cum vix ecclesiae porro sustinendae spes sit, absque ullo Patris Abbatis opposito calculo aut concensu rem Deo temporique committendam, eumque, qui hodie e Roggenburgensis ecclesiae gremio rei sacrae illic praeest, monendum, ut quamdiu catholicae illic animae durant atque victus reliquusque (b) cultus suppetierit, e statione haud recedat.

D. (c) Abbatis Adelbergensis vigore pacis Westphalicae in exilium ejecti absentiam D. Praeses probavit d) ; quod porro de titulari Adelbergae in futuros Romani Imperii eventus religionisve olim secuturae restaurationem, tactum, id in aliud tempus rejectum est ; potestatem benedicendi Abbates beneficio Pontificis id instar DD. Cisterciensium, obtinendi curam Rmus. D. Generalis in se recepit ; protestationem adversus eos pacis Westphalicae articulos, qui rei catholicae noxii sunt, a D. Roggenburgensi sub publica Notarii testiumque fide, formaque, nomine tam suo quam Praemonstratensis Ordinis totius, objectum Capituli PP. probarunt, pos-
Bl. 370 terisque nostris, ut olim innotes//cere, usuique esse queat, exemplaria duo, alterum sub Smi. et Rmi. Episcopi Augustani Sigismundi Francisci Archiducis Austriae et alterum sub civitatis Imperialis Uberlingae cancellos concludenda expedire judicarunt.

Promiscuam jejuniorum Ordinis dispensationem a Capitulo Provinciali anno 1644, durantibus perniciosissimi belli motibus, tantisper permissam porro non tollerandam, imo tollendam Capituli PP. censuere, ni aliud necessitatis eventu sic deposcente, vel D. Praeses ecclesias Circariae obiens, vel ab Abbatibus extra Visitationis cursum monitus, permittendam judicarit. Caeterum quod ipsius D. Praesidis propriam ecclesiam spectat a duobus Abbatibus, juxta definitionem Capituli Provincialis anno 1639 in Augia Candida celebrati, quoque singulis annis visitandam, suam hic interpretationem obtinuit id porro, ut absque Rmi. D. Generalis praescitu aut nova commissione ne fiat.

(a) Hs. : *versatur.*
(b) Hs. : *reliqusque.*
(c) Hs. : DD.
(d) Ontbreekt in Hs.

Sessio septima.

DD. Praelati ultimam Capituli lineam adituri mutuoque sibi valedicturi Novitiorum receptionem, eorumque professionem quoad consensum vel dissensum conventus Statutorum textui conformiter faciendas esse edixere. Cumque de Priorum Claustralium aliorumve idoneorum ad comitia provincialia evocari solitorum voto in consessu promendo consultivumne illud an decisivum foret, quaestio verteretur, remissi illi fuere ad decisionem Capituli Provincialis anni 1644, ubi ex fundatis in jure et praxi causis suffragium de-
Bl. 371 cisivum // ipsis denegatum fuit. Quoad uniformitatem habitus tam secundum colorem quam formam attinet Statutorum praescripto insistendum.

Venere demum in quaestiones religiosi pastores atque Abbatum in temporalibus administri seu officiales, vano nisu a Priorum Claustralium correctione sese subducere molientes, idque constitutum est, ut cum per applicationem ad ejusmodi parochialia aut domesticationis munia non desinant obedientiarii manere, Prioribus seu Abbatum in spiritualibus vicariis jus esse omnem in eo exercere correctionis facultatem quam exerceant in alios suae curae ab Abbatibus permissos.

Atque sic praesenti conventui ad D. Numinis honorem et S. Praemonstratensis Ordinis incrementum finis impositus, atque sic jussa, censa, probata, deducta, creta fuere ut debitum robur atque firmitatem obtineat, P. Praeses caeterique Capituli PP. sub solitis suis sigillis, propriaeque manus subductione testatum esse voluere.

Anno Christi 1651, die 27 mensis Aprilis.

P. Ludovicus, Abbas Rothensis

In Rothensi cœnobio anno 1651.

Bl. 418 // *ELUCIDATIO NOTULARUM IN CAPITULUM ANNI 1651.*

Fundamentis omnino iisdem subsistebant jurisdictio hujus Capituli, quibus duo priora ; nec novum est aut insolens in hac Circaria convocari Capitula absque nova aut speciali commissione Rmi. Dni. Generalis, cum nostra quoque memoria rebus Provinciae sic exigentibus evenerit, uno anno duo quoque Capitula fuisse coacta.

Sessio prima. § *Facta igitur, etc.*

Secretarium rerum agendarum gnarum undecumque ex Circaria assumptum perpetuari, visum est Provinciae magis expedire ob
Bl. 419 causas etiam extra Capituli tractus // occurentes, quam ut e con-

sensu primum praesens aliquis rerum inexperiens, aut expertus absens alius advocetur.

§ *Voluere*, etc.

Voluere (a) recentia Statuta dist. 4, c. 9, n. 4 observantias Capituli Generalis etiam Provinciali adaptari, non quidem ad amusim, sed cum distributione accomoda, et in quantum congruum foret. Quod autem Capitulo Generali ob nimiam Circariarum distantiam congruum non est, ut res inibi tractandae praescribantur singulis, id congruum est uni Circariae a se non adeo distanti, idque ob rationes supra in *Elucidatione* Capituli 1644, sess. 1a, § *Cum autem* etc., indicatas (1).

Sessio tertia. § *Nonnullorum litterulis* etc.

Litterae illae fuere hominum privatorum et unius clerici saecularis in bonam Ordinis famam propensi, cujus nomen prodere non expediebat, non autem Rmi. P. Generalis encyclicae (b) quae tum temporis in Sueviam nondum sunt allatae.

§ *Quod porro.*

Cura salutis animarum magna canonicae religionis portio est, sed an ea in pastoribus foris obeunda a religiosis nostris ? Non videtur, siquidem ea functio mera est Romanorum Pontificum permissio atque indulgentia, mereque ex parte Abbatum arbitraria, cum parochiarum incorporationes non Ordini toti, sed in singulis fere monasteriis seorsim sic factae sint, ut eis seu per regularem seu per saecularem clericum provideri queat. Cum igitur ad has curas a doctis pariter atque indoctis religiosis, e prolixo exilio
Bl. 420 domum reductis curratur, quidquid demum // domi in tanta hominum paucitate circa communem Ordinis disciplinam et onera chori fiat, existimen[t] Capituli Patres jure suo se usuros, si ad retundendam suorum [in]venandis et extorquendis parochiis licentiam, saecularem subi[ec] clericum asciscant. Cur autem id passim fieri non expediat brev[i] sed luculentam rationem reddidere PP. Capituli Biberacensis anno 1616 § *Tandem quando* etc. sed efficaciorem atque prolixiorem in conventu Waldseensi anno 1594 in suis res-

(a) Hs. : *Doluere.*

(b) De kopiist had ruimte gelaten voor een woord, dat hij hoogst waarschijnlijk niet heeft kunnen ontcijferen. De moeilijkheid om het woord *encyclica* te lezen, hebben we bij hem nog ontmoet bl. 240, nota (e). Daarom schreven we het hier zonder eenigen twijfel. Overigens wordt dit of een dergelijk woord vereischt.

(1) Hiervan is geen sprake in de *Recessus.*

ponsis ad interrogatoria Illmi. et Rmi. Dni. Nuncii Apostolici Hieronymi Comitis a Portia § *Super puncto* etc., quod si quis tamen malit ejusmodi rationes temporalia potius monasteriorum commoda, quam aeternam ipsorum religiosorum salutem spectare, adeoque parochiarum obitionem magnam ruinae Ordinis nostri partem esse, is perlegat, quae Joannes Nider l. 2. De reform. Relig. c. 17, Joseph a Costa l. 5. De procuranda indoct. salut. c. 18 et sq., author Turturis Graviniani c. 14, § 3 disseruere.

Sessio quarta. § *Hora* etc.

Determinatio (a) portionis congruae, nec proprie quidem ad Capitulum Provinciale, sed ad P. Visitatorem, qui, juxta Stat. c. 9, inspecta ecclesiarum parochialium proventuum quantitate secundum loci et patriae exigentiam assignabit etc. spectat, quanquam
Bl. 421 id alii malint // rejicere in arbitrium Abbatis, cujus monasterio parochiae sunt incorporatae, qua de re Wammes, t. 2, Concil. in decret. Consil. 456, n. 4.

Sessio quinta. § *Quam in rem.*

Quo minus exemplo Bavarorum Suevica Provincia novam biennalis novitiatus ad unum aut sesquiamum reducendi, vel 18 aetatis annum praeveniendi licentiam deposceret, obstitit expressa Capituli Generalis anno 1630 D. Minoraugiensi in coram facta et Statutis recentibus, tam quae Lovanii anno 1618, quam quae Parisiis anno 1632 impressa fuere sub terminis licet longe restrictioribus dist. 1, c. 16, n. 13 inserta declaratio, qua, exclusis Abbatibus localibus, Vicariis Generalibus permittitur in gravi et evidenti necessitate secundum probationis annum semestri nec ultra (infra fortasse) sua dispensatione minuendi, nova autem a Rmo. P. Praemonstratensi Bavaricae Circariae facta concessio idcirco subnectebatur, quod ejusmodi indulgentia Suevi, de culpa Bavarorum (a) graviora passi, multo maxime indiguissent. Cum autem duo hic sint, quae Suevicae Circariae temperare inhibentur, et biennium novitiatus et octodecennium professionis, liceat cum bona Rmi. D. Generalis venia promere causas, cur relaxationem seu potius abolitionem utriusque Circaria Suevica tam anxie quaesierit antehac, hodieque identidem quaerere pergat. Biennium nempe illud recens in Ordinem nostrum introductum Lairvelziani rigoris in-

(a) Hs.: *Determinato.*
(b) Hs.: *deculpo Bavaris.*

Bl. 422 ventum est, mutatum // ab illa religione, quae uti in caeteris, sic in hoc puncto singularis atque ab aliis ordinibus plane diversa, suam sibi hanc biennii specialitatem tribuit ex Conc. Trid., Sess. 25, c. 16. *De reform. Regul.* partim ut socii sui ad missiones per orbem aliaque sui instituti munia (ad quae mox a professione secundum personarum capacitatem et conditionem adhiberi solent) expeditiores evadant, partim ut prolixiore hac probatione aliarum religionum austeritates (quarum peculiarem (a) ordo ille ad praepedienda scrupulorum fomenta) Francisc. Bardi discept. 7. *De conscientia scrupulosa*, c. 3, n. 13 (alioquin nullam profitetur) compensentur. Quemadmodum biennii illius interpres Suar., lib. 2. De instit. Societ., c. 4, n. 4 et 5 tradit : partim denique ut cum antiquo jure ordinibus non mendicantibus integrum esset anno probationis vel toti vel quoad aliquam ejus partem renuntiare (Praemonstratenses, dist. 1, c. 15 permittebant... dies) mendicantibus vero a populorum urbiumque frequentia non adeo remotis, integri unius anni probatio absque diminutione subeunda foret (apud Suarem cit. l. 5, c. 3, n. 8 et c. 12, n. 4). Jesuitae quoque caeteros mendicantes iis habitatione cum communibus populis atque civitatibus pares subsecuti, prolixiori novitiatu non mendicantes superarent ; vacare autem ejusmodi rationes in Ordine nostro, ruri potissimum et a consortio hominum remotius degente, inde liquet quod
Bl. 423 nostri homines, aliis // compluribus aliarum religionum austeritatibus obruti, compensatione hac non egeant, nec ex vi sui instituti missionibus ad haereticos aut Indos exerceantur, nec demum mox a professione ad obedientias nominatas applicentur, sed eo usque a schola disciplinae eximii non sint, dum promoveri mereantur, dist. Stat. 1 (b), c. 15. Videbatur itaque novitia isthac et tot difficultatibus obnoxia lege vel omnino supersedendum, aut quod moribus antiquis in Trid. Conc. Sess. 25, c. 16 *De Regul.* expresse probatis legitime obtentum est, ipsi, inspecta suarum ecclesiarum necessitate, novitios suos, absoluto juridico novitiatus anno, vel admittant vel rejiciant vel denique justas ob causas ulterius exercendos suspendant absque eo quod novitius sic suspensus tacite professus habeatur. Accedebat a 500 integris annis nec in annalibus ordinum aliorum nec nostri auditum fuisse unquam aliud unum probationis annum, regulariter, uti S. Bernardi epist. 1 et 8 ait : constitutum et jure communi omnium antiquarum religionum usu postea pro-

---

(a) Hs. : *pecculiarem.*

(b) *1* ontbreekt in Hs.

batum ; quamquam jam olim aevo SS. Norberti atque Bernardi, imo etiamnum hodie ex declaratione S. Congregationis, apud Rodrig., t. 3, qq. regul., q. 17, a. 10, fas fuerit Abbati locali professionem post exactum novitiatus annum ob rationabilem aliquam causam tantisper suspendere, donec illa tolleretur, v. g. novitii infirmitas, aut si is in probatione minus satisfecisset. Sic nempe S. Bernardus rogatus a Roberto Abbate Dumensi quid fieri oporteat de novitio qui anno probationis nec probabilem sesse nec receptibilem
Bl. 424 exhibuerit, suasit // epist. 337 retinendum absque professione, quanto tempore ipsi videretur, iterumque probandum, si forte se talem exhibere valeat qualem debet, sin autem ferro abscissionis utendum etc. Hac itaque antiquitatis praxi inspecta, haud immerito conquerebantur (a) PP. Abbates locales, decessores nostri jus (b) tanta saeculorum consensione (c) sibi quaesitum, atque a Concil. Trid. tam luculenter instauratum (novitios scil. suos post exactam unius anni probationem, vel admittendi, vel denique ob rationabilem causam aliquamdiu suspendendi) novitia hac biennalis probationis lege, atque ejus decurtandi in arbitrium solius Rmi. P. Generalis, ejusve Vicariorum consignatione adimi potestatem perfecte, uti quidem Suar. censet t. 3, de *Relig.*, l. 5, c. 10, n. 6. Monarchiam in suos novitios (inchoative saltem) sibi jure filiationis et stabilitatis in loco, post decursum unius anni spatium, mox obtinendae infringi, adeoque Ordinis totius regimen monarchicum (tametsi aristocratico subinde mixtum, apud Suar. l. 10, de *Instit. Societ.* c. 1, n. 9 ; Ant. Perez in c. 65 *Reg. S. Bened.* ; Tambur. t. 3, de *Jure Abbat.* l. 1, q. 3, ex non mendicante paulatim redigi ad mendicantium religionum formam juxta ea quae habet Suar. lo. ex. 3, t. cit. adeoque indigne ferebant, 500 annorum Ordinem apud exteros ludibrio exponi, ac si usque ad Lairvelziani rigoris aevum sufficientibus mediis ad sui sustentationem necessariis, sic destitutus
Bl. 425 fuisset, ut ea ab alio eoque // mendicante et recenti ordine, aliud vitae viaeque genus ingrediente, tandem emendicare oporteret. Aegre ista quidem deglutiebant, et quamvis biennali novitiatui uti is a junioribus Statutis constitutus fuerat, operose manus admoverint, infinitas tamen difficultates Provinciae inde exorituras praeexperti sunt, mox bello Gallo-Suevico in Germania exoriente.

Nec vero minus conquerebantur novitii ipsi, sibique vim inferri

---

(a) Hs. : *conquaerebantur.*
(b) We laten hier *sibi* als overtollig weg.
(c) Hs. : *consensioni.*

haud varie murmurabant, quippe novitius cum semel ad vestitionem admissus juridicum novitiatum exegerit ac peregerit, jus acquirit ut ad professionem promoveatur, nisi per ipsum stet vel, in ipso impedimentum reperiatur, quominus expediat statim admitti. Nullo igitur ejusmodi impedimento extante, quin potius novitio Stylo Trid. habilem sese ad profitendum praebente, is absque praejudicio justitiae distributivae reprobari aut ultra juridicum professioni constitutum terminum, extra Jesu Societatem retardari non potest, per ea quae tradit Remigius Scrofa, tract. de *Invalidit. Profess.*, d. 19, n. 11, Suar. cit. l. 5, c. 10, n. 9, Francis. Bardi, Discept. 6 de consc. dub., c. 9, § 18, n. 5. Considerationibus hisce accedebat Circariae hujus perpetuo usu frequentata, ab ipsis Ordinis incunabulis in eam illata praxis, qua, more a mille et amplius annis apud Benedictinos vigenti, atque e vita B. Josephi Steinfel-
Bl. 426 densis c. 19 itemque ex Bernardi epistola 1, n. 7 // Robertum nepotem suum ob ipsius teneritudinem totum biennium, id est ab anno 12 aetatis usque ad 14 a formali unius anni novitiatu prohibente, satis comperto, pueros etiam duodennes suscipere consuevit, e quibus (quod de Italis quoque atque Hispanis Less. tract. de *Statu vitae relig.* (a), q. 3, n. 16 atque de se ipso Anton. Perez. Comment. in c. 58 Reg. S. Benedicti n. 27 memorat) virtute praestantes quique et eruditione clari religiosi omni temporis aevo evasere. Verum id quidem ejusmodi pueros ante adolescentiae pubertatem seu discretionis annos (qui Antiquo Jure 14 completus definitus erat) ad formalem novitiatum haud solitos fuisse admitti, uti idem ipse Josephinae vitae author expressit, cit. c. 9 et 11, eo duntaxat Cistercienses inter atque Praemonstratenses discrimine posito, quod illi absque, hi vero in habitu religioso tyrones suos probarent, qua de re Suar. cit. l. 5, c. 3, n. 10. Nihilominus si quis hodie pubes ab anno 14 completo formalem et canonicum novitiatum auspicaretur (id quod Jure Antiquo per Trid. sensu Suarii cit. l. 5, c. 1, n. 7 et 9 atque Less. cit. q. 1, n. 11 non sublato, licite et valide fieri potest) isque talis secundum Jus Novum professionis duntaxat annum reformans, expleto sedecennio profiteretur, ille biennalem novitiatum rite explesse dicendus esset. Ejusmodi au-
Bl. 427 tem novitii in Suevica // Circaria fere sunt omnes, qui more apud Suar. cit. c. 3, Haffften cit. l. 4, dis. 3, Less. cit. q. 3 ab antiquitate desumpto, non tantum a 14 aetatis anno exacto, sed a 12 infra, libro supra citato (b), impuberes monasteriis in Manteriali aut

(a) Hs.: *delig.*
(b) Hs.: *l: supra caepto.*

large sic dicto novitiatu sese excolendos tradunt, cultui divino obsequiisque religionis oblatione parentum mancipant, sub obedientia Praelati vivunt, observantias regulares omnes, quantum quidem per aetatem licet, sic praestant ut, si in aliqua earumdem (a) delinquant, a Praelato puniantur, inde et Canonis et Fori et caetera religionis privilegia, juxta Sanchez l. 5, *Moral.* c. 4, n. 24, Flo. vel Bened. t. 1, de *Immunit. Ecclesiastica*, c. 1, d. 9, n. 4 sortiti, quorsum est igitur, ut tot probationibus exerciti post exactum juridicum probationis annum novo biennio in formali novitiatu exigendo torqueantur, cum potius, monente eodum Suario cit. c. 1, n. 5, ex praecepto Concil. Trid. statim et sine mora finito probationis anno professio subsequi debeat ? Animos illi sane a religione (quod quotidiana experientia compertum habetur) cum hilaritate capessenda innocui, et saeculi illecebras nedum experti adolescentuli abjicient, pedes vel ad saeculum vel ad aliam religionem juridicum probationis terminum obtinentem, retrahent, cumque ordinem horrebunt, quem advertunt magnam sibi videri induisse religionem, si caeteris rigoribus et hanc novitiis religionis superadjiciant austeritatem. // Verum equidem est PP. Praedicatores canonico probationis anno superaddidisse trimestre, idque post aevum Concil. Trid. apud Scrofam cit., d. 17, n. 1, sed enim id, cum in constitutionibus ante
Bl. 428 Concil. editis (b) non reperitur atque Concilio adversari compertum esset, oportuit ad trimestre illud rite faciendum adhibere Romani Pontificis authoritatem, uti testis est idem Scrofa cit., d. 11, n. 7. Cum igitur biennalis novitiatus nullo vestigio in vetustis Statutis ante Trid. conditis appareat, et recens Jesuitarum exemplum in Ordinem nostrum accitus fuerit, oportet ut robori et firmitati ipsi conciliandae non solum plausibilis Theologorum Lovaniensium, sed et authentica Summi Pontificis approbatio prius adhibeatur. Necque dicere juvat Generali Julii II diplomate permitti Ordini nostro ut possit condere Statuta etc., id enim capiendum est de statutis licitis et honestis et quae non devient a Canonibus Sacris, uti illa ipsa Bulla Julii II satis manifestat, nec solum le Paige acer recentium Statutorum censor t. 2 *Biblioth. Praemonstr.* fl. 859, sed et extra Ordinem nostrum positus Joannes Crusius in suo Anti-Hago, t. 1, c. 5, t. 2, tr. 4, lib. 1, c. 7 animadverterunt ; idque generalibus capitulis valde notandum Tamb. t. 3, d. 3, q. 2, n. 2 inculcat: obstare autem hanc biennalis novitiatus legem Canonibus Sacris,

---

(a) Hs. : *eorumdem.*
(b) Hs. : *ediditis.*

ipsique adeo Generali Concil. Trid. unum duntaxat annum ad professionis valorem constituentibus in propatulo est. Exhibita
Bl. 429 igitur specialis Ponti//ficia facultas, qua legi in Trid. prorogationem termini novitiatus Superioribus permittens arbitrariam idque ad semestre tempus usque, latae per novum Ordinis Statutum derogetur. Quanquam nec lege illa, nec ejus probatione Ordo noster indigeat, cum sat ipsi caverit Pius V in c. 16, sess. 25 de Regul. n. 7, itemque eidem subscribens Cardinalium S. Congregatio in haec omnino verba apud Scrofam cit. dub. 11, n. 7, d. 12, n. 3, dub. 17, n. 4 in haec verba : " Consilium noluit quempiam minori tempore quam per annum stare in probatione, idque expressim disponit ; ne autem hoc tempus longius extendi possit non prohibuit, idque arbitrio Superiorum extendi poterit atque prorogari ". Ubi Superiorum nomine in ordine non mendicante non mediatos professuri Superiores, v. g. Rmum. D. Generalem, aut ejus in provinciis Vicarios seu Visitatores, sed immediatos locorum Abbates, ex iis apparet quae paulo ante ex Suario fuere indicata, horum quippe uti dictum est novitios secundum formam Ordinis antiquam ad professionem admittere, sic eorumdem est ex causis sibi notis juridicum novitiatus annum prolongare, si nimirum uti Caram. de suis cisterciens. comment. in *Reg. S. Benedicti* n. 1389 et sequentibus ait : suorum cœnobiorum sunt Praelati immediate absoluti, atque eorundem religiosi tam in fieri quam in facto a Rmo. P. Praemonstratensi ejusve Vicariis aut Capitulo Generali non nisi mediate,
Bl. 430 hoc est mediantibus suis // Ordinariis dependent, necque uspiam in SS. Canonum volumine alios reperire est professiones receptores, quam vel Praelatum solum vel insimul cum ipso conventum. Qua de re DD. in c. *Si ad solum* 6, de Regul. in 6 et ex Theologis Suar. cit. t. 5, c. 10, n. 3. Itaque novitia lege absque Sedis Apostolicae nutu immediatam hanc potestatem abrogari, eamque absque suo demerito ad solos mediatos Superiores transferri, pii decessores nostri sunt conquesti (a). Non abnuebant interim et olim evenisse et hodie evenire solere ut ad cœnobia accesserint accedantque candidati natu grandiores, antea milites incogniti, ecclesiasticis servitiis mancipati, diu pastoratibus saeculi impliciti, mundique corruptelas in accademiis experti, quos nescias saeculumne illi fugiant, an mutent, victuri forsan in religione haud secus, quam vixerant in saeculo c. legem 1, dist. 53. Hosce tales non biennali tantum sed et triennali probatione atterendos, subjiciendos atque

(a) Hs. : *conquaesti.*

emolliendos, vetusti Canones, itemque authent. Justin. Imper. Collat. 1, tit. 6 *Clamant*, sensu Julii Nigronii, Comment. in Reg. 27 *Communium S. J.*, n. 3, alioquin non tam imitatione quam admiratione digni, natum quoque quanto molimine Sixtus V eos excipi voluerit, qui 16 annis grandiores ad religionem aspirant, Bulla illa, cujus synopsin Joan. de la Crux l. 1, de *Statu Relig.*, c. 8, disp. 2, utque Suar. t. 3, de *Rel.*, l. 5, c. 10, n. 11 refert. Caeterum cum
Bl. 431 interprete Suario, ibidem n. 25, // et Benedict. Hafften, disqq. Monast. l. 4, tr. 3, disq. 3, canones illi non pro omnibus promiscue religionem ingredi volentibus, sed pro quibusdam particularibus personis, videlicet, pro incognitis, militibus, ecclesiastico servitio deputatis, natu grandioribus etc. sanciti sint, non est cur fixa, stabili, perpetua atque universali lege prorogentur, extendanturque ad eos etiam, qui paulo puberes, impuberesque jugo Domini colla submittunt, et cum ipso velut materno lacte non mores tantum religionis atque monasterii, cui jure filiationis atque stabilitatis sese dedere intendunt, imbibunt, sed ipsum quoque pene aerem hauriunt, quo omnia ipsis onera jucunde perferre a teneris redditur perquam familiare, fessi subinde haud sibi constare, ipsine religionis jugum elegerint, an potius sub eo sint nati. Non igitur lege sed recipientium prudentia arbitrioque metiendum est cui unus, cui anni illius prorogatio, cui denique plures probationis anni sint determinandi, aiente glossa in c. *Monasteriis* 19, q. 3, rem esse non necessitatis sed arbitrariam, stylo verbi tum Pio V, tum S. Cardinalium Congregationi, tum Suario cit., tum aliis DD. passim usitato. Et haec fuere quidem, quae adversus biennalem novitiatum ejusque per semestre minuendi in solius Rmi. D. Generalis, ejusque Vicariorum manus consignationem decessores nostri antehac monendum censuere, portesi omnino novitium . . . illud regimen, in quo, referente Joan. Francis. Girago, p. 3, de *Regim. Regul*, d. 62, n. 373 solus Jupiter aliis posthabitis sceptrum vibrat (a). Obnixe
Bl. 432 itaque id Rmus. D. Generalis rogatur, permittere // dignetur Circariam hanc avitis moribus, tanto jure sibi quaesitis absque ulla restrictione gaudere, aut sicubi quid necessario restringendum Generali Capitulo visum fuerit, id arbitrio PP. Abbatum (ad quos alioquin sed nove quoque dissidentes inter sese in puncto professionis Abbas et Conventus, dist. 1, c. 17, n. 6 remittuntur) permittatur. Octodecennium porro professioni emitendae ab Innoc.

(a) Deze zin is weinig duidelijk. De kopiist schijnt het origineel woordelijk te volgen zonder te verstaan. Na het woord *novitium*, laat hij ruimte voor een woord, dat hij niet heeft kunnen lezen.

IV, dum anno Christi 1245 Lugduni Concilio Generali immoraretur, nova sanctione (a) Ordini fuisse indictum, atque in Statuta Juliana dist. 1, c. 15 illatum, Capituli PP. probe norunt, norunt vicenos etiam annos ab Alexandro IV, anno Christi 1266 professuris praestitus fuisse, ex ratione autem subjecta apparet, ante idhoc nullum certum in Ordine viguisse profitendi annum, sed pueros etiam in Canonicos admitti consuesse, qui cum Ordinis asperitatem, ob quam octodecennii lex jam olim a Gregorio M. c. *Quia in insulis* 6 de Regular. uni alicui durae insulanorum monachorum congregationi lata erat, ferendo non esset, scandala illa subinde emerserunt. Pueri autem hic intelliguntur impuberes, qui annum 14 non explessent. An vero innocentiana haec sanctio (b) unquam fuerit usu recepta valde dubium redditur ex iis, quae anno Christi 1245 ad Innoc. IV Otto Episcopus Tusculanus S. Sedis in Galliis legatus, t. 1 Bibliothecae Praemonstr. fl. 668 praescripsit asserens ejusdem Innocentii Statuta nuper Praemonstratensibus praescripta, in quibusdam duntaxat acceptata, in aliis omnino repudiata fuisse etc vel si quidem
Bl. 433 sanctio (c) // illa recepta fuit, id accidit ob nimium tum nostrorum hominum rigorem et disciplinae severitatem, a Jacobo de Vitriaco eodem aevo descriptam et ob quam Rasenburgense B. Ludolphi monasterium, apud Myrae, anno Christi 1243, Chronicon Praemonstr., tum temporis carcer audiebat. Postquam vero rigor ille Pontificum benignitate temperatus est, evanuit simul lex illa, atque res ad communes juris terminos redacta, qui in mare numerantur anni 14 completi. Nec refertur (d) a compilatore Statutorum Julianorum Martino Mouroto Decano christianitatis de Lygneo etc. apud Choppin l. 2, de *Politia Sacra*, t. 5, n. 5 et t. 8, n. 5 eam legem agnosci, nam saltem in hac Provincia, uti ex actis Capituli Sorethani anno 1509 constat, non fuit recepta aut si in usum venit, mox iterum sublata fuit per Concil. Trid., quod nimirum mediam quandam viam ingressum, et illud duriorum monachorum octodecennium, et hoc mitius quatuordecennium omnibus alioquin religiosis eousque commune abolens, juridicum professuris annum praestituit legitimae aetatis absolutaeque ephebiae 16.

Velle autem, reducto in Ordinem octodecennio, conciliare hoc decretum tanta PP. consideratione, duo extrema in medium quoddam partientium, infirmare id absque ingenti temeritate vix fieri posse videtur ; nam licet Concilium adversum aliorum religiorum morem biennalem novitiatum Jesuitis indulserit, nusquam tamen

(a) (b) (c) Hs. : *sancio.*
(d) Hs. : *refert.*

vel leviter insinuat seu Societati illi, seu aliis ordinibus facultatem
Bl. 434 dedisse juridicum professionis a se constitutum // annum fixa lege (etsi prohibente tantum atque paenali, nedum irritante) immutandi, aut absque sontica causa prolongandi, quin potius tenentur Superiorem, finito probationis anno, novitium, quem habilem invenerit, ad profitendum admittere aut e monasteriis ejicere, Trid. cit. c. 16, Tamb., t. 3, de Jure Abbat. 3, 6, q. 18. Porro illud Concilium sancitum, mox ut in orbem vulgatum est, in quasdam Ordinis nostri Circarias evulgavit D. Judocus Coqueret (1) Justimontanus Abbas, Vicarius Generalis sub Cardinali Pisano, nulla habita ratione decreti Statutorum Julianorum. Breviter hic quidem Tamb. sed nervose citata q. 13, n. 5, advertendum inquit insuper, qoud tempus 16 annorum expletorum sufficit in quacumque religione, etiam in Insulis et ubi congregatio durior videtur cum c. Quia in insulis etc. 6 de *Regul.* sit consuetudine abrogatum. Et Scrofa, tr. cit., dub. 20 post aetatem ait a Trid. professuris constitutam, licitum est unicuique profiteri, etiamsi sit statum religionis in contrarium etc. atque sic Cardin. Congregatio in c. 15, sess. 25 de *Regular*, n. 5, censuit professionem tenere in rigido ordine Minimorum (simili Praemonstratensibus constitutione sibi applaudente) dummodo observetur annus probationis a Trid. determinatus. Lotharingis proinde Antiqui Rigoris sectatoribus insulsus (a)
Bl. 435 iste caeteris // religiosis insolens profitendi rigor remittendus est, quippe alia nostrum sunt, alia priscorum monasteriorum saecula et mores et Conciliorum decreta (b).

§ *Porro cum* etc.

Necessitatis summa, quam D. Vicarius Visitationis cursum peragens in uno alterove monasterio deprehendit, causa hucusque fuit, substituendi aeconomum saecularem, cum qui in conventu et consequenter e choro assumuntur, praeterquam quod rerum sint inexpertissimi, nil aliud quaerant quam libertates, quibus durante exilio fuere assulti. Sane docet experientia ejusmodi cum demum redeunt, nil ambire magis quam parochias aut cellariatum. Quae vero in medio censurae hujus § incommoda praesertim respectu conventualium afferuntur, ea forte in monasteriis commendatis locum habere possunt, vix in non commendatis, ubi nimirum Abbates res temporales vi juramenti a se praestiti gerunt ipsimet, aut per suos offi-

(a) Hs.: *insulanus.*

(b) Hiervan is in de *Recessus Capituli* geen sprake.

(1) Judocus Coquerel, D. S. T., was van 1548 abt van Saint-Just. Hij overleed den 27 Mei 1565. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 140.

ciales etiam saeculares secundum directionem a seipsis praescriptam geri curant, absque eo ut in solicitudinis partem assumantur simplices religiosi ad chorum et alia relgionis exercitia deputati, non quod Abbates juramento illo evadant absoluti rerum Domini, sed quod largo quodam modo Domini efficiantur quoad fidelem administrationem in titulum sibi concessam, cum onere reddendae ra-
Bl. 436 tionis illis, quibus de jure tenentur (a). //

Sessio 6 § *Executio eorum* etc...

Caput de Capitulo Provinciali, in quo censura se fundat, Statutis abjectitium est, nec antehac in Ordine usitatum, cum quae olim pro debita disciplinae informatione sanctiebantur (b), robur suum vi juris communis c. *In singulis* 7 de *Stat. Monacho.*, a Trid., sess. 25 de *Regul.* c. 1 *Firmato*, obtinerent.

§ *Ecclesiam* etc. juncto § *Quod in fine.*
recess. seq., sess. 3.

Toti Circariae notum est, quanti ecclesiae tam S. Lucii Curiae, quam S. Michaelis Curwaldiae Roggenburgo Matri suae a 100 et amplius annis steterint, praesertim in continua suorum religiosorum submissione, ut fere acciderit a macris istis bobus absumptum fuisse piguiorem, hodieque absumi, dum qui in tanta rerum atque disciplinae bellica jactatione, domui suae professionis prodesse possent, illic locorum inter medias haereses oporteat detineri. Quales proinde animi D. Roggenburgensi addendi sint ex ipso recessu praesentis Capituli constat.

(a) Hiervan is geen spraak in de *Recessus.*
(b) Hs.: *sanciebantur.*

23. PROVINCIAAL KAPITTEL TE MARCHTALL 15 JULI 1652

Bl. 372 // *RECESSUS CAPITULI PROVINCIALIS ANNO 1652, IN AULA INCLYTAE ECCLESIAE MARCHTALLENSIS ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS, DIEBUS 15 ET SEQUENTIBUS MENSIS JULII, CELEBRATI.*

Quae anno superiori Adm. Rdum. D. Ludovicum (1) Rothensis ecclesiae Abbatem et Rmi. D. Praemonstratensis in Circaria Sueviae Vicarium Generalem impulere causae cogendo Capitulo Provinciali eaedem durantibus funestissimis belli praeteriti reliquiis fuere ut Comprovinciales Praelatos in diem 15 mensis Julii anni hujus Marchtallum, inclytum Praemonstr. Ordinis cœnobium rursus evocaret, consilium initurus cum iisdem de augmentanda regularis disciplinae, belli illius cladibus plurimum attrita, observantia uberiori. Quocirca sub vesperum pridie Marchtallum ad Danubii ripas confluxere, ipse imprimis Capituli Praeses :

Adm. R. D. Ludovicus praedictus Abbas cum ecclesiae suae subpriore Theologo, P. Casparo Schönkind.

D. Mathaeus (2) Urspergae, atque

D. Joannes Christophorus (3) Augiae Candidae, SS. Th. D., Abbates, uterque Capituli Definitores jam antehac constituti et prior quidem cum ecclesiae suae Priore Theologo P. Chrysostomo Fabro (4), e Omnium Sanctorum ecclesia assumpto, alter (a) vero

(a) Hs. : *altero.*

(1) Hooger, bl. 217, nota 2.

(2) „ , bl. 207, nota 1.

(3) „ , bl. 168, nota 4.

(4) Chrysostomus Faber, religieus van Allerheiligen, was zooals hier blijkt, prior van Minderau rond 1652. Volgens Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 244, was hij van 1643-47 prpior in zijn eigen abdij en daarna pastoor. In 1658 riep de abt van Ursperg hem als prior naar zijn abdij, en maakte hem een jaar nadien prior

Bl. 373 cum P. Henrico Fabro ejusdem ecclesiae Subpriore, Theologo. //
D. Fridericus (1) Roggenburgi Abbas, SS. Th. Licent., praesentis Capituli Secretarius cum suae ecclesiae Canonico Theologo P. Bonaventura Schalck, pastore in Beneduro.

D. Conradus (2) Marchtalli Abbas cum suae ecclesiae Priore P. Gallo Kestlin Theologo et P. Joanne Georgio Kiene (3), SS. Theol. Doctore, pastore in Saulgart.

D. Mathaeus (4) Sorethi Abbas, legitime absens, per procuratorem ecclesiae suae Priorem P. Mathiam Binder (5) Theologum.

D. Joannes (6) S. Lucii Curiae Inalpinae Abbas, simulque procurator D. Administratoris in Churwalden.

D. Norbertus (7) ecclesiae Omnium Sanctorum in Hercinia Sylva Praepositus, cum suo ibidem Priore Theologo P. Josepho Wideman.

D. Milo (8) ecclesiae S. Nicolai in Hagenau Praepositus.

Sessio prima.

Altero vero mane secundum Summum de Spiritu Sancto ab ipso Dno. Praeside (aliis partim assistentibus, partim Sacris ipsis operantibus) decantatum in pontificalibus officium, consedere DD. Abbates cum suis in aula cœnobii Marchtallensis abbatiali in vicem loci capitularis electa, ubi praemissa in hesterni Evangelii dominicalis verba : Redde rationem villicationis tuae etc. exhortatione, imprimis (a) de Secretario in locum V. D. Leonardi Clesii, Theologi atque Prioris Roggenburgensis hoc anno pie defuncti substituendi
Bl. 374 actitatum, ut // undecunque (cum sui tamen Abbatis consilio) assumeretur is semper ad latus Dni. Praesidis inque ipso cœnobio Ro-

(a) Hs. : *in primis.*

te Neustift. Teruggeroepen naar Allerheiligen, was hij daar weer prior en novicenmeester. Hij stierf in 1667.

(1) Hooger, bl. 199, nota 7.
(2) „ , bl. 228, nota 5.
(3) „ , bl. 208, nota 1.
(4) „ , bl. 168, nota 5.
(5) „ , bl. 199, nota 3.
(6) „ , bl. 211, nota 2.
(7) „ , bl. 229, nota 2.
(8) Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 365 noemt hem eenvoudig weg " Milo Praepositus" Zijn zielenijver verwekte menige bekeering onder de Lutheranen. Hij stierf den 7 April, 1674.

thensi (si hoc ita eidem expedire et necessarium esse videatur) consisteret futurus deinceps (si ita placeat ipsi D. Visitatori) tam socius Visitationis, quam caeterarum in Circaria functionum interpres adeoque Secretarius Capitulorum deinceps instituendorum, praecedente tamen in singulis Capitulis vel nova electione vel continuatione. Delectus in eam rem est Omnium Sanctorum ecclesiae Theologus Pater Anastasius Schlecht, absens is quidem, adeoque primum cum a suo Praelato aequis conditionibus Rotham demissus fuerit, Dno. Praesidi atque Capitulo Provinciali solito sacramento auctorandus, interim D. Roggenburgensis Provinciam jam olim sibi oblatam hac quoque vice subiret.

Abstulit haec consultatio totam paene sessionem hanc, praeterquam quod lectae fuerint excusatoriae Adm. R. D. Georgii (1) Abbatis Adelbergensis, suo cœnobio per pacta Westphalica extorris, quae exenterandae in pomeridianam sessionem rejectae fuerunt.

Sessio secunda.

Hora secunda secundum meridiem ad aulam regressis, venit in trutinam Laurentius Wernher ex Ratholdi Cella Acronianus a PP. Praedicatoribus ob periculosam corporis imbecillitatem novitiatu ejectus, is paulisper ubi sibi quidem videbatur restitutus, amicorum
Bl. 375 interventu Marchtallum delapsus, a nescien//tibus toga candida inauguratus, votivaque sponsione corpori conventus insertus, adeoque ad sacerdotium ante biennium admotus, in pristinam maniae sive insaniae ipso relapsu validiorem relabitur miseriam Marchtallo perpetuum deinceps futurus onus. Caeterum cum ex Statutorum nostrorum tenore dist 1, c. 17, n. 10 et sqq. clare constet eorum quoque professionem, qui inscii aut non advertentes sese morbo, quoad ferenda onera Ordinis, inepti impotentesque redduntur, aut laborasse, aut laborare, irritam, invalidam atque obligatione roboreve inanem declarari, id multo maxime in eo locum obtinebit, qui sciens volensque cum scientibus volentibusque cognatis tacito professionem morbo Marchtallum fefellit. Re proinde mature expensa, censuere Patres ipsum sic nulliter professum, nulloque modo Ordini incorporatum, detracta toga candida, in pace dimittendum, atque suae originis Episcopo ceu sacerdotem consignandum.

Sessio tertia.

Re divina altero mane peracta, antemeridianum omne tempus publicae disputationi juniorum theologorum atque philosophorum

(1) Hooger vermeld, bl. 197, nota 1.

ab ipsis etiam Abbatibus praesentibus donatum fuit. Secundum meridiem hora consueta ad concessum reversos DD. Praepositi Hagenoviae nuper illic postliminio instituti petitio occupavit, qua precabatur ille in novae suae Praepositurae subsidium duos e Cella Omnium Sanctorum religosos sic accommodari, ut suo illic vinculo soluti
Bl. 376 professionis (a), stabilitatem in S. // Nicolao Hanganoviae firmarent ; precabatur item a DD. Comprovincialibus Praelatis subsibidia, quibus hi ipsi sustentarentur. Ejus petitioni in gratiam caeterorum DD. Praelatorum, ad ferenda subsidia ejusmodi hoc quidem depauperato aevo prorsus impotentium, sic annuit D. Praepositus Omnium Sanctorum ut quemadmodum e sua Cella ipsum elocasset Praepositum Milonem, sic duos quoque alios Canonicos religiosos a se emancipandos ultro offerret, idque cum patrimonio ab illis in Omnium Sanctorum Cellam collato, cumque annuo in posterum stipendio tamdiu prorogando, donec ipsi S. Nicolao vires accrescerent, et hos et alios aevi successu ingressuros commodius alendos. Quam quidem ultroneam oblationem, uti ad locupletandum Domini honorem, Ordinemque porro dilatandum a D. Praeposito Omnium Sanctorum, sic ejus Canonicis applaudentibus, in effectum deductum iri Capitulum Provinciae sibi certo pollicetur.

Sessio ultima.

Tertio mane ad subsellia regressi commodiorem deinceps Capitulorum brevioli compendio peragendorum methodum PP. tractarunt, visumque ut singulis annis singula monasteria dubia sua suasque neccessitates seorsim comportent, atque ad D. Praesidem circa festum Purificatae Virginis transmittant, ejus opera, quae videbuntur illo anno magis e re fore in unum libellum conjicienda expediendaBl. 377 que in Capituli secundum Pascha // anno sequenti in Candida Augia instituendi congressu. Negotia novitiatus eo ordine relicta sunt, quemadmodum in recessu anni superiori fuere annotata.

Ecclesiae S. Lucii Curiae Rhetiae Inalpinae Abbatem Capitulo praesentem Illustrissimus et Rmus. Episcopus Curiensis pecularibus litteris impense commendavit et cum restituendae integrandaeque illius monasterii Basilicae, ultra centum annos ab haereticis detentae, Illustrissimus Episcopus et ligna et alia subsidia subministret, operis ei rei perficiendae solvendis caeteri Circariae Praelati singuli singulos triginta florenos circa Natalem Domini absque refusionis spe in subsidium se praebituros fraterne spoponderunt ; quae porro

(a) Hs. : *professiones.*

idem Illustrissimus Episcopus de exterminio monasterii Churwaldensis monuit atque Circariae intimavit, repetendum DD. Praelati modernoque Administratori recolendum voluere, quae de continuanda atque manutenenda praeterito anno sancita sunt, eo addito, ut si ex defectu alimoniae cedendum sit, ipsi DD. Praelati suppetias sequenti anno ferre, quantas quidem praesentes rerum angustiae permittent, sint parati.

His sic constitutis praesenti conventui ad Sepremi Numinis honorem et SS. Praem. Ordinis incrementum finis impositus, sua pro more nomina subscribentibus Dno. Capituli Praeside caeterisque
Bl. 378 Capitu//laribus sub solitis eorumdem sigillis, anno Christi 1652, die 17 mensis Julii.

Bl. 436 // *ELUCIDATIO NOTULARUM CAPITULI ANNO 1652.*

Sessio secunda.

P. Adelbergensis sua illa excusatione ipso Rmo. P. Generali facta,
Bl. 437 suspicionem illam vehementer auxit, qua // nonnullis visus est hactenus velle se ab immediata Provinciae subjectione penitus subtrahere (1).

Sessio tertia. § *Secundum meridiem.*

Frequens olim in Ordine nostro fuisse aliquos e Canonicis unius ecclesiae transferri ad aliam aliquamdiu ibi moraturos constat ex Bulla Innocentii IV, apud le Paige fol. 662, necque id stabilitatis promissioni obstare, dissertissime S. Bernardus, epist. 7, n. 17 docet. An perinde vero invitus quis (praesertim ut emancipetur atque juri filiationis per professionem et promissam in determinato monasterio loci stabilitatem renuntiet, rursum alibi profiteatur) adigi possit, id altioris est indaginis et quoad ordines non mendicantes aperte negat Navarr. *Comment. 4 de Regul.*, n. 22, Suar. cit. l. 5, c. 2, Layrvelz t. 2, *Catech. Novit.*, lect. 112, docum. 6, et omnium pugnacissime nuperus e S. J. scriptor Joan. Crusius in *Anti-Hayo* suo, t. 1, fol. 67, t. 2, fl. 421, 432, 541 et tr. 2, t. 2, fol. 141, 265, 291 itemque expressius tr. 4, fol. 57, ubi ex promissa stabilitate loci apud Praemonstratenses extra Reformationem Lotharingicam emitti solita, non solum

(1) Hiervan is geen spraak in de *Sessio secunda* der *Recessus*. Evenwel in de *Sessio prima* wordt geinsinueerd dat men deze zaak in de volgende zitting zou afhandelen.

ejusmodi translationes repudiat, sed et miseris Praemonstratensibus juridicam spem omnem abjudicat recuperandi sua monasteria ab haereticis olim occupata.

§ *Venit tandem* etc.

Debitae compellationes in tanta nunc temporis et religionum varietate haud levis sunt momenti, nec tam facili manu Fratris nomen,
Bl. 438 principio Ordinis, cum // aliae quam Canonicorum Regularium atque Benedictinorum religiones et ex illis ennatae variae congregationes, ab Adamo de Scotia ejus aevi scriptore, p. 2 de Tripart. Tabern. c. 19 recensitae, tum temporis non extarent, usitatum, sed jam mendicantibus religiosis pecculiare sibi redditum, capessendum est, ut eo pronomine aeque sacerdos ac simplex clericus aut novitius hodiernis moribus sit compellandus.

Quippe observantiae virtus, pars justitiae potentialis, apud S. Th. 2. 2, q. 102, a. 1 et 2 longe diversum requirit, constatque experientia, ut quam olim nostrae humilitatis tesseram assumpsere, hodie a Jesuitis (quos inter facile palmam tenet Joan. Crusius in suo Anti-Hayo, tr. 4, l. 1, c. 3 et tr. 2, sect. 2) solis sibi Patris nomen vindicantibus, non tam in usum quam contemptum verbi, apud Hafften, l. 3, disq. 5, Rom. Hii alleg. 475 Horti Crusiani n. 3. Itaque Capituli ullius definitio, inspecto moderni temporis statu, ulteriori Capituli Generalis examini subjiciendum est (1).

§ *Breviarii* etc.

Supra excussus satis (2).

(1) Hiervan is geen sprake in de *Recessus*.
(2) Van bl. 288 to 244. Zie ook bl. 244, nota 2.

24. PROVINCIAAL KAPITTEL TE MINDERAU 11 MEI 1653

Bl. 378 *// RECESSUS CAPITULI PROVINCIALIS ANNO CHRISTI 1653, DIE MAII 11 ET SEQUENTIBUS IN CELEBERRIMA MINORAUGIA CELEBRATI.*

Ut olim consideratis temporum injuriis et daemonum insidiis, atque exinde humanarum rerum injuriis, Hugo Candidae Familiae nostrae Beatissimus Pro-avus et cum eo primaevi Ordinis nostri Praesules, ne vernans tunc primo institutum Norbertinum labesceret, communi consilio, unanimi voto Generalia comitia quotannis celebranda esse decrevere, ita quoque Adm. R. D. Ludovicus (1) Abbas Rothensis Circariae Suevicae Visitator, et Rmi. Nostri Praem. Domini Vicarius Generalis, Norbertinae disciplinae bellica immani intemperie labefactae, eidem Circariae integrum sarciendae, Dnis. Praelatis et Canonicis in circu sibi commisso annuum conventum ad Minoraugiam etiam hoc anno currente 1653 in die Maii 11 sqq. in Dominica *Cantate* indixit. Pedes igitur ad sanctis primaevorum Patrum vestigiis insistendum eo intulere pridie illius Dominicae praefatae sequentes DD. Abbates cum suis Canonicis et theologis.

Bl. 379 Adm. R. D. Ludovicus, Abbas Rothensis, ipse nimirum // Capituli Praeses et Vicarius Generalis et cum eo P. Anastasius Schlecht Canonicus, Capituli Secretarius

D. Matthaeus (2) Abbas Urspergensis cum suo Priore P. Chrysostomo Fabro (3), ex Omnium Sanctorum ecclesia assumpto.

D. Joannes Christophorus (4), ipsius Candidae Augiae Abbas, SS. Th. Doctor, et eum eo P. Wilhelmus Raiser, Prior, atque P. Fer-

---

(1) Nog steeds Louis de Havelberg. Zie bl. 217, nota 2.
(2) Zie hooger, bl. 207, nota 1.
(3) „ , bl. 265, nota 4.
(4) Komt voor in 't voorgaande kapittel.

dinandus Rittler, ejusdem ecclesiae Minoraugiensis Canonicus et in civitate imperiali Ravenspurgensi ad S. Judocum pastor.

D. Fridericus (1) Roggenburgensis Abbas, SS. Th. Licent., cum ecclesiae suae Subpriore P. Joachimo Hohenegger.

D. Conradus (2) Abbas Marchtallensis cum suo Subpriore P. Godefrido Dorner.

D. Joannes (3) ecclesiae S. Lucii Curiae Rethiae Inalpinae.

D. Norbertus (4) ecclesiae Omnium Sanctorum in Sylva Hercinia Praepositus.

D. Milo (5) ecclesiae S. Nicolai veteris hospitalis in civitate imperiali Hagenoensi Praepositus (a).

D. Mathaeus (6) Abbas Sorethanus ex gravissima infirmitate legitime absens, nomine suo destinavit ecclesie suae Priorem P. Augustinum Arzet (7).

Mane altero Sacrum ab omnibus Libamentum Canonicis, tum ipsismet Praesulibus succesive litatum ; concio pupblica e suggestu in ecclesia ad DD. Praesules, Canonicos atque universum populum praesentem, super illud Jac. 1 (b). *Religio munda et immacula apud Deum et Patrem, hoc* (sq. Praemonstratensis) *est* a Dno. Priore Sorethano D. Augustino Arzet habita ; processio per claustri ambitum atque monasterii extrinsecum atrium instituta, bajulante interim (c)
Bl. 389 // ipso D. Praeside Sanguinem Sacratissimum Christi Domini naturalem (quo Augia Candida rubicundo cruore electa nobisque candidis merito dilecta est), subsecutum de Spiritu Sancto Summum Sacrum in Pontificalibus peractum, choro festiva ac solemni musica resonante.

Reliquus dies, prandio ob rei sacrae prolixiorem tractum serius peracto, et latina oratione adornato, a sessione capitulari vacuus fuit, et quod Vesperis solemnibus supererat temporis, privatis DD. Praelatorum colloquiis absumptum fuit.

Sessio prima.

Feria secunda, maturo mane Missa de Dominica per Dnum. Marchtallensem decantata, factoque majoris campanae signo, aulam

---

(a) Stond onder aan de bladz.

(b) Hs. : 10. De aangehaalde tekst staat in 't eerste Hoofdstuk, vers 27. en luidt in de Vulgaat : *Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem haec est.*

(c) Stond er tweemaal.

(1) (2) (3) (4) (5) (6) komen allen voor in 't voorgaande kapittel.

(7) Hooger, bl. 218, nota 5.

abbatialem, locum capitularem, consessui destinatum, ingressis, Divini Spiritus assistentia supplici prece ex more implorata, D. Praeses in illud Pauli ad Rom. *Quicumque Spiritu aguntur, ii sunt filii Dei,* exhortationis vice dixit.

Qua finita, Capituli Secretarius superiori anno, voce Patrum ex Omnium Sanctorum ecclesia vocatus, juramentum ad Sancta Evangelia Rothi jam praestitum, tum demum in consessu omnium fidelitatis de servando decreto pollicitatione in Praesidis manibus confirmare jussus est.

Ab eodem litterae deinde perlectae tum D. Adelbergensis, unici absentis excusatoriae, tum Rmi et Illmi. Principis Episcopi Basiliensis et D. Abbatis Bellelagiensis (1) ad ipsos Capituli Praesules
Bl. 381 super duorum Patrum (a) Bellelagiensium in hanc // Circariam ante sesquiannum vel circiter delatorum remissione petitoriae. Contra Patrum Bellelagiensium remissionem solus Marchtallensis Abbas accerrime decertavit, reclamavit et nullo modo adigi eo potuit ut abitum concederet, ne in serium Rmi. D. Generalis mandatum ac litteras peccare videatur.

Sessio secunda.

In hac pomeridiana litterae a R. D. Procuratore Roma sub finem mensis Martii ad D. Vicarium Generalem traditae in consessu DD. Capitularium sunt perlectae et exertim expensae : ut vero Eminentissimi D. Cardinalis Carpignei, Praem. nostri Ordinis Protrectoris postulato ipse D. Vicarius Generalis de monasteriorum in Circaria adhuc extantium numero, eorumque statu, satisfacere queat, censuerunt a singulis Praelatis specificationem suae ecclesiae, personarum (ut petebatur) parochiarum, beneficiorum ac titulorum, D. Vicario consignandum, D. Protectorem Generalem Ordinis nostri Romae degentem litteris requirendum, ut cum Regularium Canonicorum Lateranensium, in eadem nave nobiscum vehentium Generali Procuratore D. Fabiano Laudo, ejusdem Ordinis Abbate, communicatione servata, rem sic agat caute ut Ordini nil proveniat detrimenti. A Dno. Marchtallensi litterae ad Praesules Capituli exhibi-
Bl. 382 tae. Item prolixior quaedam scripto consignata // deductio, de reformando in Circaria nostra communi litterarum studio, scilicet

---

(a) Van *Bellelagiensis* tot *Patrum* stond onder aan de bladz. met een verwijzingsteeken om hier ingelascht te worden.

(1) Joan. Petrus Cuenatte, prelaat van Bellelay. Hij stierf den 6 Maart, 1666. Hugo, *o. c.*, bd. I, kol. 276.

de domo quadam professurae in civitate Munderkhingensi sesqui hora circiter Marchtallo dissita aedificanda, de modo fundandi et annuis redditibus dotandi. Placuere considentibus equidem laudabiles hujus Domini conatus, sed propter tam praesentem inchoandi, quam vel maxime futuram de semper idoneis profitentium personis continuandi difficultatem, isthaec molimina in ulteriorem et temporum et mediorum omnino necessariorum meliorationem proroganda esse concluserunt, locum daturi Rmi. D. Generalis desuper emanatae adhortationi, cum primum difficultas num insuperabiles, superabiles esse apparebit.

Sessio tertia.

Cui officio divino de S. P. N. Norberto per Dominum Praepositum Hagenoensem praemisso, initium fecere. In hac de omnimoda ac totali uniformitate in temporis distributione, praesertim in Cultu divino peragendo, et horis canonicis in choro certis diebus seu legendis solum seu cantandis, in omnes Circariae ecclesias introducenda desudatum ; sed permultis tum ex Praelatis, tum ex Prioribus ecclesiarum difficultatibus, praeteriti belli etiamnum in inflictis cladibus durantis perseverantia, ex personarum paucitate, ex ipsa demum ecclesiarum conditionum, ac status diversitate obortis, re-
Bl. 333 solutum tandem eam cuique ecclesiae in visita//tionis cursu antehac assignatam temporis distributionem usque ad ulteriorem D. Vicarii proxime visitaturi dispositionem observandam atque continuandam esse. Observata desuper Rmi. D. Generalis de introducenda, quantum possibile est, uniformitate per Adm. R. D. Praesidem.

A prandio sessionis Capitularis vicem supplevit *Drama de S. P. N. Norberto* insigni apparatu scenico et musico adornatum atque exhibitum a religiosa juventute Minoraugiensi. At quia similia fieri Capitulo durante Rmo. Dno. Generali non probatur, ideo ab illis deinceps abstinebitur.

Sessio quarta.

In quaestionem venit modus eligendi Praelatos, quia vero diversus in diversis ecclesiarum Circariae nostrae Bibliothecis, Archivis seu Cancellis reperitur. Pronuntiatum a Patribus Capituli ut, missis copiis ex omnibus Archivis, D. Urspergensis atque D. Roggenburgensis unum certum modum ex omnibus concinnarent atque futuro Capitulo censendum firmandumque exhiberent, prius tamen ad censuram Rmo. Dno. Generali transmittendum, quam exsecutioni man-

detur. Modus itidem Provinciale Capitulum ad normam Capituli Generalis celebrandi a D. Minoraugiensi conscriptus DD. Abbatibus totius Circariae perquirendus transmittatur, ut ei quid demendum seu addendum in futuris comitiis sensu communi stabiliri queat,
Bl. 384 censura Rmi. Dni. Generalis interveniente et approbatione secuta. //

Visitatio ecclesiae S. Lucii ob nimiae distantiae, belli, viarumque discrimina hucusque necdum peracta, nec deinceps propter imminentia ab haereticis terrae illius pericula D. Vicario sat tuta peragenda, D. Roggenburgensi, utpote Patri domus, necnon Episcopo et terrae illius inquilinae jam cognito est delata ut eam perficiat.

Churwaldiae modernum Administratorem (1) jam seniculum ex Illmi. et Rmi. Episcopi Curiensis et D. Roggenburgensis suasu prudentissimo mutandum, ne, isthoc ibidem moriente, ab haeriticis successor submittendus repulsam pateretur, consultissime quidem censuerunt et quaestionem quod, matrice ecclesia hominum penuriam patiente, filialibus ecclesiis Canonici a Circaria in subsidium sint submittendi, lucidissime declararunt ; Praelatorum tamen nemo qui mittendi copiam haberet, repertus est.

In eadem sessione 15 idem D. Roggenburgensis sollicitus (a) Pater domus S. Lucii ad ejus reparandam Basilicam, praesentes DD. Praelatos promissi anno superiore subsidii pecuniarii commonefecit explendi.

Juvenum seu scholarum ad convictum seu scholas nostras susceptionem sola Praelati voluntate, novitiandorum vero ad S. Ordinis vestitionem saltem aliquorum domus Majorum scitu et consilio fieri posse. Ad novitiorum autem professionem necessario non requiritur
Bl. 385 consensus totius Capituli, sed majoris partis vel Majorum de // domo, uti Statuta resolvunt ; exquiri tamen debet ab omnibus Capitularibus consensus, qui si non omnes consentiant vel quasi, recurrendum ad Majores de domo.

Statutorum nostrorum lege cum Officiales religiosi universi ad nutum D. sui Abbatis ab officiis et obedientiis quibuscumque sint amovibiles, causas factae seu faciendae amotionis, subditis suis exponere neutiquam tenetur Praelatus.

Locum Capitulo Provinciali futuro, longae distantiae, multoque viarum difficultatis nil habita ratione, venerandae Congregationis Patribus universis ad Omnes Sanctos assignare placuit.

(a) Hs. : *solicitus.*

(1) Joris Haberlin, van 1640 tot 1653 bestendige administrator van Churwalden. Hij was een verdienstelijk man. C. Hugo, *o. c.*, bd. I, kol. 588. Zie over hem, bl. 193, nota 8.

Facta demum confessione et absolutione solutus totius Capituli conventus.

Acta vero ejus Dominorum Praesidis ac Capitularium manibus propriis et sigillis insignita.

Die 14 Maii, anno 1653, in Minoraugia.

Bl. 438 // *ELUCIDATIO NOTULARUM RECESSUS ANNI 1653.*

Sessio prima, secunda et tertia.

Fere attinent D. Adelbergensem et duos ab ipso in Sueviam trans-
Bl. 439 missos Bellelagienses, quos e Provincia // hac domum suam redire permissos, si non excusent causae ad Rmum. D. Praemonstratensem a PP. Capituli perscriptae ; patienter exspectandum ferendumque erit, quidquid in toto hoc negotio decreverit Capitulum Generale, cumque uti Rmi. D. Praemonstratensis epsitola § *Postulatis* etc. habet, ipse nec cedens, nec depositus, sed per vim ejectus sit, adeoque domicilii extra Ordinem sua sponte figendi electionem habeat. ideo PP. Capituli denuo rogant res saltem, quae Adelbergam contingunt, Provinciae restituere jubeatur et tertium aliquod capitulum Statutis inseratur, ut posteri norint quid circa ejusmodi Abbates ejectos (quod Optimus Deus in futurum fieri prohibebit) sit faciendum.

Sessio quarta.

Non erat mens Capituli novam atque a tenore Statutorum in substantia diversam electionis formulam condendi, sed duntaxat varios in variis Provinciis instituendi compromissi, convocandi canonicos electores, constituendi notarios, promulgandi electum, ipsumque Episcopo pro munere benedictionis praesentandi et id genus alios in electionibus more patriae occurrrentes modos, juxta Innocentii IV Bullam superius citatam, in unum eundemque pariformem modum usumque Provinciae redigendi, idque Statutis Ordinis haud invitis, ut quae clare sanctiunt (a), dist. 1, c. ult., ut si in Ordine permittendae observantiae diversae, saltem diversae non habeantur
Bl. 440 in // Provincia una atque eadem. Quanquam non nesciant Capituli PP. jam ab anno 1617 a Provincia hac ipsi substantiae, id est modo eligendi per compromissum, dubium fuisse motum et propositum

(a) Hs. : *sanciunt.*

modum scrutinii a Conc. Trid. probatum acceptandum esse. Verum tunc Rmus. P. Gossetius in supra citatis encyclicis (a) ad dubium 8 rescripsit modum compromissi retinendum usquedum Capitulum Generale aliter ordinavit.

§ *Visitatio ecclesiae etc.*

Egent omnino Abbates subdelegatione Vicariorum ad visitationes filialium ecclesiarum ; siquidem vera et Ordinis regimini monarchico aristocratia infecto jurique PP. Abbatum consentanea sunt, quae idem Rmus. D. Gossetius in cit. encyclicis (b) rescripsit in dub. 9 in haec verba : PP. Abbates ex praescripta Ordinis consuetudine non immiscere se amplius negotiis monasteriorum filialium, nisi quando agitur de electionibus et confirmationibus eorumdem, quod jus volumus ipsis conservari. Jus autem visitationum et aliarum jurisdictionum paternarum non praescripsisse censemus, Vicariisque nostris Provincialibus largiri consuevimus, exceptis tamen alienationibus, quas nobis reservamus et aegre admodum permittimus, considerantes quod magna bonorum Ordinis nostri portio alienatio-
Bl. 441 nibus evanuit. //

Atque haec fuere praecipua, quae Provinciales Sueviae Abbates elucidandis anteriorum suorum Capitulorum recessibus redhibenda censuere; caetera (c) quae justam animadversionem meruerunt, inter non dicta, non scripta, non decreta numerantes, Deumque precati ut unitati Ordinis Candidi instaurandae Spiritum suum e caelis submittere dignetur, quem in terris olim Ecclesiae suae exhibuit, non tantum in figura ignis, sed et in specie columbae.

Bl. 442 // *CONFIRMATIO ET CORRECTIO RECESSUUM CAPITULORUM PROVINCIALIUM SUEVICAE CIRCARIAE DE ANNIS 1639, 1644, 1651, 1652 et 1653 AB ILLMO. DD. AUGUSTINO LE SCELLIER GENERALI ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS, DE DATO PARISIIS 12 FEBRUARII 1654.*

Frater Augustinus le Scellier (1) Chrhistianissimi Francorum Regis Consiliarius et Eleemosynarius, Dei et Sanctae Apostolicae

(a) Ontbreekt in Hs. ; er was echter een ruimte gelaten voor één woord. Waarom we dit woord plaatsen ? Vgl. bl. 240, en bl. 254, nota (b).

(b) Hetzelfde als in voorgaande voetnoot.

(c) Hs. : *caeteris.*

(1) Hooger vermeld, bl. 245, nota 1.

gratia Praemonstrati humilis Abbas, totiusque canonici Praemonstratensis Ordinis Caput ac Reformator Generalis Rdo. Adm. Domino Ludovico (1) Abbati Rothensi in Circaria Sueviae Vicario nostro Generali caeterisque RR. DD. ejusdem Circariae Sueviae Abbatibus et Praelatis confratribus in Christo perdilectis salutem.

Pluribus ex parte vestra Capitulorum Circariae Sueviae recessibus pro confirmatione obtinenda ad nos transmissis, calculum nostrum appositurі censuimus, ob varia hic illic sparsim occurrentia, quae minus Statutorum Generalium placitis conformata reperimus, notas et observationes nostras attexendas esse, quarum consideratione in futuris Capitulis ad eorumdem Statutorum libellam, decreta et ordinationes imposterum reducatis. Capitulum celebratum
Bl. 443 in Augiae Minoris ecclesia die 24 // Octobris anno 1639 non fuit legitima authoritate convocatum utpote quod Vicarii commissio morte piae memoriae Rmi P. Petri Gossetii praedecessoris nostri delegantis expiraverit. Id in Ordine et ipso jure notum est et consuetum, ut dubio locus non sit. Hinc Summus Pontifex Urbanus VIII ob longam ecclesiae Praemonstratensis vacationem Bullam expediri jussit anno 1641 pro Vicariorum Ordinis vel continuatione vel electione, donec de Generali Capite provisum esset, et inde liquet jus electionis nulli Ordinis Provinciae competiisse, neque ulla umquam (quod sciamus) id praesumpsit. Neque putamus Suevicam de contraria possessione gloriari posse.

Probatur in sessione prima, § *Censuere tertio.* Quod isti deffinitores nominentur a Capitulo et qui pro emergentibus negotiis extra Capitulum vocem habent consultivam, salvo jure nostro, eosdem reprobandi vel approbandi.

Sessione 2da § *Censuere* 2do etc. Non improbamus debitum Ordinariis locorum honorem et reverentiam, signanter temporali jurisdictione donatis, dummodo intra exemptionis nostrae limites contineantur. Alioquin vitio hoc plerique Superioris Germaniae Praelati laborant quod in Episcoporum cultum et favorem nonnihil sint proniores neque sentire velint incommoda, quae per latus quorumdam Praelatorum Ordinariis ob certas causas addictorum toti Ordini irrogantur. Eae sunt patrocinium in electionibus, deinde confirmati-
Bl. 444 onum litterae, quae studiosius quaeruntur apud Cancellarias Or // dinariorum quam in tribunali Ordinis. Item quod Ordinariis dent computum annuum, ut facilius ibidem apud ignaros status œcono-

---

(1) Ludovicus de Haselberg. Hooger, bl. 217, nota 2.

miae tegere possint, quae in re domestica inferuntur damna et injuriae. Tandem quod si ob ineptitudinem aliasve causas deponendi sint, de Ordinariorum protectione contra Ordinem clypeum faciunt.

Haec tamen non eo scripserimus, quasi de Suevicae Circariae Praelatis talia audita sint, sed tantum ad cautelam, ne nimium Episcopis jura Ordinis per suos ministros continuo rodentibus cum eorum decremento concedant.

§ *Censuere denique.* Valde probatur, dummodo Capitula ista legitima authoritate stabiliantur.

In Sessione tertia. § *Visum est 1mo.* Liberum esto Visitatori, juxta Statuta, Secretarium pro suis visitationibus eligere ; non displicet tamen (si voluerit) assumi Capituli Secretarium, qui, etsi pro illo Capitulo adjuratus, de novo tamen in visitationum inchoandarum limine, quae uno cursu peraguntur, ad silentii fidem adstringi debet. Necque hoc in puncto, sicut et in aliis Capituli Provincialis est interpretari Statuta, sed Capituli Generalis vel ipsiusmet Generalis.

§ 2do. *Ut Praesidenti.* Servandus ordo Statutorum et praxis Ordinis, ut a junioribus inchoetur scrutinium ; ob graves rationes hoc
Bl. 445 statutum est. //

§ 3°. *Cum juxta.* Sequendus Statutorum tenor ibi citatorum, quae injungunt Visitatoribus, ut praecedentem visitationis chartam secum aufferant vel deleant vel intactam relinquant ; quibus mediis satis consultum est famae peccantium.

§ 4°. *Ut juxta.* Probatur.

§ 5°. *Cum per.* Si a judice, ad quem fuit appellatum, appellatio frivola et non fundata declaretur, satis cautum est authoritati Praelatorum in Stat. cap. de *Appellationibus* per frivole appellantium paenas ; dispar autem est ratio eorum qui appellant a gravamine Praelatorum et eorum qui ipsos super peremptoriis et enormibus accusare intendunt, istorum oppressioni per appellationem quae est juris remedium, horum vero statui et authoritati et innocentiae per sufficientes cautelas provideri debuit. Hinc declaramus appelantes ad id adigi non debere, cum talia vergant in subditorum gravamen, idque conformiter ad Statuta.

§ 6°. *Cum Ecclesiam.* Potestas alterum Visitatorem, imo Visitatorem quemcumque instituendi vel substituendi non competit Capitulo Provinciali sed Generali vel ejus Capiti aut Patri Abbati. Singulis autem annis mittendo confirmationem Capituli vestri Provincialis curae nobis sit.

§ 7°. *Cum in annuis.* Probatur donec a nobis vel a Capitulo Gene-
Bl. 446 rali aliter statuatur. //

Cum autem constet hoc Capitulum non fuisse legitime convocatum ac proinde constitutiones illius nullas esse et a nobis approbari non posse, proximo vestro Capitulo ordinationes illius denuo renovabitis atque Statutis communibus nostrisque suprafatis observationibus propius admovebitis.

Caeterum laudabilis fuit DD. Praelatorum zelus, turbatissimis illis temporibus, in unum coïisse pro communi Ordinis bono et causa, eo tamen primum semper collimandum, ut jurisdictio debite fundetur.

AD RECESSUM CAPITULI PROVINCIALIS ANNO 1644 MENSE FEBRUARII IN ROGGENBURGENSI MONASTERIO CELEBRATI NOTAE.

Ipso in limine peccatum videtur, ex eo quod per lectionem et exhibitionem Bullae Urbanianae, de qua supra, non fuerit fundata Praesidis ac Capituli jurisdictio ; de ea enim primum agendum est.

Non enim ibi notatur qua authoritate cooluerit, si nimirum illa, quam Capitulum anni 1639 fundavit, nulla erat ; si nova seu apostolica, cum fuerit delegatio ad interim, de ipsa constare debuit, prout ubique per Ordinem factum, tum in convocatione et celebra-
Bl. 447 tione // Capitulorum, tum in Visitationum auspiciis, alioquin modus iste procedendi ansam dat suspicationibus, cogitasse Dnos. Praelatos secessionem ab Ordinis Capite et influxu, quod ab ipsis alienum putamus.

Sessione prima. § *Altero summo mane.* Dnus. Abbas Roggenburgensis non debet dici se abdicare Secretariatu Capituli, cum ordinarie finito Captulo officium ipsius cesset, debeatque in Capitulis fieri nova Secretarii electio. Deinde istae voces : *Cum in minoribus esset* nimis alte subjectum suum efferunt ; congruunt quippe et usu communi solum Summo Pontifici, Cardinalibus aut praecellentibus personis, a Prioratu ad Praelaturam simplicem haud ita, multiplices et alti gradus.

§ *Cum autem.* Non abs re esset, si quandoque a Capitulo indulgeretur facultas ut legitime impediti per Procuratorem regularem, vocem decisivam habeant et nomine sui Principalis subscribant. Hoc postremum necesse est admitti, cum post ultimam sessionem totum Capitulum subscribitur ab omnibus Capitularibus. Inseri etiam debent a Secretario copiae epistolarum excusationis et procurationum,

quid denique super iis a PP. decretum sit : harum quippe epistolarum, procurationum et subscriptionum defectu patuit in negotiis Ordinis, quantum ommissiones talium nocuerint possessori et juri Ordinis defendendo.

Bl. 448 In fine istius § // *Caeterum ut.* Non est necesse exprimi in indictoriis litteris materias tractandas, cum id ab Generalis Capituli more recedere videatur, cui, quantum fieri potest, Capitulum Provinciale debet accommodari.

§ *His ita.* Protestatio illa probatur, quando violentiae resisti non potest.

Quae sessione secunda inter PP. et Abbatem Adelbergae agitata sunt, in Capitulo Generali decidentur, si aliud expectari potest.

Sessione tertia. Probatur en laudatur PP. resolutio et prudentia.

Eadem sessione. § *Eadem spe.* Recuperator monasterii Hagenoviensis debetur gratiarum actio coram Ordine et refusio expensarum et honorarium pro laboribus. Porro nihil aliud scimus quam Praeposituram istam Hagenoviensem non ad Sueviae sed ad Wadegotiae (a) Circariam hactenus pertinuisse, manebit tamen inserta Circariae Suevicae et subdita jure paterno Dno. Praeposito Cellae Omnium Sanctorum usque ad Capitulum Generale proximum.

Ad sessionem quartam. § *Hora.* Tales theologastros novandarum opinionum prurigine laborantes adhibito silentii et correctionis fraeno cohiberi decet, ne plus sapiant quam oportet. Tam in choro quam extra omnes Breviario Ordinis uti debent, si suae obligationi satis-

Bl. 449 facere volunt. // Exhibeatur a nobis copia Concessionis usus caeremoniarum Romanarum, quae in fine hujus § memoratur ; interest quippe rescire ubi Ordinis uniformitas variata sit, cujus unius toties in Bullis Pontificiis commendatae et praeceptae intuitu usum istum a Circaria Bavarica instanter petitum denegavimus.

§ *Proposita.* His tractatibus probatur resolutio.

§ *Alia insuper.* Potuisset abstineri ab ista non adm. magni momenti quaestione articulis inserenda, usitatae compellationes et tituli non facile mutandi, praesertim ab iis qui subsunt.

AD RECESSUM CAPITULI ANNI 1651, ROTHI CELEBRATI APRILIS (b) MENSE

Debebat exhiberi Capitulo commissio nostra, vigore cujus jurisdictio stabiliretur.

(a) Hs. : *Wadegocae.*

(b) Hs. : *Aprili.*

Sessione prima *§Facta igitur.* Etsi consultum sit Secretarium probe suo fungentem officio perpetuari, posset tamen alius subinde eligi, quando tam Praesidi et Definitoribus (a) expedire visum fuerit. Porro Visitatori alium Abbatem adjungi non vetant Statuta Generalia, sed potius consulunt, hinc arbitrio Visitatoris hoc relinquitur.

Bl. 450 *§ Voluere.* Supra dictum est, ab Generalis Capituli consuetu// dine recedendum non esse. Quod in fine additur de revocandis sub Definitorum (b) censuram decretis antequam publicentur, probatur.

In fine hujus sessionis § *Sub mensam.* Dramata illa praesertim, si detractis vestibus religiosis exhibeantur, omnino reprobanda sunt (1).

Ad sessionem secundam census illi, si per vim omnino exiguntur numerandi sunt, salvis protestationibus, vel inhibitorium Roma procurandum.

Sessione quarta § *Nonnulorum litterulis* (c). Deberent specificari, fundat quippe suspicionem istiusmodi locutio, nostras encyclicas (d) notari, quas per omnes Ordinis Circarias ante hujus Capituli celebrationem ad retundendas Lotharingici Rigoris sedatoris calumnias pro testimonialibus obtinendis circummisimus.

In fine sessionis. § *Quod porro.* Pastores saeculares in locum Regularium per Provinciam universim substitui suadere non possumus (nisi plane deficiant Regulares) ne Ordo, qui hactenus suae vocationis partem existimavit animarum saluti vacare, primarios spiritus extingui putet. Punctum illud in comitiis generalibus ventilari poterit.

Sessione quarta § *Hora.* Advertendum ne in modo isto sustentandi religiosos pastores per Circariam praescribendo devietur a Statutis.

Bl. 451 § *Proposita.* Non erat, nec est de causa Wilthinensi // desperandum ; standum est usque ad extremas spiritus pro jurium Ordinis tutela. Talis actus adversariis cognitus causae Ordinis nocumentum inferret (e).

Sessione quinta. Non est relinquendum arbitrio Vicarii aut Capituli Provincialis ut definiant an biennalis novitiatus ad unicum

---

(a) Hs. : *Diffinitores.*
(b) Hs. : *Diffinitores.*
(c) Hs. : *litterculis.*
(d) Hs. : *cencyclias.*
(e) Hs. : *inferet.*

(1) Hiervan is geen sprake in de *Recessus*, noch in de *Elucidatio.*

annum reductio et 18vi praeventio professuris conveniant ? Id quidem concessimus Circariae Bavaricae ad paucos annos ob personarum inopiam, qua cessante, cessabit et dispensatio. Quae quando conceditur uni Provinciae ob particularia motiva, ab aliis in consequentiam trahi non debet.

§ *Caeterum.* Probatur.

§ *Quoad* (a).Melius statueretur et novitiatus et studium commune, designatis in istum finem duobus monasteriis.

§ *Porro eum.* Non putamus concedendum esse Abbatibus facultatem (nisi in evidentissima necessitate) ut œconomiam per saeculares administrent, ob periculum (b) collusionis et perditionis monasteriorum, dum insciis et contemptis conventualibus gerunt omnia etiam propria negotia et Principes per munera sibi conciliant, Archivii chartas distrahunt et eorum occasione ingentia quandoque turbamenta in claustro et foris in publicum eruperunt.

Sessione sexta. § *Executio eorum.* Prohibemus severe ne impositerum quicquam in praxin deducatur, etiamsi tantum sint explicationes decretorum Provincialium, antehac a nobis confirmatorum :
Bl. 452 sive enim quid novi decernatur, sive // quid prioribus addatur explicationis gratia, id omne ad confirmationis nostrae calculum remittendum est.

§ *Ecclesiam.* Addendi animi Dno. Roggenburgensi ut quovis modo filiae suae laboranti etiam cum relinquorum Praelatorum Provinciae succursu manum praebeat auxiliatricem.

§ *Domini Abbatis.* Audiendus desuper D. Abbas Adelbergensis, ipsique communicandus hic articulus.

§ *Quod porro.* Non improbanda mens ista alterum in quoscumque eventus pro Adelberga substituendi, quod etiam suis ad nos datis aliquoties expetiit ipse loci Abbas. Potestas benedicendi Abbates ad instar Cisterciensium a nobis in Urbe suo tempore postulabitur.

§ *Potestationem.* Probatur.

§ *Caeterum.* Probatur.

Sessione septima. Standum est textui Statutorum pro novitiorum receptione et professione.

§ *Quod ad.* Vestes conformandae praescripto Statutorum.

§ *Venere.* Probatur.

(a) Hs. : *Quod.*
(b) Hs. : *perriculum.*

AD RECESSSUM CAPITULI ANNI 1652 MARCHTALLI JULII (a) *MENSE CELEBRATI*

Sessione prima. Adjungi potest Secretarius D. Vicario, requisito tamen proprii Praelati consilio, singulis vero Capitulis debet fieri nova illius vel alterius electio aut continuatio.

Sessione secunda. Dnus. Adelbergensis ut et caeteri absentes suas
Bl. 453 excusatorias D. Praesidi et caeteris DD. Capitularibus // inscribere debent, causas absentiae nobis deduxit.

§ *Venit deinde.* Probatur resolutio.

In hac sessione uti et in toto contextu Capituli offendit lectorem nimis ampullata loquendi formula et impeditum scribendi genus, quo Secretarius voces venatur et cothurnis verborum gravitatem dictionis imminuit, atque fidem decretis quodammodo abrogat apud cupidos nudae veritatis. Insistendum stylo canonico Conciliorum et Statutorum Ordinis, praecisisque rerum expositionibus eliminata superflua latinitatis affectatione.

Sessione tertia. § *Secundum meridiem.* Non attinebat magnopere sollicitos (b) esse de emancipatione, cum stabilitatem in Ordine nostro promitti solitam in eum sensum nunquam intellexerimus, quin teneantur religiosi pro reformatione et restitutione necessario procuranda ad aliud monasterium, maxime filiale, jussu Praelati et signanter Capitis Generalis et Vicarii, etiam inviti transive. In casu praesenti Hagenoensi est vera religiosorum translatio cum titulo filiationis vocis activae et passivae. Et quemadmodum nos in nuperis nostris Circariae Westphalicae visitationibus insistendo Capitulorum Generalium sancitis, praxi Ordinis in his partibus usitatae et jurisdictionum consultationibus, quosdam et quasdam ad nonnulla cœnobia reformanda submissos, voce activa et passiva donavimus.

§ *Venit deinde.* Quaestio non magna movetur ibi ; definitum fuit in Capitulo Generali, ut infra Praelatos, qui Rev. Domini, Prior et Subprior Patris nomine et nuncupatione donentur. Caeteri omnes
Bl. 454 Fratris praenomen juxta Statuta retineant. //

§ *Breviarii* (c). Vanus timoreorum est, qui putant se per lectionem Breviarii Ordinis non satisfacere, percurrant Pii V Bullam Breviario Romano praeliminarem et suo se scrupulo exuent. Necque immutatio quae in singulis editionibus quandoque inducitur, substantialis est, sed modicae admodum considerationis, utque propius ad Roma-

---

(a) Hs. : Julio.

(b) Hs. : *solicitos.*

(c) Vergissing van den kopiist.

num accedatur, prout et in praesenti, quod sub praelis sudat Breviarii Ordinis recusione maxime laboratum est, existimamus autem Capitulum Provinciale, inconsulto toto Ordine, huic privilegio renuntiare non posse.

Quod additur S. Rituum Congregationi ad censuram offerendum nobis ultra montanis non probatur ob graves rationes.

Sessione ultima. § *Tertio mane*. Probatur.

Quod in fine sessionis ultimae de Churwaldensis ecclesiae statu memoratur, sollicitudinem movere debet, ut Administratori vita functo titularis alius subrogetur, assignata alimentatione et residentia, ne titulus pereat. Caeteroquin zelus iste DD. Praelatorum a nobis impense laudatur et probatur.

AD RECESSUM CAPITULI ANNO 1653, MENSE MAII (a) *MINORAUGIAE CELEBRATI*

Ad sessionem primam. § *Causas D. Adelbergensis.* Debebat mitti ipsius epistolae copia, atque ipse de hoc decreto monendus, ne inauditus a nobis codemnetur.

De duorum emissorum e Bellelagia remissione agitur in epistola nostra his adjuncta.

Sessio secunda (b). De descriptione cœnobiorum ad eminentissi-
Bl. 457 mum Protectorem // transmittenda nihil video quod tergiversemini. Urget adhuc P. Procurator Rom. Gregorius de Crocque (1) ex Urbe, a quo praesente apud vos nuper audire potuistis eam bono fine ac intentione expeti.

§ *A Marchtallensi.* Optandum foret in executionem deduci quod ibi suggeritur, et ad id DD. Praelatos exhortamur.

§ *Quaestio porro.* Audiendus Adelbergensis.

Sessio tertia. D. Marchtallensis omnium optime sensit et juxta Statuta, quibus omnes Capitulares strictius inhaerere deberent, alioquin per similia laxamenta et authoritas Ordinis et disciplina regularis detrimentum patientur.

§ *In hanc insuper.* Uniformitas a Dno. Visitatore, quantum possibile est, illico reducatur.

(a) Hs.: *Maio.*

(b) Ontbreekt in Hs.

(1) Gregorius du Crocq, religieus van Prémontré, wist door zijn arbeid en geleerdheid het vertrouwen der oversten te winnen en werd tot Procurator der Orde te Rome aangesteld. Hij was meermalen Secretaris van de Alg. Kap. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 211.

§ *A prandio.* Reprobanda plane, ut diximus, istiusmodi dramata durante Capitulo.

Sessio quarta. Mirum ibi agitari de modo electionis Praelatorum, cum per Statuta satis clare ei cantum sit. Quidquid tamen tam super isto quam proxxime sequenti § de modo Capitulum Provinciale celebrandi censebitur, nobis accurate praescribatur antequam executioni demandetur.

§ *Visitatio ecclesiae.* Si Dnus. Roggenburgensis sit Pater Abbas S. Lucii, non indiget subdelegatione nostri Vicarii, nisi forte ab alias consderationes. In ista re nihil periculi.

Bl. 458 § *Churwaldiae.* Eidem de administratore provideri debet // ne titulus pereat.

§ *Juvenum.* Probatur, excepto puncto professionis, quae necessario fieri non debet de concensu totius conventus sed majoris partis vel majorum de domo, prout Statuta satis clare resolvunt. Exquiri tamen debet ab omnibus capitulantibus consensus, qui, si non omnes consentiant vel quasi, recurrendum ad majores de domo.

§ *Statutorum.* Probatur.

Quae omnia scripta secundum antefatas nostras observationes et censuras ad Statutorum Generalium sensum et mentem in proximo vestro Capitulo Provinciali reformanda et in debitum ordinem redigenda esse mandamus, maxime illa, quae disciplinam regularem concernunt, quaeque circa illla decreta fuerint (a) prima occasione ad nos transmittantur, ut his robur et firmitatem authoritatis nostrae, prout licuerit, impertiamus. Commendantes interea (b) ut Statutis Generalibus, ritibus et consuetudinibus Ordinis ordinationes vestrae in futurum accomodentur, in quorum omnium fidem et robur, praesentes manu propria et Secretarii nostri subscriptas sigilli nostri appressione jussimus communiri.

sigilli quoque notri appressione jussimus communiri.

Datum Parysiis in Collegio nostro Praemonstratensi, die 12 Februarii anno 1654.

F. Augustinus le Scellier, Abbas Praem. et Gen.

L. S. De mandato Rmi. D. D. mei Abbatis Praem. et Gen.

F. Philippus Babeur (1), Secretraius.

(a) Hs.: *fuerit.* (b) Hs.: *intera.*

(1) Philippe Babeur, religieus van S. André-au-Bois, was opvolgenlijk professor der humaniora in verschillende abdijen, prior te S. André en Secretaris van den Generaal der Orde, Augustinus le Scellier; coadjutor van Jan Massille, abt van Dommartin; diens opvolger, den 26 Mei 1656; stierf in dit ambt den 20 Dec. 1675. Goovaerts, o. c., bd. I, bl. 28.

25. PROVINCIAAL KAPITTEL TE ROTH. 15 JUNI 1654

Bl. 459 // *RECESSUS CAPITULI PROVINCIALIS ANNO 1654 DIE 15 JUNII ET SEQUENTIBUS IN INCLYTA ROTHENSI ECCLESIA CELEBRATI*

Causa praesentem conventum paene extra ordinem conscribendi, ex litteris a Domino Rothensi Vicario Generali etc. ad singulos Abbates exaratis sequenti tenore exprimitur.

Reverendissime Domine etc. Obtentis tandem etc. Hisce litteris evocati statuto die (absque tamen Prioribus suis, aliisque Canonicis adjunctis) comparuere Rothi DD. Abbates sequentes :

Reverendus Dominus Ludovicus (1) etc.

Sessio prima.

Completis mane, quae de more et ritu Capituli Provincialis complenda fuerant consedere Patres in cœnobii aula, ubi facta inprimis temporaria hac vice certis ex causis Secretarii electione, F. Godefridi Kystner (2) Subprioris Rothensis ex Omnibus Sanctis assumpti, lectae ab eodem fuere litterae Rev. Domini Georgii (3) Abbatis
Bl. 460 Adelbergensis suam de more // a Capitulo absentiam depurgantis et causas emanendi obtendentis pericula, quae sibi immineant ab Würtenbergiae (a) Duce ob nondum extradita Adelbergae documenta, cum tamen aliorum ordinum ex-abbates Würtenburgici, qui saltem non integrum sua documenta litteraria exhibuere, in Suevico solo tuti ubique obambulant. Proinde cum Capituli Patres excusa-

(a) Hs. : *Würtenbergicae.*

(1) Hooger, bl. 217, nota 2.

(2) Godefridus Kistner, religieus van Allerheiligen, was opvolgenlijk supprior, prior en novicenmeester, pastoor. Door zijn toedoen werd Allerheiligen, tot dan toe proostdij, tot abdij verheven in 't Algemeen Kapittel van 1657.

(3) Hooger, bl. 197, nota 1.

torias illas admittere non possent, censuere emanentiae suae causas Rmo D. Generali (a quo nimirum comparitio fuerat demandata) exponeret ille idem D. Adelbergensis ; censuere insuper rogandum Rmum. D. Generalem, ut, cum facile fieri queat, ut vel obitu D. Adelbergensis hominis jam senis, vel alio casu res Adelbergenses atque litteraria loci illius documenta distraherentur, injungeret D. Adelbergensi, ut exemplo Dni. sui decessoris P. M. Ludovici Wernheri (1) Abbatis etc. res et documenta suae administrationi etiam extorri permissa, ad manus Dni sui Abbatis, Domini Roggenburgensis vel cum praescitu ipsius ad tutiorem locum v. g. Veldcuriam (Veldkürch) Austriacae ditionis oppidum (ubi sub custodia magistratus loci documenta et pretiosa quoque suppellex ecclesiae S. Lucii centum annis secure delituit a Domino Roggenburgensi inde extracta et restituto Domino Abbati S. Lucii Simoni (2) anno 1623 demum consignata) deponat, Adelbergae inervitura, cum bonus Deus Germaniae nostrae miseratus, alia tempora aliosque mores
Bl. 461 suppeditarit. // Censuere denique ab ulterioribus quaerelis Rmo. Dno. Generali adversus D. Adelbergensem in particulari exponendis abstinere satius fore facileque. si ipse conventui interfuisset, futurum fuisse ut secundum Rmi. Dni. Generalis votum animi nonnullis scriptiatiunculis aliquantisper dissipati rursum coaluissent, praesertim si in sua se quiete contineat, nec porro catholicorum principum ad praesentem Germaniae pacem (qualem qualem) armis adversae partis coactorum animos lacessere exacerbareque pergat.

Inde ut desiderio Rmi. Dni. Generalis frequentius litterarum commercium deposcentis satisfiat, designata est generalis per orbem posta, imperialis civitas Augusta Vindelicorum, ubi communi Circariae sumptu conductus civis vir fidus, seorsim Rmo. D. Generali nominandus qui et nostras Parisios deferendas veredariis tradat et quae inde ad nos destinantur, Augustae recipiat, indeque per Memmingam tuto Rothum committat. Et haec primae prolixae sessionis fuere argumenta.

Sessio secunda pomeridiana.

In hac uti et in sequentibus, quo Rmi. Dni. Generalis mandato pareretur, in trutinam conjecta, rursumque liberata fuere acta Capitulorum Provincialium annorum 1639, 1644, 1651, 1652, 1653, nimirum quae certis animadversionibus seu censuris Reverendissi-

(1) Hooger vermeld, bl. 231, nota 1.
(2) Hooger vermeld, bl. 194, nota 1.

Bl. 462 mus Dominus Generalis // curaverat notari, jusseratque denuo sub incudem expolienda vocari.

Caeterum cum animadverterent Capituli Patres rem prolixioris operae fore, qua ut succincta capitularis recessus naratione absolveretur, animorum suorum sensa seorsim conscibenda judicarunt, Rmum Dnum Generalem obnixe precati ut veniam mereantur (a), si ea qua decet in supremum Ordinis magistratum reverentia atque animi submissione sanctionum praeteritarum rationem exponant, docti videlicet a S. Anselmo non rationum sed verborum contentionem ab Apostolo Paulo 2 Timoth. 2-14 fuisse interdictam ; quippe regulam vitae professi, quae, ut rationabile sit obsequium nostrum, judicio Umberti c. 29 in Regula S. Augustini, non sola authoritate sed et ratione constat.

Proinde tota haec sessio prioribus Capitulorum recessibus reindagandis absoluta fuit.

Submota sub finem amica inter D. Urspergensem (1) et D. Minoraugiensem (2) contentione ab ipsa utriusque humilitate dictata, cum neuter alteri in Definitorii loco praesidere vellet, causati alter alterius ecclesiae senium, alter in electionis in Definitorem prioritate, re igitur mutuis suffragiis expensa declaratum est :

1° Definitoribus Capituli primum a Praeside locum merito tribuendum, tametsi eorumdum ecclesiae aliorum Abbatum ecclesiis fuerint institutione juniores ;

2° Dominum Minoraugiensem jam inde ab anno 1625 jure vel perpetuo, seu in singulis Capitulis tacite prorogato, Definitoris mu-
Bl. 463 nere functum primas // merito quoque obtinere, alteras vero D. Urspergensem electione posteriorem, tametsi alioquin ejus ecclesia Minoraugiensi aetate sit prior ;

3° Si forte contingat duos simul Definitores assumi, eum alteri praeferendum, cujus ecclesia aetate fuerit prior.

Sessio tertia.

Elucidatis aliqua sui parte animadversionibus Rmi. Dni. Generalis, hac ante- et sequenti pomeridiana sessione excussi fuere recessus, factorumque ratio reddita quemadmodum in charta seorsim juncta videre est. Supervenere autem tractatui litterae R. P. fr. Dominici Aurnhamer, hodie conventus Ordinis Praedicatorum Con-

---

(a) Hs. : *merantur.*

(1) Matheus Hochenrieder. Hooger vermeld, bl. 207. nota 1.

(2) Joannes Chhristophorus Härdtlin. Hooger vermeld, bl. 168, nota 4

stantiae Prioris, nuper in ecclesia Marchtallensi SS. Theologiae et Philosophiae lectoris etc., quibus impressioni Philosophiae Norbertino-Thomisticae sustinendae pecuniarum opem implorabat ; concessa ea quidem fuit, et designati 50 floreni, sed ea lege ut ad singulas contribuentium ecclesias triginta minimum exemplaria conferret.

Propositus insuper fuit a D. Marchtallensi succinctior quidem sustinendi sumptus Capituli modus, caeterum cum ob variabile quotannis annonae pretium nil stabile firmumque definiri posset constitutum est via hactenus usitata porro esse insistendum, eo
Bl. 464 dempto quod juxta cap. *In sing.* 4 de Statu Mona//chorum canonem hunc etiam ad Canonicos Regulares expresse extendens, singuli Abbates communes expensas faciant proportionabiliter, secundum videlicet numerum evectionum et personarum quas adduxerint secum.

Sessio quarta.

Proposita fuit causa ecclesiae Churwaldensis jam ab 80 circiter annis Abbate et conventu ob proventuum inopiam destitutae et solo administratorio nomine ab uno aliquo religioso e Matrice Roggenburgensi ecclesia assumi solito, inter medias haereses hucusque provisae (1). Caeterum cum vendita a paucis annis per principes Austriacos Rhetiae illius ditionis parte, haeretici jura principis comparassent, mox in ecclesiam conventualem intrusere suae heterodoxiae praeconem, qui successive cum religioso sacerdote sacra suo more obiret, factaque bonorum immobilium censuumque annuorum (e quibus cousque vix et ne vix quidem unus religiosus honeste victitarat) partitione, duas praeconi partes, trientem administratori (2) permisere. Porro cum suasu Illmi. Episcopi Curiensis ditionis illius Ordinarii, amoto administratore seniculo, junior haud pridem Roggenburgo submissus esset, ne forsan sene illo abeunte, occasionem haeretici acciperent ipsas quoque solas cum templo superstites abbatiales aedes occupandi, admissus quidem a Chur-
Bl. 465 waldensi // communitate fuit, sed ea lege ut administratoris titulo actuque abstineret, contentus eo quidquid constituti nunc cœnobii praefecti seu administratores saeculares ipsi subministrarent.

---

(1) Zie hooger over Churwalden in de *Recessus* van 't Provinciaal Kapittel van 19 April 1627, bl. 193-194 en in die van 't Prov. Kapittel van 15 November 1627, bl. 193-194 en in die van 't Prov. Kapittel van 15 November 1627, bl. 201. Zie ook nog bl. 32 en bl. 142.

(2) Christianus Hauptman, na slechts een paar jaar administrator te zijn geweest, stierf hij in 1655. H u g o, o. c., bd. I, kol. 588.

Qua summa miseria prolixis Capitulo per modernum religiosum loci incolam exposita, in consultationem venit, locusne ab Ordine sit deferendus an ob animas paulo minus 70, quae in catholica religione etiamnum perseverant, de mediis sustentandi illic religiosum sit deliberandum ? Re in omnem partem probe expensa, cum non appareret unde (quod Rmus. Dnus. Generalis suaserat) Dno. Roggenburgensi ob suam ecclesiam viris fortunisque praeteriti belli cladibus exutam, novisque quotidie imperii, aerisque alienis oneribus plane attritam, ad Churwaldensem ecclesiam diutius e suo gremio sustentandam, animi adderentur novi ; nec vero etiam constaret unde caeteri quoque DD. Abbates, paribus oneribus pressi, suppetias ferrent, eo tandem deventum est ut miserrimae Churwaldiae status huic recessui summarie insereretur, simulque Rmus. Dnus. Generalis imploraretur quatenus dignaretur de modo, mediisque providere, quibus illa in agone posita ecclesia penes Ordinem servaretur et si quidem de illa servanda desperandum fuerit, P. Abbati Roggenburgensi facultas fieret eam in manus Illmi Episcopi Curiensis, quoquo meliori modo cum consilio DD. Coabbatum fieri poterit,
Bl. 466 consignandi, interea tamen dum ab ipso Rmo. Dno. Generali // responsum fuerit, moderno illic degenti religioso de aliquo subsidio pecuniario ex parte Circariae providendum esse.

Expedita in hunc modum Churwaldia, in medium retulit D. Marchtallensis (1), quemadmodum sibi suoque conventui oblata sit occasio aperiendi scholam humaniorum litterarum in aedibus Marchtallensibus Ehingae Austriacae ditionis non ignobili ad Danubium oppido sitis, constituto ab ejus loci magistratu annuo tam in aere quam annona salario non contemnendo.

Verum re secundum praesentes temporum difficultates atque hominum penuriam (qua ob belli calamitates Circaria haec usque et usque laborabit, dum ad opimiorem fortunam Dei beneficio emerserit) pensiculatius expensa, suasum est Domino Marchtallensi ut ne incipiat aedificare, antequam noverit unde consumet, ne Franciscanis et Jesuitis provinciam illam repudiantibus evadat in sibilum et risum.

Quaesitum deinde fuit an deinceps ad Capitula Provincialia assumendi Priores atque e singulis monasteriis Pastor sive Canonicus parochialis unus a caeteris suae sortis deputandus ? Fuit responsum : ita quidem visum esse novorum Statutorum compilatori dist. 4, c. 9 ; verum cum id inter caetera nove constituta sit unum, de quo Circariae huic non constet, an frequenti usu admissum proba-

(1) Conradus Kneer. Hooger, bl. 169, nota 4 en bl. 228, nota 5.

Bl. 467 tumque fuerit // alicui Capitulo Generali Statutis illis posteriori : an potius juxta juniora Statuta dist. 4, cap. 4, n. 7 ceu quid minus utile abrogandum ? Ad proximum Capitulum Generale proposita quaestio merito remissa ; intereaque declaratum fuit standum esse stylo moreque Provinciae huic veteri, quo, uti ex Actis anteriorum Capitulorum apparet, Abbates consedere soli, altero Canonicorum nullo in consessu admisso, nisi alicujus Abbatis legitime absentis legatus seu procurator fuisset, id quod antiquis Statutis dist. 4, c. 1, admodum conforme ; praeterquam quod illa de Pastoribus ab aliis sibi similibus seorsum deputandis sanctio, quondam conventum claustralem inter atque pastoralem sapiat separationem, quam tamen utrumque moribus nostris receptum est, uno eodemque spiritu ab uno Praelato, quem Deus posuit regere ecclesiam suam tam interius quam foris. Si tamen Abbati cuipiam videretur assumendum suum Priorem, aliumve Canonicum veluti capellanum, id cuilibet liberum et Domino Praesidi integrum fuit, si res tractandae ita exigant, evocare ejusmodi Canonicos plures, qui juxta Bullam Pii II Statutis praefixam, observantiarum, statutorum, ordinationum atque consuetudinum Ordinis notitiam habeant prae caeteris lucidiorem.

De Secretario item Capituli constitutum est cum seu perpetuus hujus Circariae ritu seu temporarius constituatur, secreti ante debitum tempus nullatenus manifestandi sacramento obligandum esse
Bl. 468 // non stipulata duntaxat manu, sed solemniter cum attactu stolae et rei sacrae ; constitutum insuper ut commune Circariae sigillum sub triplici clave custodiatur, modo, qui temporis successu videbitur magis opportunus.

Et cum sub sessionis finem DD. Praepositi Omnium Sanctorum (1) et Hagena-Augiensis (2), itemque S. Lucii Abbas (3) e Capitulis singulis annis frequentari solitis, ob prolixitatem, asperitatemque itinerum ecclesiis suis ingentes excrescere sumptus causarentur, judicarunt Patres exemplo constitutionis *de Abbatibus remotioribus* etc. dist. 4, c. 1, expresse D. Abbati S. Lucii indulgeri posse, ut de biennio in biennium ; DD. Praepositi vero alternis singulis annis eorum unus communibus eorum expensis in loco capitulari appareat, nisi ob emergentes causas omnes adesse jubeantur.

Concessui demum praelecta fuit formula Capituli Provincialis ad

(1) Anastasius Schlecht, laatste proost van Allerheiligen, werd in 't Alg. Kap. van 1657 tot de abtelijke waardigheid verheven. Hij deed er afstand van in 1691. Hugo, *o. c.*, bd. II, kol. 459.

(2) Milo, een ijvervolle proost en een geduchte tegenstrever voor de Lutheranen. Hij overleed den 7 April 1674, *ibidem*, kol. 365.

(3) Jan Kopp. Zie hooger, bl. 211, nota 2.

modumGeneralis (quantum quidem congruum fuerit) celebrandi a Dno. Minoraugiensi conscripta, ubi cum aliqua eliminanda viderentur, id praecipue imposterum observandum Patres declaravere ut congregatio Capituli fiat non in vesperum Dominicae diei, sed pridie in vesperum sabbathinum, quo nimirum honori Dominicae diei ab iter facientibus parcatur atque altero maturo mane, ritu in Statutis expresso, initium Capitulo dari queat, absque eo ut solitus horarum
Bl. 469 aut concionis parochialis cursus impediatur. //

Sessio quinta.

Re divina ultimo mane confecta, antequam discederetur, revocati Patres in unum, designata, juxta cap. *In singulis* etc. supra allegatum ecclesia Roggenburgensi, ubi sequenti termino Capitulum celebraretur, huic conventui more recepto finem imposuere ad divini nominis honorem, S. Praemonstratensis Ordinis incrementum et hujus potissimum Circariae in bono profectum ; et quae sic visa, censa, probata, decreta sunt ut debitum robur atque firmitatem secundum Rmi. Domini Generalis beneplacitum obtineat, Praeses duoque Capituli Definitores sub solito Capituli sigillo propriaeque manus subductione testatum esse voluere.

Anno Christi 1654 die vero Junii 17, in supra dicta ecclesia Rothensi.

26. BRIEF VAN DE ABTEN VAN ZWABEN AAN GENERAAL LESCELLIER — 12 OCTOBER 1655

Bl. 386 // *COPIA EPISTOLAE AD ILLMUM. DD. AUGUSTINUM LE SCELLIERE* (1) *CANDIDI ET EXEMPTI ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS GENERALEM AB ADMODUM RR. DD. SUEVICAE CIRCARIAE ABBATIBUS.*

Reverendissime Pater Generalis, Domine plurimum observande.

Quas Reverendissima Paternitas Vestra Parisiis dedit 13 Februarii anni proxime praeteriti, adjunctis notationibus et censuris ad aliquot capitularium congressuum recessus eas quidem cum condigna reverentia dudum accepimus, responsum tamen accelerare magis non potuimus ob varia impedimenta et negotia tum privata tum publica, quibus afflictissima atque extrema paupertate passa et exactionibus gravata, Circaria ista distinetur. Ut porro credere audeamus nos vel jam tandem respondere sat cito conati sumus quam possibile erat, recessus supradictos ad mentem Rmae. P. V. reformare sat bene, prout ex adjunctis inovatis et reformatis, nec non hujus ipsius Capituli recessibus, quos pro confirmatione transmittimus, apparet.

Bl. 387 Duo sunt, pro quibus supplicare vel ipsa necessitas com//pellit : primum est licentia Vicario Provinciali danda ad dispensandum in particularibus casibus, tum circa biennem novitiatum, tum circa annum professionis decimum octavum, cum enim pleraque nostra monasteria, religiosorum numero belli calamitatibus plurimum imminuto, sint propemodum inquilinis vacua ; cum insuper inter saeculares pauci sint, qui ad religionem et cœnobia ista depauperata aspirent, ex iis vero qui accedunt rari ad novitiatum biennalem et moram usque ad annum aetatis decimum octavum, animum habeant, utpote quod in aliis ordinibus absque his sese promoveri posse sciunt. Hinc fit ut et paucissimi ad nos aspirent et qui jam acces-

(1) Hooger, bl. 245, nota 1.

serunt, taedio tantae morae fracti, recedant. Ut adeo tanto major sit ratio dandi potestatem dispensandi Suevicae quam Bavaricae Circariae, quanto prae hac illa ruinae et exterminio proprior, atque inde ad alliciendam juventutem ad ista monasteria minus potens est. Ut adeo nisi diuturna nocturnaque chori officia diminuere aut tandem psallentium penuria omnino intermittere velimus, dispensandi potestate rigor iste mitigandus sit, donec vel Ordo ipse statutum hujusmodi immutet, vel monasteriorum rebus restitutis et in meliorem fortunam erectis allegata causa dispensandi cesset.

Alterum est usus caeremoniarum ac rituum romanorum quoad Missarum Privatarum et Solemnium nec non Vesperarum officia, in cujus possessione vel quasi jam triginta septem annos est ista
Bl. 388 Circaria, idque titulo oneroso, in vicem enim // trecentorum florenorum hanc concessionem eidem fecit.

Anno 1617, Rmus quondam D Generalis Gossetius (1), cujus concessionis autographum, etsi cum multis aliis occasione belli nobis perierit, adest tamen et petitionis et concessionis exemplum ut juramento, si opus foret, testari possemus nobis hujusmodi usum concessum ; cujus concessionis vigore A. R. D. Joachimus (2) quondam Abbas Rothensis et Visitator, usum romanorum rituum uniformem in omnibus monasteriis Circariae sollicite introduxit, hucusque cum magnatum et populi aedificatione continuatum.

Habent nimirum monasteria hujus Circariae prae aliis Circariis hanc praeeminentiam quod subsint Imperatori et Imperio Romano immediate et praeter Caesarem nullum alium Dominum temporalem, sicut Bavari, Austriaci, Bohemi etc. agnoscant, habent in publicis comitiis imperialibus suum votum et sessionem inter Imperii Principes ; evocantur ad celebranda officia ac Missas in solemnitatibus baptismalibus, matrimonialibus et exequialibus magnatum ; versanturque in medio aliorum regularium hujus patriae, qui ritus romanos servant, ut adeoque absque publico scandalo, offensa et dedecore usus iste dimitti et caeremoniae a (a) Romanis diversae
Bl. 893 introduci non possint. //

Supplicamus proinde Paternitati Vestrae Rmae., ut rationibus his et similibus idem, quod Rmus. quondam P. Generalis Gossetius pondus tribuat et Circariam hanc in tam annosa possessione ne turbet, cum nec ipsa Statuta Ordinis generalia tam rigidam

(a) Hs. : *ab.*

(1) Petrus Gosset. Generaal der orde, 1613-1635. Hij stierf den 12 Augustus 1635. Goovaerts, *o. c.*, bd. I, bl. 322.

(2) Joachimus Gieteler. Hoogervermeld, bl. 168, nota 1.

in omnibus inter Circarias uniformitatem exigant, quin in nonnullis observantiis unius Circariae inter se uniformitate contenta sint.

Quod denique attinet ad viam per quam reciprocae epistolae hinc inde transmittendae, commodius videtur illa quae est per Dnum. Fischerum Lugdunensem, Roma, Paternitati Vrae jam ante nota, involucra inscribendo D. Adelbergensi, cui refusio mercedis solvendae bajulis promissa est.

Deum oramus ut Rmam. Ptem. Vram. diutissime incolumen conservet et nos cum Circaria ista impensius commendamus.

Roggenburgi, die 12 Octobris, anno 1655.

Obedientissimi filii
Suevicae Circariae Abbates et Praepositi
Capitulo congregati.